JOSEPH ROTH

radetzky marşı

Aylak Adam 06
Edebiyat 05
Kitabın Özgün Adı: *Radetzky March*
©2013 Aylak Adam Kültür Sanat Yayıncılık
ISBN: 978-605-64043-5-1
Sertifika No: 27938
Tüm hakları saklıdır. Yayıncının yazılı izni olmaksızın
hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. Basım: Haziran 2013, İstanbul (1000 adet)

Genel Yayın Yönetmeni: Erkan Aslan
Editör: Gül T. Temur
Kapak Resmi: Slawek Gruca
Tasarım: Kozmedya - Hüseyin Kozdibi (0216 631 07 90)
Teknik Sorumlu: Can Şakirt
Baskı: Özal Matbaası (0212 565 25 99)

Aylak Adam Kültür Sanat Yayıncılık
Merkez Mah. Kesir Sok. No: 5/4 Çekmeköy/İstanbul
Tel: 0 542 586 79 61

bilgi@aylakadamyayinlari.com
aylakadamyayinlari.com
facebook.com/aylakadamyayinlari
twitter.com/aylakadamyayin

Joseph Roth, Galiçya'da dünyaya geldi. Uzun yıllar gazetecilik yapan yazarı en çok etkileyen dönem, kendisinin de katıldığı Birinci Dünya Savaşı yılları olmuştur. Savaş sonrasında Berlin'in önemli gazetelerinde muhabirlik yapan Roth için birebir gözlemlediği savaş süreci, yazarlık serüveninde belirleyici rol oynamıştır. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun yıkılmasının üzerinde bıraktığı ruh haline, *Radetzky Marşı* adlı başyapıtında sık sık yer veren yazar, bir muhabir gözüyle gerçeği, aidiyetsizliği, çarpıklığı vurucu bir dille aktarmıştır. Yazar, yaşamının son yıllarını Fransa'da geçirmiştir.

JOSEPH ROTH

radetzky marşı

almanca aslından çeviren: etem levent bakaç

roman

AYLAK ADAM

HAKKINDA

Moses Joseph Roth, 2 Eylül 1894'te odun ve buğday tüccarı Nachum Roth'un oğlu olarak Galiçya'nın Brody şehrinde dünyaya geldi. Galiçya o zamanlar Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na dahildi. Joseph Roth anne ve babasından daha sonraları şu sözlerle bahsetti: "Annem güçlü kuvvetli, Slav yapısında Yahudi bir kadındı, sık sık Ukrayna şarkıları söylerdi, çünkü çok mutsuzdu... Hiç parası ve bir kocası olmadı. Babam annemi günün birinde, muhtemelen yalnızca beni yapmak için Batı'ya götürdü ve Katowice'te bir daha ortaya çıkmamak üzere kayıplara karıştı. Babam garip bir adam olmalı, güven telkin etmeyen bir Avusturyalı; har vurup harman savuruyor ve büyük bir ihtimalle çok fazla içiyordu, ben on altı yaşıma geldiğimde delilik içerisinde öldü. Bana miras olarak melankolisini bıraktı."

Liseyi bitirdikten sonra 1913 yılında Lemberg Üniversitesi'nde bir yıl Alman Filolojisi okuyan Roth, daha sonra Viyana Üniversitesi'ne geçti.

Ağustos 1916'da askere alındı, fakat cepheye gönderilmeyip basın hizmetlerine atandı. Birinci Dünya Savaşı'nın ardından öğrenimine devam etmeyen Roth gazeteci oldu ve ilkönce Viyana, 1920'den itibaren de Berlin'de olmak üzere çeşitli gazetelerde çalıştı. 1922 yılında Viyanalı Frie-

derike Reichler ile evlendi ve 1923 yılında karısıyla birlikte Viyana'ya döndü. 1925 yılında *Frankfurter Zeitung*'un sanat muhabiri olarak Paris'e gönderildi.

Friederike 1928 yılında şizofreni teşhisiyle bir sinir kliniğine kaldırıldı. Bu durumdan çok etkilenen Joseph Roth'un alkol düşkünlüğü muhtemelen bu yıllarda başlamış olmalı.

1929 yılında *Frankfurter Zeitung*'tan ayrılan Joseph Roth bir Münih gazetesinde çalışmaya başladı. 1933 yılında Almanya'da Nazilerin iktidara gelmesinden sonra, o zamanlar birlikte yaşadığı hayat arkadaşı Andrea Manga Bell ile birlikte Paris'e iltica etti ve orada çeşitli gazete ve dergiler için makaleler yazarak yaşamını sürdürdü.

Joseph Roth yalnızca 20'li yılların en tanınmış gazetecilerinden birisi olmakla kalmayıp, aynı zamanda Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun çöküşünün yazarı olarak edebiyat tarihine adını yazdırdı. Romanlarında vatanlarını, kimliklerini ve yollarını yitiren insanların çarpıcı hikâyelerini anlattı.

Joseph Roth hayatının son yıllarında alkol bağımlısıydı, 27 Mayıs 1939'da Paris'te sefalet içerisinde zatürreeden öldü ve Cimetière Thiais mezarlığında defnedildi.

Elinizdeki roman Joseph Roth'un başyapıtı sayılıyor. Otoritesi tartışılmaz duayen edebiyat eleştirmeni Marcel Reich-Ranicki, *Radetzky Marşı*'nı Almanca yazılmış en önemli yirmi romandan birisi olarak değerlendiriyor.

Joseph Roth'un, romanına adını verdiği *Radetzky Marşı* 1848 yılında baba Johann Strauß tarafından Joseph Wenzel Kont Radetzky von Radetz'in onuruna bir askeri marş olarak bestelenmiş. Avusturyalı General Joseph Wenzel Kont Radetzky von Radetz (1766 – 1845) 1813 yılında Napolyon'a karşı verilen Leipzig Meydan Muharebesi'nde koalisyon güçlerinin zaferinde önemli bir rol oynayan tarihi bir figür.

Radetzky Marşı, çokuluslu Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun önlenemez çöküşünü olağanüstü güzellikte bir dille anlatan hüzünlü bir hikâye. Joseph Roth *Radetzky Marşı*'nda İmparatorluğun geleneklerinin nasıl yerle bir olduğunu dört kuşağı kapsayan bir aile dramı kapsamında anlatıyor. Baron Joseph Trotta von Sipolje köhne toplumun bir ayağını, yani orduyu, oğlu Franz ise Bölge Valisi olarak diğer taşıyıcı ayağı, yani devlet bürokrasisini sembolize etmekte. Torun Teğmen Carl Joseph eski sistemin ve büyükbabasının korumasını her zaman üzerinde hissetmesine rağmen, kendisini artık onunla özdeşleştiremiyor ve adım adım sona yaklaşıyor. Hem kendi hem de İmparatorluğun sonuna.

Joseph Roth bütün bu süreci biraz hüzünlü, biraz ironik ama her şeyden önce destansı bir dille anlatıyor. Romanı, Marcel Reich-Ranicki'ye göre Almanca yazılmış en önemli yirmi eserden biri yapan özellik de bu destansı anlatı zaten. Bir imparatorluğun çöküşü herhalde hiçbir zaman bu denli güzel anlatılmadı.

Etem Levent Bakaç

BİRİNCİ BÖLÜM

I

Trottalar genç bir aileydi. Ataları, soyluluk unvanını Solferino Muharebesi'nde almıştı. Sloven'di. Çıktığı köyün adı Sipolje, asillik unvanı oldu. Özel bir eyleme imza atması için seçmişti onu kader. Fakat daha sonraları, unutulmak için ne lazımsa yaptı. Solferino Muharebesi'nde piyade teğmeni olarak bir takıma kumanda etmekteydi. Çarpışma yarım saatten beri sürüyor, üç adım önündeki askerlerinin beyaz sırtlarını görüyordu. Takımının ilk sırası diz çökmüştü, ikinci sıra ise ayakta duruyordu. Hepsi neşeli ve zaferden emindi. Dünden beri muharebe meydanında bulunan İmparator'un hesabına ve onuruna doyasıya yemek yiyip konyak içmişlerdi. Sıradaki askerlerden yer yer düşenler oluyordu. Trotta açılan her gediği hemen kapatıyor, ölü ve yaralıların öksüz kalmış tüfekleriyle ateş ediyordu. Seyrekleşen sırayı keskin göz ve kulaklarının yardımıyla kâh sıklaştırıyor kâh yine geniş alana yayıyor, tüfeklerin patlamasının arasında yüzbaşısının nadir, berrak emirlerini kaçırmıyordu. Keskin gözleri düşman saflarının önündeki gri-mavi sisi delip geçiyor, nişan almadan kesinlikle ateş etmiyor, her atışı hedefi buluyordu. Askerler onun elini ve bakışlarını görüyor, sesini duyuyordu ve herkes kendini güvende hissediyordu.

Düşman duraksadı. Cephenin göz alabildiğince uzanan sırası boyunca "Ateşi kes!" komutu duyuldu. Hâlâ

tek tük harbi takırtıları geliyor; gecikmeli ve yapayalnız ateş sesleri duyuluyordu. Cephelerin arasındaki gri-mavi sis biraz inceldi. Herkes kendisini aniden pek yakında bir fırtına vaat eden, önü bulutlarla kapalı, kurşuni öğlen güneşinin altında buldu. Teğmen ile askerlerin arasında, Genelkurmay'dan iki subay eşliğinde İmparator belirdi ve yanındaki subaylardan birinin uzattığı dürbünü gözlerine götürdü. Trotta bunun ne anlama geldiğini biliyordu: Düşman geri çekilse bile, artçı birlikler Avusturyahlara mutlaka yüzleri dönük durmaktaydı ve bir dürbünü gözlerine tutan herkes iyi bir hedef oluştururdu. Aynı şu anda genç İmparator'un oluşturduğu gibi... Trotta kalbinin sıkıştığını hissetti. Kendisini, alayı, tüm orduyu, devleti, hatta tüm dünyayı yok edecek büyük, tahayyül edilmesi imkânsız felaketten duyduğu korku tüm bedenini kavurarak sardı. Dizleri titriyordu. Cephenin düşük rütbeli subaylarının, Genelkurmay'ın hiçbir acı cephe deneyimi tatmamış yüksek rütbeli efendilerine karşı duyduğu ebedi garaz Teğmen'i, adını alayının tarihine silinmez bir şekilde yazdıran o eyleme itti. Teğmen, İmparator'u omuzlarından kavrayarak yere doğru bastırdı. Biraz fazla güç kullanmıştı herhalde. İmparator hemen düştü. Refakatçi subaylar onun üzerine kapandı. Tam o anda, İmparator'un kalbini hedef alan kurşun Teğmen'in sol omzuna saplandı. İmparator doğrulurken, Teğmen yere serildi. Tüm cephe boyunca uykudan uyanan ürkek tüfeklerin karmakarışık, düzensiz patlamaları duyuluyordu. Sabırsız refakatçi subayların tehlikeli bölgeyi hemen terk etmesi için uyardığı İmparator, her şeye rağmen Teğmen'in üzerine doğru eğilip yükümlülüklerini göz önünde bulundurarak, artık hiçbir şey duymayan baygın Teğmen'e adını sordu. Alay Doktoru, İlkyardım Astsubayı ve bir sedye taşıyan iki sağlıkçı eğilmiş, başları yere bakar vaziyette koşturarak yaklaştı. Genelkurmay subayları İmparator'u yere çektikten sonra

kendileri de yere yattı. İmparator nefes nefese kalan Alay Doktoru'na, "Teğmen'e bakın," diye bağırdı.

Bu arada ateş yine sakinleşmişti. Teğmen'in yardımcısı takımın önüne geçip berrak bir sesle "Komutayı devralıyorum," derken, Franz Joseph'le refakatçileri doğruldu ilkyardımcılar, Teğmen'i sedyeye itinayla bağladı; sonra hep birlikte, kar beyazı bir tentenin üzerini kapladığı hastanenin komuta merkezine geri çekildiler.

Trotta'nın sol köprücük kemiği parçalanmıştı. Sol kürek kemiğinin altına saplanıp kalan kurşun Başkomutan'ın huzurunda ve duyduğu acılar nedeniyle tekrar kendine gelen yaralının canhıraş haykırışları altında çıkartıldı.

Trotta dört hafta sonra iyileşti. Güney Macaristan'daki garnizonuna dönerken artık bir yüzbaşı rütbesiyle nişanların en yükseği Maria-Theresien Nişanı'nın yanı sıra bir soyluluk unvanı da vardı. Adı bundan böyle Yüzbaşı Joseph Trotta von Sipolje'ydi.

Sanki hayatı bir atölyede imal edilmiş de, bir başkasına ait yeni bir hayatla değiştirilmişçesine her akşam yatmadan önce ve her sabah kalktıktan sonra yeni rütbesini ve yeni unvanını kendi kendine tekrarlıyor, aynanın karşısına geçip yüzünün eski şeklini koruduğundan emin oluyordu. Yeni soylu Yüzbaşı Trotta arkadaşlarının, akıl ermez kaderin kendileriyle onun arasına birdenbire koyduğu bu mesafeyi aşmak üzere gösterdikleri beceriksiz samimiyet çabalarıyla kendisinin beyhude bir şekilde doğal davranma girişimleri arasında ruhsal dengesini kaybeder gibi oluyor, hayatının sonuna kadar ayağındaki yabancı çizmeler, iğneleyici sözler ve ürkek bakışların eşliğinde kendini kaygan bir zeminde yürümeye mahkûm edilmiş gibi hissediyordu. Dedesi küçük bir köylü, babası ise eskiden bir muhasebe astsubayı, sonralarında da İmparatorluğun güney sınırında görevli bir jandarma başçavuşuydu. Bosnalı kaçakçılarla giriştiği bir çatışma sırasında bir gözünü kaybettikten sonra

askerlikten malulen emekli olunca, Laxenburg şatosunun park bekçisi olarak yaşamaya başlıyor, kazlara yem veriyor, çalıları kesiyor, ilkbaharda sarısalkımları, daha sonra da mürverleri yabancılara karşı koruyor ve ılık gecelerde evsiz barksız âşık çiftleri gözlerden uzak, karanlık banklardan kovuyordu. Sıradan bir piyade teğmeni rütbesi, bir astsubayın oğlu için hem doğal hem uygun görünüyordu. Fakat İmparatorluğun teveccühünün sağladığı neredeyse ürkütücü derecede yabancı bir ihtişam içerisinde altından bir bulutun üzerindeymiş gibi dolaşan nişan sahibi soylu Yüzbaşı, kendi öz babasından birdenbire uzaklaşmıştı ve yaşlı adama karşı hissettiği bu ölçülü sevgi, baba ile oğul arasında eskiye göre yeni bir davranış ve ilişki biçimi gerektiriyor gibi görünüyordu. Yüzbaşı babasını beş yıldan beri görmemiş ama her iki haftada bir, değişmez vardiya gereğince nöbet teftiş görevine çıktığında nöbetçileri teftiş edip nöbet değişikliklerini kayda geçtikten ve "Özel Vakalar" sütununa, böyle bir şeyin olasılıklar dahilinde olduğunu bile yadsıyan kesin ve açık bir "Yok" koyduktan sonra yaşlı adama kısa bir mektup yazmıştı. Mektuplar, görev kâğıtları ve izin belgeleri gibi birbirine benziyordu; sarımsı ve pürtüklü büyük bir kâğıda yazılmışlardı ve üstten dört parmak, yandan ise iki parmak mesafeye oturtulan "Sevgili Baba" hitabıyla başlayıp, mektubu yazanın afiyetinin yerinde olduğunu bildiren kısa bir girişten sonra, alıcının afiyetinin de iyi olduğu umudu dile getiriliyor ve hitaba çapraz şekilde sağ alt köşede yer alan "Sadık ve Minnettar Oğlunuz Teğmen Joseph Trotta" tümcesiyle son veriliyordu. Peki, ama şimdi mektupların tüm askerlik hayatı için planlanan standart biçimi nasıl değiştirilecek, normlara uygun cümlelerin arasına, Yüzbaşı'nın kendisinin bile henüz tümüyle algılayamadığı farklı koşulların farklı haberleri, hele de yeni rütbe sayesinde eski vardiyaların geçersiz olduğu göz önünde bulundurulduğunda, nasıl sıkıştırıla-

caktı? Yüzbaşı Trotta sağlığına tekrar kavuştuktan sonra o sakin günün akşamında yazışma yükümlülüğünü yerine getirmek üzere, askerlerin bıçaklarıyla can sıkıntısından her yerini çiziklerle, çentiklerle donattığı masaya oturunca hiçbir zaman "Sevgili Baba" hitabından öteye geçemeyeceğini kabullenmek zorunda kaldı. Verimsiz kalemi mürekkep hokkasına dayadı, sakin ışıktan ani, sevindirici bir fikir bekliyormuşçasına mumun üzerinden küçük bir parça koparark yavaşça anılara dalıp gitti; çocukluğu, köyü, annesi ve askeri okul ile ilgili anılara geri döndü. Küçük cisimlerin mavi boyalı duvarlara vuran kocaman gölgelerine, kapının yanındaki kancada asılı duran kılıcının hafif eğimli bir şekilde parlayan çizgisine, kılıç kabzasının kafesine geçirilmiş koyu renkli boyunluğa baktı. Dışarıda hiç durmadan yağan yağmurun tenekeyle kaplı pencere pervazına vururken çıkardığı trampet sesini dinleyip sonunda, birkaç gün içerisinde öngörüldüğü gibi şükranlarını sunmak üzere İmparator'un huzuruna kabul edilmesinin akabinde gelecek hafta babasını ziyaret etmeye karar vererek yerinden doğruldu.

Bir hafta sonra, dosyalardan okunan on-on iki sorunun İmparatorluk teveccühüne saygı gereğince hazırol durumunda "Emredersiniz, Majesteleri" şeklinde yumuşak ama kesin bir tüfek atışı gibi yanıtlandığı yaklaşık on dakika süren huzura kabulün hemen ardından faytonla babasına, Laxenburg'a doğru yola koyuldu. Babasına tahsis edilen evin mutfağında karşılaştılar; rahat giysili yaşlı adam, önünde dumanları tüten, güzel bir koku yayan büyük bir fincan kahveyle üzerinde kırmızı kenarlı koyu mavi bir küçük örtü bulunan dümdüz planyalanmış çıplak bir masada oturuyordu. Vişne ağacından yapılmış kızıl kahverengi boğumlu baston, tutacağından masaya asılmış, ağır ağır sallanıyordu. İçinde kalitesiz tütün bulunan buruş buruş, şişkin bir deri kese yarı açık halde beyaz kilden yapılmış sarım-

sı bir piponun yanında duruyordu. Piponun rengi yaşlı adamın kalın beyaz bıyığıyla uyumluydu. Yüzbaşı Joseph Trotta von Sipolje devlet mülkü olan bu fakir mahremiyet içerisinde parıltılı göğüs kuşağı, etrafa kendine özgü siyahi güneş ışınları yayan cilalanmış miğferi, ışıl ışıl boyalı tören çizmeleri, pırıl pırıl mahmuzları, ceketinde iki sıra halinde göz kamaştıran düğmeleri ve Maria-Theresien-Nişanı'nın bahşettiği doğaüstü gücüyle askeri bir tanrı gibi durmaktaydı. Oğul, babasının önünde işte böylece duruyordu; baba yavaşça ayağa kalktı, oğlunu karşılarken ortaya koyduğu yavaşlıkla sanki oğlunun ihtişamını dengelemek ister gibiydi. Yüzbaşı Trotta babasının elini öptü, sonra başını eğerek babasının onu alnından ve yanağından öpmesine izin verdi. Yaşlı adam, "Otur," dedi. Yüzbaşı, üstündeki görkemin bir kısmını çözerek oturdu. "Tebrik ederim," dedi babası Slav askerlerinin sert Almancasıyla ve kuru bir ses tonuyla. Ünsüz harfleri çakan şimşekler gibi öne çıkarıyor, kelimelerin son hecelerini küçük tonlamalarla vurguluyordu. Oğlunun şimdi yalnızca birkaç kelime anlamasına ve tek bir kelime konuşamamasına rağmen, daha beş sene önce onunla Slovence konuşmuştu. Yüzbaşı ilk Slovence kelimeyi yitirilmiş, uzak bir anı gibi selamlamak üzere babasının dudaklarına pürdikkat kesilmişken, babası için anadilinin kullanımı, kaderin ve İmparator'un teveccühü vasıtasıyla kendisinden uzaklaşmış oğluna karşı tehlikeli bir samimiyet olarak görünmüştü. "Tebrikler, tebrik ederim," diye tekrarladı Başçavuş gürleyerek. "Benim zamanımda bu işler bu kadar çabuk olmazdı! Benim zamanımda henüz Radetzky'nin kendisi başımızdaydı." Gerçekten yapacak bir şey yok, diye düşündü Yüzbaşı Trotta. Babasıyla kendisi arasında rütbelerden oluşan dağ gibi bir engel bulunuyordu. Ailevi birliktelikten geriye kalan son kırıntıları onaylamak için, "Rakianız var mı, babacığım?" diye sordu. İçtiler, bardaklarını tokuşturup tekrar içtiler;

yaşlı baba her dikişten sonra inliyor, bitmek bilmeyen öksürük nöbetlerinin içerisinde yitip gidiyor, yüzü mosmor oluyor, tükürüyor, sonra yavaş yavaş sakinleşip kendi askerlik zamanmdan kalan sıradan hikâyeler anlatıyordu; bu hikâyeleri anlatmasındaki amaç hiç kuşkusuz oğlunun liyakatini ve kariyerini küçümsemekti. Sonunda Yüzbaşı doğruldu, babasının elini öptü, yaşlı adamın onu alnından ve yanaklarından öpmesine izin verdi, kılıcını kuşandı, miğferini başına geçirdi ve gitti; babasını bu hayatta son kez gördüğünden emindi.

Bu karşılaşma gerçekten de son karşılaşmaları olmuştu. Oğul yaşlı adama alışılagelmiş mektupları yazmaya devam etti, bunun haricinde baba ile oğul arasında gözle görülür bir ilişki yoktu; Yüzbaşı Trotta köylü Sloven atalarının geçmişinden kopmuştu. Onunla birlikte yeni bir soy başladı. Seneler huzurlu, sakin tekerlekler gibi birbiri ardına yuvarlanıp gitti. Trotta toplumsal konumuna uygun olarak Albayının artık pek genç olmayan varlıklı yeğeniyle –Batı Bohemya'da görevli bir bucak yüzbaşısının kızı– evlendi ve bir oğlu oldu. Küçük garnizondaki askeri varlığının monotonluğundan hoşlanmayı öğrendi, her sabah atının üzerinde talim alanına gitti, öğleden sonraları kahvehanede Noter'le satranç oynadı; rütbesine, toplumsal konumuna, asaletine ve ününe uyum sağladı. Her sene yapılan tatbikatlarda ortaya koyduğu üzere ortalama bir askeri yeteneği vardı, iyi bir kocaydı, kadınlara kuşkuyla yaklaşır, kumardan uzak dururdu; aksiydi ama görevinde adildi, her türlü yalanın, erkekçe olmayan tavırlarla davranışların, yüreksiz korunma arayışlarının, dedikodu mahiyetindeki övgülerle tutkulu bağımlılıkların hiddetli bir düşmanıydı. Dosyasındaki hal ve gidiş belgesi kadar sade ve lekesizdi; ancak yalnızca zaman zaman onu esir alan öfke, bir insan sarrafının Yüzbaşı Trotta'nın ruhunda da fırtınaların, isimsiz ataların meçhul seslerinin uyuduğu ka-

ranlık uçurumların bulunduğunu sezmesine yol açabilirdi.

Kitap okumazdı Yüzbaşı Trotta; yavaş yavaş kalem, kâğıt, tahta, silgi, cetvel ve çarpım tablosuyla uğraşmak zorunda kalan, çok yakında da kaçınılmaz bir şekilde kitaplarla haşır neşir olması beklenen küçük oğluna gizliden gizliye acıyordu. Oğlunun da asker olacağından henüz emindi ve bir Trotta'nın (o günden itibaren aile tümüyle yok olana kadar) askerlikten farklı bir meslek icra edebileceğini tahayyül edemiyordu. Eğer iki, üç veya dört oğlu bile olsaydı hepsi asker olurdu, ancak karısı güçsüzdü; doktorlara, kaplıca tedavilerine ihtiyacı vardı, hamilelikler onun için tehlikeliydi. Yüzbaşı Trotta o zamanlar henüz böyle düşünüyordu. Yeni bir savaştan bahsediliyordu; Trotta'ysa her zaman savaşa hazırdı. Evet, bir muharebe sırasında ölmesi için tayin edildiğine neredeyse emindi. Sarsılmaz saflığı, muharebe meydanındaki ölümü askeri saygınlığın zorunlu bir sonucu olarak görüyordu. Karısının hırsı nedeniyle, bir özel öğretmen üzerinden okulun çilelerini çok erken tatmaya başlayan beş yaşındaki oğlunun ilk okuma kitabını bir gün heyecansız bir merakla eline aldığı saate kadar sürdü bu inancı. Kafiyeli sabah duasını okuyup hatırladı; dua on yıllardır aynıydı. Sonra "Dört Mevsim"i, "Tilki'yle Tavşan"ı, "Hayvanların Kralı"nı okudu. İçindekiler listesini açıp kendisiyle ilgiliymiş gibi duran bir okuma parçasının başlığını gördü; başlık şöyleydi: "Birinci Franz Joseph Solferino Muharebesi'nde." Trotta parçayı okuduğunda oturmak zorunda kaldı. "İmparatorumuz ve Kralımız Birinci Franz Joseph, Solferino Muhaberesi'nde büyük bir tehlikeyle karşılaştı," diye başlıyordu parça. Trotta'dan da bahsediliyordu. Ama nasıl çarpıtılarak! "İmparator çatışmanın coşkusu içerisinde çok fazla öne atılmış, birdenbire düşman atlıları tarafından sarıldığını fark etmişti," deniliyordu. "İşte tehlikenin doruğa çıktığı o anda gencecik bir teğmen terle kaplı kızıl atının üzerinde kılıcını sallayarak

çıkageldi. Aman! Kılıcını düşman atlıların kafalarına, enselerine nasıl da indiriyordu!" Devamında da: "Düşmanlardan birisinin mızrağı genç kahramanın göğsüne saplandı, fakat rakiplerin çoğu çoktan yere serilmişti. Korkusuz genç İmparator kılıcı elinde, giderek zayıflayan saldırıları kolayca göğüsleyebildi. Tüm düşman süvari birliği esir alındı. Şövalye Joseph von Trotta adındaki genç teğmen vatanımızın kahraman çocuklarına layık gördüğü en yüksek nişanı aldı, Maria-Theresien Nişanı'nı."

Yüzbaşı Trotta elinde okuma kitabıyla, karısının ılık öğleden sonraları meşguliyet bulduğu evin arkasındaki küçük meyve bahçesine giderek solgun dudaklarının arasından çıkan fısıltılı bir sesle, rezil parçadan haberi olup olmadığını sordu. Karısı gülümseyerek "evet" anlamında başını salladı. "Bu bir yalan," diye bağırdı Yüzbaşı elindeki kitabı ıslak toprağa fırlatıp. Karısı yumuşak bir sesle, "Çocuklar için yazılmış," diye cevap verdi. Yüzbaşı arkasını döndü. Öfkesinden titriyordu, aynı bir çalılığın fırtınadan titrediği gibi. Hızla eve girdi, kalbi çarpıyordu. Satranç saati gelmişti. Kılıcını kancadan alıp öfkeli, sert bir hareketle beline bağladıktan sonra sinirli, uzun adımlarla evi terk etti. Onu bu halde gören herkes, bir bölük düşmanı haklamak üzere harekete geçtiğini sanırdı. Kahvehanede tek bir kelime konuşmadan sert, kısa saçlarının altındaki solgun alnında dört derin yatay çizgiyle iki satranç partisi kaybettikten sonra sinirli bir el hareketiyle tahtanın üzerindeki taşları yana süpürerek karşısında oturan oyun eşine, "Size bir şey danışmam gerekiyor," dedi. Sessizlik. "Suiistimal edildim," diye devam etti; Noter'in gözlüğünün parlayan camlarına bakıp bir süre sonra doğru kelimeleri bulamadığını duyumsadı. Okuma kitabını yanına alması gerekirdi. O yüz karası cisim elinin altında olsaydı derdini çok daha kolay açıklayabilirdi. "Ne gibi bir suiistimal?" diye sordu Noter. Yüzbaşı Trotta söze, "Ben hiçbir zaman süvari ol-

madım," şeklinde başlamanın doğru olacağını düşündü, halbuki bu şekilde anlaşılmasının mümkün olmayacağını idrak edebiliyordu. "Bu utanmaz yazarlar ise İmparator'u kurtarmak üzere sırtı terle kaplı kızıl bir at üzerinde dörtnala çıkageldiğimi yazıyor." Noter, Yüzbaşı'yı anladı. Okuma parçasını oğullarının kitaplarından biliyordu. "Bu konuyu abartıyorsunuz, Sayın Yüzbaşım," dedi. "Bunun çocuklar için yazıldığını unutmayın!" Trotta, Noter'e dehşet dolu gözlerle baktı; o anda tüm dünyanın, okuma kitaplarının yazarlarının, Noter'in, karısının, oğlunun ve özel öğretmenin kendisine karşı birleştiğini düşündü. "Tüm tarihsel eylemler eğitim kapsamında farklı bir şekilde ifade edilir. Kanımca doğrusu da budur. Çocukların anlayabilecekleri, unutmayacakları örneklere ihtiyacı vardır. Asıl gerçeği daha sonra öğrenirler!" "Hesap," diye seslendi Yüzbaşı doğrularak. Kışlaya gitti, nöbetçi subay Teğmen Amerling'i astsubayın odasında genç bir hanımla suçüstü yakaladı, nöbetçileri bizzat teftiş etti, başçavuşu çağırdı, nöbetçi astsubayın raporunu istedi, bölüğü içtimaa çağırıp avluda tüfek talimleri yapılmasını emretti. Herkes şaşkınlık içerisinde, korkudan titreyerek emirlere itaat etti. Her takımda birkaç asker eksikti ve eksikler bulunamıyordu. Yüzbaşı Trotta isimlerin okunmasını emretti ve Teğmen'e, "Eksikler yarın savunmasını verecek," dedi. Bölük nefes nefese tüfek talimleri yapıyordu. Harbiler takırdıyor, kayışlar havada uçuşuyor, sıcak eller soğuk, madeni namluların üzerinde şaklıyor, heybetli dipçikler ağır ve yumuşak toprağın üzerine sert bir şekilde indiriliyordu. "Doldur!" emrini verdi Yüzbaşı. Hava, talim kurşunlarının boğuk patlamalarıyla titredi. Yüzbaşı "Yarım saat selamlama talimi" emrini verdi. On dakika sonra emri değiştirdi. "Dua için diz çök!" Sert dizlerin toprağa, çakıl taşlarına, kuma vururken çıkardığı boğuk sesi duyunca sakinleşti. Hâlâ Yüzbaşı ve bölüğünün komutanıydı. O malum yazarlara gününü gösterecekti.

O gün gazinoya gitmedi, yemek de yemeden yattı. Rüyasız, ağır bir uyku uyudu. Ertesi sabah subay içtimaında Albay'a kısa fakat kesin cümlelerle şikâyetini dile getirdi. Bunun sonrasında hakikatlerin şövalyesi Yüzbaşı Joseph von Trotta-Sipolje'nin çilesi başladı. Savaş Bakanlığı'ndan şikâyetin Kültür ve Müfredat Bakanlığı'na iletildiğini bildiren yanıtın gelmesi haftalar sürdü. Günün birinde Bakan'm cevabı ulaşıncaya kadar da birkaç hafta geçti. Bakan'ın yanıtında şöyle deniliyordu:

"Pek Muhterem Sayın Yüzbaşı!

Zatıâlinizin, Avusturya Halk ve Yurttaş Okulları için 21 Temmuz 1864 tarihli kanuna göre hazırlanan, Profesör Weidner ile Srdcny tarafından hazırlanan okuma kitaplarındaki on beş numaralı okuma parçasına ilişkin dile getirmiş olduğu şikâyet ile ilgili olarak Sayın Müfredat Bakanı, zatıâlinizin dikkatini saygıyla ve izninizle tarihi önem taşıyan, özellikle de Majesteleri İmparator Franz Joseph'in bizzat kendisiyle ve Yüksek Hanedan'ın diğer üyeleriyle ilgili okuma parçalarının 21 Mart 1840 tarihli kararname gereğince öğrencilerin idrak yeteneğine uygun bir şekilde hazırlanması, pedagojik hedefleri göz önünde bulundurması gerektiğine çekmek istemektedir. Zatıâliniz tarafından söz konusu şikâyette belirtilen on beş numaralı okuma parçası Ekselansları Sayın Kültür Bakanı tarafından bizzat incelenmiş, okul kullanımı için uygun görülmüştür. Hem üst hem de alt okul makamlarının amacı bir yandan İmparatorluğun öğrencilerine ordu mensuplarının kahramanca davranışlarını, yetişen nesillerin çocuksu karakterine, hayal gücüne, yurtseverlik duygularına uyumlu olarak, söz konusu olayların gerçekliğini değiştirmeksizin göstermek iken, öte yandan da bu olayların aktarılmasını yurtseverlik duygularıyla hayal gücünü coşturacak öğelerden yoksun bırakmamaya özen göstermektedir. Zatıâlinizden bu ve benzeri düşünceleri göz önünde bulundurarak şikâyetinizi

geri çekmenizi saygılarımla rica ederim."

Yazı Kültür ve Müfredat Bakanı tarafından imzalanmıştı. Albay yazıyı Yüzbaşı Trotta'ya, "Meseleyi fazla uzatma!" sözleriyle iletti.

Trotta yazıyı aldıktan sonra sessiz kaldı. Bir hafta sonra öngörülen hiyerarşik yola uygun olarak Majesteleri'nin huzuruna kabulünü arz etti; üç hafta sonra sarayda Başkomutan'ının karşısında duruyordu.

"Bakın, sevgili Trotta," dedi İmparator. "Mesele hoş değil. Fakat her ikimiz de gayet iyi gösteriliyoruz. Meselenin peşini bırakın!"

Yüzbaşı, "Majesteleri, yalan söyleniyor," diye yanıtladı.

"Çok yalan söylenir," diye onayladı İmparator.

Yüzbaşı kendisini zorlayarak, "Ben söyleyemem, Majesteleri," dedi.

İmparator, Yüzbaşı'ya yaklaştı. Boyu Trotta'nın boyundan pek uzun değildi. Göz göze geldiler.

Franz Joseph, "Bakanlarım ne yapmaları gerektiğini bilir," diye başladı. "Onlara güvenmem gerekiyor. Anlıyor musunuz, sevgili Yüzbaşı Trotta?" Küçük bir ara verdikten sonra devam etti, "Her şey yoluna girecek. Göreceksiniz!"

Kabul sona ermişti.

Trotta'nın babası henüz hayattaydı. Fakat Trotta Laxenburg'a gitmedi. Garnizona geri dönüp ordudan emekliliğini istedi.

Trotta, binbaşı rütbesiyle emekli oldu. Bohemya'ya, kayınpederinin küçük çiftliğine yerleşti. İmparator'un teveccühü onu terk etmemişti. Birkaç hafta sonra İmparator'un, hayatını kurtaran adamın oğlunun eğitimi için özel kasasından beş bin Gulden aktardığı haberini aldı. Aynı zamanda Yüzbaşı da Baron olmuştu.

Sipolje Baronu Joseph Trotta, İmparator'un armağanlarını sanki kendisine hakaret ediliyormuşçasına kırık

bir kalple kabul etti. Prusya seferi onsuz yürütülüp kaybedildi. Ateş püskürdü. Daha şimdiden şakakları kırlaşmaya, bakışları donuklaşmaya, adımları yavaşlamaya, eli güçsüzleşmeye, ağzı suskunlaşmaya başlamıştı. En güzel yaşlarında olmasına rağmen hızla yaşlanıyormuş gibi görünüyordu. İmparator'a, erdeme, doğruya, hakka olan sade inancın hüküm sürdüğü cennetten kovulmuş, katlanma ve suskunluğun zincirine vurulmuştu; dünyanın varoluşunun, yasaların gücünün, majestelerin görkeminin temelinde kurnazlığın bulunduğunu artık anlamıştı. İmparator'un bir vesileyle dile getirdiği arzu sonucunda on beş numaralı okuma parçası İmparatorluğun okul kitaplarından çıkartıldı. Trotta adı yalnızca bölüğün kayıtlarında kaldı. Binbaşı, gizlice kurtarılmış bir cismin, yaşayanların aydınlık dünyasına gönderdiği gelip geçici bir gölge gibi erken tükenen ününün isimsiz sahibi olarak yaşamını sürdürmeye devam etti. Baron Trotta kayınpederinin çiftliğinde ibrikle, bahçe makasıyla meşgul oluyor, babasının Laxenburg köşkünün parkında yaptığı gibi çalı çitlerini düzeltiyor, çimleri kesiyor, ilkbaharda sarısalkımları, daha sonra da mürverleri yabancılara karşı koruyor, çitlerin aşınmış çıtalarını dümdüz planyalanmış yenileriyle değiştiriyor, araç gereçleri tamir ediyor, kendi elleriyle atların kantarmalarını takıp eyerliyor, kapılarla geçitlerin paslanmış kilitlerini yeniliyor, sarkmış fidanları düzgün ahşap desteklerle itinayla düzeltiyor, günlerce ormanda kalıyor, küçük av hayvanları avlıyor, orman koruyucusunun evinde geceliyor; tavuk, gübre ve hasat, meyve, duvar çiçekleri, çiftlik işçileri ve arabacılarla ilgileniyordu. Alışverişleri kuşku dolu bir cimrilikle hallediyor, keçeye benzeyen deri kesesinin içinden sivri parmaklarıyla madeni paraları çekip çıkardıktan sonra keseyi tekrar göğsünde gizliyordu. Küçük bir Sloven köylüsü olmuştu. Bazen hâlâ eski öfkesi geri geliyor, o zaman da fırtınaya tutulan bir çalılık gibi öfkeden titriyordu.

İşçiler ve atlara vuruyor, kendi tamir ettiği kapıları çarpıyor, gündelik işçileri ölümle, yok etmeyle tehdit ediyor, öğlen yemeğinde önündeki tabağı nefretle ittiriyor, yemek yemeyi reddedip homurdanıyordu. Onunla aynı çatı altında ama ayrı odalarda hastalıklı ve güçsüz karısının yanı sıra, babasıyla yalnızca yemek masasında karşılaşan ve herhangi bir övgü veya yergi vesilesi olmaksızın yılda iki kez karnesini sunan oğluyla, emekli maaşını neşe içerisinde harcayan, genç kızlardan hoşlanan, haftalarca şehirde yaşayan, damadından korkan kayınpederi kalmaktaydı. Küçük, yaşlı bir Sloven köylüsüydü Baron Trotta. Babasına hâlâ ayda iki kez akşamın geç saatlerinde titrek mum ışığında sarımsı büyük bir kâğıda mektup yazıyor, üstten dört, yandan ise iki parmak mesafe bırakarak "Sevgili Baba" hitabıyla başlıyordu. Mektubuna çok nadiren yanıt almaktaydı.

Baron bazen babasını ziyaret etmeyi elbette düşünüyordu. Çorak yoksullukta yaşayan Başçavuş'un, tel tel dökülen kötü tütünün, ev yapımı rakianın hasretini çoktandır çekiyor ama benzer bir durumda babasının, büyükbabasının, büyük büyükbabasının da çekineceği gibi masraflardan çekiniyordu. Laxenburg köşkündeki Malulen Emekli'ye, seneler önce küçük evin mavi boyalı mutfağında yeni kazanılmış asaletinin görkeminde birlikte rakia içtikleri zamana göre kendisini şimdi ona çok daha yakın hissediyordu. Karısıyla kendi kökeni hakkında hiç konuşmazdı. Köklü bir memur ailesinden gelen karısının dünyasının, bir Sloven başçavuşun dünyasından çok farklı olduğunu biliyor, bu nedenle babasını davet etmiyordu.

Baron mart ayının aydınlık bir gününde sert buzun üzerinden çiftlik kâhyasına doğru giderken bir yanaşma Laxenburg köşkünden gelen bir mektup getirdi. Babası ölmüş, seksen bir yaşında uykusunda göçmüştü. Baron Trotta yalnızca, "Karıma git, bavulum hazırlansın, akşam

Viyana'ya gidiyorum," dedi. Sonra kâhyanın evine girdi, ekinin ne durumda olduğunu sordu, üç yeni pulluk siparişi verilmesi, pazartesi günü veterinerin çağrılması, ebenin hemen hamile hizmetçiye gönderilmesi talimatı verip tam ayrılırken, "Babam öldü, üç gün Viyana'da olacağım," deyip parmağını başına götürerek üstünkörü bir selam verdi ve çıktı. Bavulu hazırlanmıştı, atlar arabaya koşuldu, istasyon bir saatlik mesafedeydi. Aceleyle çorbasını içip eti yedi. Sonra karısına, "Devam edemiyorum. Babam iyi bir adamdı. Sen onu hiç görmedin," dedi. Bir anma mıydı bu? Yoksa bir yakınma mı? "Sen de benimle geliyorsun," dedi ürkmüş oğluna. Karısı oğlanın eşyalarını hazırlamak için kalktı. Karısı üst katta meşgulken, Trotta oğlana, "Şimdi büyükbabanı göreceksin," dedi. Oğlan titreyerek başını önüne eğdi.

Laxenburg'a vardıklarında Başçavuş katafalka konulmuştu. Kabarık, görkemli bıyığıyla sekiz uzun mum ve iki malulen emekli arkadaşının nezaretinde, göğsünde parlayan üç madalya bulunan koyu mavi üniformasının içinde oturma odasındaki katafalkın üzerinde yatıyordu. Ursuline tarikatından bir rahibe köşede, odanın tek penceresinin önünde dua ediyordu. Trotta içeriye girince malulen emekliler hazırola geçti. Üzerinde, göğsüne Maria-Theresien Nişanı takılı binbaşı üniformasıyla Trotta diz çöktü; oğlu da ölünün ayaklarının dibine diz çöktü, oğlanın yüzünün önünde ölünün devasa çizmelerinin tabanları duruyordu. Baron Trotta'nın hayatında ilk kez yüreğine bir sızı saplandı. Küçük gözleri kuruydu. Dindar bir çekingenlik içerisinde iki üç kere Rabbin Duası'nı mırıldandı, sonra doğruldu, ölünün üzerine doğru eğildi, görkemli bıyığını öptü, malulen emeklilere dönerek başını eğdi; oğluna, "Gel," dedi.

Dışarıda oğlana, "Onu gördün mü?" diye sordu.

"Evet," dedi oğlan.

"O yalnızca bir jandarma başçavuşuydu," dedi babası, "Solferino Muharebesi'nde İmparator'un hayatını kurtardım, sonra da Baronluk unvanını aldık."

Oğlan sessiz kaldı.

Malulen Emekli, Laxenburg'un küçük mezarlığının askeri bölümüne defnedildi. Ölünün koyu mavi üniformalı altı arkadaşı tabutu küçük kiliseden mezara kadar taşıdı. Miğferli ve tören üniformalı Binbaşı Trotta, merasim boyunca bir eliyle oğlunun omzunu tuttu. Oğlan hıçkırdı. Askeri bandonun hüzünlü müziği, bando ara verdiği zaman kulağa gelen melankolik, monoton dini şarkılar ve yavaşça uçup kaybolan buhur, oğlanı anlaşılmaz, derin bir acıya boğmuştu. Bir manga askerin mezarın üstünden ateşlediği tüfeklerin patlaması uzun uzun yankılanarak onu acımasızca sarstı. Ölünün göğe çıkıp bu dünyayı ebediyen terk eden ruhunun arkasından askeri bir selam gönderiliyordu.

Babayla oğul geri döndü. Baron yolda hiç konuşmadı. Yalnızca trenden inip istasyonun bahçesinin arkasında onları bekleyen arabaya binerlerken, "Unutma onu, büyükbabanı," dedi.

Baron alışılagelmiş günlük hayatını sürdürdü. Seneler huzurlu, sakin tekerlekler gibi birbiri ardına yuvarlanıp gitti. Başçavuş, Baron'un defnetmek zorunda kaldığı son ölü olmadı. İlkönce kayınpederini, birkaç yıl sonra da ağır bir zatürreenin akabinde çabucak, mütevazı ve vedasız bir şekilde ölen karısını gömdü. Oğlunu Viyana'da yatılı bir okula verdi ve hiçbir zaman asker olmayacağına hükmetti. Kendisi çiftliğin, hâlâ ölülerin nefesinin hissedildiği beyaz, geniş evinde yalnız başına kaldı; sadece orman koruyucusu, kâhya, yanaşma ve arabacıyla konuşuyor, giderek daha nadiren öfkeleniyordu. Fakat hizmetçiler Baron'un köylü yumruğunu hep enselerinde hissediyor; öfkeli suskunluğu insanların omuzlarında bir boyunduruk gibi asılı duruyordu. Fırtına öncesi sessizliğe benzeyen bir korku yayıyordu

etrafına Baron. Oğlundan ayda iki kez itaatkâr bir mektup alıyor, kendisiyse ayda bir kez, oğlundan gelen mektupların saygı göstergesi olarak boş bırakılan kenarlarını keserek elde ettiği küçük kâğıtların üzerine iki cümle yazarak cevap veriyordu. Yılda bir kez, İmparator'un doğum günü olan on sekiz ağustosta üniformasını giyip en yakın garnizonun bulunduğu şehre gidiyordu. Yılda iki kez, Noel ve yaz tatilinde oğlu ziyarete geliyor; Noel akşamı babasından, imzasıyla teyit ettiği, yanında götürmesinin yasak olduğu üç gümüş Gulden alıyordu. Guldenler aynı akşam, yaşlı adamın çekmecesinde duran küçük bir kutuya koyuluyordu. Guldenlerin yanında oğlanın itinalı çalışkanlığını, sıradan ama kâfi yeteneklerini gösteren okul karneleri de durmaktaydı. Oğlana hiçbir zaman harçlık verilmiyor, ne bir oyuncak ne de okulda öngörülenlerin dışında bir kitap alınıyordu. Görünüşte herhangi bir şeyden mahrum değildi. Temiz, gerçekçi ve dürüst bir aklı vardı. Kısır hayal gücünde, okul yıllarını mümkün olduğunca çabuk geride bırakmanın dışında bir arzu yer almıyordu.

Bir Noel akşamı babasından, "Bu yıl sana üç Gulden vermeyeceğim! İmza karşılığında kutudan dokuz Gulden alabilirsin. Kızlara dikkat et! Çoğu hastadır." sözlerini işittiğinde on sekiz yaşındaydı. Babası biraz ara verdikten sonra devam etti, "Hukukçu olmana karar verdim. O zamana kadar iki yıl vaktin var. Askerlik bekleyebilir. Öğrenimin bitene kadar tehir etmek mümkün."

Oğlan hem dokuz Guldeni hem de babasının arzusunu aynı itaatkâr tavırla kabul etti. Kızlara nadiren gidiyor, seçimini itinayla yapıyordu ve yaz tatilinde eve döndüğünde cebinde hâlâ altı Gulden parası vardı. Babasından bir arkadaşını çiftliğe davet etmek için izin istedi. Binbaşı biraz şaşırarak, "Tamam," dedi. Oğlanın arkadaşı küçük bir bavulla ama ev sahibinin pek hoşuna gitmeyen kapsamlı resim aletleriyle geldi. "Resim mi yapıyor?" diye sordu

yaşlı adam. "Hem de çok güzel," dedi oğlu Franz. "Evi batırmasın! Manzara resimleri yapsın!" Misafir açık havada çalışıyordu, fakat manzara resimleri değil, aklından Baron Trotta'nın portresini yapıyordu. Her gün yemekte ev sahibinin yüz hatlarını hafızasına kazıyordu. Baron bir gün, "Bana niye öyle bakıp duruyor?" diye sordu. Oğlanların ikisi de kızararak başlarım önlerine eğdiler. Portre buna rağmen bitti ve veda ânında da yaşlı adama çerçeveli olarak sunuldu. Baron resmi gülümseyerek ve dikkatle inceledi. Sanki ön tarafta olmayan bazı ayrıntıları arka tarafta bulmayı bekliyormuşçasına resmin arkasını çevirdi, resmi pencereye doğru, sonra biraz uzaktan gözlerinin tam önüne tuttu, aynada kendisine baktı, gördüklerini portreyle karşılaştırdı ve nihayet, "Nerede asılı duracak?" dedi. Uzun senelerden beri ilk defa sevinç hissediyordu. Franz'a sessizce, "Eğer ihtiyacı varsa arkadaşına ödünç para verebilirsin," dedi. "İyi geçinin!" Portre yaşlı Trotta için şimdiye değin yapılan tek şeydi. Sonraları oğlunun oturma odasına asılarak torununun hayallerini meşgul etti...

Portre, Binbaşı'yı birkaç hafta boyunca nadiren bulunduğu neşeli bir ruh halinde tuttu. Resmi bazen şu duvara, bazen öbürüne asıyor, gönlünü okşayan bir memnuniyet içerisinde sert hatlı ve çıkıntılı burnunu, bıyıksız, solgun, ince ağzını; bir tümsek gibi küçük, siyah gözlerinin önünde yükselen kuru elmacık kemiklerini ve keskin hatlarla kesilmiş inatçı, kabarık saçlarının altındaki kırışıklarla dolu dar alnını inceliyordu. Çehresini daha yeni tanımaya başlıyor, kendisiyle sessiz konuşmalar yapıyordu. İçinde şimdiye değin hiç tanımadığı düşünceler, anılar, aniden belirsizleşen kederli gölgeler uyanıyordu. Yaşını ve kocaman yalnızlığını algılamak için bu resim gerekliydi sanki ve işte şimdi boyalı tuvalden gürül gürül üstüne geliyordu yalnızlığı ve yaşı. "Hep mi böyleydim?" diye sordu kendi kendine. Hep böyle miydi? Bazen amaçsızca mezarlığa, karısının meza-

rına gidiyor, gri kaideye, tebeşir beyazı haça, karısının doğum ve ölüm tarihine bakıyor, onun çok erken öldüğünü hesaplıyor ve kendi kendine; onu tam olarak hatırlayamadığını itiraf ediyordu. Örneğin ellerini unutmuştu. "China-Eisenwein", karısının seneler boyunca aldığı bir vitamin şurubu geldi aklına. Ya yüzü? Gözlerini kapatınca yüzünü gözlerinin önüne getirebiliyordu ama hayalindeki resim kısa bir sürede yok oluyor, kırmızıya çalan yuvarlak bir karanlık içinde kayboluyordu. Binbaşı evde de çiftlikte de giderek yumuşadı; bazen bir atı okşuyor, ineklere gülümsüyor, eskiye kıyasla daha sık şnaps içiyordu; günün birinde oğluna mutat tarihlerin haricinde kısa bir mektup yazdı. İnsanlar onu gülümseyerek selamlamaya başladı, o da kibarca başını eğiyordu. Yaz geldi, tatille birlikte oğlu da arkadaşı da damladı; yaşh adam gençlerle birlikte şehre inip bir lokalde birkaç bardak Slivovitz içerken gençler için de bolca yemek siparişi verdi.

Binbaşı'nın oğlu hukukçu oldu, daha sık eve gelmeye, çiftlikte dolaşmaya başladı; hukuki kariyerden vazgeçip çiftliği işletmenin hoşuna gideceğini düşünüp bu konuyu babasına açtı. Binbaşı, "Bunun için çok geç! Sen ne köylü ne de çiftçi olacaksın. Başarılı bir memur olacaksın, başka bir şey değil," dedi. Karar verilmişti. Genç Trotta memur olarak Silezya Bölge Müfettişliği'ne atandı. Trotta adı okul kitaplarından çıkarılmış olsa bile, yüksek siyasi dairelerin gizli dosyalarında hâlâ duruyordu; İmparator'un teveccühüyle bağışlanan beş bin Gulden, memur Trotta'nın meçhul yüksek makamlar tarafından hoşgörüyle izlenip desteklenmesini güvence altına aldı. Oğul Trotta hızlı yükseldi. Bölge Valiliği'ne atanmadan iki yıl önce Binbaşı öldü.

Arkasında şaşırtıcı bir vasiyetname bıraktı. Şöyle diyordu vasiyetnamesinde: Oğlunun iyi bir çiftçi olamayacağına emin olduğu, İmparator'un teveccühüne minnet-

tar olan Trottaların, devlet hizmetinde onurlu mevkilerde kendisinden daha mutlu yaşayacağını umduğu için, seneler önce kayınpederinden kalan bu çiftliği üzerindeki tüm taşınır-taşınmaz varlıklarla birlikte merhum babasının anısına Askerlikten Malul Emekliler Birliği'ne bırakıyordu; bu vasiyetnameden istifade eden Birliğin, vasiyet sahibini babasının defnedildiği mezarlığa, mümkünse babasının mezarının yakınlarında bir yere defnetmek haricinde herhangi bir yükümlülüğü olmayacaktı. Vasiyeti yazan her türlü şatafattan kaçınılmasını rica ediyordu. Viyana'nın Efrussi Bankası'na yatırılmış bulunan, faizler dahil on beş bin Florin tutarındaki mevcut nakit para ile evde bulunan nakit para, gümüşler, bakırlar, merhum karısının yüzüğü, saati ve kolyesinin sahibi, vasiyetçinin tek oğlu Baron Franz von Trotta-Sipolje'ydi.

Resmi cenaze alayını, Viyana'dan gelen bir askeri bando, bir piyade bölüğü, Maria-Theresien Nişanı Şövalyelerinin bir temsilcisi, Binbaşı'nın mütevazı kahramanı olduğu Güney Macaristan alayının temsilcileri, yürüyebilecek durumdaki tüm malulen emekliler, askerler, Saray ve Hükümet Sekretaryası'ndan iki memur, askeri kabineye mensup bir subay ve Maria-Theresien Nişanı'nı siyah kumaş kaplı bir yastık üzerinde taşıyan bir astsubay oluşturmaktaydı. Oğul Franz siyahlar içinde yalnız başına yürüyordu. Askeri bando büyükbabasının cenazesinde çalınan marşı çalıyordu. Bu sefer ateşlenen salvolar daha güçlüydü ve daha uzun bir süre yankılandı. Binbaşı'nın oğlu ağlamadı. Ölünün arkasından hiç kimse ağlamadı. Gözyaşının olmadığı cenaze törensel bir havadaydı. Mezarın başında konuşma yapılmadı. Hakikatin Şövalyesi Binbaşı Baron von Trotta-Sipolje jandarma başçavuşunun yakınında yatıyordu. Sade askeri mezar taşının üzerinde siyah ince harflerle isim, rütbe ve alayın yanı sıra Binbaşı'nın onurlu lakabı da işlenmişti: "Solferino Kahramanı."

Ölü, ardında bu mezar taşının dışında pek az şey bıraktı; unutulmuş bir ünle bir portre. Bir köylü ilkbaharda tarlada yürür, daha sonra yaz geldiğinde, ayak izleri ektiği buğdayın nimetiyle örtülmüş olur. İmparatorluk Baş Müfettişi Trotta von Sipolje aynı hafta içerisinde Majesteleri'nin başsağlığı yazısını aldı, yazıda merhumun hiçbir zaman "unutulmayacak hizmetlerinden" iki kez bahsediliyordu.

II

Tümenin tüm hâkimiyet alanında, Moravya'daki küçük yerel şehir W.'nin onuncu piyade alayının askeri bandosu kadar güzel bir bando yoktu. Bando Şefi sağlam hafızası ve eski melodilerin yeni varyasyonlarına karşı hissettiği sağlıklı gereksinim sayesinde Avusturya'nın her ay bir marş besteleyebilmeye muktedir askeri müzisyenleri arasında yer almaktaydı. Tüm marşlar aynı askerler gibi birbirine benziyordu. Çoğu hızlı bir trampet solosuyla başlıyor, marşlara özgü hızlandırılmış yat borusu ritmini, şirin zillerin çınlayan gülümsemesi takip ediyor, büyük davulun kulakları sağır eden gürlemesiyle, yani askeri müziğin neşe dolu, küçük fırtınasıyla son buluyordu. Bando Şefi Nechwal'i öbür meslektaşlarından ayıran özellik, bestecilik alanında gösterdiği olağanüstü verimli dirayetten ziyade, müziğin uygulanmasında ortaya koyduğu hem yürekli hem de neşeli disiplindi. Öbür bando şeflerinin ilk marşı bando çavuşuna yönettirip programın ikinci marşıyla birlikte şef değneğini devralma konusunda gösterdikleri özensiz alışkanlık, Nechwal için İmparatorluğun çöküşüne yönelik açık bir belirti anlamına gelmekteydi. Bando öngörülen daire içerisinde yerini alıp nota sehpalarının zarif ayakları meydanın büyük parke taşları arasındaki si-

yah toprak boşluklara gömüldüğü anda, Bando Şefi müzisyenlerinin ortasına geçiyor, abanoz ağacından yapılmış gümüş kabzalı şef değneğini itinayla kaldırıyordu. Saygıdeğer Bölge Valisi'nin balkonunun altında yapılan tüm meydan konserleri Radetzky Marşı'yla başlıyordu. Bando mensuplarının Radetzky Marşı'nı hiç yönetilmeksizin gece yarısı uykuda çalabilecek kadar iyi bilmesine rağmen, Bando Şefi yine de her bir notayı kâğıttan okumayı zaruri görerek müzisyenleriyle birlikte Radetzky Marşı'nın ilk provasını gerçekleştiriyormuşçasına her pazar günü askeri ve musiki sorumluluk duygusuyla başını, şef değneğini ve bakışlarını kaldırıp her üçünü birden, ortasında durduğu dairenin, direktiflerine muhtaçmış gibi görünen kesimlerine yöneltiyordu. Keskin davullar gümbürdüyor, tatlı flütler ıslık çalıyor, şirin çanlar birbirine vuruluyordu. Dinleyicilerin yüzünde dalgın, hoşnut bir gülümseme beliriyor, bacaklarında dolaşan kan yavaşça fokurdamaya başlıyordu. Ayakta yerlerinde durmalarına rağmen, marş halindeymiş gibi hissediyorlardı. Genç kızlar nefeslerini tutup dudaklarını aralıyor, olgun erkekler başlarını önlerine eğip askerlik tatbikatlarını hatırlıyordu; yan parkta oturan yaşh kadınların ise gri saçlarla kaplı küçük başları titriyordu. Mevsimlerden yazdı.

Evet, mevsimlerden yazdı. Bölge Valisi'nin evinin karşısındaki yaşh kestane ağaçları yalnızca sabah ve akşamları koyu yeşil, sık, kalın dallı tepelerini kıpırdatıyor, gün boyunca hiç kıpırdamadan duruyor, ortalığa ağır bir koku yayıp geniş, serin gölgelerini sokağın ortasına kadar düşürüyordu. Gökyüzü hep maviydi. Görünmez çayırkuşları sessiz şehrin üstünde durmaksızın ötüşüyordu. Bazen tümsekli parke taşlarının üzerinden, içinde bir yabancının oturduğu bir fayton istasyondan otele doğru yuvarlanıyor, bazen de Herr von Winternigg'i taşıyan çift koşumlu arabanın atlarının nalları kuzeyden güneye doğru çiftlik sahi-

binin köşkünden devasa av bölgesine giden geniş sokağın taşlarını dövüyordu. Kocaman sarı bir battaniyeye sarılı ufacık, kupkuru yüzlü, çelimsiz ihtiyar Herr von Winternigg, kaleskasında oturan kıştan kalma bir gariban gibi hayat dolu yazın içinden, kahverengi lakeli narin ispitlerde güneşin yansıdığı esnek, sessiz lastik tekerler üzerinde yatağından kaldırılıp kırsal zenginliğine götürülüyordu. Büyük karanlık ormanlarla yeşil giysili orman korucuları onu beklemekteydi. Şehrin sakinleri Herr von Winternigg'i selamlıyor ama o, bu selamlar denizinin içinden yanıt vermeksizin geçiyordu. Yaşlı adamın siyahlara bürünmüş arabacısı dimdik yükselmişti ve siyah silindir şapkası neredeyse kestane ağaçlarının tepelerini sıyırıyordu; yumuşak kamçı soylu atların kahverengi sırtlarını okşuyor, arabacının sımsıkı kapalı ağzından düzenli aralıklarla atların nal seslerini bastıran, melodik bir tüfek patlamasına benzeyen çarpıcı bir şaklama duyuluyordu.

Tatiller bugünlerde başlardı. Bölge Valisi'nin on beş yaşındaki oğlu, Mährisch-Weißkirchen Süvari Askeri Okulu öğrencisi Carl Joseph von Trotta doğduğu şehri bir yaz beldesi olarak görüyordu; burası hem kendisinin hem de yazların memleketiydi. Noellerle Paskalyalarda dayısına davetliydi, yalnızca yaz tatillerinde eve geliyordu. Varış günü her zaman bir pazar günü olurdu. Bunu Bölge Valisi olan babası, Baron Franz von Trotta-Sipolje istiyordu.

Okulda yaz tatili hangi gün başlarsa başlasın, evde cumartesi günü başlamak zorundaydı. Baron von Trotta-Sipolje pazar günleri görev başında olmazdı, saat dokuzdan on ikiye kadar tüm öğleden öncesini oğluna ayırıyordu. İlk ayinden on beş dakika sonra, tam dokuza on kala, oğlan pazar üniformasıyla babasının kapısının önünde duruyordu. Dokuza beş kala Jacques gri uşak elbisesiyle merdivenlerden aşağıya inerek, "Küçük Bey, babanız geliyor," dedi. Carl Joseph bir kez daha ceketini çekiştirdi, kemerini

düzeltti, kasketini eline alarak nizama uygun bir şekilde kalçasına bastırdı. Babası geldi, oğlanın topuklarını birbirine vururken çıkardığı ses sessiz, eski evin içinde yankılandı. Babası kapıyı açıp başını hafifçe eğerek oğlunun önden geçmesini istedi. Oğlan yerinde kaldı, babasının davetini görmezden geldi. Babası kapıdan içeriye girdi, Carl Joseph onu izledi, sonra eşikte durdu. Bölge Valisi bir süre sonra, "Rahat ol," dedi. Bunun üzerine Carl Joseph babasının karşısına, kırmızı kadifeden büyük koltuğa oturdu, dizlerini sıkıca birleştirip kasketiyle beyaz eldivenlerini dizlerinin üstüne yerleştirdi. Yeşil jaluzilerin ince aralıklarından sızan cılız güneş ışınları koyu kırmızı halının üzerine düşüyordu. Bir sinek vızıldaması duyuldu, duvar saati çalmaya başladı. Dokuz kez çaldıktan sonra, Bölge Valisi söze girdi, "Albay Marek ne yapıyor?" "Teşekkür ederim, baba, iyi." "Geometrin hâlâ zayıf mı?" "Teşekkür ederim, baba, biraz daha iyi." "Kitap okudun mu?" "Evet, baba." "Binicilik ne durumda? Geçen yıl pek..." Carl Joseph, "Bu yıl," diye başladı, fakat sözü hemen kesildi. Babası, yarı yarıya yuvarlak, parlak manşetin içinde gizli elini öne doğru uzatmıştı. Dört köşeli, büyük manşet düğmesi altın gibi parıldıyordu. "Demin pek iyi değildi dedim..." Bölge Valisi burada bir ara verdi, sonra vurgusuz bir sesle, "Utanç vericiydi," dedi. Baba oğul sustular. "Utanç verici" sözcüğü ne denli sessiz söylenmiş olsa bile, hâlâ odanın içinde asılı duruyordu. Carl Joseph babasının sert eleştirilerinden sonra ara verilmesi gerektiğini biliyordu. Yargı tüm kapsamıyla algılanmalı, işlenmeli, akılda tutulmalı, hem kalbe hem de akla kazınmalıydı. Saat tik tak diye çalışıyor, sinek vızıldıyordu. Sonra Carl Joseph ince bir sesle konuşmaya başladı, "Bu yıl çok daha iyiydi. Başçavuş da öyle dedi. Ayrıca Üsteğmen Koppel'den de bir övgü aldım." Boğuk bir sesle, "Buna sevindim," dedi Bölge Valisi. Manşeti masanın kenarında gömleğin içine itince sert bir takırdama

oldu. "Devam et," diyerek bir sigara yaktı. Bu, daha rahat davranılabileceğinin sinyaliydi. Carl Joseph kasketiyle eldivenlerini küçük bir sehpanın üstüne koydu, ayağa kalkarak son yılın tüm olaylarını anlatmaya başladı. Yaşlı Trotta başını sallayıp aniden, "Oğlum, sen büyüdün. Sesin kalınlaştı. Yoksa âşık mısın?" dedi. Carl Joseph kızardı. Yüzü kırmızı bir fener gibi yanıyordu, başını cesaretle babasına doğru kaldırdı. Bölge Valisi, "Demek henüz değil," dedi. "Rahatsız olma. Anlatmaya devam et." Carl Joseph yutkundu, yüzünün kızarması kayboldu, aniden üşüdü. Sık sık ara vererek anlatmaya devam etti. Sonra cebinden kitap listesini çıkarıp babasına uzattı. "Gayet düzgün bir okuma listesi," dedi Bölge Valisi. "Zriny'nin özeti lütfen." Carl Joseph dramı perde bazında anlattı. Sonra yorgun, solgun, ağzı kurumuş bir vaziyette oturdu.

Saate kaçamak bir bakış attı, henüz on buçuktu. Sınav daha bir buçuk saat sürecekti. Babasınm aklına ilkçağ tarihini veya Cermen mitolojisini sormak gelebilirdi. Bölge Valisi sigara içerek odada dolaşıyordu. Sağ kolundaki manşet takırdıyordu. Halının üzerine düşen güneş ışınları giderek genişliyor, pencereye doğru yaklaşıyordu. Güneş daha şimdiden oldukça yükselmiş olmalıydı. Kilisenin çanları çalmaya başladı, sanki hemen jaluzilerin arkasında çalıyorlarmışçasına odanın içi çan sesine boğuldu. Yaşlı Trotta bugün yalnızca edebiyat soruyordu. Grillparzer'in önemini ayrıntılı bir şekilde vurgulayıp oğluna tatil günleri için "kolay okuma" olarak Adalbert Stifter'le Ferdinand von Saar'ı tavsiye etti. Sonra yine askeri konulara geçti; Nöbet Görevi, Görev Talimatnamesi İkinci Bölüm, Kolordunun Bileşimi, Alayların Muharebe Gücü. Birdenbire, "İtaat nedir?" diye sordu. "İtaat her düşük rütbelinin yüksek rütbeliye; her astın da..." "Dur," diye araya girdi babası, düzelterek, "...ayrıca her astın üstüne..." Carl Joseph devam etti, "...karşı, emir yetkisi doğrultusunda verilen

emri...” Babası yine düzeltti, “...emir yetkileri gereğince verilen emri kayıtsız şartsız yerine getirme yükümlülüğüdür.” Carl Joseph derin bir nefes aldı. Saat on ikiydi.

Tatil artık başlamıştı. On beş dakika sonra, kışladan hareket eden bandonun ilk davul gümbürtülerini duydu. Bando her pazar öğlen, bu küçük şehirde Majesteleri'ni temsil eden Bölge Valisi'nin makam evinin önünde çalıyordu. Balkonun sık asma yapraklarının arkasında duran Carl Joseph askeri bandonun çaldığı müziği bir lütuf olarak kabul ediyordu. Kendisini biraz, babasının burada temsil edip savunduğu ve kendisinin de bir gün uğruna savaşa, hatta ölüme adım atacağı Habsburglarla akraba hissediyordu. İmparatorluk ailesinin tüm üyelerini isimleriyle tanıyor, hepsini samimiyetle, çocuksu bir vefa ile seviyordu; özellikle de şefkatli, büyük, sonsuz uzaklıkta ama çok da yakın, yüce, adil ve ayrıca ordunun tüm subaylarına karşı da lütufkâr olan İmparator'u. İmparator uğruna en iyi askeri müzik eşliğinde ölünürdü, en kolay da Radetzky Marşı'yla. Seri kurşunlar marşın ritmine uygun olarak Carl Joseph'in başının etrafında vızıldıyor, çıplak kılıcı parıldıyor, kalbiyle beyni marşın tatlı hızıyla kanatlanmış bir şekilde müziğin coşkusuna dalıyor; kanı koyu kırmızı, dar şeritler halinde trompetlerin alev alev yanan altın rengine, davulların koyu siyahına, çanların zafer dolu gümüşüne akıyordu.

Carl Joseph'in arkasında duran Jacques hafifçe öksürdü. Demek öğlen yemeği başlamak üzereydi. Müzik ara verdiğinde, yemek odasından hafif tabak şakırtıları duyuluyordu. Yemek odası balkonun iki oda ötesinde, birinci katın tam ortasındaydı. Yemek sırasında müzik uzaktan ama belirgin bir şekilde duyulurdu. Ne yazık ki her gün yoktu. Müzik hem iyi hem yararlıydı, yemeğin törensel seremonisini yumuşak, barıştırıcı bir edayla kucaklıyor, babasının başlatmayı sevdiği nahoş, kısa, sert sohbetle-

ri önlüyordu. İnsan susup dinleyebiliyor, bunun tadını çıkartabiliyordu. Tabakların üstünde dar, soluk, yaldızlı mavi şeritler vardı. Carl Joseph bunları seviyor, yıl boyunca sık sık anımsıyordu. Tabaklar, Radetzky Marşı, (artık hatırlayamadığı) merhum annesinin duvardaki resmi, ağır gümüş kepçe, balık tabağı, sırtları tırtıllı meyve bıçakları, minnacık kahve fincanları, incecik madeni gümüş paralar gibi kırılgan kaşıklar, bunların hepsi birlikte yaz, özgürlük, memleket anlamına geliyordu.

Carl Joseph kılıç kayışı, kasket ve eldivenlerini Jacques'a verip yemek odasına girdi. Onunla aynı anda içeriye adım atan yaşlı Trotta oğluna gülümsedi. Evin idaresinden sorumlu Fräulein Hirschwitz pazar günleri giydiği gri ipek elbisesiyle biraz sonra geldi; başını iyice yukarıya kaldırmış, saçını arkada büyük bir topuz halinde toplamıştı; göğsündeki devasa kavisli broş bir Tatar kılıcına benziyor, bir zırh kuşanmış gibi görünüyordu. Carl Joseph kadının uzun, sert elini öptü. Jacques koltukları çekti. Bölge Valisi oturma işaretini verdi. Jacques odadan çıkıp bir süre sonra elinde beyaz eldivenlerle geri geldi; beyaz eldivenler onu tamamen değiştirmiş, zaten bembeyaz yüzüne, favorilerine, saçlarına kar gibi bir parlaklık vermişti. Eldivenlerin parlaklığı, bu dünyada parlak olarak tanımlanabilecek her şeyi gölgede bırakırdı herhalde. Jacques'ın eldivenli ellerinde koyu bir tepsi vardı, tepsinin üstünde buharları tüten çorba kâsesi duruyordu. Jacques kâseyi göz açıp kapayıncaya kadar itinayla, sessizce ama hızla masanın ortasına bırakmıştı. Fräulein Hirschwitz eskiden beri alışılageldiği üzere tabaklara çorba koydu. Uzattığı tabaklar minnettarlıkla gülümseyerek alındı. O da gülümsedi. Şehriye çorbası tabakların içinde sıcak, altın rengi bir pırıltı gibi yüzüyordu. Şeffaf, altın sarısı, küçük, iç içe geçmiş narin şehriyeler. Baron von Trotta-Sipolje çok hızlı, bazen de hiddetle yiyordu. Sanki yemekleri ses-

siz, asil, atik bir nefretle yok ediyor, onların canına okuyor gibiydi. Fräulein Hirschwitz masada minnacık porsiyonlar alıyor ve yemek bittikten sonra odasında her çeşitten tekrar yiyordu. Carl Joseph kaşıklar dolusu sıcak çorbayla dev lokmaları aceleyle yutuyordu. Böylece herkes çorbasını aynı anda bitirdi. Herr von Trotta-Sipolje suskun kalınca tek kelime bile konuşulmazdı.

Çorbadan sonra garnitürlü haşlanmış sığır eti servis edildi, bu, yaşlı Trotta'nın uzun senelerden beri değişmeyen pazar yemeğiydi. Yemeği beğeniyle süzmesi, tüm öğünün yarısından daha uzun sürdü. Bölge Valisi bakışlarıyla ilkönce kocaman et parçasını çevreleyen kızarık kenarları, sonra da sebzelerin, erguvani renginde pırıldayan havuçların, koyu yeşilin ciddiyetini yansıtan ıspanağın, neşeli ve aydınlık marulların, buruk bir beyazlık sergileyen bayır turplarının, erimiş tereyağı içerisinde yüzerken zarif oyuncakları anımsatan kusursuz ovallikteki körpe patateslerin yatırıldığı tabakları okşadı. Yemeklerle garip bir ilişkisi vardı. Yemeklerin en önemli kısımlarını, bir anlamda yemeklerin ruhunu gözleriyle yiyor gibiydi; ağza ve damağa ulaşan tatsız kalıntılar sıkıcıydı, bir an önce yutulmak zorundaydı. Yemeklerin güzel görüntüsü yaşlı Trotta'ya aynı sade nitelikleri gibi haz veriyordu. Çünkü o, deyim yerindeyse "konvansiyonel" yemekleri tercih ediyor ve kanaatkâr olarak tanımladığı bu tercihini damak tadı ve zihniyetine dayandırıyordu. Yani böylece isteklerinin tatminini zorunlu yükümlülüklerle birleştirmiş oluyordu. Bir yandan kanaatkâr ama öbür yandan da Avusturyalıydı.

Bölge Valisi her pazar yaptığı gibi sığır etini kesmeye koyuldu. Manşetleri gömleğinin içine itti, ellerini kaldırarak çatalla bıçağı etin üstüne götürüp Fräulein Hirschwitz'e dönerek konuşmaya başladı. "Bakın, Hanımefendi, kasaptan yumuşak bir parça et istemek yetmez. Etin nasıl kesildiğine de dikkat etmek gerekir. Yani, dikey

mi, yoksa yatay mı... Kasaplar günümüzde artık zanaatlarına hâkim değil. Etin en iyisi bile yanlış bir kesimle bozulur. İşte bakın, Hanımefendi! Bu eti kurtarmam çok zor. Liflere ayrılıyor, neredeyse dökülüyor. Bir bütün olarak bakınca 'yumuşak' denilebilir. Fakat çok yakında göreceğiniz gibi, parçalar sert olacaktır. İmparatorluk Almanlarının deyimiyle garnitürlere gelecek olursak, bir dahaki sefere turpu biraz daha kuru istiyorum. Tadını, suyunun içinde yitirmemeli. Ayrıca yağın masaya getirilmesinden kısa bir süre önce dökülmesi lazım. Çok uzun bir süre yağlı kalmış. Yanlış!"

Yıllarca Almanya'da yaşayıp şivesiz bir yüksek Almanca konuşmaya özen gösteren ve Baron von Trotta'nın da bu durumu bilerek seçtiği "garnitür" sözcüğü kendisinin de edebi ölçülerine uyan Fräulein Hirschwitz, söylenenleri tasdikler mahiyette yavaşça başını salladı. Ensesindeki topuzun dikkate değer ağırlığı, tasdik anlamında yapılan bu hareketi zorlaştırdığı, biraz ölçülü kıldığı, hatta Fräulein Hirschwitz'in gayretli nezaketine bir tür mukavemet eklediği için Bölge Valisi kendisini, "Herhalde haksız sayılmam, Hanımefendi," demek zorunda hissetti.

Bölge Valisi yüksek memurlar ve küçük aristokrasinin genizden gelen Avusturya Almancasını konuşuyordu. Bu Almanca biraz geceleri uzaktan gelen gitar sesleriyle, giderek kaybolan çan seslerinin yumuşak titreşimlerini anımsatıyordu, sakin fakat sarih bir Almancaydı bu, aynı anda hem şefkatli hem de kötü niyetli. Konuşanın zayıf, kemikli çehresine ve tınlayan, hafif hüzünlü ünsüzleri ihtiva etmesi muhtemel ince, kavisli burnuna uyumluydu. Bölge Valisi konuşurken ağzı ve burnu yüzündeki bir uzuvdan ziyade bir tür üflemeli çalgıya benziyor, çehresinde dudaklardan başka hiçbir şey kıpırdamıyordu. Herr von Trotta'nın bir üniforma parçası, Birinci Franz Joseph'in hizmetinde olduğunu kanıtlayacak bir nişan, hanedanlığa bağlılığının

bir ifadesi olarak taşıdığı favorileri de, Herr von Trotta-Sipolje konuşurken hiç hareket etmezdi. Masada, sanki ellerinde dizgin tutuyormuşçasına dimdik otururdu. Otururken, ayakta duruyormuş gibi görünür, ayağa kalkınca ise uzun boyuyla insanları şaşırtırdı. Kış olsun, yaz olsun, hafta içinde de sonunda da, her zaman üstünde lacivert giysiler olurdu; lacivert bir ceket ve paçalara tutturulduktan sonra yarım çizmelerinin altından geçirilen şeritler vasıtasıyla sıkılaştırılan lacivert çizgili gri bir pantolon. Yemeğin ikinci ile üçüncü çeşidi arasında "hareket etmek" üzere ayağa kalkardı. Ancak bu kalkış daha ziyade ev sakinlerine hareketsizliği bozmaksızın nasıl doğrulup ayakta durulabileceğini sergilemek amacını taşırdı. Jacques eti masadan kaldırdı ama bu arada Fräulein Hirschwitz'in, et yemeğinden geriye kalanın ısıtılıp daha sonra odasında kendisine tekrar servis edilmesini ima eden uyarıcı bir bakışına maruz kaldı. Herr von Trotta ölçülü adımlarla pencereye yürüdü, perdeyi biraz aralayarak masaya geri döndü. Tam o anda kirazlı kekler büyük bir tabağın üstünde masaya getirildi. Bölge Valisi yalnızca bir tane aldı, kaşığıyla ortadan ikiye bölüp Fräulein Hirschwitz'e, "Kirazlı kek örnek bir mükemmellikte. Ortadan kesince tam kıvamında ve ağızda da hemen eriyor," dedi. Sonra Carl Joseph'e dönerek, "Bugün iki tane almanı tavsiye ederim," diye ekledi. Carl Joseph iki tane aldı. Kekleri anında silip süpürdü, babasından bir saniye önce bitirdi, tatlıyı yemek borusundan midesine yollamak üzere bir bardak su içti, şarap yalnızca akşamları içilirdi. Babasıyla aynı ritmi takip ederek peçetesini katladı. Ayağa kalkıldı. Dışarıda Tannhäuser operasının uvertürü çalıyordu. Müziğin gür sesinin eşliğinde, en önde Fräulein Hirschwitz olmak üzere sigara odasına gidildi. Jacques kahveyi oraya getirecekti. Bando Şefi Herr Nechwal bekleniyordu. Müzisyenler aşağıda yola çıkmak üzere toplanırken, Nechwal koyu mavi

tören üniforması ve parıldayan kılıcıyla geldi; yakasında iki küçük altın harp vardı. "Konserinize hayran kaldım," dedi Herr von Trotta, her pazar olduğu gibi. "Bugün özellikle olağanüstüydü." Herr Nechwal eğildi. Bir saat önce subay gazinosunda yemeğini yemiş ama siyah kahvesini bekleyememişti; ağzında hâlâ yemeklerin tadı vardı, canı da bir Virginia purosu çekiyordu. Jacques bir paket puro getirdi. Bando Şefi, Carl Joseph'in sabırla, parmaklarını yakma pahasına puronun ucuna tuttuğu ateşten uzun uzun çekerek purosunu yaktı. Geniş deri koltuklarda oturuluyordu. Herr Nechwal Viyana'da sahnelenen en son Lehar operetinden bahsetti. Bando Şefi tam bir beyefendiydi. Ayda iki kez Viyana'ya gidiyordu; Carl Joseph müzisyenin, ruhunun derinliklerinde gece hayatına dair pek çok sır sakladığını hissediyordu. Bando Şefi'nin, üç çocuğuyla "basit bir sosyal çevreden gelen" bir karısı vardı fakat kendisi ailesinden ayrı bir yerde, hayatın parıltılı tarafında duruyor, bunun tadını çıkartıyor, büyük bir keyifle Yahudi fıkraları anlatıyordu. Bölge Valisi fıkraları anlamıyor, bunlara gülmüyor ama yine de, "Çok iyi, çok iyi," diyordu. Herr von Trotta senelerden beri düzenli bir şekilde, "Eşiniz nasıl?" diye sorardı. Frau Nechwal'i hiç görmemişti, "basit bir sosyal çevreden gelen kadınla" karşılaşmak da istemiyordu. Bando Şefi ayrılırken ona hep, "Tanışmasak da eşinize selamlarımı iletin," der, Herr Nechwal ise bunu memnuniyetle yapacağını belirtip karısının çok sevineceğini taahhüt ederdi. Çocukların kız mı yoksa oğlan mı olduğunu her seferinde unutan Herr von Trotta, "Çocuklarınız nasıl?" diye sordu. Bando Şefi, "En büyüğü okulda gayet iyi," dedi. Herr von Trotta hafif bir küçümsemeyle, "Müzisyen olacak herhalde?" diye sordu. "Hayır," diye yanıtladı Herr Nechwal, "gelecek sene askeri okula girecek." "Öyle mi, subay olacak demek," dedi Bölge Valisi. Herr Nechwal gülümsedi: "Elbette! Çok çalışkan. Belki günün

birinde Genel Kurmay'a girer." "Tabii, tabii," dedi Bölge Valisi. "Böyle durumlar daha önce de gerçekleşti." Daha bir hafta bile geçmeden bütün bunları unutmuştu. Bando Şefi'nin çocuklarını hatırlamak gerekli değildi.

Herr Nechwal iki küçük fincan kahve içti, ne daha az ne de fazla. Virginia purosunun son üçte birlik kısmını üzülerek söndürdü. Gitmek zorundaydı; dumanı tüten bir puroyla kalkmak yakışık almazdı. "Bugün her şey mükemmeldi. Eşinize selamımı söyleyin. Kendisiyle maalesef henüz tanışamadık," dedi Herr von Trotta-Sipolje. Carl Joseph topuklarını birbirine vurdu, Bando Şefi'ne merdivenin ilk basamağına kadar refakat etti. Sonra sigara odasına geri döndü. Babasının önünde durup, "Ben gezmeye çıkıyorum, baba," dedi. "Tamam, tamam, iyi dinlenmeler," diyen Herr von Trotta elini kaldırdı.

Carl Joseph çıktı. Yavaş yavaş yürümeyi düşünüyordu; tembel tembel dolaşmak, ayaklarına tatilde olduklarını kanıtlamak istiyordu. Yolda ilk askere rastlayınca, orduda denildiği gibi kendisini kaptırıp uygun adım yürüyüşe geçti. Şehrin sınırına, güneşin altında ağır ağır yanan büyük sarı vergi dairesine ulaştı. Tarlaların tatlı kokusuyla çayır kuşlarının feryada benzeyen ötüşü yüzüne vurdu. Mavi ufuk çizgisini batıda gri tepeler kesiyor; padavralı, samanlı çatılarıyla ilk köy kulübeleri görülüyor; kümes hayvanlarının sesleri yazın sessizliğini bir borazan gibi delip geçiyordu. Günle, ışıkla sarılı tarlalar uyuyordu.

Demiryolu bendinin arkasında bir başçavuşun kumanda ettiği bir jandarma birliği vardı. Carl Joseph, Başçavuş Slama'yı tanıyordu. Kapıya vurmaya karar verdi. Kavrulan verandaya çıktı, kapıya vurdu, zil telini çekti, kimse yoktu. Sonra bir pencere açıldı. Frau Slama sardunyaların üzerinden eğilip "Kim o?" diye seslendi. Küçük Trotta'yı görünce, "Hemen," dedi. Koridora bakan kapıyı açtı, içerisi serindi, hafifçe parfüm kokuyordu. Frau Slama elbisesine

bir damla parfüm sürmüştü. Carl Joseph Viyana'nın gece kulüplerini anımsadı. "Başçavuş yok mu?" diye sordu. Kadın, "Görevde, Herr von Trotta," diye cevapladı. "İçeriye gelin."

Carl Joseph şimdi Slamaların oturma odasındaydı. Kırmızımsı, alçak tavanlı, çok serin bir odaydı; insan kendini bir buzluktaymış gibi hissediyordu; yastıklı koltukların yüksek arkalıkları, oturunca insanın sırtını acıtan kahverengi boyalı yaprak şeklindeki oyma süslerden oluşuyordu. Frau Slama soğuk limonata getirdi, narin yudumlarla içip küçük parmağını ayrık tutuyordu, bacak bacak üstüne atmıştı. Carl Joseph'in yanında yüzü ona dönük şekilde oturmuştu ve ipekten kırmızı terlikler geçirdiği ayaklarından birisini sallıyordu, ayaklarına çorap giymemişti, çıplaktı. Carl Joseph ilkönce ayağa, sonra da limonataya baktı. Frau Slama'nın yüzüne bakmadı. Kasketi kaskatı kesilen dizlerinin üstünde dururken, limonatanın önünde sanki görev başındaymış gibi dimdik oturuyordu. "Uzun zamandır gelmiyorsunuz, Herr von Trotta," dedi kadın. "Çok büyümüşsünüz! On dört geride kaldı herhalde?" "Evet, çoktan." Evden bir an önce çıkmayı düşündü. Limonatayı bir yudumda bitirmeli, güzel bir reverans yapmalı, kocasına selam söyleyerek gitmeliydi. Çaresizce limonataya baktı, bir türlü bitiremiyordu. Frau Slama yarım bardağı tekrar doldurdu. Sigara getirdi. Sigara içmesi yasaktı. Frau Slama bir sigara yakıp dumanı burun kanatlarını şişirerek kayıtsızca içine çekti, sonra ayağını salladı. Birdenbire hiç konuşmadan Carl Joseph'in dizlerinin üstündeki kasketi alıp masanın üstüne koydu. Sonra sigarasını Carl Joseph'in dudaklarının arasına sokuşturdu, eli duman ve kolonya kokuyor, çiçekli yazlık elbisesinin kolları Carl Joseph'in gözlerinin önünde parlıyordu. Carl Joseph, ucunda hâlâ kadının dudaklarının ıslaklığı hissedilen sigarayı nezaketle içmeye devam ederek limonataya baktı.

Frau Slama sigarayı tekrar kendi ağzına alıp Carl Joseph'in arkasına geçti. Carl Joseph başını çevirmeye korkuyordu. Elbisenin parlayan kolları birdenbire boynundaydı ve kadının yüzünü saçlarında hissetti. Hiç kıpırdamadı. Fakat kalbi delicesine çarpıyordu, içinde, kaskatı vücuduyla üniformasının düğmelerinin dizginlemeye çalıştığı bir fırtına koptu. "Gel," diye fısıldadı Frau Slama. Kucağına oturdu, hızla Carl Joseph'i öptü ve muzip bir tavırla gözlerini devirdi. Alnına bir tutam saç düştü, dudaklarını sivrilterek saçı alnından üflemeye çalıştı. Carl Joseph kadının ağırlığını bacaklarınm üstünde hissediyordu, aynı anda içinde yeni bir şeyler uyandı; Carl Joseph kol ve bacaklarındaki adaleleri gerdi. Kadını kollarıyla sardı, üniformasının sert kumaşının üzerinde göğüslerin yumuşak serinliğini hissediyordu. Frau Slama'nın gırtlağından hafif bir kıkırdama koptu, hıçkırıkla ıslık arası bir sesti bu; gözleri ıslaktı. Sonra geriye doğru kaykıldı, sevecen bir özenle üniformanın düğmelerini teker teker açmaya başladı. Serin, yumuşak elini Carl Joseph'in göğsüne koyup çocuğu ağzından planlı bir hazla uzun uzun öptü, sonra sanki bir sesten ürkmüşçesine birdenbire ayağa kalktı. Carl Joseph de hemen yerinden fırladı, kadın gülümseyip oğlanı geri geri kapıya doğru yürüyerek yavaşça peşinden çekti, kollarını ileriye uzatmış, başını arkaya atmıştı; yüzü parlıyordu, kapıyı ayağıyla ittirerek açtı. Yatak odasına süzüldüler. Carl Joseph yarı aralık gözkapaklarının arasından, kadının onu soyduğunu gördü; yavaşça, itinayla, bir anne gibi. Dehşet içerisinde tören üniformasının cansız parçalar halinde yere düştüğünü algıladı, ayakkabılarının yere düşerken çıkardığı boğuk sesi duydu, Frau Slama'nın elini ayağında hissetti. Aşağıdan yukarıya doğru yeni bir sıcaklık, yeni bir serinlik dalgası göğsüne ulaştı. Kendisini yatağın üzerine bıraktı. Kadın zevkten, ateşten ve sudan oluşan yumuşak, büyük bir dalga gibi üzerine kapandı.

Uyandı. Frau Slama önünde duruyordu, giysilerini tek tek ona uzatmaya başladı; Carl Joseph aceleyle giyinmeye koyuldu. Frau Slama oturma odasına gidip eldivenleriyle kasketini getirdi. Ceketini düzelten Carl Joseph, kadının bakışlarını sürekli yüzünde hissediyor ama ona bakmaktan kaçınıyordu. Topuklarını şaklatarak birbirine vurup kadının elini sıktı ve bunu yaparken inatla sağ omzuna bakmaya devam etti, sonra yürüyüp gitti.

Bir kule, saat yediyi çaldı. Güneş, şu anda aynı gökyüzü gibi mavi bir renk alan ve bulutlardan neredeyse hiç ayırt edilemeyen tepelere yaklaştı. Yolun kenarındaki ağaçlar etrafa tatlı bir koku yayıyordu. Akşam rüzgârı yolun iki tarafındaki yamaçların kısa çimenlerini tarıyor, rüzgârın görünmeyen, sessiz ve büyük eli altında çimenlerin nasıl titreyerek dalgalandığı fark ediliyordu. Uzaklardaki bataklıklarda kurbağalar vıraklamaya başlamıştı. Sapsarı bir banliyö evinin açık penceresinden genç bir kadın bomboş olan sokağa bakıyordu. Carl Joseph kadını daha önce hiç görmemiş olmasına rağmen çakı gibi ve saygıyla selamladı. Kadın biraz garipseyerek ve minnettarlık duyarak başını eğdi. Carl Joseph sanki Frau Slama'yla esas daha şimdi vedalaşmış gibi hissetti. Penceredeki yabancı kadın aşk ile yaşam arasında bir sınır devriyesi gibi duruyordu. Kadını selamladıktan sonra Carl Joseph kendisini dünyaya geri dönmüş gibi hissediyordu. Adımlarını sıklaştırdı. Tam saat sekize çeyrek kala eve varmıştı ve babasına geri döndüğünü bildirdi; solgun, kısa ve kararlı; aynı erkeklerin yapması gerektiği gibi.

Başçavuş'un iki günde bir devriye görevi vardı. Her gün elinde bir dosya demetiyle Bölge Valiliği'ne gelir ama Bölge Valisi'nin oğluyla hiçbir zaman karşılaşmazdı. Carl Joseph her iki günde bir saat dörtte Jandarma Birliği'ne gider, saat yedide orayı terk ederdi. Frau Slama'dan beraberinde getirdiği kokular kuru yaz akşamlarının başka

kokularıyla karışır, Carl Joseph'in ellerine sinerdi. Carl Joseph yemeklerde babasına gerektiğinden fazla yaklaşmamaya çalışırdı. Bir akşam yaşlı Trotta, "Burası sonbahar kokuyor," dedi. Genelleştiriyordu. Frau Slama prensip olarak muhabbet çiçeği esansı kullanırdı.

III

Portre, Bölge Valisi'nin sigara odasında pencerenin karşısındaki duvarda o kadar yükseğe asılıydı ki, alın ve saçlar eski ahşap üst eşiğin koyu kahverengi gölgesinde kayboluyordu. Torunun merakı sürekli bir şekilde, büyükbabasının silik hatlarıyla unutulmaya yüz tutmuş ünü etrafında dolaşıyordu. Pencerelerin açık durduğu, şehir parkındaki kestane ağaçlarının koyu yeşil gölgesinin odayı yaz mevsiminin tüm dolgun, güçlü sükûnetiyle sarıp sarmaladığı, Bölge Valisi'nin şehir dışında bir komisyon toplantısı yönettiği, keçe terlikleriyle evin içinde dolaşan Jacques'ın ise ayakkabı, elbise, kül tablası, şamdan ve ayaklı lambaları temizlik amacıyla topladığı bazı sakin öğleden sonralarında, Carl Joseph bir sandalyenin üstüne çıkıp büyükbabasının resmine yakından bakardı. Resim sayısız derin gölgeyle aydınlık ışık lekelerine, fırçayla yapılan çizgilerle beneklere, binlerce ayrıntıya ve kurumuş boyanın oluşturduğu sert bir rengârenkliğe dağılıyordu. Sonra Carl Joseph sandalyeden inerdi. Ağaçların yeşil gölgesi büyükbabasının kahverengi ceketinin üzerinde oynuyor, fırçayla koyulan çizgilerle benekler tanıdık ama anlaşılması imkânsız fizyonomide yeniden bir araya geliyor, gözler tavanın karanlığına çevrili alışılageldik uzak ifadesini kazanıyordu. Her yıl yaz tatilleri, torunun büyükbabayla yaptığı sessiz sohbetlere sahne oluyordu. Ölü hiçbir sır vermiyor, oğlan hiçbir bilgi edinemiyordu. Seneler birbiri ardına gelip geçerken,

resim sanki Solferino Kahramanı bir kez daha ölmüş, anısını yavaşça kendi yanına almış da günün birinde siyah çerçeveli bomboş bir tuvalden aşağıya bakacakmışçasına giderek solgunlaşıp uhrevileşiyordu.

Jacques aşağıda avluda, ahşap balkonun gölgesinde, bir taburenin üstünde oturur, askeri bir sıraya göre dizdiği çizmeleri cilalardı. Carl Joseph, Frau Slama'dan eve döndüğünde avluya Jacques'ın yanına giderek bir köşeye ilişirdi. "Büyükbabamdan bahsedin, Jacques." Jacques da fırça, macun ve cilayı bir kenara koyar, merhumu anlatmaya başlamadan önce sanki ellerini temizlemek istiyormuşçasına birbirine sürterek daha önce en az yirmi kez olduğu gibi söze girerdi, "Onunla aramız hep iyiydi! Çiftliğe geldiğimde artık pek genç değildim, hiç evlenmedim, evlenmem merhumun hoşuna gitmezdi. Kadınlardan hoşlanmazdı, kendisininki, yani Barones hariç, ama o da zaten erken öldü, akciğerler... Herkes merhumun Solferino Muharebesi'nde İmparator'un hayatını kurtardığını bilirdi, fakat kendisi bundan hiç bahsetmezdi, ağzından tek bir kelime bile çıkmadı. Bunun için mezar taşına 'Solferino Kahramanı' yazdılar. Öldüğünde çok yaşlı değildi, akşam, saat dokuz civarında, kasım ayı olması lazım. Kar yağmaya başlamıştı, öğleden sonra avluya inip bana, 'Jacques, kürklü çizmeleri nereye koydun?' diye sordu. Çizmelerin nerede olduğunu bilmiyordum ama, 'Hemen getiririm, Herr Baron,' dedim. 'Yarın olsa da olur,' dedi ama ertesi gün onlara ihtiyacı kalmadı. Ben hiç evlenmedim!"

Hepsi bu kadardı.

Bölge Valisi bir gün (son tatillerdi, bir sene sonra Carl Joseph mezun olacaktı) vedalaşırken, "Her şeyin yolunda gideceğini umuyorum. Sen Solferino Kahramanı'nın torunusun. Bunu aklından çıkarmazsan sana bir şey olmaz," dedi.

Binbaşı, öğretmenler ve astsubaylar da bunu akılla-

rından çıkarmadı; dolayısıyla Carl Joseph'e gerçekten de bir şey olmadı. İyi bir binici olmamasına, harita çiziminde zayıf olmasına, trigonometride tam bir başarısızlık yaşamasına rağmen sınavlardan "iyi bir notla" geçti, teğmen rütbesiyle mezun olarak. onuncu Ulanlar Süvari Birliği'ne tayin edildi.

Gözlerinde yeni edinilen görkem ve son tören nedeniyle kendinden geçmiş bir ifade, kulaklarında hâlâ binbaşının gürleyen mezuniyet konuşması, üstünde altın düğmeli mavi üniforma, sırtında çift başlı kartal armalı gümüş fişek kutusu, sol elinde deri kenarlıklı, püsküllü şapkası, bacaklarında kıpkırmızı binici pantolonu, ayaklarında pırıl pırıl parlayan mahmuzlu çizmeler, kalçasındaysa geniş kafesli bir kılıç; Carl Joseph sıcak bir yaz günü babasının karşısına işte böyle çıktı. Bu sefer pazar değildi. Bir teğmen çarşamba günü de gelebilirdi. Bölge Valisi çalışma odasında oturmaktaydı. "Rahatına bak," dedi. Sapsız gözlüğünü burnunun üzerinden aldı, gözkapaklarını kıstı, doğruldu, oğlunu süzdü; her şeyin yolunda olduğuna kanaat getirdi. Carl Joseph'i kucakladı, birbirlerini yanaktan içtensiz bir şekilde öptüler. "Otur," dedi Bölge Valisi, Teğmen'i koltuğa yönlendirdi. Kendisi odada bir aşağı bir yukarı yürüyordu. Sözleri için uygun bir başlangıç düşünüyordu. Bu sefer bir kınama söz konusu olamazdı, bir memnuniyet ifadesiyle başlamak da mümkün değildi. En sonunda, "Şimdi alayının tarihiyle ilgilensen iyi olur, ayrıca büyükbabanın savaştığı alayın tarihiyle ilgili bir şeyler de okumalısın. Vazife icabı Viyana'da iki gün işim var, bana refakat edeceksin," dedi. Sonra masa çanını salladı. Jacques geldi. Bölge Valisi, "Fräulein Hirschwitz bugün masaya şarap çıkarttırsın," talimatını verdi. "Yemekte eğer mümkünse sığır etiyle kirazlı kek olsun. Bugün yemeğe normalden yirmi dakika daha geç oturacağız." Jacques, "Emredersiniz, Herr Baron," diyerek, Carl Joseph'e baktı,

"Tebrik ederim," diye fısıldadı. Bölge Valisi pencereye gitti, havada dokunaklı bir sahne tehlikesi bulunuyordu. Arkasında oğlunun uşağa elini verdiğini, Jacques'ınsa küçük adımlar atarak merhum Beyefendi hakkında anlaşılmaz bir şeyler mırıldandığını duydu. Jacques'm odadan çıkmasını bekleyip yüzünü döndü.

Yaşlı adam, "Hava sıcak, değil mi?" diye söze başladı.

"Evet, baba."

"Bence açık havaya çıkalım."

"Tabii, baba."

Bölge Valisi, normalde aydınlık öğleden önceleri kullanmayı sevdiği sarı bambu bastonu değil de abanoz ağacından yapılmış siyah bastonu aldı. Eldivenlerini de sol elinde tutmak yerine ellerine geçirdi. Silindir şapkasını başına yerleştirip peşinde oğluyla odadan çıktı. Ağır adımlarla konuşmadan şehir parkının yaza özgü sessizliği içerisinde ilerliyorlardı. Şehir polisi selama durdu, banklarda oturan adamlar doğrulup selam verdiler. Yaşlı adamın kasvetli çekim gücünün yanında oğlanın şıkır şıkır renkliliği, olduğundan daha parlak, daha şatafatlı görünüyordu. Sarışın bir kızın kırmızı bir şemsiye altında ahududulu maden suyu sattığı yürüme yolunda yaşlı adam durarak, "Taze bir içecek fena olmaz," dedi. İki sade soda siparişi verdi, iradeden yoksun bir şehvetle kendisini Carl Joseph'in renkli ışıltısına kaptırmış görünen sarışın kızı kaçamak bir gururla süzdü. İçeceklerini bitirip yollarına devam ettiler. Bölge Valisi arada sırada, dizginlemeyi bildiği bir coşkuyu ima etmek istercesine bastonunu sallıyordu. Suskun olmasına ve her zamanki gibi ciddiyetini korumasına rağmen, oğluna bugün neredeyse enerjik görünüyordu. Neşeli ruh hali zaman zaman halinden memnun bir şekilde hafifçe öksürmesine neden oluyordu, bir tür gülme de denilebilirdi buna. Yolda birisi selam verince, hafifçe şapkasını kaldırıp tekrar başına koyuyordu. Örneğin, "Kibarlık da sıkıntı

verebilir." gibi cüretli paradoksları dile getirmeye cesaret ettiği anlar bile yaşanıyordu. Yanlarından gelip geçenlerin hayret dolu bakışlarına nasıl sevindiğini belli etmektense, cüretli bir söz söylemeyi tercih ediyordu. Yeniden evin kapısına yaklaşırlarken, bir kez daha durdu. Oğluna doğru dönerek, "Gençliğimde ben de asker olmak istiyordum. Büyükbaban bunu kesin bir şekilde yasakladı. Şimdi sen memur olmadığın için memnunum," dedi. Carl Joseph babasını, "Evet, baba," diye yanıtladı.

Yemekte şarap vardı, sığır etiyle kirazlı kek de yetiştirilebilmişti. Fräulein Hirschwitz pazar günlerine özgü gri ipek kıyafetiyle geldi, Carl Joseph'i görünce ciddiyetini büyük oranda bir kenara bıraktı. "Çok sevindim," dedi ve "sizi candan kutluyorum." Bölge Valisi, "Kutlamak, tebrik etmek demektir," diye belirtti. Sonra yemeğe başladılar.

"Acele etmen gerekmiyor," dedi yaşlı adam. "Eğer daha önce bitirirsem, biraz beklerim." Carl Joseph başını kaldırdı. Babasının yemekte kendisine yetişmenin ne kadar çaba gerektirdiğini yıllardan beri bildiğini anlamıştı şu anda. İlk defa yaşlı adamın zırhını delip kalbine, gizli düşüncelerine ulaşabildiğini hissetti. Carl Joseph artık bir teğmen olmasına rağmen kızardı. "Teşekkür ederim, baba," dedi. Bölge Valisi yemeği aceleyle kaşıklamaya devam etti. Hiçbir şey duymuyor gibiydi.

Birkaç gün sonra Viyana'ya giden trene bindiler. Oğlan gazete, yaşlı adam ise dosya okuyordu. Bölge Valisi bir kere başını kaldırarak, "Viyana'da sana bir salon pantolonu siparişi verelim, yalnızca iki salon pantolonun var," dedi. "Teşekkür ederim, baba." Okumaya devam ettiler.

Baba dosyaları kaldırdığında, Viyana'ya on beş dakika kalmıştı. Oğul gazeteyi hemen kenara koydu. Bölge Valisi önce cama, sonra birkaç saniye boyunca oğluna baktı. Aniden, "Başçavuş Slama'yı tanıyorsun, değil mi?" dedi. İsim Carl Joseph'in hafızasında bir yumruk etkisi yarat-

tı, yitirilmiş zamanlardan gelen bir ses gibiydi. Gözlerinin önünde jandarma birliğine giden yol, alçak tavanlı oda, çiçekli gecelik, geniş ve sağlam yatak belirdi, burnuna çayırlarla Frau Slama'nın kokusu geldi. Kulak kabarttı. Yaşlı adam, "Slama maalesef bu yıl dul kaldı," diye devam etti. "Üzücü bir durum! Frau Slama doğum yaparken hayatını kaybetti. Slama'nın ziyaretine gitsen iyi olur."

Kompartıman birdenbire çok sıcak olmuştu. Carl Joseph yakasını gevşetmeye çalıştı. Söylenebilecek uygun bir kelime bulmak için boş yere çabalarken, içinde aptalca, yakıcı, çocuksu bir ağlama isteği yükseldi; boğazı sıkıştı, sanki günlerdir su içmiyormuşçasına damağı kurudu. Babasının bakışını üzerinde hissetti, kendisini zorlayarak gözlerini manzaraya çevirdi; karşı koyulmaz bir şekilde yaklaştıkları hedefin, çektiği büyük acıyı daha da artıracağını düşünüyor, en azından koridora çıkabilmeyi arzuluyor, fakat aynı zamanda babasının bakışlarından ve sözlerinden kaçamayacağını biliyordu. Kalan bütün gücünü çabucak toparlayarak, "Onu ziyaret ederim," dedi.

"Tren yolculuğu sana iyi gelmiyor galiba," dedi babası.

"Evet, baba."

Carl Joseph isim veremediği, şimdiye değin yaşamadığı, uzaklardan gelen gizemli bir hastalık gibi hissettiği acının altında ezilerek hiç konuşmadan, dimdik bir halde otele gitti. "Pardon, baba," demeyi başarabildi. Sonra odasının kapısını kilitledi, bavulunu boşalttı, içinde Frau Slama'dan gelen birkaç mektup bulunan dosyayı çıkardı; mektuplar, üstünde şifreli adres yazılı orijinal zarflarındaydı, Mährisch-Weißkirchen, poste restante[1]. Mavi saydalar gökyüzü rengindeydi, karanfil kokuyordu; zarif, siyah harfler düzenli bir kırlangıç sürüsü gibi satırdan satıra uçup gidiyordu. Ölü Frau Slama'nın mektupları! Mektup-

1. Latince, postaneden teslim alınmak üzere. (ç.n.)

lar Carl Joseph'e kadının ani sonunun erken habercileri, yalnızca ölümün eşiğindeki ellerden çıkabilecek manevi bir incelik, öbür dünyadan zamanı gelmeden gönderilmiş selamlar gibi göründü. Son mektuba cevap yazmamıştı. Mezuniyet, tören konuşmaları, vedalaşma, ayin, atama, yeni rütbe ve yeni üniforma... Tüm bunlar mavi arka plan üzerindeki zarif harflerin hafif, karanlık silsilesi karşısında önemini kaybediyordu. Ölü kadının okşayan ellerinin bıraktığı izler hâlâ tenindeydi, kendi elleriyse hâlâ onun serin göğsünün anısını saklıyordu; kapalı gözleriyle onun aşka doymuş mutlu yorgunluğunu, dudakları aralanmış kırmızı ağzını, dişlerinin bembeyaz pırıltısını, umursamaz bir tavırla büktüğü kolunu, arzusuz rüyayla mutlu uykuların vücudunun her çizgisine yansıyan akıcılığını seyrediyordu. Şimdi ise solucanlar göğüslerinde, baldırlarında sürünüyor, yüzü çürüyüp gidiyordu. Çürümenin korkunç resimleri genç adamın gözlerinin önünde canlandıkça, içindeki ihtiras da güçlendi; ölünün göçüp gittiği yerlerin akıl almaz sonsuzluğuna taşmaya başladı. Büyük bir ihtimalle artık onu ziyaret etmezdim, diye düşündü Teğmen. Onu unuturdum. Sevecen şeyler söylüyordu, anneydi, beni seviyordu, öldü! Ölümünden sorumlu olduğu açıkça ortadaydı. Hayatının eşiğinde, sevdiği bir ceset yatıyordu.

Carl Joseph'in ölümle ilk tanışmasıydı bu. Annesini hatırlamıyordu. Annesinin hakkında mezarı, çiçekler ve iki fotoğraftan başka bir şey bilmiyordu. Şimdi ise ölüm karanlık bir şimşek gibi önüne dikilmiş masumane sevincini katlediyor, gençliğini yakıp kül ediyor, onu, yaşayanları ölülerden ayıran uçurumun kenarına savuruyordu. Önünde yasla dolu bir yaşam vardı. Kararlı ve solgun bir vaziyette bunu göğüslemeye hazırlandı; bir erkeğe de zaten bu yakışırdı. Mektupları ortadan kaldırdı. Bavulunu kapattı. Koridora çıkıp babasının kapısını vurdu, içeriye girdi; yaşlı adamın kalın bir cam duvarın ardından gelir gibi duyulan

sözlerini dinledi, "Belli ki yumuşak bir kalbin var." Bölge Valisi aynanın karşısında kravatını düzeltti. Valilik'te, Emniyet Müdürlüğü'nde ve Eyalet Yüksek Mahkemesi'nde işleri vardı. "Bana refakat edeceksin," dedi.

Lastik tekerlekli, çift atlı bir faytonla yola çıktılar. Sokaklar Carl Joseph'e her zaman olduğundan daha şenlikli geliyordu. Öğleden sonrasının yaz sıcaklığı evlere, ağaçlara, tramvaylara, yayalara, polislere, yeşil banklara, heykellere, bahçelere akıyor; nalların parke taşlara vururken çıkardığı şaklayan sesler duyuluyordu. Genç kadınlar ince, zarif ışıklar gibi geride kalıyor, askerler selama duruyor, vitrinler parıldıyordu. Büyük şehirde hafif bir yaz esintisi hissedilmekteydi. Ancak yazın tüm güzellikleri Carl Joseph'in umursamaz gözlerinin önünden geçip gidiyordu. Kulağına babasının sözleri geldi; yerlerinden taşınan tütün dükkânları, yeni büfeler, uzatılan omnibüs güzergâhları, öne veya arkaya çekilen duraklar... Onun zamanında pek çok şey farklıydı. Fakat o, hem yok olup gidene hem de yerini koruyana sadık anılarını iliştiriyor, sesi yavaşça, alışılmadık bir sevecenlikle eski zamanların küçücük hazinelerini betimliyor, zayıf eliyle bir zamanlar gençliğinin yeşerdiği yerleri işaret ederek onları selamlıyordu. Carl Joseph suskun kaldı. Kendisi de biraz önce gençliğini yitirmişti. Aşkı ölmüş, fakat kalbi babasının kederine açılmıştı; Bölge Valisi'nin taş gibi sertliğinin arkasında başka birisinin, gizemli ama yine de tanıdık birisinin, bir Trotta'nın, bir Sloven asker emeklisinin, Solferino'nun garip kahramanının neslinden gelen bir adamın gizlendiğini algılamaya başladı. Yaşlı adamın haykırışlarıyla açıklamaları canlandığı ölçüde, oğlunun itaatkâr, alışıldık onayları seyrekleşip zayıfladı; erken yaşlardan beri bir ağız alışkanlığı haline gelen, "Çakı gibi","Vazifeşinas","Evet, baba" farklılaşarak kardeşçe, sıcak bir tını kazandı. Baba gençleşmiş, oğul ise yaşlanmış gibi görünüyordu. Bölge

Valisi'nin eski arkadaşlarını, gençliğinin tanıklarını aradığı birçok resmi daireye uğradılar. Brandl Polis Müdürü, Smekal Bölüm Müdürü, Monteschitzky Albay ve Hasselbrunner Dışişleri'nde ataşe olmuştu. Bazı dükkânların önünde durup Tuchlauben'deki Reitmeyer'e balolarla kabuller için oğlak derisinden bir çift mat yarım çizmeyle Wieden'deki Saray ve Ordu Terzisi Ettlinger'e bir balo pantolonu siparişi verdiler. Sonra inanması güç bir şey gerçekleşti; Bölge Valisi, Saray Kuyumcusu Schafransky'de sırtı oluklu, gümüşten bir sigaralık seçti; yani içine "in periculo securitas[2]; baban." sözlerini yazdırdığı lüks bir eşya.

Şehir parkına gidip kahve içtiler. Terasın yuvarlak masaları koyu yeşil gölgenin içinde bembeyaz parlıyor, masa örtülerinin üzerindeki sifonlu şişeler maviye bürünüyordu. Müzik ara verdiğinde, kuşların sevinçli ötüşü duyulmaktaydı. Bölge Valisi, anılarım sanki yukarılardan bir yerlerden topluyormuşçasına başını havaya dikerek konuşmaya başladı, "Burada bir seferinde bir kızla tanışmıştım. Üzerinden kaç sene geçti acaba?" Sessiz hesapların içinde kayboldu. O zamanlardan beri uzun seneler geçmişe benziyordu; Carl Joseph'e, yanında babası değil çok eski bir atası oturuyormuş gibi geldi. "Adı Mizzi Schinagl'dı," dedi yaşlı adam. Sanki Frau Schinagl küçük bir kuşmuş gibi, hafızasından silinen resmini ararcasına kestane ağaçlarının sık yapraklı tepelerine baktı. Carl Joseph nezaketen, aynı zamanda geçmiş yılların ne kadar geçmişte kaldığına dair bir ipucu elde etmek amacıyla, "Yaşıyor mu hâlâ?" diye sordu. "Umarım! Biliyor musun, benim zamanımda insanlar pek duygusal değildi. Kızlardan ayrılmak olağandı; arkadaşlardan da..." Birdenbire durdu. Masalarında yabancı bir adam duruyordu; geniş kenarlı şapkası, pır pır uçuşan kravatı, etek kısmı pörsümüş eski, gri jaketatayı, ensesinde toplu sık, uzun saçları; büyük, solgun, tıraşsız

2. Latince, tehlike içerisinde güven. (ç.n.)

yüzüyle ilk bakışta bir ressamı andıran, eskiden kalma bir sanatçı fizyonomisi tasavvuruna uygun olarak gerçeküstü bir karikatüre benzeyen bir adam. Yabancı adam dosyasını masanın üzerine koyarak eserlerini, kısmen fakirlik kısmen de özel bir misyon inancından kaynaklanan kibirli bir umursamazlıkla sunmaya kalkıştı. "Moser," dedi Herr von Trotta. Ressam büyük, açık renk gözlerinin üstündeki ağır gözkapaklarını yavaşça yukarıya kaldırdı, birkaç saniye boyunca Bölge Valisi'ne bakıp elini uzattı; "Trotta," dedi.

Daha bir saniye bile geçmeden üzerindeki şaşkınlığı ve uysallığı atmıştı; dosyayı bardakların titremesine yol açan bir şiddetle masanın üzerine çarptı ve sanki gerçekten sesini yukarıya duyurmak istiyormuşçasına üç kere, "Aman Tanrım," diye bağırdı; bakışlarını bir zafer edasıyla, alkış beklermiş gibi yan masalarda gezdirdi; oturdu, şapkasını çıkartıp sandalyenin yanındaki çakıl taşlarının üzerine attı, dosyayı lakayt bir tavırla "Pislik" olarak tanımladıktan sonra koluyla masanın kenarına ittirdi, başını Teğmen'e çevirdi, kaşlarını çattı, yeniden geriye yaslandı; "Nasıl yani, Vali Bey, oğlun mu?" dedi.

"Gençlik arkadaşım, Profesör Moser," diye açıkladı Bölge Valisi.

"Aman Tanrım, demek Vali Bey," diye tekrarladı Moser. Bunu söylerken bir garsonun frakını tuttu, ayağa kalktı; garsonun kulağına gizli bir şey söylüyormuş gibi siparişini verdi, oturup suskunluğa büründü. Gözleri garsonların içeceklerle gelmeleri gereken yöne çevriliydi. Sonunda su berraklığındaki Slivovitzle yarısına kadar dolu bir soda bardağı önünde duruyordu; bardağı kanatları genişlemiş burnunun altında ileri geri götürdü, sanki bir yudumda bitirecekmiş gibi bir kol hareketiyle başına dikti ama yalnızca küçük bir yudum almakla yetindi, sonra diliyle dudaklarında kalan damlaları yaladı.

"Demek iki haftadır buradasın ama beni ziyaret etme-

din," diye başladı amirane bir sertlikle.

"Sevgili Moser," dedi Herr von Trotta, "dün geldim, yarın yine gidiyorum."

Ressam uzun uzun Bölge Valisi'nin yüzüne baktı. Sonra bardağı tekrar dudaklarına götürerek hiç ara vermeden bir yudumda su gibi içti. Bardağı yeniden yerine koymak isterken bardakaltlığını tutturamadı, Carl Joseph'in bardağı elinden almasına izin verdi. "Teşekkür ederim," dedi ressam, sonra parmağını Teğmen'e doğru uzatarak, "Solferino Kahramanı'yla olağanüstü bir benzerlik," dedi. "Yalnızca biraz daha yumuşak! Zayıf bir burun. Yumuşak ağız. Tabii zamanla değişebilir..."

Yaşlı Trotta, "Profesör Moser büyükbabanın resmini yaptı," diye belirtti. Carl Joseph babasma ve ressama baktı, gözlerinin önünde sigara odasının üst eşiğinin altında büyükbabasının yavaş yavaş unutulup giden portresi belirdi. Profesör'ün büyükbabasıyla bağlantısını aklı almıyor, babasının Moser ile samimiyeti onu korkutuyordu; yabancının geniş, kirli elinin dostane bir şaplak olarak Bölge Valisi'nin çizgili pantolonuna indiğini, babasınm bacağını hoşgörülü bir dirençle geri çektiğini gördü. Yaşlı adam her zamanki vakur haliyle öylece oturuyordu; göğsüne ve yüzüne gelen alkol kokusundan kaçınmak istercesine geriye yaslanmıştı, gülümseyerek her şeye katlanıyordu. "Kendini yenilesen iyi olur," dedi ressam. "Pejmürde olmuşsun. Baban çok farklıydı."

Bölge Valisi elini favorilerinin üzerinde gezdirerek gülümsedi. "Evet, evet, yaşlı Trotta," diye başladı ressam tekrar.

Bölge Valisi birdenbire yavaşça, "Hesap," dedi. "Bizi mazur gör, Moser, bir görüşmemiz var."

Ressam kaldı; baba ve oğul bahçeyi terk etti.

Bölge Valisi oğlunun koluna girdi. Carl Joseph babasının sıska kolunu göğsünde ilk defa hissediyordu. Koyu gri,

parlak bir eldivenin içindeki el, hafif bükülmüş bir sokulganlık içerisinde üniformanın mavi kolunun üzerindeydi. Öfke dolu bir şekilde, kaskatı manşetle çevrili, uyarıp ihtar eden eldi bu sıska el; ince parmaklarıyla sessizce sayfaları çeviren, çekmeceleri hiddetle çekip tekrar kapatan, bir kapıyı kilitledikten sonra üstündeki anahtarı sanki o kapı sonsuzluğa değin kilitli kalacakmışçasına çekip çıkartan el. Eğer bir şey istediği gibi yapılmazsa pusuda bekleyen bir sabırsızlıkla masanın kenarında trampet çalan, odada uygunsuz bir durum meydana gelirse camı tıkırdatan eldi bu el. Bu el evde birisi bir ihmalkârlıkta bulunduğu zaman işaretparmağını kaldırıyor, hiçbir zaman bir yere inmeyen suskun bir yumruk haline getiriliyor, sapsız gözlüğü itinayla burnun üstünden alıyor, şarap bardağını zarifçe sarıyor, siyah Virginia purosunu büyük bir hazla dudakların arasına götürüyordu. Babasının bu sol elini, oğul çok iyi tanıyordu. Ama yine de, bu elin babasının eli olduğunu daha yeni öğrenmiş gibi hissediyordu. İçinden bu eli göğsüne bastırmak isteği yükseldi.

"Biliyor musun, Moser..." diye başladı Bölge Valisi, sonra susup uygun, dengeleyici bir kelime aradı; nihayet, "Moser'den bir şey olabilirdi," dedi.

"Evet, baba."

"Büyükbabanın resmini yaptığında on altı yaşındaydı. İkimiz de on altı yaşındaydık. Sınıftaki tek arkadaşımdı. Sonra akademiye girdi. Şnaps belasına kapıldı. Yine de..." Bölge Valisi sustu; birkaç dakika geçtikten sonra, "bugün yeniden gördüğüm tüm insanlar arasında her şeye rağmen tek arkadaşım." dedi.

"Evet, babacığım."

Joseph ilk defa "Babacığım," demişti. Kendisini hemen, "Evet, baba," diye düzeltti.

Hava kararıyor, akşamın karanlığı sokağa düşüyordu.

"Üşüyor musun, baba?"

"Hiç üşümüyorum."

Fakat Bölge Valisi adımlarını sıklaştırmıştı. Biraz sonra otele yaklaştılar.

Arkalarından, "Vali Bey" diye bir ses geldi. Göründüğü kadarıyla ressam Moser peşlerinden gelmişti. Arkalarına döndüler. Orada öylece şapkası elinde, başı eğik, sanki ironik seslenmeyi yok etmek istercesine mütevazı bir halde duruyordu. "Beyler kusuruma bakmasın," dedi, "kutumun boşaldığının geç farkına vardım." Kapağı açık, boş bir teneke kutu gösterdi. Bölge Valisi cebinden bir puro kılıfı çıkardı. "Puro içmiyorum," dedi ressam.

Carl Joseph bir sigara paketi uzattı. Moser dosyayı zahmetli bir şekilde ayaklarının önüne kaldırıma koydu, kutusunu doldurdu, ateş rica etti ve mavi alevi elleriyle sardı.

Eklemlere göre büyük olan elleri kırmızı ve yapış yapıştı, hafifçe titriyor, anlamsız bir aleti andırıyorlardı. Tırnakları, daha biraz önce yerde dışkı, renkli bir bulamaç ve sıvı nikotin karıştırmış küçük, düz, siyah küreklere benziyordu. "Demek birbirimizi artık görmeyeceğiz," diyerek dosyayı yerden almak için eğildi. Doğruldu, yanaklarından kocaman gözyaşları süzülüyordu. "Hiç görmeyeceğiz," diye hıçkırdı. Carl Joseph, "Benim bir dakikalığına odaya gitmem gerekiyor," diyerek otele girdi.

Merdivenlerden koşarak odasına çıktı, pencereden dışarıya sarktı, kaygıyla babasını izledi, yaşh adamın cüzdanını çıkardığını gördü; hemen akabinde ressamın gücünü toparlamış bir tavırla dehşet verici elini Bölge Valisi'nin omzuna koyarak, "Tamam, Franz, her zamanki gibi üçünde." dediğini duydu. Carl Joseph tekrar aşağıya koştu, babasını korumak zorunda olduğunu hissediyordu; Profesör selam verdi, birkaç adım geri çekildi, başını dik tutarak son bir selamla, uyurgezerlere özgü bir güvenle doğrudan yolun karşısına geçip bir ara sokakta kaybolmadan önce

karşı kaldırımdan bir kez daha el salladı. Fakat sonrasında hemen yine göründü, sokakta yankılanan bir sesle, "Bir dakika," diye bağırdı, inanılmaz güvenli, büyük adımlarla caddenin karşısına geçerek sanki daha birkaç dakika önce vedalaşmayıp da yeni geldiğini düşündüren bir umursamazlıkla otelin önünde durdu. Sonra gençlik arkadaşıyla oğlunu ilk defa görüyormuş gibi yakınan bir sesle konuşmaya başladı. "Böyle karşılaşmamız ne kadar üzücü! Üçüncü sırada nasıl yan yana oturduğumuzu hatırlıyor musun? Yunancada kötüydün; hep benden kopya çekmene izin verirdim. Eğer dürüstsen, oğlunun önünde kendin söyle. Sana hep kopya vermez miydim?" Carl Joseph'e dönerek devam etti, "Sevgili babanız iyi bir çocuktu ama kendine güveni yoktu. Kızlara da çok geç gitmeye başladı, onu cesaretlendirmeseydim hiç gitmeyecekti. Dürüst ol, Trotta! Seni kızlara benim götürdüğümü söyle."

Bölge Valisi bıyık altından gülerek suskun kaldı. Ressam Moser uzun bir konuşmaya başlayacakmış gibi hazırlık yaptı. Dosyayı kaldırıma koydu, şapkasını eline aldı, bir ayağını biraz öne atarak anlatmaya koyuldu. "İlk defa tatilde karşılaşmıştık, hatırlarsın herhalde." Birdenbire durup acele hareketlerle ceplerini yokladı. Alnında boncuk büyüklüğünde ter taneleri birikmişti. "Kaybettim," diye bağırıp titreyerek sendeledi. "Parayı kaybettim."

Tam o anda otelin kapı görevlisi dışarıya çıktı. Altın şeritli şapkasını abartılı bir şekilde savurarak Bölge Valisi'yle Teğmen'i selamladı. Ressam Moser'i otelin önünde gürültü yapmaktan, otel misafirlerine hakaret etmekten men edecekmiş gibi görünüyordu. Yaşlı Trotta iç cebine davrandı, ressam sesini kesti. "Bana destek çıkabilir misin?" diye sordu oğluna yaşlı Trotta. Teğmen, "Profesör'e biraz refakat edeyim. Allahaısmarladık, baba," dedi. Bölge Valisi silindir şapkasını hafifçe kaldırıp selam vererek otele girdi. Teğmen, Profesör'e bir banknot uzattıktan sonra babası-

nın peşinden gitti. Ressam Moser dosyayı yerden kaldırdı, vakur bir tavırla uzaklaştı.

Akşamın karanlığı sokaklara çökmüştü artık, otelin lobisi de karanlıktı. Bölge Valisi oda anahtarları elinde, silindir şapkasıyla bastonu yanı başında, alacakaranlığın bir parçası gibi deri koltukta oturuyordu. Oğlu, sanki Moser vakasının resmi sonucunu bildirmek istiyormuşçasına saygılı bir mesafe bırakarak karşısına geçti. Henüz lambalar yakılmamıştı. Karanlık sessizliğin içinden yaşlı adamın sesi geldi; "Yarın öğleden sonra saat iki on beşte yola çıkıyoruz."

"Evet, baba."

"Müzik dinlerken, Bando Şefi Nechwal'i ziyaret etmen gerektiği aklıma geldi. Tabii Başçavuş Slama'dan sonra. Viyana'da başka bir işin var mı?"

"Pantolon ve sigaralığı aldırmam lazım."

"Başka?"

"Başka yok, baba."

"Yarın öğleden önce dayına hürmetlerini sunacaksın. Unuttun herhalde. Hangi sıklıkta ona misafir oldun?"

"Yılda iki kez, baba."

"Gördüğünde benden selam söylersin. Gelemediğim için özür dilersin. Bu arada, ne durumda bizim Stransky?"

"Son gördüğümde çok iyiydi."

Bölge Valisi bastonuna davranarak öne uzattığı elini, ayakta dururken alışık olduğu üzere, sanki Stransky'den bahsederken özel bir destek gerekiyormuşçasına gümüş tutacağın üstüne dayadı.

"Onu en son on dokuz yıl önce gördüm. O zamanlar henüz üsteğmendi. Koppelmann'a daha o zamanlardan âşıktı. Çaresizce âşık! Oldukça sıkıntılı bir mesele... Ne yapacaksın, âşıktı işte." Koppelmann adını diğer kelimelere göre daha sesli, daha ayrık söylüyordu. "Başlık parasını tabii çıkartamadılar. Annen beni neredeyse yarısını öde-

meye ikna edecekti."

"Ordudan mı ayrıldı?"

"Evet, öyle oldu. Kuzey Demiryolları'na geçti. Bugün ne durumda? İdare Kurulu'nda galiba, öyle değil mi?"

"Evet, baba."

"Evet, evet. Oğlunu eczacı yapmamış mıydı?"

"Hayır, baba, Alexander daha liseye gidiyor."

"Demek öyle. Biraz topallıyormuş, öyle duydum, doğru mu?"

"Bir bacağı daha kısa."

Yaşlı adam, Alexander'ın topallayacağını on dokuz sene öncesinden biliyormuş gibi, "Eh," diyerek konuşmayı sonlandırdı.

Yerinden doğruldu, giriş holündeki lambalar yanarak yaşlı Trotta'nın solgun yüzünü aydınlattı. "Para almaya gidiyorum," diyerek merdivenlere yöneldi. "Ben alırım, baba," dedi Carl Joseph. "Teşekkür ederim," dedi Bölge Valisi.

Sonra unlu yemeklerini yerlerken Carl Joseph'e, "Sana Baküs salonlarını tavsiye ederim," dedi. "Yeni bir şey varmış. Belki Smekal'e rastlarsın."

"Teşekkür ederim, baba. İyi geceler."

Carl Joseph öğleden önce saat on bir ile on iki arasında dayısı Stransky'nin ziyaretine gitti. İdare Kurulu Üyesi henüz bürodaydı; kızlık soyadı Koppelmann olan karısı, Bölge Valisi'ne selamlarını iletti. Carl Joseph, Ringkorso üzerinden otele doğru yola koyuldu. Tuchlauben'e döndü, pantolonu otele göndermelerini söyleyip sigaralığı aldı. Sigaralığın yüzeyi soğuktu; soğuk metal ince bluzun cebinden hissediliyordu. Başçavuş Slama'ya yapacağı başsağlığı ziyareti aklına geldi ve kesinlikle içeriye girmemeye karar verdi. Daha verandada "Başınız sağ olsun, Herr Slama," diyecekti. Görünmez tarla kuşları mavi kubbenin altında ötüyor, ağustosböceklerinin çıkardığı sürtünme sesleri

duyuluyor olacaktı. İnsan, Jandarma Birliği'nin küçücük bahçesinde daha yeni yeni açan tomurcuklarm arasmda samanlarla akasya ağaçlarının gecikmiş kokusunu alıyordu. Frau Slama ölmüştü. Vaftiz belgesine göre Kathi, Katharina Luise ölmüştü.

Eve dönüyorlardı. Bölge Valisi dosyaları kaldırdı, başını camın yanındaki koltuğun kırmızı ipek yastığına yerleştirerek gözlerini kapadı.

Carl Joseph babasının başını ilk defa yatay konumda görüyordu; ince, kemikli burnunun kanatları genişlemişti; tıraşlı, pudralanmış çenesinin ortasında küçük bir çukur vardı, favorileri iki siyah kanat gibi yavaşça aşağıya doğru genişliyordu. Favorilerin en dış köşeleri belli belirsiz kırlaşmaya başlamış, yaşlılık oralarla şakaklara hafifçe dokunmuştu. Günün birinde ölecek, diye düşündü Carl Joseph. Ölecek, defnedilecek. Ben burada kalacağım.

Kompartımanda yalnızlardı. Babasının uyuyan çehresi yastıkların kırmızı alacakaranlığında sakince sallanıyordu. Siyah bıyığın altındaki soluk, ince dudaklar bir çizgi gibiydi; kolalı yakanın parlak köşeleri arasındaki ince boyunun üzerinde gırtlağın tıraşlı çıkmtısı yükseliyor, kapalı gözkapaklarının kırış kırış derisi sürekli hafifçe titriyor, şarap kırmızısı geniş kravat düzenli bir şekilde inip kalkıyor, göğsün üzerinde çapraz kavuşturulan kolların altında koltuk altlarına sokulmuş eller bile uyuyordu. Dinlenen babasından büyük bir sükûnet yayılıyordu etrafa. Burun ile alın arasına gömülü derin çizgide ifadesini bulan otoriter mizaç da, dağların arasındaki sarp yarıklarda dinlenen fırtınalar gibi uykuya yatmıştı. Carl Joseph bu izi tanıyordu, hem de çok iyi. Aynı iz Trottaların öfke dolu dekoruyla Solferino Kahramanı'nın mirası olarak büyükbabasının sigara odasında asılı duran portresini süslüyordu.

Babası gözlerini açtı. "Ne kadar var daha?" "İki saat, baba."

Yağmur başladı. Günlerden çarşambaydı. Perşembe öğleden sonra Slama'ya başsağlığı ziyareti yapacaktı. Perşembe öğleden sonrasında da yağmur yağıyordu. Yemekten on beş dakika sonra sigara odasında kahve içerlerken Carl Joseph, "Ben Slamalara gidiyorum, baba," dedi.

"Slama artık maalesef yalnız," diye yanıtladı Bölge Valisi. "En iyisi onu saat dörtte ziyaret etmen." O anda kilise kulesinden iki çan sesi duyuldu ve Bölge Valisi işaretparmağını pencereye doğru kaldırıp çanların yönünü işaret etti. Carl Joseph kızardı. Babasının, yağmurun, saatlerin, insanların, zamanın hatta doğanın bile bugünkü yolunu olduğundan daha da zorlaştırmaya kararlı olduklarını hissediyordu. Henüz hayattaki Frau Slama'ya giderken de aynı bugünkü gibi sabırsızlıkla çanların altın sesine kulak kabartır ama Başçavuş'la karşılaşmamaya dikkat ederdi. Frau Slama'yı kanatlarının altına alan ölüm bugün ile o günler arasında duruyor, sonsuz karanlığını geçmiş ile şimdiki zaman arasına sokuyordu. Ama yine de çanların saati bildiren altın sesi aynı kalmıştı, aynı eskiden olduğu gibi sigara odasında kahve içilmekteydi.

"Yağmur yağıyor," dedi babası, sanki bunu daha yeni fark ediyormuşçasına. "Belki bir arabaya binersin?"

"Yağmurda yürümeyi seviyorum, baba." Gideceğim yolun uzun olması gerekli demek istiyordu esasında. Belki o henüz hayattayken bir arabaya binseydim daha iyi olurdu. Etraf sessizdi, yağmur pencerelere vuruyordu. Bölge Valisi doğruldu, "Karşıya geçmem lazım." Valiliği kastediyordu. "Sonra görüşürüz." Kapıyı her zaman olduğundan daha yavaş çekti. Babası bir süre dışarıda durup kulak kabartıyormuş gibi geldi Carl Joseph'e.

Kuleden önce çeyrek çanı geldi, sonra yarım. İki buçuk, daha bir buçuk saat vardı. Koridora çıktı, paltosunu aldı, paltonun sırt tarafındaki kırışıklıkları uzun uzun düzelterek nizami hale getirdi, cep aralığından kılıcın kafesi-

ni çekiştirdi, aynanın önünde mekanik bir hareketle şapkasını giyerek evden çıktı.

IV

Açık demiryolu bariyerlerinin altından ve uyuyan sarı vergi dairesinin yanından her zaman gittiği yoldan yürüdü. Yapayalnız Jandarma Birliği daha buradan görünüyordu. Yoluna devam etti. Jandarma Birliği'ne on dakikalık mesafede ahşap parmaklıklı küçük mezarlık vardı. Sanki yağmur ölülerin üzerini daha sık bir perdeyle örtüyor gibiydi. Teğmen ıslak, demir mandalı tutup mezarlığa girdi. Türünü kestiremediği yitik bir kuş ötüyordu, nereye gizlenmişti acaba, bir mezarın içinden mi ötüyordu yoksa? Bekçi kulübesinin kapısını açtı, burnunun üstüne bir gözlük takmış yaşlı bir kadın patates soyuyordu. Kadın hem soyulmuş patatesleri hem de kucağındaki kabukları bir kovanın içine bırakarak ayağa kalktı. "Frau Slama'nın mezarına gitmek istiyorum." Kadın sanki bu soruyu bekliyormuş gibi hiç duraksamadan, "Sondan bir evvelki sıra, on dört, yedinci mezar," dedi.

Mezar henüz çok yeniydi; küçücük bir tümsek, geçici küçük bir haçla, pastane ve şekerlemeleri anımsatan ıslak bir menekşe çelengi. "Katharina Luise Slama, doğdu, öldü." Aşağıda yatıyordu; şişko, kıvrım kıvrım solucanlar yuvarlak, beyaz göğüslerini kemirmeye başlamışlardı. Teğmen gözlerini kapayıp şapkasını çıkardı. Yağmur ıslak bir sevecenlikle yandan ayırdığı saçlarını okşuyordu. Mezar umurunda değildi, bu tümseğin altında çürüyen bedenin Frau Slama'yla hiçbir alakası yoktu; o ölmüştü, ölüydü, yani mezarının başında dursa bile ona erişemezdi. Anılarında gömülü beden, bu tümseğin altındaki cesetten çok daha yakındı. Carl Joseph şapkasını giyip saatine baktı. Yarım saat daha vardı. Mezarlıktan çıktı.

Jandarma Birliği'ne vardı, zili çaldı, kimse gelmedi. Başçavuş henüz evde değildi. Yağmur verandayı saran sık, yabani asma yapraklarını dövüyordu. Carl Joseph bir ileri bir geri, bir ileri bir geri yürümeye başladı, bir sigara yaktı, sigarayı yine attı, kendisini nöbet tutan bir er gibi hissetti, gözleri Katharina'nın hep baktığı pencereye takılınca başını öbür yöne çevirdi, saatini çıkardı, beyaz zile bir kere daha bastı, bekledi.

Şehir kilisesinin kulesinden ağır ağır saat dört çanı çaldı. Başçavuş şimdi göründü. Daha kimin gelmiş olduğunu görmeden otomatikman selam verdi. Carl Joseph sanki selamı değil de, jandarmadan kaynaklanan bir tehdidi yanıtlamak söz konusuymuşçasına amaçladığından daha yüksek bir sesle, "Merhaba, Herr Slama," diye seslendi. Elini uzattı, bir kaleye saldırırcasına selamlaşmaya atıldı, Başçavuş'un hantal hazırlıklarını, eldivenlerini zorlukla çıkarmasını, bunu yaparken gösterdiği büyük gayreti, bakışlarını yere çevirmesini izleyerek bir saldırıyı bekler gibi sabırsızlıkla bekledi. Teğmen çıplak, yaş, büyük ve gevşek eli nihayet kendi elinin içine aldı. Başçavuş sanki Teğmen yeni gelmemiş de, gitmeye hazırlanıyormuş gibi, "Ziyaretiniz için teşekkür ederim, Sayın Baron," dedi. Sonra anahtarları çıkartıp kapıyı açtı. Aniden gelen rüzgâr, yağmurun verandaya kamçı gibi inmesine, Teğmen'inse ister istemez eve doğru yönlenmesine neden oldu. Koridor loştu. Şurada daracık bir ışık şeridi mi görünüyordu, belki ölülerin dünyevi bir izi? Başçavuş mutfak kapısını açınca, o iz koridora akın eden ışığın içinde boğulup yok oldu. "Lütfen üstünüzü çıkartın," dedi Slama. Kendisi hâlâ kemerli paltosuyla duruyor. Teğmen, başınız sağ olsun, demeyi düşünüyor. Şimdi hemen deyip giderim. Slama, Carl Joseph'in paltosunu almak için kollarını açıyor. Carl Joseph nezakete teslim oluyor, Slama'nın eli bir anlığına Teğmen'in ensesine değiyor, yakanın hemen üstünde sa-

çın başladığı, Frau Slama'nın ellerini sevecen bir bağ gibi birbirine kavuşturmayı sevdiği yere. Tam olarak ne zaman başsağlığı formülünü içinden söküp atabilecek? Oturma odasına girince mi, yoksa oturduktan sonra mı? Sonrasında tekrar ayağa kalkmak mı gerekiyor? O aptalca şeyi söylemeden önce, ağzından tek bir kelime bile çıkaramayacağını hissediyor, tüm yol boyunca ağzında taşıdığı, sıkıntı verici, yararsızca dilinin ucunda öylece duran o aptalca şeyi. Başçavuş kapının kulpunu aşağıya bastırıyor, oturma odasının kapısı kilitli. "Pardon," diyor Başçavuş, halbuki onun suçu değil. Daha önce çıkardığı paltosunun -epey zaman geçti herhalde paltosunu çıkartalı- cebini yokluyor, anahtar destesini şıngırdatıyor. Frau Slama hayattayken bu kapı hiç kilitli olmamıştı. Demek ki Frau Slama burada değil, diye düşünüyor Teğmen birdenbire, sanki Frau Slama artık burada olmadığı için buraya gelmemişçesine; o anda aradan geçen tüm süre boyunca gizliden gizliye Frau Slama'nın belki burada bulunabileceği, odaların birisinde oturup bekliyor olabileceği düşüncesini beslediğini fark ediyor. Oysa Frau Slama gerçekten de biraz önce gördüğü mezarın içinde yatıyor.

Oturma odasında nemli bir koku asılı, iki pencereden birisinin perdeleri kapalı, diğerinden içeriye bulutlu günün gri ışığı sızıyor. "Lütfen içeriye gelin," diye tekrarlıyor Başçavuş. Teğmen'in tam arkasında duruyor. "Teşekkür ederim," diyor Carl Joseph. İçeriye girip yuvarlak masaya gidiyor, masanın üstündeki dalgalı örtünün desenini, örtünün ortasındaki köşeli, küçük lekeyi, hareli ayakların kahverengi cilası ile süslemelerini çok iyi tanıyor. Vitrinli dolap şurada duruyor, ön tarafta yeni gümüşten kupalar, arkasında küçük porselen bebekler, sırtında madeni paralar için bir delik bulunan domuzcuk şeklinde toprak bir kumbara. Başçavuş, "Buyurun, şeref verdiniz," diye mırıldanıyor. Bir koltuğun arkasında durmuş, koltuğun arkalı-

ğını bir kalkan gibi tutuyor. Carl Joseph, Başçavuş'u son kez yaklaşık dört yıl önce görmüştü. Başçavuş son gördüğünde görev başındaydı. Siyah şapkasına parlak bir sorguç iliştirilmişti, göğsünde çaprazlamasma kuşaklar vardı, tüfeğini ayaklarının dibinde tutuyor, Bölge Valisi'nin kalem odasının önünde bekliyordu. Başçavuş Slama'ydı o; aynı adı gibi rütbesi, sorgucu, sarı bıyığı da fizyonomisinin bir parçasıydı. Şimdi ise Başçavuş şapkasız olarak orada duruyor; kılıcı, kuşakları ve kemeri de yok; koltuğun arkalığının üzerinde göbeğinin hafif çıkıntısı ve kırışık üniformanın yağlı parlaklığı görülüyor; burada duran adam aynı Başçavuş Slama değil; bu, Herr Slama, görev başında bulunan bir jandarma başçavuşu, eskiden Frau Slama'nın kocası, şimdi ise dul ve bu evin de efendisi. Sert şapkanın sürekli baskısından kaynaklanan yatay kırmızı bir izin bulunduğu kırışıksız alnın üstündeki kısa, sarışın saçlar çift kanatlı bir fırça gibi ortadan ayrılmış. Bu kafa, şapka ve miğfersiz haliyle bir öksüze benziyor. Şapka siperinin gölgesinden yoksun bu çehre, yanak, burun, sakal; küçük, mavi, inatçı, sadık gözlerden oluşan düzgün bir yumurta biçiminde. Carl Joseph oturana kadar bekliyor, sonra koltuğu çekip kendisi de oturuyor, sigaralığını çıkartıyor. Sigaralığın renkli emaye bir kapağı var. Başçavuş sigaralığı masanın ortasına, kendisiyle Teğmen'in arasına koyup, "Bir sigara alır mıydınız?" diyor. Şimdi başsağlığı dilemenin zamanı, diye düşünüyor Carl Joseph ve ayağa kalkıp, "Başınız sağ olsun, Herr Slama," diyor. Başçavuş ellerini masanın kenarına dayamış vaziyette oturuyor, ne olduğunu hemen algılayamıyor, gülümsemeye çalışıyor, geç kalıyor; tam Carl Joseph tekrar oturmak üzereyken ayağa kalkıyor, ellerini masadan çekip pantolonuna götürüyor, başını eğiyor, sonra yine kaldırıyor, Carl Joseph'e şimdi ne yapılması gerektiğini sorar gibi bakıyor. İkisi birden oturuyor. Bitti. Susuyorlar. "İyi bir kadındı, merhum Frau

Slama," diyor Teğmen.

Başçavuş elini bıyığına atıyor, bıyığın ince ucu parmaklarmın arasındayken, "O güzel bir kadındı, Sayın Baron onu tanıyordu zaten," diyor. "Eşinizi tanıyordum. Ölümü kolay mıydı?" "İki gün sürdü. Doktoru çağırmakta geciktik. Yoksa hayatta kalırdı. O gece görevliydim. Eve geldiğimde ölmüştü. Karşıdaki maliyecinin karısı yanındaydı." Hemen peşinden ekliyor, "Ahududu suyu alır mıydınız?"

"Lütfen," diyor biraz daha tiz bir sesle Carl Joseph, sanki ahududu suyu yeni bir durum yaratabilecekmiş gibi; Başçavuş'un kalkıp küçük dolaba gittiğini görüyor, oysa ahududu suyunun orada olmadığın: biliyor. Ahududu suyu mutfakta, camın arkasındaki beyaz dolapta, Frau Slama ahududu suyunu hep oradan getirirdi. Başçavuş'un tüm hareketlerini dikkatle takip ediyor, dar gömleğin sıktığı kısa, güçlü kollarıyla en üst rafa uzanarak şişeyi aramasını, sonra kendisini çaresizlik içerisinde ayaklarının ucundan tekrar tabanlarının üstüne bırakmasını, nihayet bilmediği bir yere yaptığı fuzuli, başarısız keşif gezisinden sonra başladığı yere dönerek çabalarının sonucunu masmavi gözlerinde dokunaklı bir umutsuzlukla, "Beni bağışlayın, maalesef bulamıyorum," diye açıklamasını...

"Zararı yok, Herr Slama," diye teselli ediyor Teğmen.

Fakat Başçavuş sanki bu teselliyi hiç duymamış veya yüksek bir makamdan gelen, alttakilerin müdahalesiyle yumuşatılması mümkün olmayan bir emri mutlaka yerine getirmesi gerekiyormuş gibi odadan çıkıyor. Mutfakta bir şeylerle meşgul olduğu duyuluyor, sonra elinde şişeyle geri geliyor, vitrinli dolaptan, kenarları süslü bardaklar çıkartıyor, masanın üstüne bir sürahi su yerleştiriyor, bardaklara koyu yeşil şişeden yakut kırmızısı kalın sıvıyı koyarak ikramını tekrarlıyor, "Buyurun lütfen, Sayın Baron." Teğmen ahududu suyuna sürahiden su ekliyor; sessizlik

hâkim; su sürahinin kıvrımlı ağzından kalın bir demet halinde akıyor, biraz şırıldıyor, deminden beri dışarıdan duyulan yağmura küçük bir yanıt gibi algılanıyor. Yağmur ıssız evi içine alarak iki adamı daha da yalnızlaştırıyor. İki adam da yalnız... Carl Joseph bardağını kaldırıyor, Başçavuş da aynısını yapıyor, Teğmen ağzındaki tatlı, yapışkan sıvıyı hissediyor. Slama bardağını bir yudumda boşaltıyor, susamış, Slama bu serin günde garip, anlaşılmaz bir şekilde susuyor. "Şimdi onuncu Ulanlara katılacaksınız?" diye soruyor Slama. "Evet, alayı henüz tanımıyorum." "Benim bir tanıdığım var, Astsubay Zenower. Birlikte Avcılarda görev yaptık, o sonradan sevkini istedi. Asil bir aileden, çok kültürlü... Subayhk sınavını mutlaka başarır. Benim gibiler olduğu yerde kalır. Jandarmada pek gelecek yok." Yağmur hızlandı, rüzgâr sertleşti, yağmur camlara vurmaya devam ediyor. Carl Joseph, "Bizim mesleğimiz zor, yani askerliği kastediyorum," diyor. Başçavuş nedeni anlaşılmaz bir şekilde gülüyor, kendisiyle Teğmen'in zor bir mesleğe sahip olması onu olağanüstü bir sevince gark etmişe benziyor. Amaçladığından biraz daha geniş bir gülüş bu. Bu durum, gülüşün gerektirdiğinden daha fazla açmış olduğu ağzından, ağzını gülüşten daha uzun bir süre açık tutmasından belli oluyor. Başçavuş bir anlığına olağan ciddiyetine geri dönmeye karar vermekte tereddüt ediyormuş gibi görünüyor. Carl Joseph ile kendisinin hayatlarının zorluklarla dolu olmasına gerçekten seviniyor olabilir mi? "Sayın Baron bizim mesleğimizden bahsetmeyi uygun gördü," diye başlıyor. "Lütfen bana kızmayın ama benim gibilerin durumu biraz farklı." Carl Joseph ne diyeceğini bilemiyor. Başçavuş'un (tam olarak tarif edemediği bir biçimde) kendisine, belki de orduyla jandarma teşkilatındaki koşullara karşı genel bir garez beslediğini hissediyor. Bir subayın benzer bir durumda nasıl davranması gerektiği askeri okulda öğretilmedi. Carl Joseph her halükârda gü-

lümsüyor, dudaklarını demirden bir mengene gibi sarkıtıp birbirine yapıştıran bir gülümseme bu; Başçavuş'un hiç tereddüt etmeden etrafına saçıp savurduğu sevinç ifadesinin aynısını göstermekte pintilik ediyormuş gibi bir hali var. Daha biraz önce dile tatlı gelen ahududu suyu, gırtlaktan şimdi acı, saman gibi bir tat gönderiyor; insanın canı bir konyak istiyor. Kırmızı oturma odası bugün göze daha basık, daha küçük görünüyor, odayı belki de yağmur böyle sıkıştırdı. Masanın üstünde, resimlerin tutturulduğu sert ve parlak pirinçten kulaklara sahip albüm duruyor. Carl Joseph resimlerin hepsini tanıyor. Başçavuş Slama, "İzin verir misiniz?" diyor, albümü açıp Teğmen'in önüne koyuyor. Resimde Başçavuş, karısının yanında genç bir koca olarak sivil elbiseler içinde görülüyor. "O zamanlar henüz takım komutanıydım," diyor biraz acı bir ifadeyle, sanki daha o zamanlarda yüksek bir rütbeye sahip olması gerektiğini ima edercesine. Frau Slama saçlarının üstüne hafif yana yatık bir şekilde oturttuğu geniş bir şapkayla üstünde güzel kokulu bir zırh gibi ince belli, dar bir yaz elbisesiyle kocasının yanında oturuyor. Bu da ne? Carl Joseph bu resmi daha önce hiç görmedi mi? Bugün bu resim ona neden bu kadar yeni görünüyor? Ve eski? Aynı zamanda da yabancı? Bu kadar gülünç? Sanki çoktan geride kalmış zamanlara ait gülünç bir resme bakarcasına, sanki Frau Slama onun için hiçbir zaman değerli olmamış, daha birkaç ay değil birkaç yıl önce ölmüşçesine gülümsüyor. Daha önce olduğu gibi mahcubiyetle değil, dürüst bir yapmacıklıkla, "Çok güzelmiş! Açıkça görülüyor," diyor. Başsağlığına gidildiğinde insanın ölünün kocasına güzel bir şey söylemesi gerekir.

Kendisini hemen özgürleşmiş, ölüden kopmuş hissediyor, her şey silinmiş gibi. Her şey hayaldi! Ahududu suyunu içiyor, ayağa kalkıyor, "Ben artık gideyim, Herr Slama," diyor. Beklemeyip arkasını dönüyor, Başçavuş

ayağa kalkmaya vakit bulamadı; koridora geldiler, Carl Joseph paltosunu giydi bile, şimdi halinden memnun bir tavırla sol eldivenini giyerken aniden daha yavaştan alıyor; "Pekâlâ, allahaısmarladık, Herr Slama," derken hoşnutlukla sesinde farklı, kibirli bir tını olduğunu hissediyor. Slama orada öylece gözlerini yere dikmiş duruyor; elleri, sanki o âna kadar bir şey tutmuş, şimdiyse bunu düşürmüş, ebediyen kaybetmiş gibi boş ve çaresiz. Birbirlerine ellerini uzatıyorlar. Slama'nın söylemek istediği bir şey mi var? Önemli değil! "Belki başka bir sefere, Sayın Teğmen," diyor yine de. Bunu ciddi bir şekilde düşünüyor olamaz, Carl Joseph, Slama'nın yüzünü unuttu bile. Yalnızca yakadaki altın sarısı şeritlerle jandarma gömleğinin kolundaki üç altın oku görüyor. "Sağlıcakla kalın, Başçavuş."

Hâlâ dur durak bilmez, rüzgârla karışık, hafif bir yağmur yağıyor. Çoktandır akşam olması gerekiyor ama bir türlü olamıyormuş gibi. Hep aynı gölgeli, ıslak gri... Bir üniforma taşımaya, hatta düşünmeye başladığından beri ilk defa paltosunun yakasını yukarıya kaldırmanın iyi olacağını hissediyor Carl Joseph. Bir anlığına ellerini kaldırıyor, ama sonra üniformalı olduğunu hatırlayıp tekrar indiriyor. Bir saniye için mesleğini unuttu. Ağır adımlarla, üstünden şıkırtılı sesler gelerek ön bahçenin ıslak, gıcırtılı çakıl taşlarında yürüyor. Yavaşlığından hoşnut, acele etmesine gerek yok, bir şey olmadı, hepsi bir rüya. Saat kaç acaba? Cep saati çok derinlerde, pantolonunun küçük cebinde. Paltonun düğmelerini çözmeye değmez. Nasıl olsa birazdan kule saati çalacak.

Bahçe kapısını açıp sokağa çıkıyor. Birdenbire Başçavuş arkasından, "Sayın Baron," diye sesleniyor. Bu kadar sessiz bir şekilde peşinden gelmesi ne garip! Carl Joseph irkilerek duruyor, fakat hemen arkasını dönmeye karar veremiyor. Belki de bir tabancanın namlusu paltonun nizami sırt katlama yerlerinin tam arasına dayalı. Dehşet verici,

çocuksu bir düşünce! Her şey yeniden mi başlıyor? Vedasının zahmetli bir devamı gibi görünen, onu çok yoran kibirli bir umursamazlıkla, "Evet," diyerek arkasını dönüyor. Başçavuş paltosuz, şapkasız bir vaziyette ıslak, iki kanatlı bir fırçaya benzeyen saçları, dümdüz alnında büyük su damlalarıyla yağmurun altında öylece duruyor. Elinde gümüş rengi bir iplikle çaprazlamasına bağlanmış mavi bir paket var. "Bunlar sizin, Sayın Baron," diyor yere bakarak. "Özür dilerim! Sayın Bölge Valisi'nin talimatı. Bunları o zaman kendisine götürmüştüm. Sayın Bölge Valisi şöyle bir gözden geçirerek bunları benim şahsen iletmemi söyledi."

Bir anlığına sessizlik hâkim; yalnızca zavallı, solgun mavi paketin üzerine düşen ve paketi koyuya boyayan yağmur damlalarının çıkardığı ses duyuluyor, küçük paket daha fazla böyle bekleyemez. Carl Joseph paketi alıyor, paltosunun cebinin derinliklerine gömüyor, kızarıyor, bir an için sağ elindeki eldiveni çıkarmayı düşünüyor, fikrini değiştiriyor, deri eldivenli elini Başçavuş'a uzatıyor, "Çok teşekkür ederim," diyerek hızlı adımlarla yürüyüp gidiyor.

Cebindeki paketi hissediyor. Oradan, elinden geçerek kolu boyunca yabancı bir sıcaklık yayılıyor, yüzünün daha da kızarmasına neden oluyor. Daha biraz önce yakasını kaldırmayı düşünürken, şimdi yakasını açmak lüzumunu hissediyor. Ahududu suyunun acı tadı yine ağzına oturuyor. Carl Joseph paketi cebinden çıkartıyor. Evet, hiçbir kuşkuya yer yok. Bunlar kendi yazdığı mektuplar.

Bir an önce akşam olup yağmur dinmeli. Dünyada pek çok şeyin değişmesi lazım, akşam güneşi belki son bir ışık göndermeli. Çayırlar yağmurun bilindik kokusunu yayıyor, buralarda daha önce hiç duyulmayan yabancı bir kuşun kimsesiz çığlığı kulağa geliyor, çevre sanki yabancı bir yer gibi. Beş saati çalıyor, demek tam bir saat geçti, daha fazla değil. Hızlı mı yoksa yavaş mı yürümeli? Zamanın

yabancı, gizemli bir seyri var, bir saat bir yıl gibi geliyor. Yalnızca birkaç adım ilerleyebildi. Carl Joseph adımlarını sıklaştırıyor. Rayların üzerinden geçiyor, burada şehrin ilk evleri başlıyor. Şehrin kafesinin önünden geçiyor, burası modern döner kapılı tek yer. Belki içeriye girip ayakta bir konyak içtikten sonra yoluna devam etse iyi olur. Carl Joseph içeriye giriyor.

"Bir konyak, çabuk," diyor büfede. Şapka ve paltosuyla öylece duruyor, birkaç müşteri ayağa kalkıyor. Bilardo toplarının, satranç taşlarının takırtıları duyuluyor. Garnizonun subayları oturma köşelerinin gölgesinde oturuyor. Carl Joseph onları görmüyor, selamlamıyor. Konyaktan daha acil bir şey yok. Carl Joseph solgun; açık sarışın kasiyer kadın oturduğu yüksek yerden bir anne gibi gülümseyerek bardakaltlığının yanma sevecenlikle bir tane kesmeşeker koyuyor. Carl Joseph konyağı bir dikişte içiyor, hemen bir tane daha istiyor. Kasiyer kadının yüzünde gördüğü tek şey, açık sarışın bir parıltı ve ağzının kenarındaki iki altın kaplama. Yasak bir şey yapıyormuş gibi hissediyor ama iki konyak içmesinin neden yasak olabileceğini anlamıyor. Askeri okul öğrencisi değil artık. Kasiyer kadın neden öyle garip bir şekilde gülümseyerek bakıyor? Kadının deniz mavisi bakışıyla kaşlarının kömür gibi siyahlığı utandırıcı! Arkasını dönüp salona bakıyor. Orada köşede pencerenin yanında babası oturuyor.

Evet, orada Bölge Valisi oturuyor; bunda garipsenecek ne var? Babası burada saat beş ile yedi arasında her gün oturur, "Fremdenblatt[3]" ile resmi gazeteyi okuyup bir Virginia içer. Bunu otuz yıldan beri tüm şehir bilir. Bölge Valisi oturmuş oğluna bakıyor; gülümsüyor gibi görünüyor. Carl Joseph şapkasını eline alıp babasına doğru gidiyor. Yaşlı Herr von Trotta gazeteyi elinden bırakmadan başını kaldırıyor; "Slama'dan mı geliyorsun?" diyor. "Evet,

3. Zamanın günlük bir gazetesi. (ç.n.)

baba." "Mektuplarını verdi mi?" "Evet, baba." "Otur, lütfen." "Tabii, baba."

Bölge Valisi nihayet gazeteyi masaya bırakıyor, dirseklerine dayanıyor, oğluna dönüp, "Sana ucuz bir konyak verdiler. Ben hep Hennessy içerim," diyor. "Aklımda tutarım, baba." "Ben nadiren içerim." "Evet, baba." "Hâlâ biraz solgunsun. Paltonu çıkar. Binbaşı Kreidl karşıda, buraya bakıyor." Carl Joseph doğruluyor, eğilerek Binbaşı'yı selamlıyor. "Slama canını sıktı mı?" "Hayır, cana yakın bir adam." "Gördün mü?" Carl Joseph paltosunu çıkartıyor. "Mektuplar nerede?" diye soruyor Bölge Valisi. Oğul paltosunun cebindeki paketi çıkartıyor. Yaşlı Herr von Trotta paketi alıyor, sağ elinde tartıyor, masanın üstüne bırakırken, "Hiç az değil," diyor. "Evet, baba."

Sessizlik hâkim, yalnızca bilardo toplarıyla satranç taşlarının takırtıları duyuluyor; dışarıda da yağmur akıyor. Bölge Valisi pencereye bakarak, "Yarın alayına katılıyorsun," diyor. Carl Joseph aniden babasının sıska elini kendi sağ elinin üstünde hissediyor. Bölge Valisi'nin serin, kemikli eli Teğmen'in elini sert bir kabuk gibi kaplıyor. Carl Joseph bakışını masaya indiriyor. Kızarıyor. "Evet, baba," diyor.

Bölge Valisi, "Hesap," diye seslenerek elini çekiyor. Garsona, "Bizim yalnızca Hennessy içtiğimizi hanımefendiye söyleyin," diyor.

Dümdüz bir diyagonal çizgi üzerinde lokalin içinden geçerek kapıya gidiyorlar, baba önde oğul arkada.

Islak bahçeden geçip eve doğru giderlerken, ağaçlardan artık yalnızca yağmur taneleri damlıyor; yavaşça, şarkı söyler gibi. Valiliğin kapısından miğfer ve süngülü tüfeğiyle Başçavuş Slama çıkıyor, kolunun altına nöbet defterini sıkıştırmış. "Merhaba, sevgili Slama," diyor yaşlı Herr von Trotta. "Yeni bir şey yok, değil mi?"

Başçavuş, "Yeni bir şey yok," diye tekrarlıyor.

V

Kışla şehrin kuzeyinde, kırmızı tuğla binanın arkasında yeni bir hayatı başlatarak masmavi kırlara uzanan geniş, bakımlı yolun üstündeydi. Habsburgların gücünün bir simgesi olarak İmparatorluk ordusu tarafından Sloven eyaletine oturtulmuş gibi görünüyor, Slav soylarının yüzyıllar boyunca sürüp giden göçleri sonucunda böyle geniş, ferah bir hale gelen eski yolun önünü kapatıyordu. Eski yol kışladan sakınmak için etrafında bir daire çizmek zorunda kalmıştı. Şehrin en kuzey ucunda, evlerin giderek küçülüp en sonunda köy türü kulübelere dönüştüğü yolun sonunda durunca, berrak günlerde uzaklarda, kışlanın şehre yönelik devasa bir Habsburg kalkanına benzeyen sarı-siyah kemerli geniş kapısı görülebiliyordu; bir tehdit veya koruma, belki de her ikisi birden. Alay Moravya'da konuşlanmıştı, fakat mürettebatı sanılacağı gibi Çeklerden değil, Ukraynahlarla Romenlerden oluşuyordu.

Haftada iki kez kışlanın güney sahasında askeri talimler yapılıyor, alay haftada iki kez at sırtında küçük şehrin içinden geçiyordu. Trompetlerin tiz ve çarpıcı sesi düzenli aralıklarla at nallarının monoton takırdamasını kesiyor, binicilerin kırmızı pantolonları ile soylu hayvanların kahverengi gövdeleri şehri kan renginde bir ihtişama boyuyordu. Sokakların kenarlarında yurttaşlar birikiyor, dükkân sahipleri dükkânlarını, kahvehanelerin avare müşterileri masalarını, kentin polisleri olağan görev yerlerini, pazaryerine taze sebze getiren köylüler de atlarıyla arabalarını terk ediyordu. Yalnızca şehir parkının yakınında konuşlanan az sayıdaki faytonun sürücüsü arabalarının üstündeki yerlerinden ayrılmıyordu. Askeri geçit yukarıdan, yolun kenarına kıyasla daha iyi görülebilmekte, faytonların yaşlı beygirleri genç, sıhhatli türdeşlerinin görkemli geçişini donuk bir umursamazlıkla selamlamaktaydı. Süvarilerin soy-

lu atları, on beş yıldır yalnızca arabaları istasyona götürüp getiren bakımsız atların uzak akrabalarıydı.

Carl Joseph ve Baron von Trotta, atlara karşı kayıtsızdı. Bazen damarlarında atalarının kanının dolaştığını hissediyordu, onlar hiçbir zaman süvari olmamıştı. Nasırlı ellerindeki tırmıkla toprağı karış karış taramış, pulluğu tarlalarının verimli topraklarına saplamış, çift koşumlu heybetli öküzlerini bükük dizlerle izlemişlerdi. Hayvanları mahmuz ve kırbaçla değil, söğüt dalından çubuklarla sürerlerdi. Bilenmiş oraklarını kollarıyla yukarıdan bir şimşek gibi indirir, kendi ektikleri rahmeti biçerlerdi. Büyükbabasının babası bir köylüydü, kökleri Sipolje köyüne dayanıyordu. Sipolje sözcüğünün eski bir anlamı vardı. Bugünkü Slovenler bile bu anlamı artık bilmiyordu. Ama Carl Joseph köyü tanıdığını düşünüyordu. Büyükbabasının sigara odasının üst eşiğinin altında asılı duran portresini hayal edince gözlerinin önünde belirirdi Sipolje. İsimsiz dağların arasında, isimsiz bir güneşin altın gibi parıldayan ışınlarının altında kerpiçle samandan fakir kulübelerin bulunduğu güzel, iyi bir köy... Uğruna subaylık kariyeri bile feda edilebilecek bir köy!

Hadi, canım! Carl Joseph köylü değil Baron'du; Ulanlar Alayı'nda teğmenlik rütbesi vardı. Başkaları gibi şehirde bir odada değil, kışlada kalıyordu. Odasının penceresi avluya bakıyordu. Tam karşısında asker yatakhaneleri vardı. Öğleden sonraları kışlaya geri döndüğünde; büyük, çift kanatlı kapının arkasından her kapanışında esir düştüğü ve kapının bir daha asla açılmayacağı hissine kapılıyordu. Mahmuzları çıplak taş merdivende soğuk bir sesle şıngırdadı, yere basarken çizmelerinin çıkardığı ses koridorun kahverengi, ziftli ahşap tabanında yankılandı. Beyaz kireç duvarlar yavaşça gücünü kaybeden günün ışığını biraz olsun esir alıyor, sanki sade bir tutumluluk duygusu içerisinde kamusal gaz lambalarının akşam karanlığı

tam anlamıyla çökmeden önce yakılmamasmı gözetiyormuş, gün ışığmı karanlıkta harcamak üzere gün boyunca biriktirmişçesine onu dışarıya yansıtıyorlardı. Lambayı yakmadı Carl Joseph. Görünürde onu karanlıktan ayıran ama gerçekte bizzat karanlığın tanıdık, serin dış duvarını oluşturan cama alnını dayayarak asker yatakhanelerinin sarı ışıklı samimi ortamına baktı. O adamlardan birisinin yerinde olmak isterdi. Orada devlete ait kaba, sarı gömleklerivle yarı çıplak oturmuş, yataklarının kenarlarından çıplak ayaklarını sallandırıyor, şarkı söylüyor, konuşuyor, mızıka çalıyorlardı. Sonbaharın oldukça ilerlemiş olduğu günün içtimadan bir saat sonra, yat borusundan bir buçuk saat öncesindeki bu saatinde, kışla devasa bir gemiye benziyordu. Carl Joseph'e bile sanki kışla yavaşça sallanıyormuş; büyük, beyaz şapkalı çelimsiz, sarımsı gaz lambaları yabancı bir okyanusun dalgalarının düzenli ritmiyle inip çıkıyormuş gibi geliyordu. Askerler tanımadığı bir Slav lisanında şarkı söylüyordu. Sipolje'nin yaşlı köylüleri onları herhalde anlardı! Gizemli portresi sigara odasının üst eşiğinin altında unutulup giden büyükbabası da onları anlardı. Meçhul yaşlı soyundan geriye kalan tek ve son simge olarak kenetlenmişti Carl Joseph'in hafızası bu portreye. İşte o soyun ardılıydı Carl Joseph. Alaya katıldığından beri kendisini babasının oğlu olarak değil, büyükbabasının torunu olarak hissediyordu, evet, gizemli büyükbabasının torunuydu o. Karşıda hiç durmaksızın mızıka çalınıyordu. Kaba, kahverengi ellerin sac enstrümanı kırmızı ağızlara yapışık vaziyette ileri geri hareket ettirmesini, metalin arada sırada parlayışını görebiliyordu. Mızıkaların yaydığı büyük hüzün, kapalı pencerelerin içinden geçerek avlunun karanlığına akıyor; karanlığı memleket, eş, çocuk, köy özlemiyle dolduruyordu. Bu askerler köylerinde basık kulübelerde yaşar, geceleri karılarını, gündüzleri ise tarlalarını döllerlerdi. Kulübelerinin etrafı kışın bembeyaz, yüksek

bir karla çevrili olur, yazın ise sarı buğday bellerinin etrafında dalgalanırdı. Köylüydü onlar, köylü! Trottaların soyu onlardan farklı yaşamamıştı. Fark yoktu aralarında!

Sonbahar oldukça ilerlemişti. Sabah kalkınca, güneş kan kırmızısı bir portakal gibi gökyüzünün doğu ucunda beliriyordu. Siyahımsı köknarlarla çevrili geniş, yemyeşil Wasserwiese'de beden talimleri başlayınca, gümüşi sis bulutları ağır ağır doğruluyor, yalnızca koyu mavi üniformaların sert, düzenli hareketleri sis bulutlarını kesintiye uğratıyordu. Sonrasında güneş solgun, hüzünlü bir şekilde yükseliyor, donuk ışığı siyah dalların arasına soğuk, yabancı çehresiyle nüfuz ediyordu. Buz gibi soğuk sağanak, acımasız bir tarak gibi soylu atların kızılımsı tüylerinin üzerinden geçiyor, komşu otlaktan, atların sıcak ahırlarına özlemlerini dile getiren acılı kişnemeleri yükseliyordu. "Karabina egzersizleri" yapılıyordu. Carl Joseph kışlaya dönüşü iple çekiyordu. Saat tam onda verilen on beş dakikalık "mola"dan; bira içip Albay Kovacs'ı beklemek üzere yakınlardaki birahanede bir araya gelen arkadaşlarıyla yapmak zorunda olduğu sohbetlerden korkuyordu. Gazinodaki akşamlar daha da nahoştu. Birazdan başlayacaktı, katılmak da zorunluydu. Yat borusu saati yaklaşmaktaydı. Kışlaya dönen askerlerin koyu mavi gölgeleri avlunun karanlığında daha şimdiden koşturup duruyor, Başçavuş Reznicek elinde sarımsı bir şekilde parıldayan fenerle kapıdan çıkıyor, borazancılar karanlığın içinde toplanıyorlardı. Sarı pirinçten enstrümanlar üniformaların koyu parlak mavisinin önünde ışıldıyor, ahırlardan atların uykulu kişnemeleri duyuluyordu. Gökyüzünde yıldızlar altın ve gümüş boncuklar gibi göz kırpıyordu.

Kapıya vuruldu, Carl Joseph hiç kıpırdamadı. Emir eri, nasıl olsa girer içeriye. Şimdi girer. Adı Onufrij. Bu adı akılda tutmak ne kadar uzun zaman aldı! Onufrij! Büyükbabası bu adı bilirdi.

Onufrij içeriye girdi. Carl Joseph alnını cama dayadı. Arkasında emir erinin tabanlarını birbirine vurduğunu duydu. Onufrij'in bugün "çarşı izni" vardı. Lambayı yakıp bir kâğıt imzalaması gerekiyordu. Carl Joseph arkasına dönmeden, "Lambayı yakın!" emrini verdi. Karşıda askerler hâlâ mızıka çalıyordu.

Onufrij lambayı yaktı. Carl Joseph kapı pervazındaki düğmeye basıldığını duydu. Arkası aydınlandı. Pencerede hâlâ dört köşeli bir karanlık asılıydı, karşıdaki yatakhanelerin sarımsı ışığı solgun bir şekilde parıldıyordu. (Elektrik ışığı subaylara tanınan bir ayrıcalıktı.)

"Nereye gideceksin bugün?" diye sordu Carl Joseph asker yatakhanelerine bakmaya devam ederek. "Kızlara," dedi Onufrij. Teğmen ona bugün ilk defa sen demişti. Carl Joseph, "Hangi kıza?" diye sordu. "Katharina'ya," dedi Onufrij. Hazırol vaziyetinde durduğu duyuluyordu. Carl Joseph, "Rahat," emrini verdi. Onufrij duyulur bir hareketle sağ ayağını sol ayağının önüne sürdü.

Carl Joseph odaya doğru döndü. Önünde duran Onufrij'in at dişlerine benzeyen büyük dişleri yayık, kırmızı dudaklarının arasında parıldıyordu. "Rahat" vaziyetinde gülümsemeden edemezdi. "Senin şu Katharinan neye benziyor?" diye sordu Carl Joseph. "Teğmenim, saygıyla bildiririm, büyük beyaz göğüsler!"

"Büyük beyaz göğüsler!" Teğmen ellerinin içini çukurlaştırdı; içinde Kathi'nin göğüslerinin anısı yükseldi. Ölmüştü o, ölü!

"Katharina nerede?" diye sordu Carl Joseph. "Beyefendilerin yanında hizmetçi," diye yanıtladı Onufrij. Mutlu bir şekilde, "Büyük beyaz göğüsler," diye ekledi. "Ver," dedi Carl Joseph. İzin kâğıdını aldı, eliyle düzeltip imzaladı. "Git Katharina'ya," dedi. Onufrij topuklarını tekrar birbirine vurdu. Carl Joseph, "Çekilebilirsin!" emrini verdi.

Işığı söndürdü. Karanlıkta eliyle paltosunu aradı. Koridora çıktı. Aşağıda kapıyı kapatırken borazancılar yat borusunun son notalarına geçmekteydi. Gökyüzünde yıldızlar ışıldıyordu. Kapının önündeki nöbetçi selam verdi. Kapı Carl Joseph'in arkasında kapandı. Sokak ayışığının gümüş renginde parlıyordu. Şehrin sarı ışıkları gökten düşmüş yıldızlar gibi uzaklardan selam veriyordu. Adımları sonbahar gecesinin yeni donmuş zemininde sert sesler çıkartıyordu.

Arkasında Onufrij'in çizmelerinin sesini duydu. Teğmen, emir erinin ona yetişmesini önlemek için hızlandı. Fakat Onufrij de adımlarını sıklaştırmıştı. Bu şekilde peş peşe ıssız, sert, yankı yapan yolda yürüdüler. Göründüğü kadarıyla Onufrij, Teğmenine yetiştiğine sevinecekti. Carl Joseph durup bekledi. Onufrij ayışığında gözle görülür bir şekilde omuzlarını kabarttı, boyu uzuyor gibiydi, sanki efendisiyle karşı karşıya geleceği an için güç topluyormuş gibi başını yıldızlara doğru kaldırdı. Kollarını bacaklarıyla birlikte aynı ritimde hareket ettiriyordu; elleriyle havayı ittirir gibi bir hali vardı. Carl Joseph'in üç adım ötesinde durdu, bir kez daha göğsünü kabarttı, topuklarını korkunç bir şaklama sesi çıkartarak birbirine vurdu, beş parmağını da birbirine yapıştırarak selam verdi. Carl Joseph çaresizlik içerisinde gülümsedi. Benim yerimde kim olsa, şimdi güzel bir şey söylerdi, diye düşündü. Onufrij'in peşinden gelmesi çok dokunaklıydı. Aslında ona henüz hiç dikkatle bakmamıştı. Adını aklında tutamadığı sürece, çehresini incelemek içinden gelmemişti. Sanki her gün farklı bir emir eriyle muhatap oluyormuş gibi hissetmişti. Başkaları emir erlerinden sanki kızlardan, elbiselerden, en sevdikleri yemeklerden, atlardan bahsedermişçesine deneyim sahibi bir itinayla bahsederdi. Emir erleri söz konusu olunca, Carl Joseph'in aklına, daha önceleri büyükbabasına da hizmet etmiş yaşlı Jacques geliyordu. Dünyada yaşlı Jacques'tan

başka bir uşak yoktu! Şimdi ise ayışığının aydınlattığı yolda karşısmda, büyük bir güçle şişirdiği göğüs kafesi, parlayan düğmeleri, ayna gibi cilalı çizmeleri, Teğmen ile bir arada olmaktan kaynaklanan sevincini var gücüyle gizlemeye çalıştığı geniş yüzüyle Onufrij durmaktaydı. "Rahat," dedi Carl Joseph.

Daha sevecen bir şey söylemek isterdi. Büyükbabası olsa Jacques'a daha sevecen bir şey söylerdi. Onufrij sağ ayağını şaklatarak sol ayağının önüne attı. Göğüs kafesi hâlâ şişirilmiş bir vaziyetteydi, emrin herhangi bir etkisi olmamıştı. "Rahat olun," dedi Carl Joseph biraz üzgün, biraz da sabırsızca. "Rahat olduğumu saygıyla bildiririm," diye yanıtladı Onufrij. "Senin kız buradan uzakta mı oturuyor?" diye sordu Carl Joseph. "Uzak değil, bir saatlik marş mesafesi, saygıyla bildiririm, Teğmenim." Hayır, olmuyordu. Carl Joseph söyleyecek bir şey bulamadı. Hiç alışık olmadığı bir şefkat ifadesi bulmaya çalıştı ama emir erlerine nasıl davranılacağını bilmiyordu. Kime nasıl davranılacağını biliyordu ki? Büyük bir çaresizlik içerisindeydi, arkadaşlarıyla birlikteyken de söyleyecek bir söz bulamıyordu. Yüzünü başka yöne çevirdiğinde, onların yanına yaklaşırken neden herkes fısıldayarak konuşuyordu? Atın üstünde neden öyle iğreti oturuyordu? Boşver, kendisini biliyordu o. Aynada görür gibi görüyordu kendisini, kimsenin lafına ihtiyacı yoktu. Arkadaşları arkasından konuşuyordu. Verdikleri yanıtları ancak kendisine açıklandıktan sonra anlıyor, o zaman bile bunlara gülemiyordu; aslında o zaman hiç gülemiyordu. Buna rağmen Albay Kovacs onu seviyordu. Hiç kuşkusuz mükemmel bir iyi hal belgesi vardı. Büyükbabasının gölgesinde yaşıyordu. Evet, işte buydu gerçek. Solferino Kahramanı'nm torunuydu, tek torunu. Büyükbabasının karanlık, gizemli bakışını üzerinde hissediyordu. Solferino Kahramanı'nın torunuydu!

Carl Joseph ve emir eri Onufrij ayışığının altında süt

gibi parlayan yolda birkaç dakika boyunca böyle suskun bir şekilde karşılıklı durdu. Ayışığı ve sessizlik, dakikaları daha da uzattı; Onufrij kımıldamıyor, ayın gümüşi ışığında bir heykel gibi duruyordu. Carl Joseph birdenbire dönerek yürümeye başladı. Onufrij onu tam üç adım arkasından izliyordu. Carl Joseph ağır çizmelerin yere değerken çıkardığı düzenli sesle mahmuzların madeni şakırtısını duyuyordu. Sadakatin sesiydi bu. Çizmenin her basışı askeri sadakatin kısa ve öz bir vaadiydi. Carl Joseph arkasına dönmekten korkuyor, dümdüz yolda birdenbire beklenmedik, yabancı bir yol ayrımı, Onufrij'in inatçı görev aşkından bir kaçış imkânı belirmesini umuyordu. Emir eri onu aynı ritimde izliyor, Teğmen adımını arkasındaki çizmelere uydurmaya çalışıyordu. Adımını dikkatsizce değiştirirse, Onufrij'i hayal kırıklığına uğratacağından çekiniyordu. Çizmelerin güvenilir adımı, Onufrij'in sadakatinin ifadesiydi; her adım Carl Joseph'i duygulandırıyordu. Sanki beceriksiz bir çocuk hantal hareketlerle efendisinin kalbini açmaya çalışıyormuş, çizmeli ve mahmuzlu bir yırtıcı, çaresizce şefkatini ifade etmek istiyormuş gibiydi.

Sonunda şehrin başladığı yere vardılar. Carl Joseph'in aklına veda için uygun güzel bir söz gelmişti. Arkasına döndü, "İyi eğlenceler, Onufrij," diyerek hızla yan sokağa saptı. Emir erinin teşekkürü yalnızca uzaktan gelen bir yankı olarak ulaştı.

Dolambaçlı yoldan gitmek zorunda kaldı; on dakika sonra gazinoya vardı. Gazino Am Alten Ring'deki en iyi binalardan birisinin birinci katındaydı. Her akşam olduğu gibi bütün pencerelerden meydana ve gezinti yapanların üstüne ışık yağıyordu. Saat ilerlemişti, eşleriyle birlikte gezinti yapan beylerin arasından ustalıkla geçmek gerekiyordu. Koyu elbiseli sivillerin arasında şıkır şıkır bir renklilik içerisinde belirmek, meraklı, sinsi, şehvetli bakışların hedefi olmak; sonundaysa bir tanrı gibi gazi-

nonun aydınlık giriş kapısında kaybolmak Teğmen'e her gün tarifi imkânsız bir eziyet veriyordu. Acele etmesine rağmen, gezinti yapanların arasından geçmesi iki dakika sürdü, iki iğrenç dakika. Basamakları ikişer ikişer çıktı. Kimseyle karşılaşmasa iyi olurdu. Merdivenlerdeki karşılaşmalardan kaçınmak gerekiyordu, kötüye alamet sayılırdı bu. Koridordan sıcaklık, ışık ve sesler geliyordu. İçeriye girdi, birileriyle selamlaştı. Gözleriyle Albay Kovacs'ı her zamanki köşesinde aradı. Albay her akşam domino oynardı, her akşam farklı bir beyefendiyle. Belki iskambil kâğıtlarına duyduğu abartılı korkudan olsa gerek, dominoyu büyük bir tutkuyla oynuyordu. "Elime şimdiye kadar hiç iskambil kâğıdı almadım," derdi. "Kâğıt" sözcüğünü belli bir kinle telaffuz eder; bunu söylerken, sanki kusursuz karakteri onlarda saklıymışçasına ellerine bakardı. Bazen, "Beyler, size domino oyununu tavsiye ediyorum, domino temiz bir oyun; ölçülü olmayı öğretiyor," diye eklerdi. Zaman zaman da siyah-beyaz çok gözlü taşlardan birini, sanki onunla ahlâksız iskambil kâğıdı oyuncularının içindeki şeytanı defetmek mümkünmüşçesine sihirli bir alet gibi havaya kaldırırdı.

Domino oynama görevi sırası bugün Yüzbaşı Tittinger'deydi. Albay'ın yüzü mavimsi kırmızılığıyla Yüzbaşı'nın kuru, sarımsı yüzüne tezat oluşturuyordu. Carl Joseph hafif bir şakırtı sesi çıkartarak Albay'ın önünde durdu. Albay, başını domino taşlarından kaldırmaksızın, "Merhaba," dedi. Sakin bir adamdı Albay Kovacs. Seneler içerisinde babacan bir mizaç edinmişti. Yalnızca ayda bir kez yapay bir öfke nöbetine tutuluyor, kendisi bu öfke nöbetinden alayın geri kalanından daha fazla korkuyordu. Öfke nöbetine her türlü vesile yol açabilirdi. Kışlanın duvarlarıyla Wasserwiese etrafındaki ağaçların titremesine neden olacak kadar şiddetli bağırırdı. Kırmızı yüzü dudaklarına varıncaya değin solgunlaşırken, kırbacıyla hiç

durmadan çizmesinin koncunu döverdi. Karmakarışık bir şekilde bağırır durur, birbiriyle hiçbir bağlantısı olmaksızın bağırıp çağırdığı sözlerin arasında yalnızca "benim alayımda" kelimelerini daha ölçülü bir ses tonuyla dile getirirdi. Sonra aniden, aynı başladığı gibi nedensiz bir şekilde durarak sekretaryasını, gazinoyu, talim yerini veya öfke fırtınasını sahnelemek üzere her nereyi seçtiyse orayı terk ederdi. Evet, Albay Kovacs böyle bilinirdi; iyi huylu bir canavar! İnsan nasıl ayın fazlarının tekrar edeceğinden emin olabilirse, öfke nöbetlerinin düzenliliğinden de emin olabilirdi. İki kere naklini yaptıran, amirler konusunda kapsamlı bilgisi bulunan Yüzbaşı Taittinger, bıkıp usanmadan herkese tüm orduda daha zararsız bir alay komutanının bulunmadığını kanıtlardı.

Albay Kovacs nihayet başını dominodan kaldırarak Trotta'yla el sıkıştı. "Yemek yediniz mi?" diye sordu. Sonra, "Yazık," diye devam etti; bakışları uzaklarda kaybolup gitti. "Şinitzel bugün mükemmeldi." Bir süre sonra "mükemmel" sözcüğünü tekrarladı. Trotta'nın şinitzeli kaçırmasına üzülmüştü. Teğmen'e şinitzelin nasıl yenileceğini göstermek veya en azından nasıl afiyetle yenildiğini seyrettirmek isterdi. "Peki, iyi eğlenceler o halde," diyerek dikkatini tekrar domino taşlarına verdi.

Bu saatlerde hep büyük bir kargaşa olurdu, iyi bir yer bulmak kolay değildi. Yemekhaneyi akıl almaz bir süreden beri yöneten, hayatının tek tutkusu tatlı hamur işleri yemek olan Yüzbaşı Taittinger, gazinoyu bu uzun zaman içerisinde her öğleden sonrasını geçirdiği pastane modeline göre biçimlendirmişti. Yüzbaşı'yı söz konusu pastanede cam kapının arkasında, üniformalı garip bir reklam figürünün donuk hareketsizliği içerisinde otururken görebilirdiniz. Pastanenin en iyi, büyük bir ihtimalle de en aç müşterisiydi. Gamlı çehresini en ufak bir şekilde canlandırmaksızın tabaklar dolusu tatlı tıkınır, arada sırada bir yudum su içer,

hareketsiz bir şekilde cam kapıdan sokağa bakar, yoldan geçen bir asker selam verince ölçülü bir tavırla başını sallar ve seyrek saçlı büyük, sıska kafasında hiçbir fikir dolaşmıyormuş gibi görünürdü. Çok yumuşak, tembel bir subaydı. Tüm görev yükümlülükleri arasında yalnızca yemekhanenin, mutfağın, aşçıların, emir erlerinin, şarap mahzeninin işleriyle uğraşmayı severdi. Şarap tüccarları ve likör üreticileriyle sürdürdüğü kapsamlı yazışmalar en az iki sekretarya kâtibini bağlamaktaydı. Seneler içerisinde gazinonun donanımını çok sevdiği o pastaneninkine benzetmeyi, sevimli oturma köşeleri düzenlemeyi, masa lambalarını kırmızı abajurlarla süslemeyi başarmıştı.

Carl Joseph etrafına baktı. Katlanılır bir yer arıyordu. Zengin bir avukat olan yeni asil Zaloga Şövalyesi ve yedek subay adayı Bärenstein ile Almanya asıllı akça pakça Kindermann arasında nispeten emniyette sayılırdı. Genç tarzı, olgun yaşına ve hafif çıkıntılı göbeğine pek uymadığı için askeri kıyafetler giymiş bir sivile benzeyen ve sapsız bir gözlükten yoksun olması nedeniyle ince, kömür siyahı bıyığının çehresini yabancılaştırdığı subay adayı, gazinoda yine de güven verici bir asalet yansıtıyor, Carl Joseph'e bir aile doktoru veya amcayı anımsatıyordu. Bu iki büyük salonda yalnızca o, gerçekten ve gönülden yerinde oturuyormuş gibi görünüyor, diğer herkes oradan oraya hoplayıp zıplıyormuş intibaı uyandırıyordu. Subay adayı Doktor Bärenstein'ın görev süresince üniforması haricinde orduya verdiği tek ödün monokldü; çünkü sivil hayatında gerçekten de sapsız bir gözlük kullanıyordu.

Hiç kuşkusuz Teğmen Kindermann da diğer herkesten daha yatıştırıcıydı. Soluk, akça pakça, şeffaf bir maddeden oluşuyor, insan neredeyse akşam güneşi almış, havadar bir sis bulutunun içinden geçiyormuş gibi onun içinden de geçebileceği hissine kapılıyordu. Söylediği her şey özünü eksiltmeden üflenen bir madde gibi havadar ve şeffaftı.

Önemli konuşmaları izlerken takındığı ciddiyet hafif bir gülümseme içeriyor, masada neşeli bir hiç olarak oturuyordu. "Merhaba," dedi, Albay Kovacs'ın Prusya ordusunun nefesli çalgılarmdan birisi olarak tanımladığı tiz sesiyle. Yedek subay adayı Bärenstein talimatlara uygun bir şekilde ama ağırbaşlılıkla hafifçe doğruldu. "Saygılar, Teğmenim," dedi. Carl Joseph neredeyse derin bir saygıyla, "İyi akşamlar, Sayın Doktor," diye cevap verecekti fakat yalnızca, "Umarım rahatsız etmiyorumdur?" diye sormakla yetinerek oturdu. "Doktor Demant bugün dönüyor," diye söze başladı Bärenstein, "bugün tesadüfen karşılaştık." Kindermann, "Çok hoş bir adam," diye öttü; Bärenstein'ın güçlü, tumturaklı baritonunun ardından kulağa bir harpın üzerinden esip geçen bir meltem gibi gelmişti sesi. Kadınlara karşı son derece zayıf ilgisini, göstermelik özel bir nezaketle telafi etmeye çalışan Kindermann, "Ya karısı... Tanıyor musunuz? Büyüleyici bir kadın, son derece çekici," diye ekledi. "Çekici" derken parmaklarının havada gevşek bir şekilde oynadığı elini yukarıya kaldırmıştı. "Onu daha genç bir kızken tanırdım," dedi subay adayı. "İlginç," dedi Kindermann. Açık bir şekilde rol yapıyordu. Subay adayı, "Babası eskiden çok varlıklı bir şapka fabrikatörüydü," diye devam etti. Sanki bir dosyadan bir şey okuyormuş gibi konuşuyordu. "Şapka fabrikatörü" sözcüğü kulağa çok sivil gelmişti, ne de olsa avukatlarla oturmuyordu. Bundan böyle kelimeler ağzından çıkmadan önce iyice düşünmeye karar verdi. Süvari sınıfına en azından bunu borçlu hissediyordu. Trotta'ya bakmaya çalıştı. Trotta sol tarafında oturuyordu, Bärenstein'ın monoklü ise sağ gözündeydi. Dolayısıyla yalnızca Teğmen Kindermann'ı sarih bir şekilde görebiliyordu ama Kindermann önemsizdi. Bärenstein, şapka fabrikatörünü ailevi bir bağlantı olarak dile getirmesinin Trotta üzerinde olumsuz bir etki yaratıp yaratmadığını tespit etmek üzere sigara kutusunu çıkardı,

sola doğru tuttu, aynı anda Kindermann'ın daha kıdemli olduğunu hatırlayarak aceleyle sağa dönerek, "Pardon," dedi.

Şimdi her üçü de konuşmadan sigara içiyordu. Carl Joseph İmparator'un karşı duvarda asılı resmine baktı. Franz Joseph'in üstünde bembeyaz bir general üniforması vardı, göğsünde çaprazlama olarak geniş, kan kırmızısı İmparatorluk kuşağı, boynunda da Vlies Şövalye Tarikatı'nın altm nişanı asılıydı. Yeşil sorguçlu büyük, siyah mareşal şapkası İmparator'un yanında, pek de sağlam görünmeyen bir masanın üstünde duruyordu. Resim sanki duvardan daha uzakta asılıymış gibi görünüyordu. Carl Joseph bu resmin, alaya katıldığı ilk günlerde kendisi için gurur dolu bir teselli anlamına geldiğini anımsadı. İmparator her an dar, siyah çerçeveden dışarıya sıçrayacakmış gibi hissetmişti o günlerde. Fakat sonra Başkomutan giderek pullarla madeni paralardan bilinen o kayıtsız çehresini göstermeye başladı. Resmi gazinonun duvarında asılıydı, bir tanrının kendi kendisine adadığı garip bir kurban... Eskiden Carl Joseph'e yaz tatillerinin gökyüzünü anımsatan gözler, şimdi sert, mavi bir porselenden oluşuyordu. Hep aynı imparatordu aslında! Evde, Bölge Valisi'nin çalışma odasında da aynı resim asılıydı. Aynı şekilde askeri okulun büyük toplantı salonunda, Albay'ın kışladaki sekretaryasmda... İmparator Franz Joseph, Tanrı'nın dünyada olduğu gibi, ülkede tebaası için resimler vasıtasıyla binlerce farklı yerdeydi. Solferino Kahramanı hayatını kurtarmıştı İmparator'un. Solferino Kahramanı yaşlanmış, ölmüştü. Şimdi solucanlar kemiklerini kemiriyordu. Solferino Kahramam'nın oğlu, Carl Joseph'in babası Bölge Valisi de artık yaşlanmıştı. Yakında onun bedenini de solucanlar kemirecekti. İmparator ise günün birinde bir anda yaşlanmış gibi görünüyordu; o günden beri buz gibi, sonsuz, solgun, korkunç yaşlılığının içerisine aynı kristalden bir zırh içeri-

sine olduğu gibi hapsolmuştu. Seneler ona artık yaklaşmaya cesaret edemiyordu; gözleriyse giderek daha da mavileşip sertleşiyordu. Trotta ailesine gösterdiği teveccüh bile buzdan bir yük haline gelmişti. Carl Joseph, İmparator'un mavi bakışı altında üşüyordu.

Tatillerde eve gittiği, pazar günleri öğlen yemeğinden önce Bando Şefi Nechwal askeri bandoyu kuralların öngördüğü gibi bir daire şeklinde sıraya dizdiği zamanlar İmparator için severek ölmeye hazır olduğunu anımsıyordu. Büyükbabasının İmparator'un hayatını kurtarma vasiyeti yaşıyordu. Trottalar hiç durmaksızın İmparator'un hayatını kurtarırdı.

Şimdi dört aydan beri alaydaydı. Kristal zırhının içinde güvendeki İmparator'un Trottalara ihtiyacı kalmamış gibi görünüyordu birdenbire. Çok uzun süredir barış vardı. Ölüm genç bir süvari birliği teğmenine, olağan terfi sürecinin son basamağı kadar uzaktı. Günün birinde albay olacak, sonra da ölecekti. Bu sırada her akşam gazinoya gidilerek İmparator'un resmine bakılıyordu. Teğmen Trotta resme baktıkça, İmparator'un ondan giderek uzaklaştığını hissetti.

Teğmen Kindermann, "Baksanıza," diye tiz bir sesle öttü. "Trotta ihtiyara âşık oldu!"

Carl Joseph, Kindermann'a gülümsedi. Subay adayı Bärenstein bu arada çoktan bir domino partisine başlamıştı ama kaybetmek üzereydi. Muvazzaflarla oynarken kaybetmeyi bir adabımuaşeret yükümlülüğü olarak kabul ediyor, sivil olarak hep kazanıyordu. Avukatlar arasında bile korkulan bir oyuncuydu. Fakat yıllık talimler geldiğinde düşünme yeteneğini devre dışı bırakarak bir budala gibi davranmaya çalışıyordu. Kindermann, Trotta'ya, "Bu sürekli kaybediyor," dedi. Teğmen Kindermann "sivil"lerin niteliksiz mahlûklar olduğuna emindi. Domino oyununda bile kazanamazlardı.

Albay köşesinde hâlâ Yüzbaşı Taittinger ile birlikte oturuyordu. Bazı beyler sıkılmış bir şekilde masadan masaya dolaşmaktaydı. Albay oynadığı sürece gazinodan çıkmaya cesaret edemiyorlardı. Sarkaçlı saat on beş dakikada bir yavaşça ağlıyor, kederli melodisi domino taşlarıyla satranç taşlarının takırtısını kesiyordu. Emir erlerinden biri zaman zaman topuklarını birbirine vuruyor, mutfağa gidiyor, elinde gülünç derecede büyük bir tepsinin üzerinde küçük bir konyak bardağıyla geri dönüyordu. Bazen birisi bir kahkaha patlatınca kahkahanın geldiği yöne bakılıp bir araya gelmiş dört kafa görülünce fıkra anlatıldığı anlaşılıyordu. Şu fıkralar! Gülenlerin nezaketen mi, yoksa içten mi güldüğünün herkes tarafından hemen anlaşıldığı şu anekdotlar. Fıkralar yerlileri yabancılardan ayırıyordu. Fıkraları anlamayanlar, yerlilere dahil olamazdı. Hayır, Carl Joseph bu gruptan değildi.

Tam üçlü yeni bir parti önermeye hazırlanıyordu ki, kapı açıldı; emir eri çizmesinin topuklarını hızla birbirine vurarak selama durdu. Anında sessizlik hâkim oldu. Albay Kovacs yerinden fırlayarak kapıya baktı. İçeriye giren Alay Doktoru Demant'tan başkası değildi. Yol açtığı telaş kendisini de korkutmuştu. Kapıda durup gülümsedi. Yanındaki emir eri hâlâ hazırol vaziyetinde durarak onu gözle görülür biçimde rahatsız ediyordu. Elini emir erine doğru salladı. Fakat emir eri bunu fark etmedi. Doktor'un gözlüğünün kalın camları dışarıdaki sonbahar akşamının sisinden hafifçe buğulanmıştı. Soğuk havadan sıcak havaya girince normalde gözlüğünü çıkartır, camları temizlerdi. Ama burada buna cesaret edemedi. Eşiği geçip ilerlemesi biraz zaman aldı. "Bak hele, Doktor gelmiş," diye seslendi Albay. Sanki bir panayır karmaşasında sesini duyurmak istercesine avazı çıktığı kadar bağırıyordu. Miyopların aynı zamanda sağır olduğunu, kulakları daha iyi duyarsa gözlüklerinin de daha iyi göstereceğini düşünüyordu her-

halde. Albay'ın sesi kendine bir yol açtı. Subaylar geri çekildi. Hâlâ oturan az sayıdaki subay da ayağa kalktı. Alay Doktoru sanki buz üstünde yürüyormuşçasına dikkatli bir adım attı. Gözlüğünün camları giderek berraklaşıyor, her yönden selamlar geliyordu. Biraz zorlanarak da olsa, selam veren beyleri hatırlıyordu. Bir kitap inceler gibi etrafındaki yüzleri okumak üzere öne doğru kaykılıyordu. En sonunda Albay Kovacs'ın önünde göğsünü şişirerek durdu. Hep öne eğdiği başını incecik boynunun üstünde geriye atmış; kemikli, zayıf omuzlarını dik tutmaya çalışır vaziyette orada dururken çok abartılı bir görüntü sergiliyordu. İnsanlar onu uzun hastalık izni sırasında neredeyse unutmuştu, hem onu hem de askerliğe aykırı mizacını. Herkes ona şu anda biraz şaşkınlıkla bakıyordu. Albay kuralların gerektirdiği selamlama seremonisine bir son vermeye çalışarak bardakları titretircesine bağırdı, "Gayet iyi görünüyor, Doktor!" Sesini bütün orduya duyurmak ister gibiydi. Demant'ın omuzlarını eski şekline sokmak istercesine elini Doktor'un omzuna indirdi. Alay Doktoru'ndan hoşlanıyordu. Fakat Allah kahretsin, herif hiç askere benzemiyordu! Biraz daha askere benzeseydi, ona iyi davranmak için bu kadar çabalamak zorunda kalmayacaktı. Kahrolsun, onun alayına başka bir doktor da gönderebilirlerdi aslında! Hissiyatının bu kahrolası, cana yakın herif için askeri alışkanlıklarına sürekli ters düşmesi, kendisi gibi yıllanmış bir askerin sinirlerini harap edebilirdi gerçekten. Albay, Doktor'u at üstünde her gördüğünde, "Bu doktor günün birinde beni öldürecek," diye düşünürdü ve sonunda ona şehirden geçerken ata binmemesi ricasında bulunmuştu.

Doktor'a şimdi güzel bir şey söylemesi gerektiğini düşündü heyecanla. Şinitzelin bugün mükemmel olduğunu hatırlayıp hemen söyledi. Doktor gülümsedi. Albay, herif tam bir sivil gibi gülümsüyor, diye düşündü. Birdenbire aralarında Doktor'u tanımayan birisinin bulunduğunu

anımsadı. Trotta elbette! Doktor izindeyken aralarına katılmıştı. Albay bağırdı, "En gencimiz, Trotta! Siz henüz tanışmadınız!" Carl Joseph, Alay Doktoru'nun önünde durdu.

"Solferino Kahramanı'nın torunu mu?" diye sordu Doktor Demant.

Askeri tarihe bu kadar hâkim olması beklenmiyordu.

"Doktorumuz her şeyi biliyor," diye bağırdı Albay. "Tam bir kitap kurdu."

Hayatında ilk defa, normalde şüpheli bulduğu bu sözcük o kadar hoşuna gitti ki, sözcüğü bunun haricinde yalnızca, "Bir Ulan," dediği sevecen ses tonuyla "Kitap kurdu," diye tekrarladı.

Yeniden oturuldu ve akşam alışılagelmiş seyrine döndü. Alay Doktoru, "Büyükbabanız ordudaki en garip insanlardan birisiydi. Onu şahsen tanıdınız mı?" dedi. "Onu şahsen tanımadım," diye yanıtladı Carl Joseph. "Resmi bizim evde sigara odasında asılı. Küçükken resme sık sık bakardım. Bir de büyükbabamın uşağı Jacques hâlâ bizim yanımızda." Alay Doktoru, "Nasıl bir resim bu?" diye sordu. "Bir gençlik arkadaşı yapmış," dedi Carl Joseph. "Garip bir resim. Oldukça yukarıda asılı. Küçükken bir sandalyenin üstüne çıkmam gerekiyordu. Öyle bakabiliyordum."

Bir süre kimse konuşmadı. Sonra Doktor, "Benim büyükbabam bir han işletmecisiydi; Galiçya'da Yahudi bir han işletmecisi. Galiçya'yı bilir misiniz?" (Doktor Demant bir Yahudi'ydi. Tüm fıkralarda Yahudi alay doktorları olurdu. Askeri okulda da iki Yahudi vardı. Piyadelere katılmışlardı.)

Birdenbire birisi, "Resi'ye, Resi Teyze'ye," diye bağırdı.

Sonra hep bir ağızdan tekrarlandı: "Resi'ye. Resi'ye gidiyoruz!"

"Resi Teyze'ye!"

Hiçbir şey Carl Joseph'i bu haykırış kadar korkutamazdı. Haftalardan beri korkuyla bu ânı bekliyordu. Frau Horvath'ın randevuevine yaptıkları son ziyaretin tüm ayrıntılarını hatırlıyordu; her şeyi, kafurla limonatadan oluşan şampanyayı, kızların yumuşak, etli cildini, duvar kâğıtlarının çarpıcı kırmızısıyla çılgın sarısını, koridordaki kedi, fare ve inciçiçeği kokusunu, on iki saat sonraki mide yanmasını. Daha alayda henüz bir haftalıktı; hayatının ilk randevuevi ziyareti olmuştu. "Aşk tatbikatı," diyordu Taittinger. Liderliği o yapıyordu. Bu, yemekhaneyi akıl almaz bir süreden beri yöneten bir subayın görevleri arasına giriyordu. Solgun, sıska Taittinger kılıcının kafesini tutmuş uzun, ince adımlar ve yumuşak şakırtılarla Frau Horvath'ın salonunda masadan masaya dolaşıyordu, bayat bir eğlencenin usul usul gezinen organizatörü. Kindermann çıplak kadın kokusu alınca bayılır gibi oluyor, dişi cinsiyet midesini bulandırıyordu. Binbaşı Prohaska tuvalette kısa, kalın parmağını ciddiyetle boğazına sokmaya çalışıyordu. Frau Resi Horvath'ın ipek etekleri evin her köşesinde hışırdıyor; büyük, siyah gözleri hedefsiz bir şekilde enli, soluk yüzünde fıldır fıldır dönüyor, piyano tuşu büyüklüğündeki takma dişleri geniş ağzında bembeyaz parlıyordu. Trautmannsdorff Frau Horvath'ın hareketlerini oturduğu köşeden minnacık, seri, yeşilimsi bakışlarla izliyordu. Sonra ayağa kalkarak elini Frau Horvath'ın dekoltesine soktu. Eli göğüslerin içerisinde beyaz bir farenin beyaz tepelerde kaybolacağı gibi kayboldu. Müziğin kölesi Piyanist Pollak'sa siyah ışıklar yansıtan piyanonun başında sırtı öne doğru kavisli bir şekilde oturmuş tuşlara basarken, sert manşetlerinin takırdaması metalik seslere eşlik ediyordu.

Resi Teyze! Resi Teyze'ye gidiliyordu. Albay aşağıda yüzünü dönerek, "İyi eğlenceler, beyler," dedi. Sessiz sokakta yirmi ses, "Saygılar, Albayım," diye çınladı. Kırk

mahmuz birbirine vuruldu. Alay Doktoru Max Demant gruptan ayrılmak üzere utangaç bir denemede bulundu. Teğmen Trotta'ya sessizce, "Siz de katılmak zorunda mısınız?" diye sordu. "Öyle gerekiyor herhalde," diye fısıldadı Carl Joseph. Alay Doktoru hiçbir şey demeden yürümeye devam etti. Küçük şehrin sessiz, ayışığının aydınlattığı sokaklarında şakırtılar arasında düzensiz bir şekilde yürüyen subaylar grubunun en sonuncularıydı ikisi. Birbirleriyle konuşmuyorlardı. Her ikisi de fısıldayarak sorulan sorunun, fısıldayarak verilen cevabın onları birbirine bağladığını hissediyordu, başka bir şey yapamazlardı. Her ikisi de alayın geri kalanından farklıydı, en fazla yarım saatten beri tanışıyorlardı.

Carl Joseph birdenbire, "Kathi adında bir kadını sevdim. Öldü," dedi. *Bunu neden söylediğini bilmiyordu.*

Alay Doktoru durup yüzünü Teğmen'e döndü. "Başka kadınlar da seveceksiniz," dedi.

Yürümeye devam ettiler.

Uzaklardaki tren istasyonundan geç saatlerin trenlerinin düdük sesleri geliyordu. Alay Doktoru, "Gitmek istiyorum, çok uzaklara gitmek istiyorum," dedi.

Resi Teyze'nin mavi fenerinin önüne gelmişlerdi. Yüzbaşı Taittinger kapalı kapıya vurdu. Birisi kapıyı açtı. İçerde piyano hemen tıngırdamaya başladı: Radetzky Marşı. Subaylar salona doğru yürüdü. Taittinger, "Birer birer azalın!" komutunu verdi. Karşıdan gülüşerek gelen çıplak kızlar hamarat bir tavuk sürüsüne benziyordu. "Tanrı sizinle olsun," dedi Prohaska. Trautmannsdorff bu sefer hemen, daha ayakta dururken elini Frau Horvath'ın memelerine daldırıp bir daha da bırakmadı. Frau Horvath'ın mutfakla mahzeni denetlemesi gerekiyordu; Üsteğmen'in okşamaları onu gözle görülür bir şekilde rahatsız etmesine rağmen, misafirperverliğin yükümlülüklerine katlanmak zorunda kalarak baştan çıkartılmaya razı oldu. Teğmen

Kindermann'ın yüzü bembeyaz olmuştu, kızların omuzlarındaki pudradan daha beyaz. Binbaşı Prohaska maden suyu siparişi verdi. Onu yakından tanıyan herkes, bugün çok sarhoş olacağını öngörebilirdi. Maden suyuyla yalnızca alkolün yolunu açıyordu, aynı önemli bir kabulden önce yolların temizlendiği gibi. "Doktor bizimle geldi mi?" diye yüksek sesle sordu; sonra bilimsel bir ciddiyetle her zamanki solgunluğu, her zamanki sıskalığıyla, "Hastalıkları kaynağında incelemesi gerekiyor," dedi. Subay adayı Bärenstein'm monoklü şimdi beyaza çalan sarışınlıkta bir kızın gözündeydi. Kendisi ise küçük, siyah gözlerini kırpıştırarak oturmuş garip hayvanlara benzeyen kahverengi, kıllı ellerini kızın üstünde gezdiriyordu. Sonunda herkes bir yere oturmuştu. Kırmızı kanepenin üzerindeki Doktor ile Carl Joseph'in arasında iki kadın dizlerini birleştirmiş bir şekilde kaskatı oturuyordu; Carl Joseph'le Doktor'un çaresiz yüz ifadeleri onları korkutmuştu. Siyah taftadan bir elbise giyen ciddi görünümlü hizmetçi törensel bir edayla şampanyayı getirince, Frau Horvath, Üsteğmen'in elini dekoltesinden çekip çıkardı, eli ödünç alman bir eşyayı geri verircesine, intizama verdiği saygı gereğince Üsteğmen'in siyah pantolonunun üzerine yerleştirip tüm otoritesini takınarak doğruldu. Avizenin ışığını söndürdü. Şimdi yalnızca köşelerdeki küçük lambalar yanıyordu. Kırmızı yarı karanlıkta pudralı beyaz bedenler parlıyor, altın renkli yıldızlar yanıp sönüyor, gümüşi kılıçlar pırıldıyordu. Çiftler birbiri ardına yerlerinden kalkıp yok oldu. Çoktan konyağa geçmiş olan Prohaska, Alay Doktoru'nun yanına gelerek, "Sizin zaten ihtiyacınız olmayacak, ben ikisini de alıyorum," dedi. Sonra kadınların arasında sallanarak merdivenlere doğru yürüdü.

Birdenbire yalnız başlarına kalmışlardı, Carl Joseph ve Doktor. Piyanist Pollak salonun karşı köşesinde yalnızca laf olsun diye parmaklarını tuşların üzerinde gezdiriyor,

çok yumuşak bir vals odanın içinde süzülüyordu. Bunun haricinde sessizlik ve neredeyse hoş bir ortam hâkimdi, şöminenin üstündeki ayaklı saat tik tak diye sesler çıkartıyordu. "Sanırım, burada bir işimiz kalmadı, öyle değil mi?" diye sordu Doktor. Ayağa kalktı. Carl Joseph şöminenin üstündeki saate baktı, sonra o da ayağa kalktı. Karanlıkta saatin kaç olduğunu göremedi, saatin yanına gitti, sonra tekrar bir adım geriledi. Üzerine sineklerin konduğu pirinçten bir çerçeve içerisinde Majesteleri Başkomutan'ın her yerde görülen beyaz giysili, kan kırmızısı kuşaklı, altın şövalye nişanlı bir resmi duruyordu. Bir şey yapmam lazım, diye düşündü Teğmen çabucak ve çocukça. Bir şey yapılması gerekiyordu! Sarardığını, kalbinin hızla çarptığını hissetti. Çerçeveye uzandı, siyah kâğıttan arka duvarını sökerek resmi çerçevenin içinden çıkardı. Sonra resmi katladı, bir daha, bir daha katladı, cebine koydu. Arkasına döndü. Arkasında Alay Doktoru duruyordu. Doktor parmağıyla Carl Joseph'in İmparator'un portresini gizlediği cebi gösterdi. Doktor Demant, büyükbabası da onu kurtarmıştı, diye düşündü. Carl Joseph kızardı. "Büyük bir ahlâksızlık," dedi. "Ne düşünüyorsunuz?"

"Hiçbir şey," diye yanıtladı Doktor. "Yalnızca büyükbabanızı düşünüyordum!"

"Ben onun torunuyum," dedi Carl Joseph. "Benim İmparator'u kurtaracak bir fırsatım yok, maalesef!"

Masanın üstüne dört gümüş para bırakıp Frau Resi Horvath'ın evini terk ettiler.

VI

Alay Doktoru Max Demant üç yıldan beri alaydaydı. Şehrin dışında, güney ucunda, yolun "eski" ve "yeni" mezarhğa çıktığı yerde oturuyordu. Her iki mezarlık bekçisi Doktor'u iyi tanırdı. Doktor haftada birkaç kez ölüleri ziyarete gelirdi, hem çoktan unutulmuşları hem de hâlâ akıllarda kalanları. Bazen mezarların arasında uzun uzun dolaşır, kâh o yandan kâh öbür yandan kılıcının bir mezar taşına çarpınca çıkardığı ses duyulurdu. Doktor hiç kuşkusuz garip bir adamdı; iyi bir doktor olduğu söylenirdi, askeri doktorlar arasında az rastlanan bir insandı. Her türlü ilişkiden uzak duruyor, yalnızca görev gereği şurada burada (ama her halükârda arzu ettiğinden fazla) mesai arkadaşlarının arasında görünüyordu. Yaşı ve görev süresi dikkate alındığında tabip yüzbaşı olması gerekirdi. Neden olmadığını kimse bilmiyordu. Belki kendisi bile. "Ters kancalı kariyerler vardır." Bu söz, alayı isabetli vecizelerle de besleyen Yüzbaşı Taittinger'e aitti.

"Ters kancalı kariyer," diye düşünürdü Doktor sık sık. "Ters kancalı bir yaşam," dedi Teğmen Trotta'ya. "Benim ters kancalı bir hayatım var. Eğer kaderim bana daha iyi davranmış olsaydı, Viyanalı büyük cerrahın asistanı ve muhtemelen profesör olabilirdim." Viyanalı cerrahın adı, çocukluğunun kasvetli hapsedilmişliğine daha erken yıllarda bir pırıltı göndermişti. Max Demant daha henüz küçük bir oğlanken büyüyünce doktor olmaya kararlıydı. Krallığın doğudaki sınır köylerinden birisinde dünyaya gelmişti. Büyükbabası dindar bir Yahudi han işletmecisi, babası ise on iki yıl ihtiyat birliğinde görev yaptıktan sonra en yakın sınır şehrinin postanesine geçen orta dereceli bir memurdu. Büyükbabasını hâlâ çok belirgin bir şekilde hatırlıyordu. Büyükbabası sınır hanının büyük kemerli kapısının önünde bütün gün otururdu. Gümüş

rengindeki kıvır kıvır sakalı göğsünü örter, dizlerine kadar uzanır; yaşlı adam etrafına gübre, süt, at, saman kokusu yayardı. Böylece hanının önünde otururdu büyükbabası, hancılar arasmda yaşlı bir kral. Köylüler haftalık olağan domuz pazarından evlerine geri dönerken hanın önünde durduğunda, yaşlı adam insan kılığında devasa bir dağ gibi doğrulurdu. Kulağı duymadığı için, küçük köylüler isteklerini ellerini ağızlarının önünde bir huni haline getirerek bağırmak zorunda kalırlardı. O ise yalnızca başını sallardı. Anlamıştı. Müşterilerinin isteklerini, sanki bunların yerine getirilmesi karşılığında nakit para ödenmiyormuş da, köylülere bir lütufta bulunuyormuşçasına onaylardı. Güçlü elleriyle atların koşumunu çözüp onları bizzat ahıra götürür; kızları müşterilere geniş, alçak tavanlı müşteri salonunda kanyakla kurutulup tuzlanmış bezelye servisi yaparken, dışarıda yatıştırıcı sözlerle hayvanları beslerdi. Cumartesi günleri kocaman, dini kitapları önüne alıp onların üstüne eğilir, gümüşi sakalı siyah baskılı sayfaların alt kısmını örterdi. Eğer torununun günün birinde bir subay üniformasıyla, öldürücü silahlarla donanmış olarak dünyadan geçeceğini bilseydi, yaşını ve uyluklarının meyvesini lanetlerdi. Orta dereceli bir posta memuru olan oğlu, yani Doktor Demant'ın babası bile yaşlı adamın gözlerinde yalnızca şefkat nedeniyle müsamaha ettiği bir dehşetti. Erkek halefler en uzak geleceğe değin memur, okumuş, hizmetli, aptal olarak kalmaya mahkûm iken, yedi nesil öncesinden bugünlere kadar gelen han, kız evlatlara ve damatlara bırakılmak zorunda kalmıştı. En uzak geleceğe değin mi? Bu, pek uymuyordu. Alay Doktoru'nun çocuğu yoktu, istemiyordu da... Çünkü karısı...

Doktor Demant anılarına hep tam burada ara verirdi. Annesini düşündü. Annesi sürekli büyük bir telaşla birtakım yan gelirler arayışında olurdu. Gözlerinin önünde resimler belirdi: Babası mesaiden sonra küçük kahvehanede

oturuyor. Tarokko oynuyor, kaybediyor, hesabı ödeyemiyor. Oğlunun ortaokulu bitirdikten sonra memur olmasını istiyor; postane memuru elbette. Annesine, "Senin gözün hep yukarılarda," diyor. Sivil hayatı ne kadar düzensiz olursa olsun, askerlik zamanından sivil hayata taşıdığı tüm aksesuarlarla ilgili gülünç bir düzen kuruyor. Uzun bir süre hizmet etmiş bir astsubayın kolları altın pırpırlı üniforması, siyah pantolonu, piyade şapkası üç parçaya bölünmüş ve hâlâ yaşayan bir kişi gibi parlayan ve her hafta yeniden cilalanan düğmeleriyle gardıropta asılı. Oluklu kabzası da her hafta temizlenen siyah, kıvrımlı kılıç ise hiç kullanılmayan yazı masasının üstünde iki çiviye dayanmış vaziyette duvara yapışık duruyor; kılıcın kendi halinde sallanan altın rengindeki püskülü bir tomurcuk gibi kapalı, biraz tozlu bir ayçiçeğini andırıyor. "Eğer sen gelmeseydin sınava girer, bugün yüzbaşı olurdum," diyor babası annesine. Posta memuru Demant, İmparator'un doğum gününde memur üniformasını giyiniyor, geniş kenarlı şapkasını takıyor, kılıcını kuşanıyor. O gün tarokko oynamıyor. İmparator'un her doğum gününde borçsuz yeni bir hayata başlamaya karar veriyor. Sarhoş olana kadar içiyor. Gecenin bir saatinde eve geliyor, mutfakta kılıcını çekiyor, tüm bir alaya kumanda ediyor. Tencereler birlik, çay fincanları takım, tabaklar ise bölük. Simon Demant bir albay, İmparator Birinci Franz Joseph'in emrinde bir albay. Buruşuk geceliği, beline dolanan hırkası ve gece başlığıyla yataktan fırlayan annesi babasını yatıştırmaya çalışıyor.

İmparator'un bir doğum gününde babasına yatakta inme geliyor. Güzel bir ölümü, harikulade bir cenaze töreni oldu. Tüm postacılar tabutun arkasında yürüdü. Merhum, iyi bir koca, İmparator ve İmparatorluk Posta İdaresi'nin hizmetinde ölen bir adam olarak dulunun anılarında yaşamaya devam etti. Posta memuru Demant'ın üniforması dul karısı tarafından fırça ve temizlik malze-

meleriyle pırıl pırıl temizlenerek gardıropta sürekli hazır tutuldu. Üniforma bir mumya gibi görünüyor, gardırop her açıldığında oğlu merhum babasının yan yana yatan iki cesedini görüyormuş hissine kapılıyordu.

Oğul her ne pahasına olursa olsun doktor olmak istedi. Ayda sefil altı Kron karşılığında ders verdi. Yırtık pırtık çizmeleri vardı. Yağmur yağdığında çizmeler zenginlerin evlerinin güzel, cilalı zeminlerinde büyük ayak izleri bırakırdı. Çizmelerin tabanı yırtık pırtık olursa, insanın ayakları daha büyük izler bırakır. Sonunda liseyi bitirip doktor oldu. Geleceğinin önünde hâlâ yoksulluk duruyordu, çarpınca insanın parçalandığı siyah bir duvar. Kendisini ordunun kollarına bıraktı. Yedi yıl yiyecek, yedi yıl içecek, yedi yıl giyecek, yedi yıl barınak, yedi uzun yıl. Askeri doktor oldu ve öyle kaldı.

Hayat düşüncelerden daha hızlı gelip geçiyor gibiydi. Henüz bir karar veremeden, yaşlı bir adam olmuştu.

Bu arada Fräulein Eva Knopfmacher ile evlenmişti.

Doktor Demant burada anılarının akışına bir daha ara verdi ve evin yolunu tuttu.

Akşam karanlığı etrafa yerleşmek üzereydi; evin tüm odalarından alışılmadık, özel günlere özgü bir ışık yayılıyordu. Emir eri, "Büyük Beyefendi geldiler" haberini verdi. Büyük Beyefendi kayınpederiydi, Herr Knopfmacher.

Tam o anda kayınpederi üzerinde uzun, çiçekli, yumuşak bir robdöşambr, elinde de bir usturayla banyodan çıktı; sanki yüzü ikiye bölünmüşçesine birbirinden ayrık duran, yalnızca keçisakalıyla bütünlük kazanan hoş kokulu yanakları yeni tıraş edilip kızarmıştı. Herr Knopfmacher elindeki usturayı itinayla küçük bir masanın üzerine koydu, kollarını açtı, robdöşambrın önünün iki yana savrulmasına izin verdi. "Sevgili Max," dedi. içtensiz iki öpücük eşliğinde kucaklaştılar ve birlikte sigara odasına gittiler. "Bir şnaps istiyorum," dedi Herr Knopfmacher. Doktor

Demant dolabı açtı, bir süre şişelere baktı, tekrar arkasına döndü. "İçkiden anlamıyorum," dedi, "hangisinden hoşlanacağını bilemiyorum." Kültürsüz birisinin bir kütüphane siparişi vermesi gibi, kendisine bir içki çeşidi hazırlatmıştı. "Demek hâlâ içmiyorsun," dedi Herr Knopfmacher. "Slivovitz, arak, rom, konyak, enzian, votka var mı?" diye sordu onuruna asla yakışmayan bir aceleyle. Sonra doğruldu. Dolaba gitti (robdöşambrının etekleri sağa sola uçuşuyordu), kendinden emin bir hamleyle şişelerin arasından birisini aldı.

"Eva'ya bir sürpriz yapmak istedim," diye konuşmaya başladı Herr Knopfmacher. "Sana söylemek zorundayım ki, sevgili Max, tüm öğleden sonrası sen ortalarda yoktun. Senin yerine..." Bir ara vererek son kelimeleri tekrarladı: "Senin yerine burada bir teğmenle karşılaştım. Bir budalayla!"

"Ordudaki görev sürem boyunca edindiğim tek arkadaş," diye yanıtladı Max Demant. "Teğmen Trotta. Çok iyi bir insan."

Kayınpederi, "Çok iyi bir insan," diye tekrarladı. "Örneğin ben de iyi bir insanım! Ama senin yerinde olsam, beni şu kadarcık bile olsa değer verdiğim güzel bir kadınla yalnız bırakmazdım." Knopfmacher başparmağının ve işaretparmağının uçlarını bir araya getirdi, biraz zaman geçtikten sonra tekrarladı, "Şu kadarcık!" Alay Doktoru sarardı. Gözlüğünü çıkarıp uzun uzun temizledi. Böylece çevresi, robdöşambrlı kayınpederinin büyükçe olmakla birlikte bulanık, beyaz bir lekeye dönüştüğü hoş bir sisle kaplanmıştı. Gözlüğünü temizledikten sonra hemen takmayıp elinde tuttu, sisin içine konuştu.

"Eva'dan veya arkadaşımdan şüphelenmem için herhangi bir neden yok, sevgili baba."

Bunu duraksayarak söylemişti Alay Doktoru. Söyledikleri kendi kulağına da, herhangi bir kitaptan alınmış

veya unutulmuş bir tiyatro oyunundan kopyalanmış yabancı bir deyim gibi geliyordu.

Gözlüğünü taktı; yaşlı Knopfmacher anında hem hacim hem de siluet olarak belirginleşip yaklaştı. Şimdi biraz önce kullandığı deyim de çok gerilerde kalmış gibiydi. Artık kesinlikle gerçek değildi o deyim. Bunu kendisi kadar kayınpederi de biliyordu.

Herr Knopfmacher, "Herhangi bir neden yok," diye tekrarladı. "Ama benim bir nedenim var! Kızımı tanıyorum! Sen karını tanımıyorsun! Sayın teğmenleri de tanıyorum! Zaten erkekler. Orduya karşı bir şey söylemiş olmayayım. Konuda kalalım. Karım, yani senin kayınvaliden henüz gençken, sivil veya üniformalı erkekleri tanıma fırsatım oldu. Evet, garip insanlarsınız, siz, siz, siz..."

Kendisinin de tam anlamıyla tanımadığı ve damadıyla birlikte başka budalaların dahil olduğu bir topluluğun ortak adını arıyordu. En çok, "siz akademik eğitimliler" demeyi tercih ederdi. Çünkü kendisi yüksekokul öğrenimi yapmaksızın akıllı, varlıklı, itibar sahibi olmuştu. Evet, bugünlerde Ticaret Müsteşarı unvanını almak üzereydi. Ayrıca geleceğe yönelik tatlı bir hayali vardı, para bağışlarıyla dolu bir hayal, büyük para bağışlarıyla. Bu bağışların doğrudan sonucu bir soyluluk unvanı olacaktı. Örneğin eğer Macar vatandaşlığına geçerse, daha çabuk soylu olabilirdi. Budapeşte'de kimse hayatı zorlaştırmazdı. Zaten hayatı zorlaştıranlar da akademisyenlerdi, sürüyle planlama memuru. Ahmaklar! Kendi damadı da onun işini zora sokuyordu. Tam da şimdi çocuklarla ilgili küçük bir skandal patlak verirse, ticaret müsteşarlığını daha çok beklerdi! Her yeri, her şeyi kolaçan etmek gerekiyordu, hem de şahsen. Yabancı eşlerin iffetine bile dikkat etmek lazımdı.

"Her şey için geç olmadan, sana gerçeği söylemek istiyorum, sevgili Max."

Alay Doktoru bu sözü sevmiyordu, her ne pahasına

olursa olsun gerçeği duymayı istemiyordu. Nasıl Herr Knopfmacher kızını tanıyorsa, o da karısını tanıyordu. Fakat onu seviyordu, ne yapabilirdi ki! Karısını seviyordu. Olmütz'te, Bölge Müfettişi Herdall olmuştu, Graz'ta ise, Bölge Hâkimi Lederer. Asker arkadaşları söz konusu değilse, Alay Doktoru, Tanrı'ya da karısına da minnettar oluyordu. Keşke ordudan ayrılabilseydi. Ne kadar çok denemişti kayınpederine önermeyi... Yeni bir denemeye girişti. "Biliyorum," dedi, "Eva'nın tehlikede olduğunu biliyorum. Eva hep tehlikede. Senelerden beri. Eva dikkatsiz, maalesef. Ama son adımı atmaz..." Duraksadı; bir daha vurgulayarak, "son adımı atmaz," dedi. Bu sözlerle, yıllardan beri onu rahat bırakmayan kuşkularını yok etmek istiyordu. Şüphelerini bir yana bıraktı, karısının onu aldatmadığından emindi. "Asla," dedi bir kez daha yüksek sesle. Artık tam anlamıyla emindi. "Eva her şeye rağmen dürüst bir insan."

"Kesinlikle," diye destekledi kayınpederi.

Alay Doktoru, "Fakat bu hayatı ikimiz de daha uzun bir süre kaldıramayız," diye devam etti. "Bildiğin gibi bu görev beni kesinlikle tatmin etmiyor. Bu görev olmasa kim bilir nerelerde olurdum? Hayatta büyük bir yerim olurdu ve Eva'nın da tatmin edemediği bir hırsı kalmazdı. Eva maalesef çok hırslı."

"Bunu benden almış," dedi Herr Knopfmacher memnuniyetini gizlemeden.

Alay Doktoru, "Hoşnut değil," diye sürdürdü kayınpederi bardağını yeniden doldururken, "hoşnut değil; bir de oyalanmak istiyor. Onu bu nedenle suçlayamam."

Kayınpederi araya girdi, "Onu sen oyalayacaksın."

"Ben..." Doktor Demant aradığı kelimeyi bulamadı, sustu. Şnaps şişesine baktı.

"Haydi, bir şeyler iç," diye cesaretlendirdi Herr Knopfmacher. Sonra ayağa kalkarak küçük bir bardak alıp

doldurdu; robdöşambrı açılmıştı, kıllı göğsüyle yanakları gibi pembemsi şen göbeği de görünüyordu. Dolu bardağı damadının dudaklarına yaklaştırdı. Max Demant nihayet içti.

"Aslında beni görevi bırakmaya zorlayan bir şey daha var. Orduya yeni katıldığımda gözlerimin durumu henüz gayet iyiydi. Şimdi ise her geçen yıl daha da kötüleşiyor. Yani, şimdi, şu anda gözlüksüz doğru dürüst bir şey görmem mümkün değil. Aslında bunu rapor ederek emekliliğimi istemem gerekiyor."

"Eee?" diye sordu Herr Knopfmacher.

"Peki, neyle..."

"Neyle mi geçineceksiniz?" Kayınpederi bacak bacak üstüne attı, birdenbire titreme gelmişti; robdöşambrına sarındı ve yakaları elleriyle boynunda tuttu.

"Evet," dedi, "bunu benim karşılayabileceğimi mi sanıyorsun? Siz evlendiğinizden beri benim aylık katkım (tesadüfen ezbere biliyorum) üç yüz Kron oldu. Ama farkındayım, tabii farkındayım! Eva'nın ihtiyaçları çok fazla. Yeni bir hayata başlarsanız, ihtiyaçları azalmayacak. Seninkiler de öyle, oğlum." Sevecenleşti. "Evet, sevgili, çok sevgili Max. Hiçbir şey eskiden olduğu kadar iyi değil."

Max sessiz kaldı. Herr Knopfmacher saldırıyı püskürttüğünü hissetti, robdöşambrının önünü yine açtı. Bir bardak daha içti. Kafası berrak kalabilirdi. Kendisini biliyordu. Ahmaklar! Bu damat en azından öbüründen, Elisabeth'in kocası Hermann'dan daha iyiydi. İki kızının ona masrafı ayda altı yüz Kron oluyordu. Bu rakamı ezbere biliyordu. Ya Alay Doktoru günün birinde kör olursa... Damadının parlayan gözlüğüne baktı. Karısına dikkat etsin! Miyoplar için de o kadar zor bir şey değildi bu.

"Saat kaç?" diye sordu çok sevecen ve masum bir sesle.

Doktor, "Yediye geliyor," dedi.

Kayınpeder, "Ben giyineyim," diye karar verdi. Ayağa kalktı, başını eğerek selam vererek ağır, gururlu adımlarla kapıdan çıktı.

Alay Doktoru kaldı. Mezarlıkların tanıdık yalnızlığından sonra kendi evinin yalnızlığı çok büyüktü; alışılmadık, neredeyse düşmanca. Hayatında ilk defa kendi bardağına şnaps doldurdu. Sanki hayatında ilk defa içki içiyor gibiydi. Düzene sokmak lazım, diye düşündü, her şeyi düzene sokmak lazım. Karısıyla konuşmaya kararlıydı. Koridora çıktı. "Karım nerde?" "Yatak odasında," dedi emir eri. Doktor, kapıya vurmalı mı, diye kendi kendine sordu. Sert kalbi, hayır, diye emretti. Kapının kulpunu aşağıya indirdi. Karısı mavi külotuyla dolabın aynasının karşısında duruyordu; elinde pembe bir pudra ponponu vardı. "Ah," diye bağırarak tek eliyle göğsünü gizledi. Alay Doktoru kapıda durdu. "Sen misin?" dedi karısı. Bu bir soruydu ama karısının sesi bir esneme gibi çıkmıştı. "Benim," diye cevap verdi Alay Doktoru güçlü bir sesle. Sanki kendisi değil de, başka birisi konuşuyormuş gibi geldi ona. Gözlüğü gözündeydi, fakat bir sisin içine doğru konuşuyordu. "Baban," diye başladı, "baban Teğmen Trotta'nın geldiğini söyledi."

Karısı yüzünü döndü. Mavi külotuyla ve sağ elinde bir silah gibi tuttuğu ponponla yüzü kocasına dönük duruyordu, cıvıldar gibi bir sesle, "Arkadaşın Trotta buradaydı. Babam geldi. Onu gördün mü?" dedi.

"İşte onun için," dedi Alay Doktoru. Bunu söylediği anda kaybettiğini biliyordu.

Bir süre sessizlik hâkim oldu.

"Neden kapıya vurmuyorsun?" diye sordu karısı.

"Seni sevindirmek istedim!"

"Beni korkutuyorsun!"

"Ben..." diye başladı Alay Doktoru. Ben senin kocanım, demek istiyordu.

Fakat, "Ben seni seviyorum," dedi.

Onu gerçekten de seviyordu. Orada mavi külotuyla ve elinde pembe pudra ponponuyla öylece duruyordu. Onu seviyordu.

Kıskancım, diye düşündü. "Benim haberim olmadan insanların eve girip çıkmasından hoşlanmıyorum," dedi.

"Çok hoş bir genç," dedi karısı ve aynanın önünde ağır hareketlerle uzun uzun pudralanmaya başladı.

Alay Doktoru karısına yaklaşıp karısının omuzlarını tuttu. Aynaya baktı. Karısının beyaz omuzlarında kahverengi, kıllı ellerini gördü. Karısı gülümsedi. Gülümsemesini, gülümsemesinin camdan yankısını aynada gördü. "Açık ol," diye yalvardı. Sanki elleriyle karısının omuzlarına diz çökmüş gibiydi. Karısının açık olmayacağını hemen anlamıştı. Tekrarladı, "Lütfen açık ol." Hızlı, solgun elleriyle şakaklarındaki sarı saçları havalandırdığını gördü. Anlamsız bir hareket... Onu sinirlendiriyordu. Karısının çelikten bir kurşuna benzeyen gri, soğuk, kuru, ani bakışı aynada göründü. Onu seviyorum, diye düşündü Alay Doktoru. Bana acı veriyor, bense onu seviyorum. "Öğleden sonra burada olmadığım için bana kızgın mısın?" diye sordu.

Karısı yüzünü yarı yarıya ona doğru çevirdi. Şimdi vücudunun üstü kalçalarına kaykılmış olarak orada öylece oturuyordu, balmumu ve ipek çamaşırdan oluşan cansız bir maket. Uzun, siyah kirpik perdesinin altındaki açık renkli gözleri buzdan meydana gelen sahte şimşekler gibiydi. İnce elleri mavi ipekten külotunun üzerinde beyaz bir kuş gibi duruyordu. Daha önce onda hiç duymadığı göğüsten gelen boğuk bir sesle, "Senin yokluğunu hiç hissetmiyorum," dedi.

Alay Doktoru karısına hiç bakmadan bir ileri bir geri yürümeye başladı. Yürürken engel teşkil eden iki sandalyeyi kenara çekti. Yolundan temizlemesi gereken daha pek çok şey varmış gibi hissediyordu; belki duvarları geriye ittirmeli, kafasıyla tavanı parçalamalı, ayaklarıyla zemini

yerle bir etmeliydi. Mahmuzlarının çıkardığı ses, sanki başka birisine aitmişçesine uzaktan kulağına çalındı. Tek bir kelime kafasının içinde gidip geliyor, beyninde hiç durmaksızın uçuşuyordu. Bitti, bitti, bitti! Küçücük bir kelime! Tüy gibi hafif ama aynı zamanda tonlarca ağırlıktaki sözcük beyninin içinde hızla oradan oraya uçuşup duruyordu. Adımları giderek hızlandı ve kafasındaki o kelimenin ritmine ayak uydurdu. Alay Doktoru birdenbire durarak, "Yani beni sevmiyorsun?" diye sordu. Karısının bu soruya cevap vermeyeceğinden emindi. Susacak, diye düşündü. Karısı, "Hayır," dedi. Kirpiklerinin siyah perdesini kaldırdı; onu çıplak, korkunç çıplak gözlerle yukarıdan aşağı taradıktan sonra, "Sen sarhoşsun," diye ekledi.

O anda çok içtiğini algıladı. Halinden memnun bir halde, sarhoşum, sarhoş olmak istiyorum, diye düşündü. Kendisine yabancı gelen bir sesle, sanki sarhoş olmayı bir yükümlülük olarak kabul edercesine, "Ah, öyle mi!" dedi. Kafasındaki belirsiz düşüncelere göre sarhoş bir adamın bu gibi anlarda bunu söylemesi gerekiyordu. O da öyle yapmıştı. Buna bir şey daha ekleyerek ağır ağır, "Seni öldüreceğim," dedi.

Karısı eski, ince, alışıldık sesiyle, "Öldür beni," diye cıvıldadı. Ayağa kalktı. Sağ elinde pudra ponponuyla çevik, kıvrak bir hareketle doğrulmuştu. İpek gibi bacaklarının ince, tok enerjisi ona biraz moda evlerinin vitrinlerindeki uzuvları hatırlatmıştı; bu kadın farklı parçalardan bir araya getirilmişti. Onu sevmiyordu, onu artık sevmiyordu. İçi, kendisinin de nefret ettiği bir nefretle doluydu, tanımadığı bir düşman gibi uzaklardan gelip şimdi kalbinde yaşayan bir öfkeyle. Bir saat önce düşündüklerini yüksek sesle söyledi; "Düzen! Düzene sokacağım."

Karısı hiç tanımadığı çınlayan bir sesle güldü. Bir tiyatro sesi, diye düşündü. Her şeyi düzene sokabileceğini ona kanıtlama hırsı adalelerini sertleştirip zayıf gözlerini

tuhaf bir şekilde güçlendirdi. "Seni babanla yalnız bırakıyorum. Trotta'yı ziyaret edeceğim," dedi.

"Tabii, tabii, git," dedi karısı.

Alay Doktoru gitti. Evden çıkmadan önce bir şnaps içmek için tekrar sigara odasına uğradı. Hayatında ilk defa sevdiği bir arkadaşına döner gibi alkole geri dönüyordu. Kendisine bir bardak şnaps doldurdu, sonra bir bardak daha. Daha sonra üçüncü bir bardak... Takırdayan adımlarla evden çıktı. Gazinoya gitti. Emir erine, "Teğmen Trotta nerede?" diye sordu.

Teğmen Trotta gazinoda değildi.

Alay Doktoru dosdoğru kışlaya giden yola yöneldi. Alçalan ay hâlâ gümüşi idi ve güçlü bir şekilde parlıyordu, neredeyse tam bir dolunaydı. Yolda en ufak bir hareket yoktu. Çıplak kestane ağaçlarının sıska gölgeleri yolun hafif kavisli ortasına karmaşık bir ağ deseni çiziyordu. Doktor Demant'ın adımları sert, buzlu bir ses çıkartıyordu. Teğmen Trotta'ya gidiyordu. Uzakta mavimsi bir beyaz içerisinde kışlanın dev duvarını gördü; oraya, düşman kaleye doğru yürümeye devam etti. Karşıdan yat borusunun soğuk, metalik sesi duyuldu. Doktor Demant buzlu, metalik sesin üstüne gidip onu çizmeleriyle ezdi. Teğmen Trotta'nm her an görünmesi gerekiyordu. Siyah bir çizgi kışlanın devasa beyazından ayrıldı, Doktor'a yaklaştı. Karşı karşıya duruyorlardı. Şimdi karşı karşıyaydılar. Teğmen selam verdi. Doktor Demant çok, çok uzaklardan kendi sesini duydu: "Bugün öğleden sonra karımın yanındaydınız, Sayın Teğmen?"

Soru gökyüzünün mavi, cam kubbesinde yankılandı. Çoktandır, haftalardan beri birbirlerine sen diye hitap ediyorlardı. Birbirlerine sen diyorlar ama şimdi birer düşman gibi karşı karşıya duruyorlardı.

"Bugün öğleden sonra karınızın yanındaydım, Sayın Alay Doktoru," dedi Teğmen.

Doktor Demant, Teğmen'e iyice sokuldu. "Karımla sizin aranızda ne var, Sayın Teğmen?" Doktor'un gözlüğünün kalın camları parlıyordu. Şu anda Alay Doktoru'nun gözleri kaybolmuş gibiydi, yalnızca gözlüğü vardı.

Carl Joseph sustu. Bu büyük, sonsuz bucaksız dünyada Doktor Demant'ın sorusuna verilecek hiçbir yanıt yokmuş gibiydi. İnsan on yıllar boyunca bir cevap arayabilirdi ama lisanlar tükenmiş, ebediyen kurumuştu. Kalbi hızla, büyük bir güçle kaburgalarına doğru atıyor; kupkuru dili damağına yapışıyordu. Kafasının içinde kocaman, acımasız bir boşluk uğulduyordu. Sanki ne olduğunu kestiremediği bir tehlikenin karşısında kalakalmış ve tükenmiş gibiydi. Devasa, kapkara bir uçurumun kenarında duruyordu; aynı zamanda uçurumun karanlığı etrafını da kaplamıştı. Buzlu, cam gibi bir uzaklıktan Doktor Demant'ın sözleri duyuldu; ölü kelimelerdi bunlar, bir ceset gibi ölü: "Cevap verin, Sayın Teğmen!"

Hiçlik. Sessizlik. Yıldızlar yanıp sönüyor, ay parlıyor. "Cevap verin, Sayın Teğmen!" Bu sözlerle Carl Joseph kastediliyor, cevap vermesi gerekiyor. Kalan tüm gücünü topluyor. Kafasının içindeki uğuldayan boşluktan incecik, onursuz bir cümle sürünerek çıkageliyor. Teğmen topuklarını birbirine vuruyor (askeri bir içgüdü olarak ve aynı zamanda herhangi bir ses çıkarmak için), mahmuzlarının şakırtısı onu sakinleştiriyor. "Sayın Alay Doktoru, karınızla benim aramda hiçbir şey yok," diyor sessizce.

Hiçlik. Sessizlik. Yıldızlar yanıp sönüyor, ay parlıyor. Doktor Demant hiçbir şey demiyor. Ölü gözlüklerinin ardından Carl Joseph'e bakıyor. Teğmen, "Hiçbir şey, Sayın Alay Doktoru," diye sessizce tekrarlıyor.

Delirdi, diye düşünüyor Teğmen. Kırıldı, bir şey kırıldı! Kuru, çıtırtılı bir kırılma sesi geldi sanki. Kırılan şeyin vefa olduğu geliyor aklına, bu deyimi bir yerde okumuştu. Kırılan arkadaşlık. Evet, kırılan bir arkadaşlıktı bu.

Carl Joseph birdenbire Alay Doktoru'nun haftalardan beri kendisinin arkadaşı olduğunu algılıyor; evet, arkadaşı. Her gün görüştüler. Alay Doktoru'yla bir gün mezarlığa gidip mezarların arasında gezindi. "Ne kadar çok ölü var," dedi Alay Doktoru. "Ölüler vasıtasıyla yaşadığımızı hissediyor musun?" "Ben büyükbabam dolayısıyla yaşıyorum," dedi Trotta. Solferino Kahramanı'nın baba evinin üst eşiğinin altındaki yarı karanlıkta hayatını sürdüren resmi gözlerinin önünde belirdi. Alay Doktoru'nun sözlerinden kardeşlik gibi bir şey hissediliyor, kalbi kardeşlik ateşiyle atıyordu. "Benim büyükbabam," dedi Alay Doktoru, "gümüş sakallı ve yaşlı dev gibi bir Yahudi'ydi." Carl Joseph'in gözlerinin önünde gümüş sakallı, yaşlı, dev gibi Yahudi belirdi. Onlar torundu, her ikisi de torundu. Alay Doktoru atına binince biraz gülünç görünüyor, yaya olarak göründüğünden daha küçük, hatta minnacık; at Alay Doktoru'nu sırtında bir çuval yulaf taşıyormuş gibi taşıyor. Carl Joseph'in ata binişi de bu kadar kötü. Kendisini biliyor. Aynada görüyormuş gibi görüyor kendisini. Alayda arkalarından fısıldanarak konuşulan iki subay var: Doktor Demant ile Solferino Kahramanı'nm torunu. Tüm alayda iki kişiler. İki arkadaş.

"Şeref sözü mü, Sayın Teğmen?" diye soruyor Doktor. Trotta bir yanıt vermeksizin elini uzatıyor. Doktor, "Teşekkür ederim," diyor ve uzatılan eli sıkıyor. Aynı yolu geri dönüyorlar; on adım, yirmi adım, tek kelime yok...

Alay Doktoru aniden konuşmaya başlıyor: "Bana darılma. İçtim. Bugün kayınpederim geldi, seni görmüş. Karım beni sevmiyor. Beni sevmiyor. Anlıyor musun?" Bir süre sonra Alay Doktoru sanki tüm bunları boşuna söylediğini belirtmek istercesine "Sen gençsin," diye ekliyor. "Sen gençsin!"

"Anlıyorum," diyor Carl Joseph.

Aynı ritimde yürüyorlar; mahmuzları şakırdıyor, kı-

lıçları takırdıyor. Şehrin sarımsı, tanıdık ışıkları onlara uzaktan el sallıyor. Yolun hiç bitmemesini, hep böyle yan yana yürümeyi arzu ediyorlar. Her ikisinin de söyleyeceği bir söz var, her ikisi de susuyor. Bir söz kolayca söylenebilir. Söylenmiyor. Son kez, diye düşünüyor Teğmen, son kez böyle yan yana yürüyoruz!

Şehir girişine varıyorlar. Şehre girmeden önce Alay Doktoru'nun bir şey daha söylemesi gerekiyor. "Karımdan dolayı değil," diyor. "Bunun bir önemi kalmadı! Bu işi bitirdim. Senin için söylüyorum bunları." Bir yanıt bekliyor ama gelmeyeceğini biliyor. "Boşver, sana teşekkür ediyorum," diyor aceleyle. "Ben gazinoya uğrayacağım. Geliyor musun?"

Hayır. Teğmen Trotta bugün gazinoya gitmiyor. Geri dönüyor. "İyi geceler," diyor, geri yürüyor. Kışlaya gidiyor.

VII

Kış geldi. Alay sabahları yola koyulduğunda etraf henüz karanlık oluyordu. Yollardaki ince buz tabakası atların nallarının altında kırılıyordu. Hayvanların burun deliklerinden, binicilerin ağzından gri bir soluk çıkıyordu. Ağır kılıçların keskin yüzlerinde, hafif karabinaların namlularında donun mat nefesi ışıldıyordu. Küçük şehir daha da küçülmüştü. Trompetlerin sönük, buzlu sesleri yol kenarlarına alışıldık meraklıları çekemiyordu. Yalnızca hâlâ eski yerlerinde duran arabacılar her sabah sakallı çehrelerini doğrultup bakıyorlardı. Yeterince kar yağarsa atların arkasına kızak koşulurdu. Beygirlerin koşumlarına takılı küçük çanlar üşüyen hayvanların huzursuzluğuyla hafif hafif çalıyordu. Tüm günler kar taneleri gibi birbirine benziyordu. Ulan Alayı'nın subayları, günlerinin tekdüzeliğine son verecek olağanüstü bir olayın beklentisi içerisindeydiler.

Kimse bunun ne tür bir olay olacağını bilmiyordu, fakat bu kış, buzlu kucağında korkunç bir sürpriz gizliyor gibiydi. Sonra bir gün bu sürpriz, bembeyaz karların içinden çakan kızıl bir şimşek gibi ortaya çıktı.

O gün Yüzbaşı Taittinger pastanenin kapısındaki büyük aynanın arkasında her zamanki gibi yapayalnız oturmuyordu. Öğleden sonrasının erken saatlerinden beri kendisinden genç mesai arkadaşlarının eşliğinde pastanenin arka odasında bulunuyordu. Taittinger bugün öbür subaylara her zaman olduğundan daha soluk, daha sıska görünüyordu. Aslında hepsi soluktu. Durmadan likör içiyorlardı ama yüzleri renklenmiyordu. Hiçbir şey yemiyorlardı. Yalnızca Yüzbaşı'nın önünde her zaman olduğu gibi tatlılardan oluşan bir dağ vardı. Hatta bugün belki de öbür günlere göre daha fazla tıkınıyordu. Çünkü dertler içini yiyip bitiriyor, onunsa bir şekilde hayatta kalması gerekiyordu. Böylece sıska parmaklarıyla hamur işlerini peş peşe ardına kadar açmış olduğu ağzına atarken, hikâyesini de meraklı izleyicilerine beşinci kere anlatıyordu:

"Bakın beyler, burada temel mesele sivil halka karşı kesin bir ağız sıkılığı. Ben henüz Neuner Dragonlarındayken aramızda bir geveze vardı, yedeklerden elbette, bu arada çok büyük bir mal varlığı olduğunu söylemeliyim; her neyse, işte tam da bu geveze aramıza katıldığında olay patlak verdi! Daha sonra zavallı Baron Seidl'ın cenazesinde elbette tüm şehir neden öyle aniden öldüğünü biliyordu. Beyler, umarım bu sefer daha tedbirli bir..." Aslında burada "cenaze" demek istiyordu, durdu, uzun uzun düşündü, uygun bir kelime bulamadı, tavana baktı ve herkesi kapsayan sinir bozucu bir sessizlik meydana geldi. Yüzbaşı nihayet cümlesini sonlandırabildi, "...süreci gerçekleştiririz." Yüzbaşı sonra derin bir nefes aldı, küçük bir parça hamur işi genzine kaçınca önündeki suyu tek bir yudumda içip bitirdi.

Herkes Taittinger'in ölümü çağırdığını hissetmişti. Ölümün gölgesi üzerlerinde dolaşıyordu, aralarmdan hiç kimse buna alışık değildi. Hepsi barış zamanında doğmuş ve sakin tatbikat ve talimler sonucunda subay olmuştu. O anda orada bulunan istisnasız herkesin birkaç yıl sonra ölümle burun buruna geleceğini henüz kimse bilmiyordu. Aralarında hiç kimsenin, daha şimdiden büyük savaşı öğütmeye başlayan gizli, devasa değirmenlerin dişlilerinin çıkardığı sesi duyacak kadar hassas kulakları yoktu. Küçük kışlada kışa özgü beyaz bir barış hâkimdi. Pastanenin arka odasının yarı karanlığında ölümün siyah-kırmızı flaması üzerlerinde dalgalanmaktaydı. Gençlerden birisi, "Anlayamıyorum," dedi. Herkes benzer şeyler söylemişti. "Ama kaçıncı kez anlatıyorum," diye yanıtladı Taittinger. "Gezici tiyatroyla başladı her şey! Operete gitmenin nereden aklıma geldiğini bilmiyorum, adı neydi, şimdi operetin adını da unuttum artık, söylesenize, adı neydi?" "Rastelbinder[4]," dedi birisi. "Evet, aynen, 'Rastelbinder' ile başladı her şey! Tiyatrodan çıktığımda Trotta karlı meydanda yapayalnız duruyordu, ben oyun bitmeden çıkmıştım, hep böyle yaparım, beyler! Sonuna kadar hiç dayanamam, oyunun sonunun iyi bittiği üçüncü perde başladığında zaten belliydi, ben de mümkün olduğu kadar sessizce salondan çıktım. Ayrıca oyunu daha önce üç kere görmüştüm. Yani! Baktım ki zavallı Trotta yapayalnız karın içinde duruyor. 'Oyun gayet güzeldi,' dedim; ayrıca Demant'ın tuhaf davranışını anlattım. Benim yüzüme bile bakmadığını, karısını ikinci perdede yalnız bırakıp gittiğini, geri de gelmediğini! Karısını en azından bana emanet edebilirdi ama öylesine çekip gitti, tam bir skandal, bunların hepsini Trotta'ya anlattım. 'Evet,' dedi, "Demant ile uzun bir zamandan beri hiç konuşmadım..." "Trotta ve Demant haftalar boyunca hep birlikte görüldü," diye seslendi birisi.

4. Franz Lehar'ın bir opereti. (ç.n.)

"Tabii, biliyorum, Trotta'ya zaten bu nedenle Demant'ın garip davranışını anlattım. Fakat ben başkalarının işine burnumu sokmam, bunun için Trotta'ya benimle birlikte pastaneye uğrayıp uğramayacağını sordum. 'Hayır, bir randevum var,' dedi. Bunun üzerine ayrıldım. Tam da o gün pastane kapalıymış. Kader işte, beyler! Ben tabii gazinoya gittim. Hiçbir şeyden haberim olmadan Tattenbach'la orada bulunanlara Demant meselesini anlattım, bir de Trotta'nın Tiyatro Meydanı'nın tam ortasında bir randevusunun olduğunu. Tattenbach ıslık çaldı. 'Niye ıslık çalıyorsun?' diye sordum. 'Hiç, önemli değil,' dedi ve bir meyhane şarkısı söyler gibi arka arkaya iki kere, 'Trotta ile Eva, Trotta ile Eva,' diye ekledi. Ben ise Eva derken kimi kastettiğini anlamadım; sembolik olarak, yani çok genel bir şekilde cennetteki Eva'dan bahsettiğini sandım. Anladınız mı, beyler?"

Herkes anlamıştı, bunu başlarını sallayıp seslenerek onayladılar. Yüzbaşı'nın anlattıklarını anlamakla kalmamışlardı, tüm hikâyeyi baştan sona kadar biliyorlardı. Fakat yine de tüm olayları sürekli yeni baştan dinlemek istiyorlar, kalplerinin en gizli, en budala köşesinde Yüzbaşı'nın anlattıklarının bir seferinde değişeceğini, daha elverişli bir netice için küçük de olsa bir imkân doğuracağını umuyorlardı. Taittinger'e sürekli sorular yöneltiyorlardı. Fakat Taittinger'in anlattığı hikâye hep aynı hikâyeydi. Hüzünlü ayrıntıların tek bir tanesi bile değişmiyordu.

"Peki ya, şimdi?" diye birisi sordu.

"Daha sonrasını da zaten biliyorsunuz," diye yanıtladı Yüzbaşı. "Tam gazinodan çıkmıştık ki... Yani Tattenbach, Kindermann ve ben... Trotta ve Frau Demant aniden karşımıza çıkıverdiler. Tattenbach, 'Baksanıza, Trotta bir randevusu olduğunu söylememiş miydi?' dedi. Ben de Tattenbach'a, 'Bu bir tesadüf de olabilir,' dedim. Zaten de bir tesadüftü bildiğimiz gibi. Frau Demant oyundan yalnız

başına çıktı, Trotta da kendisini onu eve götürmeye yükümlü hissetti. Demant eğer karısını perde arasında bana emanet etseydi, hiçbir şey olmazdı! Hiçbir şey!"

Herkes "Hiçbir şey," diye tasdik etti.

"Ertesi akşam Tattenbach gazinoda her zamanki gibi sarhoştu, Demant içeriye girince doğrularak, 'Selam, Doktorcuğum,' dedi. Evet, işte her şey böyle başladı!"

İki kişi aynı anda, "Çok bayağı," dedi.

"Elbette, çok bayağı ama sarhoştu! Ne yapabilirsin? Ben düzgün bir şekilde, 'Merhaba, Sayın Alay Doktoru,' deyince Demant ondan beklemediğim kadar sert bir sesle Tattenbach'a, 'Sayın Yüzbaşı, benim Alay Doktoru olduğumu biliyorsunuz,' dedi. Tattenbach bunun üzerine, 'Sizin yerinizde olsam evde oturup bekçilik yapardım!' diyerek koltuğa tutundu. Bu arada Tattenbach'ın isim günüydü[5]. Söylemiş miydim?"

"Hayır," diye herkes bir ağızdan bağırdı.

"Şimdi biliyorsunuz işte. İsim günüydü," diye tekrarladı Taittinger. Bu yenilik herkesin duyularını keskinleştirdi. Sanki Tattenbach'ın isim gününün olması hüzünlü vakaya yeni ve umulmadık bir çözüm getirebilirmiş gibiydi. Herkes Tattenbach'm isim gününün ne gibi bir yarar sağlayabileceğini düşünüyordu. Bu arada kafasındaki düşünceler her zaman olduğu üzere yapayalnız bir kuşun uçsuz bucaksız bulutlarda hiçbir iz bırakmadan uçtuğu gibi yitik bir şekilde öteye beriye savrulan küçük Sternberg vakitsiz bir sevinçle atıldı, "Ama o zaman bir sorun yok! Durum tamamıyla değişti! İsim günüymüş!"

Şaşkın, umutsuz bir şekilde yine de ileri sürülen bu saçmalığa tutunmaya hazır olarak küçük Kont Sternberg'e baktılar. Sternberg'in dile getirdiği şey son derece budalacaydı ama iyice düşünülecek olursa, tutunması mümkün

5. İnsan isimlerini yılın günlerine yayarak o adı koyanlarla birlikte kutlanması, özellikle Katoliklerde yaygın bir kutlama. (ç.n.)

bir umut bulunamaz mıydı acaba? Taittinger'in o anda koyuverdiği boğuk kahkaha herkesi yeni bir korkuyla sarmaladı. Yarı aralık dudaklar, bakan ama görmeyen ardına kadar açılmış gözler, dillerinin ucunda çaresiz kelimelerle kalakaldılar; bir anlığına umut dolu bir ses duyduğunu, teselli edici bir parıltı gördüğünü sanan dilsizlere, körlere benziyorlardı. Etraflarında sessizlik ve karanlık hâkimdi. Büyük, sakin ve karlı bu kış dünyasında Taittinger'in beş kez tekrarladığı değişmez hikâyesinden başka hiçbir şey yoktu. Taittinger devam etti: "Yani sonuç olarak Tattenbach, 'Sizin yerinizde olsam evde oturup bekçilik yapardım,' dedi. Doktor ise sanki Tattenbach hastaymış kendisi de vizitedeymiş gibi kafasını Tattenbach'a doğru uzattı, 'Sayın Yüzbaşı, siz sarhoşsunuz,' dedi. Tattenbach dili dolaşarak, 'Sizin yerinizde olsam karıma bekçilik yapardım. Bizim gibiler karılarının gece yarısı teğmenlerle gezintiye çıkmasına izin vermez,' diye mırıldandı. Bunun üzerine Demant, 'Siz hem sarhoşsunuz hem de alçağın tekisiniz,' dedi. Tam ayağa kalkacaktım ki, Tattenbach benim kımıldamama fırsat bırakmadan deliler gibi, 'Yahudi, Yahudi, Yahudi,' diye bağırmaya başladı. Bunu tam sekiz kez arka arkaya söyledi, kaç kere söylediğini sayacak kadar soğukkanlılığımı korudum."

"Bravo," dedi küçük Sternberg ve Taittinger ona doğru başını salladı.

Yüzbaşı devam etti, "Emir erlerine 'çekilin' emrini verecek kadar da aklım başmdaydı. Emir erlerinin ne işi var orada, değil mi?"

Küçük Sternberg bir kere daha, "Bravo," diye seslendi. Herkes onaylarcasına başını salladı.

Yine sessizlik hâkim oldu. Pastanenin mutfağından tabak çanak şakırtısıyla sokaktan bir kızağın geçerken çıkardığı tiz çan sesleri duyuldu. Taittinger ağzına bir parça tatlı daha attı.

"Haydi bakalım, ne olacak şimdi, buyur buradan yak," diye seslendi küçük Sternberg.

Taittinger tatlının son parçasını çiğnemeden yutarak yalnızca, "Yarın saat yediyi yirmi geçe," dedi.

Yarın, saat yediyi yirmi geçe! Koşulları biliyorlardı, silahlar on adım mesafeden aynı anda ateşlenecekti. Doktor Demant'a kılıcı kabul ettirmek mümkün olmazdı. Kılıçla dövüşmeyi bilmiyordu. Yarın sabah saat yedide alay Wasserwiese'ye talime çıkıyor. Wasserwiese'den, düellonun yapılacağı eski sarayın arkasındaki Grüner Platz'a kadar iki yüz adım ya var ya yok. Her subay yarın talimler sırasında iki kurşun sesi duyacağını biliyor. Daha şimdiden duyuyorlar, kurşun seslerini. Ölüm siyahlı kırmızılı kanatlarıyla kafalarının üzerinden uğuldayarak geçip gidiyordu.

"Hesap," diye seslendi Taittinger. Ve pastaneden çıktılar.

Yine kar yağıyordu. Suskun, koyu mavi bir sürü gibi tek başlarına veya ikişerli gruplar halinde sessiz, beyaz karın içinde kayboldular. Her biri yalnız kalmaya korkuyordu, fakat bir arada olmak da mümkün değildi. Küçük şehrin dar sokaklarında kaybolmayı amaçlıyorlar, ancak bir süre sonra tekrar karşılaşıyorlardı. Kıvrılarak kesişen dar sokaklar onları yine bir araya getirmekteydi. Küçük şehirle büyük çaresizliğin esiriydiler. Her karşılaşmada ikisi de korkuyordu, öbürlerinin korkusuydu korkmalarının nedeni. Akşam yemeğinin saatini bekliyorlar; aynı zamanda gazinodaki, bu akşam bile, evet, bu akşam bile herkesin hazır bulunmayacağı akşamdan daha şimdiden korkuyorlardı.

Gerçekten de herkes orada değildi. Tattenbach yoktu; Binbaşı Prohaska, Doktor, Üsteğmen Zander, Teğmen Christ, bir de düello yardımcıları da yoktu. Taittinger yemek yemedi. Bir satranç tahtasının önüne oturmuş kendisine karşı oynuyordu. Kimse konuşmuyordu. Emir erleri kapılarda sessizce, taş gibi hiç kıpırdamadan duruyor,

büyük ayaklı saatin çıkardığı ağır, tok tik tak sesleri duyuluyor, saatin solundan ise Başkomutan soğuk, porselen mavisi gözleriyle suskun subaylarına bakıyordu. Hiç kimse ne yalnız başına çıkmaya ne de yanındakini beraberinde götürmeye cesaret edebiliyordu. Böylece herkes yerinde kaldı. İki veya üç kişinin birlikte oturduğu masalarda kelimeler teker teker, ağır ağır dudaklardan damlıyor, söylenen söz ile yanıt arasında kurşun gibi tok bir sessizlik hüküm sürüyordu. Sessizlik herkesin sırtında hissettiği ağır bir yük gibiydi.

Sanki orada bulunmayanlar ölmüşçesine, onları anıyor gibiydiler. Herkes Doktor Demant'ın birkaç hafta önce uzun hastalık izninden sonra gazinoya nasıl girdiğini hatırlıyor, tereddütlü adımlarıyla parlayan gözlüğü gözlerinin önünde beliriyordu. Çarpık binici bacaklarının üstündeki güdük, tombul bedeni, sürekli kırmızı kafatasının tepesindeki ortadan ayrılmış kısa, sapsarı saçları ve açık renkli, küçük, kırmızı damarlı gözleriyle Kont Tattenbach'ı görüyor, Doktor'un yumuşak, Yüzbaşı'nın ise gümbürdeyen sesini duyuyorlardı. Düşünmeye ve hissetmeye başladıkları andan itibaren kalplerinde, duyularında namus ve ölmek, ateş etmek ve dövüşmek, ölüm ve mezar kelimeleri her zaman iç içe olmasına rağmen Doktor'un yumuşak, Yüzbaşı'nınsa gümbürdeyen sesinden belki ebediyen ayrı kalacakları düşüncesini akılları almıyordu. Büyük duvar saatinin hüzünlü çanları her çaldığında, kendilerinin de son saatinin geldiği düşüncesine kapılıyorlar, kulaklarına inanmayıp duvara bakıyorlardı. Hiçbir kuşkuya yer yoktu; zaman durmuyordu. Tüm beyinlere çekiçle aynı saat çakılıyordu: yediyi yirmi geçe, yediyi yirmi geçe, yediyi yirmi geçe...

Herkes birbiri ardına kararsız, mahcup bir şekilde doğruldu; birbirlerinden ayrılırken sanki birbirlerine ihanet ediyor gibi hissediyorlardı. Neredeyse hiç ses çıkar-

madan çekip gittiler. Mahmuzları şıkırdamıyor, kılıçları şakırdamıyor, çizmelerinin tabanları sağır bir zemini çiğniyordu. Daha gece yarısı bile olmadan gazino boşalmıştı. Gece yarısına on beş dakika kala Üsteğmen Schlegel'le Teğmen Kindermann kaldıkları kışlaya vardılar. Subay odalarının bulunduğu birinci katta yalnızca tek bir ışıklı pencereden avlunun kare şeklindeki karanlığına sarı bir dikdörtgen yansıyordu. Her ikisi de aynı anda yukarıya baktı. "Trotta bu," dedi Kindermann.

"Trotta bu," diye tekrarladı Schlegel.

"Ona bir baksak iyi olur."

"Hoşuna gitmeyecektir."

Şakırtılı sesler çıkartarak koridor boyunca yürüdüler; Teğmen Trotta'nın kapısının önünde yavaşlayıp kulak kabarttılar. İçeride hiçbir hareket yoktu. Üsteğmen Schlegel kapının kulpuna uzandı ama aşağıya bastırmadı. Elini geri çekti; iki adam uzaklaştı. Birbirlerine başlarını eğerek selam verdikten sonra odalarına girdiler.

Teğmen Trotta onları gerçekten duymamıştı. Dört saatten beri babasına ayrıntılı bir mektup yazmaya çalışıyordu. İlk satırların ötesine geçememişti. "Sevgili Baba," diye başlıyordu mektup, "hiç haberim, hiç suçum olmaksızın trajik bir namus davasının gerekçesi haline geldim." Eli tonlarca ağırlıktaydı. Kâğıdın üzerinde ölü, yararsız bir araç gibi titreyerek geziniyordu. Bu mektup hayatının ilk zor mektubuydu. Teğmen meselenin sonunu bekledikten sonra Bölge Valisi'ne yazmayı mümkün görmüyordu. Tattenbach ile Demant arasındaki nahoş tartışmadan sonra bu işi günlerce ertelemişti. Mektubu bugün, düellodan önce göndermemesi düşünülemezdi. Acaba Solferino Kahramanı kendisinin yerinde olsa ne yapardı? Carl Joseph sırtında büyükbabasının otoriter bakışlarını hissetti. Solferino Kahramanı ürkek torununa kati kararlılık emrediyordu. Mektubu yazması gerekiyordu hemen, burada. Hatta bel-

ki de babasının ziyaretine gitse iyi olurdu. Solferino'nun merhum kahramanıyla kararsız torun arasında babası duruyordu, Bölge Valisi, aile şerefinin hamisi, mirasın koruyucusu... Solferino Kahramanı'nın kanı Bölge Valisi'nin damarlarında geziniyordu. Babasına her şeyi zamanında anlatmazsa, olayları büyükbabasından da gizlemiş olurdu.

Fakat bu mektubu yazabilmek için, aynı büyükbabası kadar güçlü, yalın, kararlı ve Sipolje köylülerine yakın olması gerekiyordu. Halbuki o yalnızca bir torundu! Bu mektup Trotta ailesinde oğulların babalarına yazdıkları birbirine benzeyen huzurlu raporları korkunç bir şekilde kesintiye uğratmaktaydı. Kanlı bir mektuptu bu, ama yine de yazılması gerekiyordu.

Teğmen yazmayı sürdürdü:

"Alay Doktorumuzun karısıyla, gece yarısına doğru olmakla birlikte masum bir gezinti yapmıştım. O somut durumda başka bir imkânım yoktu. Arkadaşlar bizi gördü. Maalesef sıkça sarhoş olan Yüzbaşı Tattenbach, Doktor'a karşı çok yakışıksız bir imada bulundu. Yarın saat yediyi yirmi geçe ateşli silahlarla düello yapacaklar. Tattenbach hayatta kalırsa... Umarım kalır... Ona meydan okumak zorunda kalacağım. Koşullar zor. Sadık Oğlun.

Carl Joseph Trotta, Teğmen

Not: Belki alayı da terk etmek zorunda kalabilirim."

Teğmen işin en zor kısmını atlattığını düşünüyordu. Fakat bakışlarını odanın üst eşiğine doğru gezdirince, gözlerinin önünde birdenbire tekrar büyükbabasının ikaz eden yüzü belirdi. Solferino Kahramanı'nın yüzünün yanında, Alay Doktoru Demant'ın torunu olduğu beyaz sakallı Yahudi hancının çehresini de görür gibiydi. Ölülerin yaşayanlara seslendiğini hissetti, sanki yarın sabah saat yediyi yirmi geçe düelloya kendisi çıkacakmış gibi oldu. Düelloya çıkıp vurulacakmış gibi. Vurulmak! Vurulup ölecekmiş gibi.

Carl Joseph baba evinin balkonunda dururken Herr Nechwal'in askeri bandosunun Radetzky Marşı'nı seslendirdiği o çoktan geride kalmış pazar günlerinde vurulmak da ölmek de insana ne kadar kolay geliyordu. Ölüm, İmparatorluk Süvari Okulu öğrencisi için tanıdık bir duyguydu ama yine de çok uzaklardaydı! Ölüm yarın sabah saat yediyi yirmi geçe arkadaşı Doktor Demant'ı bekliyordu. Öbür gün veya birkaç gün içinde de belki de Teğmen Carl Joseph von Trotta'yı. Tanrım, ne kadar korkunç, ne karanlık! Ölümün ortaya çıkmasının gerekçesi ve sonunda da onun kurbanı olmak! Kurban olmasa bile, yolunda daha kaç ceset yatıyordu acaba? Başkalarının yolunda kilometre taşları, Trotta'nın yolunda ise mezar taşları vardı. Nasıl ki Katharina'yı bir daha göremediyse, arkadaşını da bir daha göremeyeceği kesindi. Hiçbir zaman. Bu kelime Carl Joseph'in gözlerinde sonsuzluğa değin genişledi, sağır ebediyetin cansız bir denizi oldu. Küçük Teğmen beyaz, güçsüz yumruğunu sıktı; mezar taşlarını önüne yuvarlayan, hiçliğin acımasızlığına set çekmeyen ve ebedi karanlığı aydınlatmak istemeyen büyük, kara yasaya lanetler okudu. Yumruğunu sıkıp gökyüzüne sallamak üzere pencereye gitti. Kış yıldızlarının soğuk titreyişine baktı. Doktor Demant ile birlikte kışladan şehre son kez yürüdüğü o geceyi hatırladı. Son kez olduğunu o zaman da biliyordu.

İçinde birdenbire arkadaşına karşı bir özlem duydu, aynı zamanda onu kurtarabilme umudu uyandı. Saat biri yirmi geçiyordu. Doktor Demant kesinlikle altı saat daha yaşayacaktı, altı uzun saat. Bu süre Teğmen'e şimdi demin aklına düşen uçsuz bucaksız ebediyet kadar devasa görünüyordu. Askıya koştu, kılıcını bağladı, paltosunu giydi, koridordan hızla geçti, merdivenlerden aşağıya uçar gibi indi, avlunun karanlık dörtgeni üzerinden kapıya gitti, nöbetçinin yanından süzülerek sessiz yola girdi; on dakikada şehre, sonra da yapayalnız gece nöbeti tutan tek kızağa ulaşıp kızağın huzur verici çanlarının eşliğinde şehrin güney ucuna, Doktor'un villasına doğru yola koyuldu. Demir parmaklığın arkasında, pencereleri karanlık ev uyuyordu. Trotta zile bastı. Her yer sessizdi. Doktor Demant'ın ismini bağırdı. Hiçbir hareket yoktu. Bekledi. Arabacıya kırbacı şaklattırdı. Kimse yanıt vermedi.

Eğer Kont Tattenbach'ı arasaydı, bulması kolay olurdu. Düellodan bir gece önce muhtemelen Resi'de oturmuş kendi sağlığına içiyordu. Ancak Demant'ın nerede olduğunu tahmin etmek imkânsızdı. Belki de içli dışlı olduğu mezarların arasında dolaşıyor, daha şimdiden kendi mezarını arıyordu. Teğmen ürkmüş faytoncuya, "Mezarlığa," diye emretti. Yan yana bulunan mezarlıklar buradan çok uzak değildi. Kızak eski duvarın ve kilitli parmaklığın önünde durdu. Trotta inerek parmaklığa gitti. Sonra onu buraya getiren çılgın fikre kapılarak avuçlarını çukur yapıp ağzına götürdü ve kalbinden uluma gibi gelen bir sesle mezarlara doğru Demant'ın ismini haykırdı; yaşayan değil ölü Demant'ı çağırdığını düşündü; korkup mezarların arasında yükselen ve kış rüzgârının üstlerinden ıslık çalarak geçtiği çıplak çalılıklar gibi titremeye başladı; belindeki kılıç takırdıyordu.

Kızağın üstündeki faytoncu müşterisinden dolayı dehşet içerisindeydi. Ahmaklığı içerisinde subayın bir ha-

yalet veya deli olduğunu sanıyor ama aynı zamanda atını dehleyip gitmekten de korkuyordu. Dişleri birbirine vuruyor kalın kedi kürkü altındaki kalbi hızla çarpıyordu. "Sayın Subayım, lütfen arabaya binin," diye rica etti.

Teğmen ricaya uydu. "Şehre," dedi. Şehirde kızaktan indi; kıvrımlı dar sokaklarda, küçücük meydanlarda titizlikle dolaşıp durdu. Bir müzik otomatının gecenin sessizliğinin içinde başlayan madeni melodileri geçici bir hedef oluşturdu, Carl Joseph yönünü bu madeni tıngırtılara çevirdi. Sesler Frau Resi'nin müessesesinin yakınlarında bulunan bir birahanenin donuk ışıklı cam kapısından sızıyordu, çok sayıda askerin uğradığı subaylara yasaklanmış bir birahaneydi burası. Teğmen iyi ışıklandırılmış pencerenin önüne geçerek kırmızı perdenin üzerinden içeriye baktı. Barı ve rahat giysiler içindeki meyhaneciyi gördü. Aynı şekilde rahat giysili üç adam bir masada kâğıt oynuyorlar, başka bir masada ise yanında bir kızla bir onbaşı oturuyordu. Onbaşıyla kızın önünde bira bardakları vardı. Köşede bir adam tek başına oturuyordu; elinde tuttuğu kurşunkalemle bir kâğıdın üzerine eğiliyor, bir şeyler karalıyor, sonra duruyor, şnaps bardağını dudaklarına götürüp havaya bakıyordu. Aniden gözlük camlarını pencereye çevirdi. Carl Joseph onu tanıdı; sivil elbiseli Doktor Demant.

Carl Joseph cam kapıya vurdu, meyhaneci geldi; Teğmen meyhaneciden yalnız başına oturan adamı dışarıya göndermesini rica etti. Alay Doktoru sokağa çıktı. "Benim, Trotta," dedi Teğmen; elini uzattı. Doktor, "Beni buldun," dedi. Her zaman olduğu gibi sessizce ama her zamankinden daha sarih konuşuyordu, Teğmen'e böyle geldi, çünkü sessizce söylediği sözler gümbürtüler çıkaran müzik otomatını garip bir şekilde bastırıyordu. Doktor Demant, Trotta'nın karşısında ilk kez siviller içerisindeydi. Doktor'un değişik dış görüntüsünden çıkan tanıdık ses Teğmen'e memleketten gönderilen güzel bir selam gibi

geldi. Evet, Demant ne denli yabancı görünüyorsa, sesi de o kadar tanıdık geliyordu. Teğmen'i bu gece sersemleten tüm korkular, arkadaşınm haftalardan beri duymadığı, yokluğunu hissettiği sesi karşısında dağılıp gitti. Evet, bu sesin yokluğunu hissetmişti; şimdi anlıyordu bunu. Müzik otomatı gümbürdemeyi kesmişti. Gece rüzgârının zaman zaman inlemesi duyuluyor, savurduğu kar taneleri yüzlerde hissediliyordu. Teğmen, Doktor'a bir adım daha yaklaştı. (Ne kadar yaklaşsa azdı.) Ölmemelisin, demek istiyordu. Demant'ın karla rüzgârın ortasında paltosuz durduğu aklına geldi. Sivil elbiseler içerisinde hemen fark edilmiyor, diye düşündü. Sevecen bir sesle, "Üşüteceksin," dedi.

Doktor Demant'ın yüzünde hemen dudaklarını biraz geren, siyah bıyığını yukarıya kaldıran o eski, çok tanıdık gülümseme parladı. Carl Joseph kızardı. Artık üşütemez ki, diye düşündü. Aynı anda Doktor Demant'ın yumuşak sesini duydu, "Artık üşütecek kadar vaktim yok, sevgili dostum." Gülümserken konuşabiliyordu. Doktor'un kelimeleri o tanıdık gülümsemenin tam ortasından çıktı, gülümseme buna rağmen bozulmadı; küçük, hüzünlü, beyaz bir tül gibi dudaklarının önünde asılı kaldı. "Ama içeriye girelim," diye ekledi Doktor. Siyah, hareketsiz bir gölge gibi mat ışıklı kapının önünde duruyor, karlı yolun üzerine ikinci, daha soluk bir gölge atıyordu. Siyah saçlarını, birahaneden sızan donuk ışığın vurduğu kar tozu kaplamıştı. Doktor adeta daha şimdiden ilahi bir ışıkla aydınlatılmış gibiydi, Trotta'ysa neredeyse geri dönmek üzereydi. Bir an için, iyi geceler, deyip gitmeyi düşündü.

"İçeriye girelim," diye tekrarladı Doktor. "Fark edilmeden içeriye girip giremeyeceğini sorayım." Doktor birahaneye girerek Trotta'yı dışarıda bıraktı. Sonra meyhaneciyle birlikte geri döndü. Bir sahanlıkla avludan geçip birahanenin mutfağına vardılar. "Burada tanınıyorsun?" diye sordu Trotta. Doktor, "Bazen buraya geliyorum," diye

yanıtladı, "daha doğrusu, buraya sıkça gelirdim!" Carl Joseph, Doktor'a baktı. Alay Doktoru, "Şaşırdın mı? Bazı özel alışkanlıklarım vardı," dedi. Teğmen, Doktor'un neden, "vardı" dediğini düşündü; Almanca dersinden buna "geçmiş zaman" denildiğini hatırladı. Vardı! Alay Doktoru neden "vardı" diyordu?

Birahaneci mutfağa küçük bir masayla iki sandalye getirdi, yeşilimsi bir gaz lambası yaktı. Müzik otomatı içeride yine gümbürdemeye başlamıştı; araya zaman zaman boğuk parazitlerle bozulsa bile yine de hemen seçilebilen Radetzky Marşı'nın başlangıçtaki trampet tonlarının karıştığı tanınmış marşlardan oluşan bir potpuri giriyordu. Abajurun, mutfağın beyaz badanalı duvarlarına yansıttığı yeşilimsi gölgede, kırmızı bakırdan iki devasa tavanın arasında Başkomutan'ın her yerde tanınan kar beyazı üniformalı portresi duruyordu. İmparator'un beyaz elbisesinin üzerinde sanki sayısız saçma tanesiyle delik deşik olmuşçasına çok sayıda sinek izi vardı, Birinci Franz Joseph'in doğal olarak bu portrede de porselen mavisi resmedilen gözleri abajurun gölgesinde parlaklığını kaybetmişti. Doktor parmağıyla İmparator'un resmini gösterdi. "Daha bir sene önce içeride asılıydı," dedi. "Birahaneci artık İmparator'un sadık bir hizmetkârı olduğunu kanıtlamak istemiyor." Müzik otomatı sustu. Aynı anda bir duvar saati iki kere çaldı. "Saat iki oldu bile," dedi Teğmen. Alay Doktoru, "Beş saat kaldı," diye yanıtladı. Birahaneci, Slivovitz getirdi. Teğmen'in beyni, yediyi yirmi geçe, diye zonklayıp duruyordu.

Bardağa uzandı, yukarıya kaldırdı. Emirlerin dile getirildiği güçlü, öğrenilmiş bir sesle, "Sıhhatine! Yaşamak zorundasın," dedi.

"Kolay bir ölüme," diye yanıtladı Alay Doktoru; Carl Joseph şnaps bardağını yeniden masanın üzerine bırakırken kendisininkini başına dikti.

"Bu ölüm çok anlamsız," diye ekledi Doktor. "Aynı hayatım kadar anlamsız!"

Teğmen, "Senin ölmeni istemiyorum," diye bağırdı; ayağıyla mutfak zemininin fayanslarına vurdu. "Ben de ölmek istemiyorum! Benim hayatım da anlamsız!"

"Sus," diye yanıtladı Doktor. "Sen Solferino Kahramanı'nın torunusun. O da neredeyse aynı anlamsızlıkla ölecekti. Her ne kadar onun gibi inanarak ölüme gitmekle bizim gibi güçsüz ölüme gitmek arasında bir fark olsa bile." Sustu. Bir süre sonra bir kez daha başladı: "Büyükbabalarımız bize miras olarak çok fazla güç bırakmamış; yaşama gücümüz pek az, anlamsızca ölmeye ise ancak yetiyor. Ah, boşver!" Doktor bardağını geriye ittirdi, sanki arkadaşı da dahil olmak üzere tüm dünyayı kendisinden uzaklaştırır gibiydi. "Ah, boşver!" diye tekrarladı, "yorgunum, yıllardan beri yorgunum! Yarın bir kahraman gibi öleceğim, kahraman olarak adlandırılan kişiler gibi; benim, babalarımın, soyumun tarzına, büyükbabamın isteğine tümüyle aykırı bir şekilde. Büyükbabamın okuduğu eski, büyük kitaplarda bir cümle yazılıydı: 'Kim ki elini kendisi gibilere karşı kaldırır, o bir katildir.' Yarın birisi bana bir tabanca doğrultacak, ben de ona. Ben bir katil olacağım. Ama ben miyobum, nişan almayacağım. Küçük bir öç... Gözlüğümü çıkarınca hiçbir şey görmüyorum, hiçbir şey. Hiçbir şey görmeden silahımı ateşleyeceğim. Bu, çok daha doğal olacak, daha dürüst, çok da yerinde!"

Teğmen Trotta, Alay Doktoru'nun ne söylediğini tam olarak anlamadı. Doktor'un sesi tanıdıktı, arkadaşının sivil giysilerine alıştıktan sonra görünümüyle çehresi de tanıdık gelmeye başlamıştı. Fakat Doktor Demant'ın düşünceleri sonsuz bir uzaklıktan geliyordu, Demant'ın büyükbabasının, Yahudi hancılar arasındaki beyaz sakallı kralın yaşadığı o sonsuz uzaklıklardan. Trotta askeri okulda trigonometri dersinde yaptığı gibi beynini zorladı, fakat

giderek daha az anlıyordu. Her şeyi hâlâ yoluna koyabilme inancının içinde giderek nasıl söndüğünü, umudunun aynı gaz lambasının alevinin ucunda yanan fitil gibi nasıl yavaşça yanıp küle dönüştüğünü hissetti. Kalbi duvar saatinin donuk, metalik tik takları gibi atıyordu. Arkadaşını anlamıyordu. Belki de buraya çok geç gelmişti. Söylemek istediği çok şey vardı. Fakat dili ağzında tonlarca ağırlıkta öylece duruyordu. Dudaklarını araladı. Dudakları solgundu, titriyorlardı; onları yine zorlukla kapatabildi.

"Ateşin var herhalde," dedi Alay Doktoru aynı hastalarıyla konuştuğu gibi. Masaya vurdu, birahaneci yeni şnaps bardaklarıyla geldi. "Sen daha ilk bardağı bile içmedin!"

Trotta itaatkâr bir şekilde ilk bardağını bitirdi. "Şnapsı çok geç keşfettim... Yazık," dedi Doktor. "İnanmayacaksın ama eskiden hiç içmediğim için çok üzgünüm."

Teğmen olağanüstü bir çabayla bakışını kaldırdı, birkaç saniye boyunca Doktor'un yüzüne baktı. İkinci bardağı aldı, bardak ağırdı, eli titredi, birkaç damla masaya döküldü. Şnapsı bir dikişte içti; içinde öfke kabardı, başına çıktı, yüzünün kızarmasına neden oldu. "Gidiyorum o halde," dedi. "Şakalarını kaldıramam. Seni bulduğuma çok sevinmiştim! Evine gittim. Zili çaldım. Mezarlığa gittim. Kapıda deliler gibi senin adını bağırdım. Ben..." Kesti. Titreyen dudaklarının arasında sessiz kelimeler şekillendi, sağır kelimeler, sağır seslerin sağır gölgeleri. Gözleri birdenbire sıcak bir suyla doldu, göğsünden yüksek sesli bir inleme yükseldi. Kalkıp kaçmak istedi, çok utanıyordu. Ağlıyorum, diye düşündü, ağlıyorum! Kendisini çaresiz hissetti, onu ağlamaya mecbur eden akıl almaz güce karşı çaresiz. Kendisini bu güce teslim etti. Çaresizliğinin hazzına teslim oldu. Kendi inlemesini duydu; bundan haz aldı, hem utanıyor hem de utancından haz alıyordu. Kendisini tatlı acının kollarına bıraktı, sürekli hıçkırarak birkaç kez

ardı ardına, "Ölmeni istemiyorum, ölmeni istemiyorum, istemiyorum, istemiyorum," diye tekrarladı.

Doktor Demant ayağa kalktı, mutfağın içinde birkaç kere gidip geldi, Başkomutan'm portresinin önünde durdu, İmparator'un ceketinin üzerindeki siyah sinek pisliklerini saymaya başladı, saçma meşgalesini bıraktı, Carl Joseph'in yanına geldi, ellerini yavaşça titreyen omuzların üstüne koydu, gözlüğünün parlayan camlarını Teğmen'in açık kahverengi saçlarına yaklaştırdı. Akıllı Doktor daha şimdiden dünyayla ilişkilerini kesmiş, karısını babasının yanına Viyana'ya göndermiş, emir erine izin vermiş, evini kapatmıştı. Bu nahoş olay patlak verdiğinden beri Zum Goldenen Bären otelinde kalıyordu. İşlerini tamamlamıştı. Hatta hiç alışık olmadığı bir şekilde şnaps içmeye başladığından bu yana, bu anlamsız düelloda gizli bir anlam görebilmeye; ölümü, yanılgılarla dolu hayatının mantıklı bir sonu, evet, hep inandığı öbür dünyanın bir işareti olarak kabul etmeye başlamıştı. Mezarlarla ölü arkadaşlar onun için, bu tehlikeye atılmasının çok öncesinden tanıdıktı. Daha birkaç hafta öncesine kadar kalbini bir yangın yerine dönüştüren kıskançlık, şimdi bir avuç soğuk kül haline gelmişti. Biraz önce yazıp üstüne Albay'ın adını iliştirdiği vasiyetnamesi ceketinin cebindeydi. Başkalarına bırakacak bir şeyi, düşünmesi gereken insanlar yoktu, yani hiçbir şey unutmamıştı. Alkol onu hafifletiyordu; yalnızca beklemek sabır işiydi. Yediyi yirmi geçe, tüm arkadaşlarının beynine günlerden beri kazınan bu saat, kendisininkinde gümüş bir çan gibi sallanıyordu. Üniformayı üzerine geçirdiğinden beri ilk defa kendisini sakin, güçlü ve cesur hissediyordu. Aynı bir hastalıktan iyileşen bir insanın hayatın yakınlığından aldığı haz gibi, ölümün yakınlığından haz alıyordu. Her şeye son vermiş, işini tamamlamıştı!

Şimdi ise her zamanki miyopluğu ve çaresizliğiyle genç arkadaşının önünde duruyordu. Evet, hâlâ gençlik,

arkadaşlık vardı, kendisi için akıtılan gözyaşları vardı. Birdenbire içinde hayatının sefilliğine, iğrenç kışlaya, tiksindirici üniformaya, hasta vizitelerinin ruhsuzluğuna, bir araya toplanan çıplak askerlerin kokusuna, sıkıcı aşılamalara, hastanenin fenol kokusuna, karısının çirkin huysuzluklarına, evinin güvenli darlığına, gri hafta içi günlerine, bomboş pazarlara, eziyetli binicilik saatlerine, aptalca tatbikatlara, tüm bu yavanlıklardan duyduğu üzüntüye karşı bir özlem uyandı. Teğmen'in hıçkırıklarıyla iniltileri üzerlerindeki ölü toprağını kaldırmış, Trotta'yı sakinleştirmek üzere bir teselli kelimesi ararken Doktor'un kalbi merhametle dolmuş, içindeki sevgi yeniden alev almıştı. Son günlerini kapsayan umursamazlık çok gerilerde kalmıştı.

O anda duvar saati üç kere çaldı. Trotta aniden susmuştu. Üç çan sesinin yankıları duyuluyordu, yankılar yavaşça gaz lambasının vızıldaması içinde boğuldu. Teğmen sakin bir sesle konuşmaya başladı: "Tüm bu meselenin ne kadar aptalca olduğunu bilmelisin! Taittinger herkesi sıktığı gibi beni de sıkıyor. O akşam ona tiyatronun önünde bir randevum olduğunu söylemiştim. Sonra karın yalnız başına geldiğinden ona refakat etmem gerekti. Tam gazinonun önünden geçerken de, hepsi birden sokağa çıktı."

Doktor ellerini Trotta'nın omuzlarından çekti; mutfağın içindeki gezintisine yeniden başladı. Neredeyse hiç ses çıkarmıyor, yumuşak ve dikkatli adımlar atıyordu.

"Kötü bir şeyler olacağını hemen tahmin ettiğimi belirtmem lazım," diye devam etti Teğmen. "Bu yüzden karına nazik bir şeyler de söyleyemedim. Sonra bahçenizin önünde, villanızın önünde dururken sokak lambası yanıyordu, bunu hatırlıyorum; karda senin bahçe kapısından eve doğru giden izlerini gördüm; kafamda garip bir fikir belirdi, çılgın bir fikir..."

"Evet?" dedi Doktor durarak.

"Garip bir fikir... Bir anlığına izlerinin bekçi gibi bir

şey olduğunu düşündüm, nasıl ifade edeceğimi bilemiyorum, izlerinin karın içinden bana ve karına baktığmı düşündüm."

Doktor Demant tekrar oturdu, Trotta'ya baktı ve ağır ağır, "Belki de karımı seviyorsun ama bunun bilincinde değilsin," dedi.

"Benim bu meselede bir suçum yok!" dedi Trotta.

Alay Doktoru, "Hayır, senin suçun yok," diye onayladı.

"Ama sanki hep benim suçummuş gibi," dedi Carl Joseph. "Biliyorsun, Frau Slama'yla neler yaşadığımı sana anlatmıştım." Sustu. Sonra fısıldayarak, "Korkuyorum, korkuyorum, her yerde," dedi. Alay Doktoru kollarını açtı, omuzlarını kaldırdı, "Sen de bir torunsun," dedi.

Doktor o anda Teğmen'in korkularını düşünmüyordu. Tüm tehditlerden sıyrılmayı hâlâ mümkün görüyordu. Çek git, diye düşündü. Onurunu kaybet, rütbelerin alınsın, üç yıl er olarak hizmet et veya yurt dışına kaç! Şu anda Teğmen Trotta, Solferino Kahramanı'nın torunu ona başka bir dünyanın insanı gibi, tümüyle yabancı gibi görünüyordu. Yüksek sesle ve alaycı bir öfkeyle, "Ahmaklık! Kılıcın püskülünde sallanan bir şeref anlayışı. İnsan bir kadına refakat bile edemiyor! Bunun ne kadar aptalca olduğunu görüyor musun?" dedi. Sonra parmağıyla İmparator'un resmini göstererek birdenbire, "Onu randevuevinden kurtarmadın mı? Ahmaklık! İçler acısı bir ahmaklık," diye bağırdı.

Kapıya vuruldu; birahaneci iki dolu bardak getirdi. Alay Doktoru içti. "İç," dedi. Carl Joseph de içti. Doktor'un ne demek istediğini tam olarak anlamıyor, fakat Demant'ın artık ölmeye hazır olmadığını sezebiliyordu. Saat madeni saniyelerini teker teker tüketiyor, zaman durmuyordu. Yediyi yirmi geçe, yediyi yirmi geçe! Demant'ın ölmemesi için bir mucizenin gerçekleşmesi gerekiyordu.

Ama mucize diye bir şey yoktu, Teğmen en azından bu kadarmı biliyordu! Aklına gerçek dışı bir düşünce geldi; yarın kendisi ortaya çıkarak, "Beyler, Demant geçen gece delirdi, onun yerini ben alacağım," diyecekti. Ne kadar çocukça, gülünç, imkânsız! Zaman durmuyor, saniyeler adım adım ilerliyordu. Birazdan dört olacak; üç saat kaldı.

"Pekâlâ," dedi sonunda Alay Doktoru. Sesi bir karar vermiş, ne yapılması gerektiğini biliyormuş gibiydi. Oysa herhangi bir şey bilmiyordu! Düşünceleri birbirinden kopuk bir şekilde bulanık sislerin içerisinde karmakarışık yörüngelerde gidip geliyordu. Hiçbir şey bilmiyordu! Onursuz, rezil, aptalca, katı, devasa bir yasa onu esir almıştı; elleri kolları bağlı bir şekilde ahmakça bir ölüme yolluyordu. Kulağına içerden sesler geldi. Birahaneci şangırdayan bira bardaklarını şırıldayan suya tutuyor, sandalyeleri topluyor, masaları yerli yerine getiriyor, anahtar destesini şakırdatıyordu. Artık gitmeleri gerekiyordu. Sokak, kış, gece, gökyüzü, yıldızlar, kar belki yol gösterebilir, teselli edebilirdi. Birahaneciye gitti, hesabı ödedi, paltosunu giyerek geri geldi; Teğmen'in karşısında siyah, geniş kenarlıklı şapkasıyla sanki maske takmış veya başka birisine dönüşmüş gibi duruyordu. Carl Joseph'e üniformasının içerisinde, kılıçlı ve askeri şapkalı haliyle hiçbir zaman görünmediği kadar güçlü ve hazır görünüyordu.

Avludan ve sahanlıktan geçip geceye geri döndüler. Doktor gökyüzüne baktı, sakin yıldızlar hiçbir tavsiyede bulunmuyorlar ve etraftaki kardan bile daha soğuk görünüyorlardı. Evler karanlık, dar sokaklar sağır ve dilsizdi, gece rüzgârı karı savurup toz haline getiriyor, Trotta'nm mahmuzları yavaşça şakırdarken Doktor'un ayakkabılarının tabanları gıcırdıyordu. Sanki belli bir hedefleri varmışçasına hızlı yürüyorlardı. Kafalarında darmadağın düşünce ve görüntüler dolaşıp duruyor, ağır ve çevik bir çekiç gibi atıyordu. Alay Doktoru farkında olmadan gittikleri

yönü belirliyor, Teğmen de farkında olmadan onu izliyordu. Zum Goldenen Bären oteline yaklaştılar ve otelin kemerli kapısmın önünde durdular. Carl Joseph'in hayalinde Demant'ın büyükbabasının resmi belirdi, Yahudi hancılar arasında gümüş sakallı bir kral. Hayatı boyunca böyle bir kapının önünde, hatta muhtemelen daha büyük bir kapınm önünde oturmuştu. Köylüler gelince doğruluyordu. Kulakları artık duymadığı için küçük köylüler ellerini huni haline getirip ağızlarının önüne tutuyor ve isteklerini ona bu şekilde bağırarak iletiyorlardı. Kulaklarında yine yediyi yirmi geçe diye uğuldadı, yediyi yirmi geçe. Bu büyükbabanın torunu saat yediyi yirmi geçe ölecekti.

"Ölü," dedi Teğmen yüksek sesle. Zeki Doktor Demant artık zeki değildi! Birkaç gün boyunca boş yere özgür ve cesur olmuştu; ama şimdi kafasında her şeyi bitirmediği belli oluyordu. Her şeyi bitirmek kolay değildi! Doktor'a zeki babalardan miras kalan aklı, aynı ecdadı basit Sipolje köylülerine dayanan Teğmen'in basit aklı gibi ne yapacağını bilmiyor, aptalca ve katı bir yasa hiçbir çıkar yol bırakmıyordu. "Ben ahmağın biriyim, sevgili dostum," dedi Doktor. "Eva'dan çoktan ayrılmam gerekiyordu. Bu aptalca düellodan kurtulmaya gücüm yok. Aptallık beni bir kahraman yapacak, şeref kuralları ve görev nizamnamesi gereğince. Bir kahraman!" Güldü. Kahkahası gecenin içinde yankılandı. "Bir kahraman," diye tekrarlayarak otelin kapısının önünde bir aşağı bir yukarı yürümeye başladı.

Teğmen'in genç, teselliye hazır beyninde aniden çocukça bir umut belirdi; birbirlerine ateş etmeyecek, barışacaklar! Her şey yoluna girecek. Başka alaylara tayin edilecekler. Ben de. Sonra yine tüm bunların ne kadar ahmakça, gülünç, imkânsız olduğunu düşündü. Hâlâ ileri geri yürüyen Doktor'un karşısında ümitsiz, çaresiz, bitkin, damağı kurumuş, tonlarca yükün altında ezilerek hiç kıpırdamadan durdu.

Saat kaç olmuştu? Saate bakmaya cesaret edemedi. Nasıl olsa birazdan kulenin çan sesleri duyulacaktı. Beklemek istiyordu. "Eğer bir daha görüşemezsek," dedi Doktor. Duraksadı; birkaç saniye sonra, "sana ordudan ayrılmanı salık veririm," diye ekledi. Sonra elini uzattı. "Sağlıcakla kal. Eve git. Ben başımın çaresine bakarım. Hoşça kal." Zil telini çekti. İçerde zilin uğuldayan sesi duyuldu. Adımlar yaklaştı. Kapı açıldı. Teğmen Trotta, Doktor'un elini tuttu. Kendisini de şaşırtan doğal bir sesle doğal bir, "Hoşça kal," dedi. Eldivenini bile çıkarmamıştı. Kapı kapandı. Artık Doktor Demant yoktu. Teğmen Trotta sanki görünmez bir el tarafından çekiliyormuşçasına kışlaya gitmek üzere her zamanki yola yöneldi. Yukarıda ikinci katta bir pencerenin açıldığını duymadı. Doktor pencereden eğildi, arkadaşının köşeyi dönüp kaybolmasına baktı, pencereyi kapattı, odadaki tüm ışıkları yaktı, lavaboya gitti, usturasını biledi, usturanın keskinliğini başparmağının tırnağında kontrol etti; sakince yüzünü sabunladı, her sabah yaptığı gibi. Sonra yıkandı. Dolaptan üniformasını çıkardı. Giyindi, kılıcını kuşandı, bekledi. Uyuyakaldı. Pencerenin önündeki geniş koltuğun üzerinde sakin, rüyasız bir uykuya daldı.

Uyandığında gökyüzü damların üzerinde aydınlanmıştı; kara mavi bir pırıltı yansıyordu. Birazdan kapıya vurulacaktı. Uzaklardaki bir kızağın çan seslerini duydu. Kızak yaklaştı, durdu. Çan şıngırdadı. Basamaklar gıcırdadı, mahmuzlar şakırdadı. Kapıya vuruldu.

Kışlanın piyade alayından Üsteğmen Christ ve Yüzbaşı Wangert odaya girdi. Kapının yanında durdular, Teğmen, Yüzbaşı'nın yarım adım arkasındaydı. Alay Doktoru gökyüzüne bir bakış attı. Büyükbabasının artık sönmüş sesi çocukluğunun uzak günlerinden kulağında yankılandı, "Duy beni İsrail," dedi ses, "Rab, Tanrımız, tek Tanrı'dır!" "Ben hazırım, beyler," dedi Alay Doktoru.

Küçük kızakta biraz sıkışık oturuyorlardı; çanlar kor-

kusuzca şıngırdıyor, kahverengi atlar kırpılmış kuyruklarını kaldırıp karın üstüne büyük, yuvarlak, sarı ve buharlar çıkan pisliklerini bırakıyorlardı. Hayvanları hayatı boyunca pek umursamamış Alay Doktoru aniden atını özledi. Benden uzun yaşayacak, diye düşündü. Yüzü ifadesizdi. Refakatçileri sessiz kaldı.

Ağaçsız alana gelmeden yaklaşık yüz adım önce durdular. Grüner Platz'a yürüyerek gittiler. Gün ağarmış ama güneş henüz doğmamıştı. Dimdik duran ince çamlar, dallarında biriken karı gururla taşıyordu. Uzaklardan horoz sesleri geliyordu. Tattenbach refakatçileriyle yüksek sesle konuşmaktaydı. Başhekim Mangel taraflar arasında gidip geliyordu. "Evet, beyler," dedi bir ses. O anda Alay Doktoru Demant gözlüğünü her zamanki titizliğiyle çıkararak büyük bir ağaç kütüğünün üzerine koydu. Gariptir ki buna rağmen yolu, kendisine gösterilen yeri, Kont Tattenbach ile arasındaki mesafeyi, Tattenbach'ı çok sarih bir şekilde görebiliyordu. Bekledi. Son âna kadar sisin gelmesini bekledi. Fakat her şey, sanki Alay Doktoru hayatında hiçbir zaman miyop olmamış gibi sarih kaldı. Bir ses saymaya başladı: "Bir." Alay Doktoru tabancayı kaldırdı. Kendisini yine özgür, cesur hissediyordu, hatta cüretli, evet, hayatında ilk defa cüretliydi. Bir zamanlar bir yıllık gönüllü olarak hedef levhasına atışlarda yaptığı gibi (o zaman da kötü bir nişancıydı) nişan aldı. Miyop değilim, artık gözlüğe ihtiyacım olmayacak, diye düşündü. Bu durumun tıbbi açıdan bir açıklaması yoktu. Alay Doktoru oftalmolojiyle ilgili bir şeyler karıştırmaya karar verdi. Tam bu branşta bir uzman doktorun adı aklına geldiği anda aynı ses saymaya devam etti: "İki." Doktor hâlâ çok net görüyordu. Cinsini bilmediği ürkek bir kuş şakımaya başladı, uzaklardan trompet sesleri geliyordu. Bu saatlerde Ulan Alayı talim alanına ulaşırdı.

Teğmen Trotta her zaman olduğu gibi ikinci süvari

bölüğünde atının üzerinde gidiyordu. Soğuğun mat nefesi ağır kılıçların, hafif karabinaların namlularının üzerinde su damlaları oluşturuyordu. Donmuş trompetler uyuyan şehri ayağa kaldırdı. Alışıldık yerlerinde kalın kürklerine sarınmış olarak oturan arabacılar sakallı yüzlerini doğrultu. Alay Wasserwiese'ye ulaşıp da takımlar atlardan inip sabah jimnastiği için her zamanki gibi ikili sıralar halinde dizildikten sonra Teğmen Kindermann, Carl Joseph'in yanına gelerek, "Hasta mısın? Nasıl göründüğünü biliyor musun?" dedi. Cebinden işveli cep aynasını çıkararak Trotta'nın gözlerinin önüne tuttu. Teğmen Trotta küçük, parlayan dikdörtgende çok iyi tanıdığı yaşh bir çehre gördü; kor gibi yanan kısık, siyah gözler, büyük bir burnun sert ve kemikli sırtı, kül grisi çökmüş yanaklar ve çoktan kapanmış bir kılıç yarası gibi çeneyi bıyıktan ayıran dar, uzun, sıkı sıkıya kapalı ve kansız bir ağız. Yalnızca o ince, kahverengi bıyık Carl Joseph'e yabancı görünüyordu. Büyükbabasının baba evinin sigara odasındaki üst eşiğin altında asılı duran çehresi bıyıksızdı.

"Sağ ol," dedi Teğmen. "Geçen gece uyumadım." Sonra talim alanından ayrıldı.

Ağaçların arasından geniş anayola çıkmak üzere sola doğru yürüdü. Saat yediyi kırk geçiyordu. Hiçbir ateş sesi duyulmamıştı. Her şey yolunda gitti, her şey yolunda dedi kendi kendine, bir mucize gerçekleşti! En geç on dakika içerisinde Binbaşı Prohaska'nın atının üzerinde gelmesi gerekiyordu, o zaman her şey ortaya çıkacaktı. Uykudan uyanan küçük şehrin tedirgin sesleriyle istasyondaki bir lokomotifin uzun uzun çalan düdüğü duyuluyordu. Teğmen yürüme yolunun anayolla kesiştiği yere vardığında Binbaşı'nın at üzerinde geldiğini görerek selam verdi. Binbaşı, "Günaydın," dedi, başka hiçbir şey söylemedi. Dar yürüme yolunda biniciyle yaya yan yana duramıyordu. Teğmen Trotta bunun üzerine at üstündeki Binbaşı'nın

arkasına geçti. Wasserwiese'ye yaklaşık iki dakikalık bir mesafede (astsubayların emirleri artık kulağa geliyordu) Binbaşı durdu, eyerin üzerinde yarı yarıya geri döndü; yalnızca, "Her ikisi de," dedi. Sonra yoluna devam ederken Teğmen'e yönelik olmaktan daha ziyade kendi kendine, "Yapacak bir şey yoktu," diye mırıldandı.

O gün alay kışlaya bir saat daha erken döndü. Trompetlerin sesi her zaman olduğu gibiydi. Öğleden sonra görevli astsubaylar tüm alayın önünde Albay Kovacs'ın emrini okudu. Albay Kovacs, Yüzbaşı Kont Tattenbach ve Alay Doktoru Demant'm alayın şerefi için subaylara yakışır bir ölüme kavuştuğunu belirtmekteydi. .

VIII

O zamanlar, büyük savaşın öncesinde, bu sayfalarda anlatılan olayların vuku bulduğu günlerde bir insanın yaşayıp yaşamamasına karşı kayıtsız kalınmazdı. Dünyalılardan birisi göçünce, ölüyü unutturmak için yerini hemen başkası almaz, ölünün eskiden olduğu yerde bir boşluk kalır, ölümün yakın ve uzak tanıkları bu boşluğu her gördüklerinde suskunluğa bürünürlerdi. Alevler bir sokağın evlerinden birisini yutarsa, yangın yeri uzun bir süre boş kalırdı. Çünkü duvarcı ustaları yavaşça ve itinayla çalışır, komşuların yanı sıra tesadüfen yoldan geçenler de bu boş yeri görünce yok olan evin şeklini de duvarlarını da hatırlarlardı. O zamanlar böyleydi. Büyümek için her şeyin zamana ihtiyacı olur, yok olan şeyler hemen unutulmazdı. Bir zamanlar var olan her şey izlerini bırakmış olurdu; bugün nasıl çabuk ve kesin bir şekilde unutmak yeteneğiyle iç içe yaşanıyorsa, insanlar o günlerde anılarıyla iç içe yaşarlardı. Alay Doktoru ve Kont Tattenbach'ın ölümü subayların, Ulan Alayı'nın askerlerinin, sivil nüfusun

hissiyatını uzun süre meşgul edip sarstı. Ölüler kurallar çerçevesinde hem askeri hem de dini adetlere göre defnedildi. Ölenlerin arkadaşları dışarıya karşı ağızlarından tek bir kelime bile kaçırmamasına rağmen, küçük kışlanın sakinleri arasında her ikisinin de mesleki şeref anlayışlarına kurban gittiği söylentisi ortalıkta dolaşmaktaydı. Hayatta kalan her subayın yüzüne, her an şiddet içerikli bir ölüme maruz kalabileceği ifadesi yerleşmiş, küçük şehrin esnaf ve zanaatkârları kışlanın yabancı efendilerine daha da yabancılaşmıştı. Subaylara, uzak ve gaddar bir tanrının mantık dışı kulları gözüyle bakılıyor, aynı zamanda bu tanrının rengârenk elbiseli, şatafatlı kurbanları oldukları düşünülüyordu. Herkes onların arkasından bakıyor, başını sallıyordu, hatta onlara acıyordu. Çok ayrıcalıklı oldukları söyleniyordu. Kılıç kullanmasını biliyor, kadınların hoşuna gidiyorlardı; İmparator onlara sanki kendi oğullarıymış gibi bakıyordu. Fakat göz açıp kapayıncaya kadar birisi diğerinin şerefine dil uzatabilirdi; bu durumda da bunun kanla temizlenmesi gerekiyordu!

İşte haklarında böyle konuşulanlar gerçekten de gıpta edilecek bir durumda değildi. Hatta başka alaylarda ölümle sonuçlanan birkaç düello daha yaşadığı söylentisi ortalıkta dolaşan Yüzbaşı Taittinger bile alışıldık tavırları ve davranışlarını değiştirdi. Şamatacılarla hoppalar sessizleşip çekingenleşirken, her zaman kendi halinde tatlısını yiyen sıska Yüzbaşı'yı garip bir huzursuzluk sardı. Artık saatlerce yalnız başına küçük pastanenin cam kapısının arkasında oturup unlu tatlıları tıkınamıyor, hiç konuşmaksızın kendisine karşı veya Albay'la satrançla domino oynayamıyordu. Yalnızlıktan korkar olmuştu; öbürlerinin birlikteliğini arıyordu. Eğer yakınlarda bir arkadaşı yoksa bir dükkâna girip lüzumsuz bir şey satın alıyordu. Orada vakit geçiriyor, esnafla anlamsız meseleler üzerine konuşuyor, yoldan geçen peşine takılabileceği bir tanıdık görmez-

se dükkândan çıkmaya karar veremiyordu.

Dünya bu denli değişmişti. Gazino boş kalıyor, Frau Resi'nin müessesesine yapılan eğlenceli gezilerden kaçınılıyordu. Emir erlerinin pek fazla işi yoktu. Şnaps siparişi verenler, önlerine gelen bardağın daha birkaç gün önce Tattenbach'ın içtiği bardak olduğu hissine kapılıyordu. Eski anekdotlar hâlâ anlatılmakla birlikte, bunlara artık yüksek sesle gülünmüyor, en fazla gülümseniyordu. Teğmen Trotta mesai haricinde ortada görünmüyordu.

Carl Joseph'in yüzündeki gençlik seri, büyüleyici bir el tarafından yıkanıp çıkartılmış gibiydi. Tüm İmparatorluk ordusunda benzer bir teğmen bulunamazdı. Farklı bir şey yapması gerektiğini hissediyor, fakat ne yakın ne uzak çevresinde farklı bir şey bulabiliyordu. Ulanları terk edip başka bir alaya katılmasında tartışılacak bir şey yoktu. Ancak o, zor bir görev arıyor, esasında cezasını kendi isteğiyle çekmek istiyordu. Kendisi şunu hiçbir zaman ifade edemezdi, fakat biz onun yerine söylemiş olalım: Bahtsızlığın elinde bir araç olması, onu tarifi imkânsız bir hüzne boğuyordu.

Babasına düellonun sonucunu ve başka bir alaya kaçınılmaz naklini haber verirken böyle bir ruh halindeydi. Bu bağlamda kısa bir izin hakkının olduğunu gizledi, çünkü babasına görünmekten korkuyordu. Fakat babasını tanımadığı bir kez daha kanıtlandı. Örnek bir devlet memuru olan Bölge Valisi askeri adetlere yabancı değildi. Gariptir ki, yanıtının satır aralarında açık bir şekilde belli olduğu gibi oğlunun sıkıntılarına, şaşkınlıklarına da yabancı değildi. Bölge Valisi'nin yanıtı şöyleydi:

"Sevgili Oğlum!

Eksiksiz açıklamaların, güvenin için teşekkür ederim. Arkadaşlarının yazgısı beni fazlasıyla müteessir etti. Onlar şerefli erkeklere yakışır bir ölüm seçtiler.

Benim zamanımda daha fazla düello yapılırdı; şeref hayattan çok daha değerliydi. Göründüğü kadarıyla benim zamanımdaki subaylar da daha sert bir malzemeden oluşuyorlardı. Sen bir subaysın, oğlum, Solferino Kahramanı'nın torunusun. İstemeden, herhangi bir suç taşımaksızın bu trajik olaya karışmanın üstesinden geleceksin. Alaydan ayrılacağından dolayı mutlaka üzülüyorsun, fakat ordunun her alayında İmparatorumuza hizmet edeceğini unutma.

Baban
Franz von Trotta

Not: Nakilden dolayı hak ettiğin iki haftalık iznini isteğine göre benim evimde veya daha iyisi koşullara bir an önce alışabilmen adına yeni kışlanın bulunduğu yerde geçirebilirsin.

Yukarıda adı geçen kişi"

Teğmen Trotta bu mektubu okurken utancmı gizleyemedi. Babası her şeyi sezmişti. Bölge Valisi, Teğmen'in gözünde neredeyse korku veren bir büyüklüğe ulaşarak büyükbabasmın boyutlarını aldı. Daha öncesinde de yaşlı adamın karşısına çıkmaya korkarken, şimdi iznini evde geçirmek tümüyle imkânsızlaşmıştı. Bölge Valisi'nin gençlik zamanının teğmenleri kadar çetin bir yapısı olmayan Teğmen Trotta daha sonra olağan iznimde eve giderim, diye düşündü.

Babası, "Alaydan ayrılacağından dolayı mutlaka üzü-

lüyorsun," diye yazıyordu. Acaba bunu, tam tersini sezdiği için mi yazmıştı? Neyi bırakmak istemezdi acaba Carl Joseph? Belki bu pencereyi, karşıdaki asker yatakhanelerinin görüntüsünü, yataklarının üstünde oturan askerleri, mızıkalarının hüzünlü sesini, Sipolje köylülerinin de söylediği anlaşılması güç şarkılara benzeyen uzak diyarların yankılarını! Belki de Sipolje'ye gitmem gerekir, diye düşündü Teğmen. Odasının tek duvar süsünün, genelkurmay haritasının karşısına geçti. Sipolje'yi uykuda bile bulabilirdi. İmparatorluğun en güneyindeydi sakin, güzel köy. Sipolje adını oluşturan incecik, küçük, siyah harfler hafif gölgeli bir açık kahverenginin içinde yer alıyordu. Köyün etrafında bir makaralı kuyu, bir su değirmeni, küçük istasyon, tarımsal amaçlar için kullanılan tek raylı bir demiryolu, bir kiliseyle bir cami, yapraklı genç ağaçlardan oluşan bir orman, dar orman yolları, patikalar ve ıssız küçük evler vardı. Sipolje'de akşam olmuş. Rengârenk başörtülü kadınlar, güneş altın sarısı ışıklar saçarak batarken kuyunun başında duruyorlar. Müslümanlar caminin eski seccadelerinin üzerinde namaz kılıyorlar. Orman demiryolunun küçük lokomotifi koyu yeşil çamların arasından çanını çalarak geçiyor. Su değirmeni takırdıyor, küçük dere mırıldanıyor. Askeri okul zamanının alışıldık oyunuydu bu. Tanıdık resimler hemen gözlerinin önünde belirir, her şeyin üstünde büyükbabasının gizemli bakışı parlardı. Yakınlarda muhtemelen hiçbir süvari garnizonu yoktu. Piyadelere naklini istemesi gerekiyordu dolayısıyla. At üstündeki arkadaşları yaya birliklere acıyarak bakardı, naklini isteyen Trotta'yı da acıyarak süzeceklerdi. Büyükbabası da basit bir piyade yüzbaşısıydı. Memleket toprağında yaya olarak uygun adım yürümek, neredeyse köylü atalara geri dönüş anlamına geliyordu. Ağır adımlarla memleket toprağında yürüyor, sabanı tarlanın dolgun etine saplıyor, doğurgan tohumları kutsayan hareketlerle serpiştiriyorlardı ataları.

Hayır! Teğmen bu alaydan, belki de süvarilikten ayrıldığı için asla üzülmüyordu. Babası buna izin vermeliydi. Belki biraz sıkıntı verici bir piyade kursunu bitirmesi gerekecekti.

Veda etmesi lazımdı. Gazinoda küçük bir akşam... Herkese birer şnaps. Albay'dan kısa bir nutuk. Arkadaşlarıyla içten bir el sıkışma. Arkasından fısıldayarak konuşmaya başlamışlardı bile. Bir şişe şampanya. Kim bilir, belki akşamın sonunda toplu halde Frau Resi'nin lokalinin ziyareti. Orada birer şnaps daha. Veda akşamını keşke şimdiden atlatmış olsaydı! Emir eri Onufrij'i yanında götürecekti. Büyük bir zahmetle yeni bir isime alışmak söz konusu olamazdı! Babasını ziyaret etmekten kaçınacaktı. Nakille bağlantılı tüm can sıkıcı, zor işlerden kaçınmaya çalışacaktı. Ancak ne yaparsa yapsın, geriye Doktor Demant'ın dul karısına yapması gereken zor, çok zor ziyaret kalıyordu.

Hem de ne zor bir ziyaret! Teğmen Trotta kendisini Frau Eva Demant'ın, kocasının cenazesinden sonra Viyana'ya babasının yanına gittiğine inandırmaya çalıştı. Yani böylece villanın önünde duracak, uzun uzun ama boş yere zili çalacak, Viyana'daki adresi öğrenecek, kısa ve mümkün olduğunca içten bir mektup yazacaktı. Yalnızca bir mektup yazmak zorunda olması çok rahattı. Teğmen aynı anda hiç de cesur olmadığını düşündü. Ensesinde sürekli bir şekilde büyükbabasının karanlık, gizemli bakışını hissetmese, kim bilir bu zor hayatın içinden nasıl sefil bir vaziyette, düşe kalka geçerdi. Yalnızca Solferino Kahramanı'nı düşündüğü zaman cesaret bulabiliyor, biraz güç toplamak için hep büyükbabasına dönmesi gerekiyordu.

Teğmen bu zor yola koyuldu. Saat öğleden sonra üçtü. Küçük esnaflar dükkânlarının önünde tek tük müşterilerini beklerken soğuktan titriyorlardı. Zanaatkârların atölyelerinden hoş, verimli sesler geliyordu. Demirhane-

de çekiçler neşeyle vuruluyor, muslukçudan kof teneke gürültüleri etrafa yayılıyor, ayakkabıcının bodrumu seri takırtılarla sarsılıyor, marangozun testereleri vızıldıyordu. Teğmen atölyelerin bütün çehrelerini, bütün seslerini tanıyordu. Günde iki kez atının sırtında önlerinden geçiyor, eyerinin üstünden eski, mavi-beyaz tabelalarına bakıyordu. Her gün evlerin birinci katlarındaki odaların içini görüyor, pencerelerin süslü parmaklıklarının arkasındaki yatak, kahvelik, gömlekli erkekler, saçı açık kadınlar, pencere kenarlarındaki saksılar, kurutulmuş meyvelerle salamuraya konmuş salatalıkları seyrediyordu.

Şimdi ise Doktor Demant'm villasının önündeydi. Bahçe kapısı gıcırdadı. İçeriye girdi. Emir eri evin kapısını açtı. Teğmen bekledi. Biraz titriyordu. Başçavuş Slama'ya yaptığı taziye ziyaretini hatırladı; Başçavuş'un ağır, ıslak, soğuk, gevşek elini hissetti. Karanlık holle kırmızı oturma odası gözlerinin önünde belirdi. Ahududu suyunun damağında bıraktığı yavan tadı duyumsadı. Dul kadını gördüğü anda, demek ki Viyana'da değilmiş, diye düşündü. Kadının siyah elbisesi şaşırmasına neden oldu. Sanki Frau Demant'ın Alay Doktoru'nun dulu olduğunu daha yeni öğreniyor gibiydi. Girdikleri oda da arkadaşınm yaşadığı zamanlar birlikte oturdukları odaya benzemiyordu. Duvarda ölünün etrafı siyah çiçeklerle çevrili büyük bir resmi asılıydı. Resim sanki bir pencereden içeriye bakılıyormuşçasına duvarın içinde kayboluyor gibiydi, insanda aynı İmparator'un gazinodaki resmi gibi ellerden de gözlerden de giderek uzaklaşıyormuş hissini uyandırıyordu. "Geldiğiniz için teşekkür ederim," dedi Frau Demant. Trotta, "Veda etmek istiyordum," diye yanıtladı. Frau Demant solgun yüzünü kaldırdı. Teğmen, kadının büyük gözlerinin güzel, gri, duru parlaklığını gördü. Gözler tam yüzüne çevriliydi, yalın buzdan oluşan iki yuvarlak ışık. Kış öğleden sonrasının yarı karanlığında yalnızca kadının

gözleri parlıyordu. Teğmen bakışlarını ilkönce kadının dar, beyaz alnına, oradan da ölü kocasının duvardaki resmine kaçırdı. Selamlaşma çok uzun sürmüş, Frau Demant'ın ona oturması için teklifte bulunmasının zamanı gelmişti. Fakat Frau Demant hiçbir şey demedi. Bu arada insan yaklaşan akşamın pencerelerden içeriye düşen karanlığını hissediyor, bu evde hiçbir zaman ışıkların yakılmayacağı gibi çocuksu bir korkuya kapılıyordu. Hiçbir uygun kelime Teğmen'in yardımına yetişmedi. Yalnızca kadının hafif nefesini duyuyordu. Frau Demant nihayet, "Ayakta kaldık, oturalım," dedi. Masaya karşılıklı oturdular. Carl Joseph vaktiyle Başçavuş Slama'nın evinde olduğu gibi sırtı kapıya dönük oturmaktaydı. Kapıyı aynı o zaman olduğu gibi bir tehdit olarak hissediyordu. Kapı anlamsız bir şekilde zaman zaman sessizce kendiliğinden açılıyor, sonra tekrar kapanıyor gibiydi. Alacakaranlık biraz daha koyulaştı, Frau Eva Demant'ın siyah elbisesini kendi içinde hapsetti. Frau Demant şimdi alacakaranlığı üstüne geçirmiş gibiydi. Beyaz yüzü akşamın karanlık yüzeyinde çıplak bir şekilde havada süzülüyordu. Ölü adamın karşı duvardaki resmi yok olmuştu. Frau Demant'ın sesi karanlığın içinden, "Kocam," dedi. Teğmen, kadının dişlerinin parıldamasını görebiliyordu; dişleri yüzünden daha beyazdı. Giderek gözlerinin duru parlaklığını da yeniden algılayabiliyordu. "Tek arkadaşı sizdiniz! Bunu sık sık belirtirdi! Sizden o kadar çok bahsediyordu ki! Bir bilseniz! Öldüğüne inanamıyorum. Bir de..." fısıldayarak devam etti, "ölümünden benim sorumlu olduğuma!"

"Ölümünden ben suçluyum," dedi Teğmen. Çok yüksek, çok sert bir sesle söylemişti bunu ve kendi kulaklarına bile yabancı gelmişti. Frau Demant için bir teselli değildi bu söz. "Suçlu benim," diye tekrarladı Teğmen. "Sizi daha dikkatli bir şekilde eve götürmem gerekiyordu. Gazinonun önünden değil."

Kadın hıçkırmaya başladı. Yavaşça boynunu büken büyük, beyaz, oval bir çiçek gibi masanın üstüne eğilen solgun yüzü görünüyordu. Birdenbire sağında, solunda beyaz elleri ortaya çıkıp masaya eğilen yüzü kapattı. Bir süre boyunca, bir dakika, bir dakika daha, kadının hıçkırıklarından başka bir şey duyulmadı. Teğmen için bitmek tükenmek bilmeyen bir süreydi bu. Bırakayım ağlasın, kalkıp gideyim, diye düşündü. Gerçekten doğruldu da. Eller aniden masanın üstüne düştü. Hıçkırıkların çıktığı gırtlaktan farklı bir yerden gelircesine sakin bir sesle, "Nereye gidiyorsunuz?" diye sordu.

"Işığı yakacağım," dedi Trotta.

Frau Demant kalktı, masanın etrafını döndü ve yanından geçerken hafifçe Trotta'ya değdi. Trotta'nın burnuna tatlı bir parfüm dalgası geldi, hemen dağılıp kayboldu. Işık sertti ve Trotta kendisini lambaya bakmaya zorladı. Frau Demant bir elini gözlerinin önüne götürdü. "Konsolun üstündeki ışığı yakın," diye buyurdu. Teğmen denileni yaptı. Frau Demant, eli gözlerinin önünde kapınm eşiğinde bekliyordu. İnce, altın sarısı abajurun altındaki küçük lamba yanınca tavan ışığını söndürdü. Elini gözlerinden bir güneşliği çıkartır gibi çekti. Siyah elbisesi içerisinde, Trotta'ya çevirdiği solgun yüzüyle oldukça korkusuz görünüyordu. Öfkeliydi, cesurdu. Yanaklarında kurumuş gözyaşlarının ince izleri vardı ve gözleri her zamanki gibi duruydu.

"Şuraya, kanepeye oturun," diye emretti Frau Demant. Carl Joseph oturdu. Kanepenin yumuşaklığı Teğmen'i her taraftan sinsice, usulcacık sarıp sarmaladı. Burada oturmanın tehlikeli olduğunu düşünüp, kararlı bir şekilde kenara doğru kaydı ve ellerini yere dayalı kılıcının kafesinin üzerine koydu; Frau Eva'nın yaklaştığını gördü. Frau Eva tüm bu yastıkların, yumuşaklığın tehlikeli kumandanı gibi görünüyordu. Kanepenin sağındaki duvarda

ölü arkadaşın resmi asılıydı. Frau Eva oturdu. İkisinin arasında yumuşak, küçük bir yastık vardı. Trotta kımıldamadı. İçinden çıkamadığı ama her nasılsa sürekli karşı karşıya geldiği pek çok durumda olduğu gibi, isterse buradan gidebileceğini düşündü.

"Demek tayin edileceksiniz?" diye sordu Frau Demant.

"Tayinimi istedim," dedi Teğmen gözleri halıya çevrili, çenesi ellerinin içinde ve elleri kılıcının kafesinin üzerinde olmak üzere.

"Bu, yapılmak zorunda mıydı?"

"Evet, zorunluydu."

"Üzgünüm! Çok üzgünüm!"

Frau Demant aynı kendisi gibi oturuyordu, dirsekleri dizlerine dayalı, çenesi ellerinin içinde, gözleri halıya çevriliydi. Muhtemelen teselli edici bir söz, bir sadaka bekliyordu. Trotta sustu. Merhametsiz bir suskunlukla arkadaşının ölümünün intikamını aldığı duygusunun tadını çıkardı. Arkadaşlarıyla yaptığı konuşmalarda sürekli bahsi geçen tehlikeli, küçük, erkekleri öldüren güzel kadınların hikâyeleri akhna geldi. Frau Demant büyük bir ihtimalle bu zayıf katillerin tehlikeli cinsiyetine dahildi. Etki bölgesinden derhal uzaklaşmak gerekiyordu. Kalkmaya hazırlandı. Tam o anda Frau Demant duruşunu değiştirerek ellerini çenesinden çekti. Sol eliyle yavaşça, özenle kanepenin köşesini çeviren ipek kenar şeridi düzeltmeye başladı. Parmakları Teğmen Trotta'ya götüren dar, parlak şeritte düzenli bir şekilde, ağır ağır gidip geliyordu. Teğmen'in görüş alanının içine girdiler, Teğmen gözlerinde at gözlüklerinin olmasını diledi. Beyaz parmaklar onu sessiz ama asla kesilmeyen bir sohbetin içine atıyordu. Bir sigara yakmak: ne kadar güzel bir fikir! Sigara kutusuyla kibritleri çıkardı. "Bana da verin bir tane," dedi Frau Demant. Ona ateş verirken yüzüne bakmak zorunda kaldı. Sigara

içmesini yakışıksız buluyordu, sanki sigara içmek yasta yasakmışçasına. İlk nefesi içine çekme tarzıyla dudaklarını narin, mavi dumanın üflenebileceği şekilde küçük, kırmızı bir daire haline getirmesi kibirliydi, günahkârcaydı.

"Nereye tayin edileceğinizi biliyor musunuz?"

"Hayır," dedi Teğmen, "fakat çok uzaklara gitmeye çalışacağım!"

"Çok uzaklara mı? Nereye mesela?"

"Belki Bosna'ya!"

"Orada mutlu olabileceğinizi mi düşünüyorsunuz?"

"Hiçbir yerde mutlu olabileceğimi sanmıyorum!"

"Umarım olursunuz," dedi Frau Trotta aceleyle ve bunu çok büyük bir aceleyle söylemiş gibi geldi Trotta'ya.

Frau Demant kalktı, elinde bir kül tablasıyla geri geldi, kül tablasını kendisiyle Teğmen'in arasına yere koydu, "Demek büyük bir ihtimalle bundan böyle görüşmeyeceğiz," dedi.

Bir daha görmemek! Sağır ebediyetin bu ucu bucağı olmayan, korkunç, ölü denizi. Katharina'yı bir daha göremeyecekti, Doktor Demant'ı da, bu kadını da. Carl Joseph, "Muhtemelen. Maalesef," dedi. Max Demant'ı da bir daha göremeyeceğim, diye eklemek istedi. Aklına aynı anda Taittinger'in bir lafı geldi: "Dul kadınların yakılması gerek" Taittinger'in cüretli laflarından birisi.

Zil sesi duyuldu ve koridorda hareketlenmeler oldu. "Babam," dedi Frau Demant. Herr Knopfmacher o anda odaya girdi, "Ah, demek siz de buradasınız," dedi. Odaya beraberinde buruk bir kar kokusu getirmişti. Büyük, bembeyaz bir mendili açtı, gürültülü bir şekilde burnunu temizledi, değerli bir eşyayı saklıyormuşçasına mendili göğüs cebine soktu, elini kapının kenarına uzatıp tavan ışığını yaktı, kendisi içeriye girince ayağa kalkıp bir süredir bekleyen Trotta'ya yaklaşıp hiçbir şey demeden elini sıktı. Bu el sıkışıyla Doktor'un ölümüyle ilgili ifade edilebilecek

her şeyi ifade etmiş oluyordu. Tavan ışığmı göstererek kızına, "Özür dilerim ama bu hüzünlü ruh hali ışığını sevmiyorum," dedi. Ölünün çiçeklerle çevrili portresine bir taş atılmış gibiydi.

Knopfmacher hemen arkasından neşeli bir sesle, "Kötü görünüyorsunuz! Bu talihsizlik sizi fena sarstı, öyle değil mi?" dedi.

"Benim tek arkadaşımdı."

"Evet," dedi Knopfmacher, masanın yanına oturdu, gülümseyerek, "lütfen oturun," diye ekledi. Teğmen tekrar kanepeye oturunca devam etti: "Hayattayken aynı şeyi o da sizin için söylüyordu. Ne şanssızlık!" Birkaç kere başmı salladı; dolgun, kırmızı yanakları hafifçe sallandı.

Frau Demant gömleğinin kolundan küçük bir mendil çıkarıp gözlerine götürdü, sonra ayağa kalkıp odadan çıktı.

"Bakalım bu meselenin nasıl üstesinden gelecek," dedi Knopfmacher. "Onunla çok konuştum! Dinlemek istemedi! Bakın, sevgili Teğmen! Her sosyal sınıfın bazı riskleri vardır. Fakat bir subay! Özür dilerim ama bir subayın aslında evlenmemesi gerekir. Aramızda kalsın ama mutlaka size de anlatmıştır, Max ordudan ayrılarak kendisini tamamıyla bilime adamak istiyordu. Buna ne kadar sevindiğimi bilemezsiniz. Ondan kesinlikle çok iyi bir doktor olurdu. Sevgili, iyi kalpli Max." Herr Knopfmacher gözlerini portreye kaldırdı, öylece durdu. Anma konuşmasını, "Büyük bir kabiliyet!" sözüyle bitirdi.

Frau Demant babasının sevdiğini bildiği Slivovitz'i getirdi.

"Siz de içersiniz, değil mi?" diye sordu, bardağı dolurup dikkatle kanepeye götürdü. Teğmen ayağa kalktı. Ağzında bir seferinde ahududu suyu içtikten sonra olduğu gibi yavan bir tat vardı. Alkolü bir dikişte içti.

"Onu en son ne zaman gördünüz?" diye sordu Knopfmacher.

"Bir gün önce," dedi Teğmen.

"Eva'ya herhangi bir imada bulunmaksızın Viyana'ya gitmesini rica etmiş. Eva da hiçbir şeyden haberi olmadan gitmiş. Sonra veda mektubu geldi. Artık bir şey yapılamayacağını hemen anladım."

"Evet, hiçbir şey yapılamazdı!"

"Özür dilerim ama bu namus kuralları zamanımıza pek uygun değil. Düşünsenize, ne de olsa yirminci yüzyıldayız! Gramofon bulundu, yüz mil öteye telefon edilebiliyor, Blériot ve başkaları havada uçuyor! Gazete okuyup okumadığınızı, politikayla alakadar olup olmadığınızı bilmiyorum ama anayasanın temelden değiştirileceği söyleniyor. Genel, eşit, gizli seçim hakkından beri pek çok şey değişti, hem bizde hem de dünyada. Tanrı, İmparatorumuza uzun ömürler versin, İmparator hiç de bazılarının sandığı gibi eski tarzda düşünmüyor. Muhafazakâr çevreler elbette pek de haksız sayılmaz. Yavaş yavaş, itinayla, düşünerek adım atmak lazım. Aceleye gerek yok!"

"Politikadan bir şey anlamıyorum," dedi Trotta.

Knopfmacher içinde hoşnutsuzluğun yükseldiğini hissetti. Bu aptal orduyla zırdeli kurumlarına kızıyordu. Çocuğu dul kalmış, damadı ölmüştü, yeni bir damat aramak gerekiyordu, bu sefer sivil, Ticaret Müsteşarlığı da belki ertelenmişti. Tüm bu saçmalıklara son verilmesinin zamanı gelmişti. Bu genç işe yaramaz teğmenlerin taşkınlığına yirminci yüzyılda yer yoktu. Milletler haklarını istiyorlardı; yurttaş yurttaştı, aristokrasinin imtiyazlarına son verilmesi gerekiyordu; sosyal demokrasi aslında tehlikeliydi, fakat faydalı bir denge unsuruydu. Sürekli savaştan bahsediliyordu ama kesinlikle savaş olmayacaktı. Göreceklerdi günlerini. Artık aydınlanma zamanıydı. Örneğin İngiltere'de kralın söz hakkı kalmamıştı.

"Elbette," dedi Knopfmacher. "Orduda politika uygun düşmez. Ama o -portreyi işaret etti-, politikadan anlardı."

"O çok akıllıydı," dedi Trotta sessizce.

"Yapılacak bir şey yoktu," diye tekrarladı Knopfmacher.

"Belki de o," dedi Teğmen ve kendisine çok yabancı gelen bir bilgeliği, hancıların gümüş sakallı kralının eski, büyük kitaplarından kaynaklanan bir bilgeliği dile getiriyormuş gibi hissetti, "belki de o hem çok akıllı, hem çok yalnızdı!"

Yüzü solgunlaştı. Frau Demant'ın yalın bakışlarını hissediyordu. Şimdi gitmek zorundaydı. Büyük bir sessizlik oluştu. Söylenecek bir söz kalmamıştı.

"Baron Trotta'yı da bir daha görmeyeceğiz, baba. Tayin edilecek," dedi Frau Demant.

"Ama yaşadığına dair bir işaret?" diye sordu Knopfmacher.

"Bana yazacaksınız," dedi Frau Demant.

Teğmen ayağa kalktı. Herr Knopfmacher, "Her şey gönlünüzce olsun," dedi. Eli büyük ve yumuşaktı, sıcak kadife gibi hissediliyordu. Frau Demant önden gitti. Emir eri geldi, paltoyu tuttu. Frau Demant yanında duruyordu. Trotta topuklarını birbirine vurdu. Frau Demant aceleyle, "Bana yazacaksınız! Nerede olduğunuzu bilmek istiyorum," dedi. Hızla esen, sıcak nefesi gelip geçti. Emir eri kapıyı açmıştı bile. Basamaklar oradaydı. Bahçenin parmaklığı göründü, aynı o zaman Başçavuş'un evinden çıkarken göründüğü gibi.

Hızla şehre gitti, yolunun üstünde bulunan ilk kafeye girdi, büfede ayakta bir konyak içti, bir tane daha. Bölge Valisi'nin, "Biz yalnızca Hennessy içeriz," dediğini duydu. Hızlı adımlarla kışlanın yolunu tuttu.

Çıplak beyazların arasında mavi bir çizgiye benzeyen odasının kapısının önünde Onufrij bekliyordu. Kalem odası onbaşısı, Albay'dan Teğmen için bir paket getirmişti. Paket kahverengi bir kâğıda sarılı vaziyette köşede uzun-

lamasına dayalı duruyordu. Masanın üzerinde bir mektup vardı.

Teğmen okudu:

"Sevgili Dostum, sana kılıcımla cep saatimi bırakıyorum.

Max Demant"

Trotta kılıcı paketten çıkardı. Kılıcın kafesinde Doktor Demant'ın parlak, gümüş cep saati asılıydı. Saat durmuştu. Kadranda on ikiye on kala görünüyordu. Teğmen saati kurdu, kulağına götürdü. Saatin narin, seri tik takları huzur vericiydi. Çakısıyla meraklı, oyun tutkunu bir oğlan gibi kapağı açtı. İç tarafta M. D. harfleri yazılıydı. Kılıcı kılıfından çıkardı. Doktor Demant kabzanın hemen altındaki çeliğe bıçakla beceriksizce birkaç hantal işaret kazımıştı. Çeliğin üzerinde, "Güzel ve özgür yaşa!" yazılıydı. Teğmen kılıcı dolaba astı. Kılıcın püskülünü elinin içinde tuttu. Metalle dokunmuş ipek, altından, serin bir yağmur gibi parmaklarının arasında eridi. Trotta dolabın kapısını kapadı, bir tabutu kapamıştı.

Işığı söndürüp giyinik vaziyette yatağa uzandı. Asker yatakhanelerinden gelen sarı ışık, kapının beyaz cilasının üzerinde yüzüyor, kapı kolunun parlaklığında yansıyordu. Akordeon karşıda boğuk ve özlem dolu bir şekilde, adamların kalın seslerinin eşliğinde göğüs geçiriyordu. Askerler İmparator'la İmparatoriçe'den bahseden bir Ukrayna şarkısı söylüyorlardı:

Ah, İmparatorumuz ne iyi ne dürüst bir adam,
Onun karısı, Hanımefendimiz, İmparatoriçemiz,
Atının sırtında gidiyor İmparator Ulanlarının önünde,
Hanımefendimiz bekliyor sarayda,
İmparator'un yolunu gözlüyor İmparatoriçemiz...

İmparatoriçe çoktan ölmüştü. Fakat Ukraynalı köylüler onun hâlâ yaşadığını sanıyorlardı.

Birinci Bölümün Sonu

İKİNCİ BÖLÜM

IX

Habsburg güneşinin ışığı, Doğu'da Rus Çarı'nın sınırına kadar ulaşıyordu. Trotta ailesinin, altında soyluluk ve saygınlık kazanarak büyüdüğü güneşti bu güneş. Franz Joseph'in minnettarlığının uzun bir hafızası, teveccühünse uzun kolları vardı. Ne zaman imtiyazlı çocuklarından birisi bir aptallık yapmaya kalkışsa, İmparator'un bakanları ve hizmetkârları zamanında müdahale eder ve akılsızca davrananı tedbirli ve mantıklı olmaya zorlarlardı. Soyluluk unvanını yeni kazanan von Trotta-Sipolje ailesinin tek halefinin, okuma yazma bilmeyen Sloven köylülerin torunu, bir jandarma başçavuşunun oğlu Solferino Kahramanı'nm çıktığı eyalette hizmet etmesi herhalde pek yakışık alırmazdı. Halef, Ulanlar Süvari Alayı'ndaki görevini daha mütevazı bir piyade göreviyle değiştirebilirdi, görüldüğü kadarıyla basit bir piyade teğmeni olarak İmparator'un hayatını kurtaran büyükbabasının anısına sadık kalmak istiyordu. Fakat İmparatorluk Savaş Bakanhğı'nın ihtiyatı, ailenin kurucusunun çıktığı köyün adını taşıyan soyluluk unvanı sahibini söz konusu köyün çevresine göndermekten imtina etti. Solferino Kahramanı'nın oğlu Bölge Valisi de resmi makamlar paralelinde düşünmekteydi. Gönül rahatlığıyla olmasa bile oğlunun piyade birliklerine tayinine izin vermekle birlikte, Carl Joseph'in Sloven eyaletine gitme arzusunu asla kabul etmedi. Bölge Valisi'nin

kendisi atalarının topraklarını görme arzusunu hiçbir zaman içinde hissetmemişti. O bir Avusturyalı, Habsburgların hizmetkârı ve memuruydu, anavatanı Viyana'daki İmparatorluk sarayıydı. Eğer büyük ve içinde pek çok farklılıklar barındıran İmparatorluğun yararlı bir dönüşümüyle ilgili politik bir görüşe sahip olsaydı, Krallığın tüm ülkelerini İmparatorluk sarayının büyük, renkli avluları, Kralhğın tüm halklarını Habsburgların hizmetkârı olarak görmek isterdi. O bir Bölge Valisi'ydi. Kendi bölgesinde Apostolik Majesteleri'ni temsil ediyor, altın yaka, resmi şapka, kılıç taşıyordu. Kutsanmış Sloven toprağında saban sürmek arzusunda değildi. Oğluna gönderdiği belirleyici mektupta şöyle demişti: "Kader sınır köylülüğünden gelen soyumuzu Avusturyalı yaptı. Böyle kalacağız."

Böylece oğul Carl Joseph, Baron von Trotta-Sipolje için İmparatorluğun güney sınırı kapalı kaldı; Carl Joseph yalnızca İmparatorluğun iç bölgeleri ile doğu sınırı arasında seçim yapma imkânına sahip oldu. Rus sınırına yalnızca iki mil mesafede bulunan Avcı Taburu'nu seçti. Onufrij'in memleketi Burdlaki köyü çok yakınlardaydı. Bu topraklar Ukrayna köylülerinin, hüzünlü akordeonlarının, unutulmaz şarkılarının akraba topraklarıydı, burası Slovenya'nın kuzeydeki kız kardeşiydi.

Teğmen Trotta'nın arkasında on yedi saatlik bir tren seyahati vardı. On sekizinci saat içerisinde Krallığın doğudaki son tren istasyonu göründü. Burada trenden indi. Emir eri Onufrij ona refakat ediyordu. Avcı Taburu şehrin merkezindeydi. Kışlanın avlusuna ayak basmadan önce Onufrij üç kere istavroz çıkardı. Sabah saatleriydi. İmparatorluğun iç bölgelerinde çoktan beri evinde gibi hisseden ilkbahar, buraya henüz kısa bir süre önce ulaşmıştı. Sarısalkımlar demiryolu banketinin yamaçlarında parlamaya, kurbağalar uçsuz bucaksız bataklıklarda vıraklamaya, leylekler alçaklardaki köy kulübelerinin samandan çatılarının

üzerinde yaz ikametgâhları için eski tekerlekler aramak üzere daireler çizmeye başlamışlardı bile.

Krallığın kuzeydoğusundaki Avusturya-Rusya sınırı o zamanların en garip bölgelerinden birisiydi. Carl Joseph'in Avcı Taburu on bin nüfuslu bir şehirde bulunmaktaydı. Şehrin ortasında, iki büyük caddenin kesiştiği geniş, dairе şeklinde bir meydan vardı. Caddelerden birisi doğudan batıya, öbürüyse kuzeyden güneye gidiyordu. Birisi istasyondan mezarlığa, öbürü de şatonun harabelerinden buharlı değirmene götürüyordu. Şehrin on bin sakininin yaklaşık üçte biri geçimini çeşitli el sanatlarıyla sağlıyor, üçte biri kısır tarlalarının ürünüyle yetiniyor, geri kalanlar da bir tür ticaretle uğraşıyordu.

"Bir tür ticaret," diyoruz. Çünkü ne ürünler, ne de ticari adetler medeni dünyada ticaret denilince akla gelen olguya uymaktaydı. Söz konusu bölgenin tüccarları olasılıklardan ziyade tesadüflerden, ticari hesaplardan ziyade kestirilmesi mümkün olmayan kısmetlerden yaşıyordu; her tüccar, kaderin önüne getirdiği ürünü kabul etmeye her zaman hazır olduğu gibi, Tanrı'nın böylesi bir armağanının söz konusu olmadığı durumlarda herhangi bir ürün icat etmeye de bayılıyordu. Bu tüccarların yaşamı gerçekten de bir bilmece gibiydi. Dükkânları yoktu. Bir isimleri ya da kredileri de. Fakat paranın gizli, gizemli kaynaklarına yönelik son derece keskin duyulara sahiplerdi. Başkalarının emeğinden yaşıyor, fakat başkaları için iş yaratıyorlardı. Kanaatkârdılar. Sanki ellerinin emeği sayesinde hayatta kalıyormuşçasına fakir koşullarda yaşıyorlardı. Fakat onların geçimini sağlayan emek başkalarının emeğiydi. Eğer dünyanın ne anlama geldiğini biliyor olsalardı, her zaman hareket halinde, hep yollarda olmaları, dil kalabalığıyla iyi işleyen beyinleri sayesinde tüm dünyayı fethedebilirlerdi. Fakat dünyanın ne olduğunu bilmiyorlardı. Dünyadan uzak, doğu ile batı ve gece ile gündüz arasına

sıkışmış, gecenin doğurduğu ve gündüzün kanatları altına aldığı bir tür yaşayan hayalet gibilerdi.

"Sıkışmış," bir şekilde mi yaşadıklarını söylemiştik? Memleketlerinin doğası bunu onlara hissettirmiyordu. Doğa sınırdaki insanların etrafına uçsuz bucaksız bir ufuk örüyor, onları yeşil ormanla mavi tepelerden oluşan asil bir çemberle sarıp sarmalıyordu. Eğer karılarıyla çocuklarının rızkı için duydukları kaygı, Tanrı'nın sonsuz şefkatini algılamalarına yol açsaydı, çam ağaçlarının karanlığının içinden geçerken bile Tanrı'nın sevgili kulları olduklarına inanabilirlerdi. Fakat onlar kış yaklaşınca çam ormanlarının içinden, şehirdeki müşteriler için odun tedarik etmek amacıyla geçerlerdi. Çünkü odun ticareti yapıyorlardı. Sınırın öbür tarafındaki Rus köylerinde yaşayan köylü kadınlar için mercan ticareti de yapıyor, ayrıca yatak yayı, at kılı, tütün, gümüş çubuk, mücevher, Çin çayı, Akdeniz meyveleri, at ve besi hayvanı, kümes hayvanı ve yumurta, balık ve sebze, Hint keneviri ve yün, tereyağı ve peynir, orman ve arsa, İtalyan mermeri ve peruka yapmak için kullanılan, Çin'den gelen insan saçı, ipek böceği ve hazır ipek, Manchester kumaşları, Brüksel danteli ve Moskova galoşu, Viyana keteni ve Bohemya kurşunu da satıyorlardı. Ne dünyanın en mükemmel ürünleri ne de en ucuz tapon mallar bu bölgenin tüccar ve aracılarına yabancı kalıyordu. Mevcut yasalara göre tedarik etmeleri veya satmaları yasaklanan şeyleri yasaları çiğneyerek tedarik edip satıyorlardı; atik ve gizlice, hesaplı ve kurnazca, hilebaz ve cüretle. Evet, hatta içlerinden bazıları insan ticareti yapıyordu, canlı insanlarla. Rus ordusundan firar edenleri Birleşik Devletlere, genç köylü kızlarını Brezilya'yla Arjantin'e gönderiyorlardı. Gemi şirketleriyle yabancı genelevlerin temsilciliğini üstlenmişlerdi. Tüm bunlara rağmen elde ettikleri kâr yerlerde sürünüyordu; bir insanın içinde yaşayabileceği bolluk konusunda hiçbir fikirleri yoktu. Para

bulmak üzere keskinleştirilmiş, eğitilmiş duyuları, taştan kıvılcım çıkartır gibi enkaz yığınlarından altın çıkartabilen elleri kalplerine haz, bedenlerine sağlık sağlamaya muktedir değildi. Bu bölgenin insanları bataklık çocuklarıydı. Çünkü tüm bölgede, yolun her iki tarafında kurbağa ve mikroplarla dolu bataklıklar yayılıyor, bataklıkların üzerini kaplayan sinsi otlar bölgeyi tanımayan bihaber yayaları korkunç bir ölüme çekiyordu. Ölenlerin çoğunun son imdat seslenişlerini hiç kimseler duymazdı. Fakat orada doğan herkes bataklığın sinsiliğini bilir, bu sinsiliğin bir parçasını kendi içinde taşırdı. İlkbaharlarla yazları etraf kurbağaların hiç durmayan, tok vıraklamasıyla inliyordu. Gökyüzünde ise çayırkuşlarının aynı tokluktaki cıvıldaması hâkimdi. Bu cıvıldama gökyüzünün bataklıkla bitmek bilmeyen bir sohbetiydi.

Burada bahsettiğimiz tüccarların pek çoğu Yahudi'ydi. Doğanın bir cilvesi, belki de efsanevi Hazar halkının soyundan geldiklerinin gizemli bir işareti olarak bu sınır Yahudilerinin birçoğu kızıl saçlıydı. Kafalarındaki saçlar alev alev yanıyordu; sakalları kor gibiydi. Çevik ellerinin sırtı küçücük mızraklara benzeyen kızıl ve sert kıllarla kaplıydı; kulaklarında, kafalarının içinde yanan ateşin buğusunu andıran kızıl, yumuşak bir yün filizlenmekteydi.

Bu bölgeye yolu düşen herkes eninde sonunda yitip gitmek zorundaydı. Hiç kimse bataklık kadar güçlü değildi; kimse sınıra karşı koyamazdı. Viyana ve Petersburg'un yüksek mevkilerdeki efendileri tam bu sıralar büyük savaşın hazırlığına koyulmuşlardı. Sınırdaki insanlar savaşın geldiğini başkalarına göre daha önceden hissedebiliyorlardı; yalnızca geleceğin olaylarını önceden sezebildikleri için değil, aynı zamanda çöküşün alametlerini de her gün kendi gözleriyle görebildikleri için. Ayrıca bu alametlerden de avantaj sağlıyor, içlerinden birçoğu casusluk ve karşı casusluktan yaşarken Avusturya polisinden Avusturya Gul-

deni, Rus polisinden de Rus Rublesi alıyordu. Dünyadan uzak kışlanın bataklık gibi ıssızlığında ise şu veya bu subay umutsuzluğa, kumara, karanlık insanlara kapılıyor, borçlanıyordu. Sınır kışlalarının mezarlıkları güçsüz erkeklerin körpe bedenlerini gizlemekteydi.

Fakat burada da askerler İmparatorluğun tüm kışlalarında olduğu gibi talim yapıyor; Avcı Taburu her gün herkesin üstüne ilkbahar pisliği sıçramış, çizmeler gri çamura bulanmış olarak kışlaya geri dönüyordu. Binbaşı Zoglauer atının üstünde en önde gidiyordu. Birinci bölüğün ikinci takımmın başında Teğmen Trotta vardı. Askerlerin marş taktını, Ulanlarda atların nal takırtılarının düzene koyulduğu, kesildiği, sarıp sarmalandığı gibi fanfarın kibirli sesi değil, borazancıların çıkardığı uzun, donuk bir sinyal veriyordu. Carl Joseph yayaydı, kendisini böylesinin daha iyi olduğuna dair ikna etmeye çalışıyordu. Etrafında Avcıların çivili çizmeleri, askeri makamların isteği üzerine neredeyse her hafta sürekli bir şekilde bataklığa kurban edilen köşeli taşların üstünde gıcırdıyordu. Yolun doymak bilmez derinlikleri tüm taşları, milyonlarca taşı yutuyordu. Toprağın derinliklerinden sürekli yeni, muzaffer, gümüş grisi, parlak çamur tabakaları yavaş yavaş yukarıya fışkırıyor, taşlarla sıvayı yutuyor, askerlerin yere vurarak basan çizmelerinin üzerinde şaklayarak kapanıyordu.

Kışla şehir parkının arkasındaydı. Kışlanın solunda Bölge Mahkemesi; karşısında Bölge Valiliği; şatafatlı ama onarım gerektiren duvarlarının arkasında, birisi Katolik, diğeri Ortodoks olmak üzere iki kilise ve sağında ise lise binası yükselmekteydi. Şehir o kadar küçüktü ki, yirmi dakikada bir ucundan öbür ucuna yürümek mümkündü. Şehrin önemli binaları birbirlerine rahatsızlık verecek bir şekilde dip dibe inşa edilmişti. Şehir sakinleri akşamları, mahkûmların bir zindanın avlusunda döndükleri gibi parkın düzenli çemberinde dönüyorlardı. İstasyon aşağı yuka-

rı yarım saatlik yürüyüş mesafesindeydi. Avcı Taburu'nun subay yemekhanesi özel bir evin iki küçük odasına sığdırılmıştı. Arkadaşlarının çoğu istasyon restoranında yemek yiyordu. Carl Joseph de öyle yapıyordu. İstasyonu yalnızca görmek için olsa bile, pisliğe bata çıka yürümeyi göze alıyordu. Burası Krallığın en köhne istasyonlarından birisiydi, fakat burada bile İmparatorluğun iç bölgelerine kesintisiz bir şekilde uzanıp giden iki çift parlak ray vardı; bu istasyonda bile memleket seslerinin yumuşacık yankılandığı ışıltılı sinyallerle uçsuz bucaksız, yitik dünyanın güzel, karmaşık seslerinin hiç durmadan çalışan bir dikiş makinesi gibi sürekli vızıldayarak aktarıldığı bir mors cihazı vardı; bu istasyonda bile "Tren kalkıyor, herkes binsin" anlamına gelen bir çanı elinde tangırdatarak sallayan bir demiryolu görevlisi çalışıyordu. Günde bir kere, tam öğle üzeri demiryolu görevlisi, batı istikametine Krakov, Oderberg ve Viyana'ya giden tren için çanını sallamaya başlardı. Güzel, sevimli bir tren! Tren, subayların oturduğu birinci sınıf yemek salonunun pencerelerinin önünde neredeyse yemek bitene kadar durur, lokomotif kahve geldikten sonra ötmeye başlardı. Gri buhar pencerelere vurup, ıslak inci ve şeritler halinde pencerelerin camlarından aşağıya akmaya başladığında, tren kalkmış olurdu. Sonra kahveler içilir, gümüş grisi çamurun içinden ağır adımlarla, hüzünle bir sürü gibi geri dönülürdü. Teftişe çıkan generaller bile buraya uğramamaya özen gösterirlerdi. Kimse gelmezdi buraya, hiç kimse. Yalnızca Avcı Taburu'nun subaylarının çoğunun daimi müşteri olarak kaldıkları şehrin tek oteline yılda iki kez Nürnberg, Prag ve Saaz'dan zengin şerbetçiotu tüccarları gelirdi. Tüccarlar kimsenin anlamadığı işlerini hallettikten sonra çalgıcıları çağırırlar, otele ait olan şehrin tek kafesinde iskambil oynarlardı.

Carl Joseph, Brodnitzer otelinin ikinci katından tüm şehre bakabiliyordu. Bölge Mahkemesi'nin sivri tepesini,

Bölge Valiliği'nin beyaz kulesini, kışlanın üzerindeki siyah-sarı bayrağı, Ortodoks kilisesinin çift haçını, Belediye Meclisi'nin üzerindeki rüzgârgülünü, küçük tek katlı evlerin koyu gri padavralı çatılarını görüyordu. Otel Brodnitzer şehrin en yüksek binasıydı. Aynı kilise, Belediye Meclisi'yle öteki resmi binalar gibi, bir yönü tarif etmek için kullanılıyordu. Burada ne sokakların isimleri ne de evlerin numaraları vardı, belli bir yeri soran herkes kendisine tarif edilen yaklaşıklık içerisinde aramak zorundaydı. Kimi kilisenin arkasında, öteki şehir hapishanesinin karşısında, öbürü ise bölge mahkemesinin sağ tarafında otururdu. İnsanlar köydeymiş gibi yaşıyorlardı. Basık tavanlı evlerinde, koyu gri padavralı çatıların altında, küçük kare pencerelerin, ahşap kapıların ardında yaşayan insanların sırları aralık kirişlerden boklu sokaklara, hatta kışlanın hep kapalı duran büyük avlusuna sızardı. Kimini karısı aldatmış, öbürü kızını Rus kaptana satmıştı; kimi bozuk yumurta satıyor, öteki geçimini kaçakçılıkla sağlıyordu; kimi hapse girmiş, öbürü zindandan kurtulmuştu; kimi subaylara borç para veriyor, komşusu ise aylıkların üçte birini tahsil ediyordu. Carl Joseph'in çoğunlukla Alman ve Burjuva kökenli arkadaşları senelerden beri bu kışlada yaşıyorlardı, buraya alışmışlar, bundan da öte bu şehrin eline düşmüşlerdi. Geldikleri yerlerin geleneklerinden, burada bir tür görev lisanına dönüşen Almancadan koparak kumarla bu bölgede imal edilip "doksanlık" adı altında satılan sert şnapsın esiri olmuşlardı. Askeri okulların ve geleneksel eğitimin sonuçlandığı zararsız sıradanlıktan, daha şimdiden hasmane Çar İmparatorluğu'nun nefesinin esmeye başladığı bu ülkenin kokuşmuşluğuna kaymışlardı. Rusya'yla aralarında en fazla on dört kilometre vardı. Sınır alayının Rus subayları uzun kum sarısı, güvercin grisi paltolarıyla, geniş omuzlarında ağır gümüş ve altın apoletler ve her havada giydikleri ayna gibi parlak konçlu çizmeleri-

nin üzerinde galoşlarla sık sık bu tarafa geliyorlardı. Hatta iki kışlanın dostça bir ilişki içerisinde olduğu bile söylenebilirdi. Bazen Kazakların binicilik marifetlerini seyretmek ya da Rus şnapsı içmek üzere üstü çadır beziyle kapalı, küçük yük vagonlarıyla sınırın öbür tarafına geçiliyordu. Rus kışlasında şnaps fıçıları ahşap kaldırımların kenarlarında duruyor, uzun üç kenarlı süngülerini tüfeklerine takmış askerlerce korunuyordu. Akşam bastırdığında Kazakların çizmeleriyle tekmeleyerek önlerinde sürdüğü fıçılar takırdayarak engebeli sokaklarda yuvarlanıyor, hafif şırıldama ve lıkırdamalar halka fıçıların içeriğini açığa vuruyordu. Çarın subayları Apostolik Majesteleri'nin subaylarına Rus misafirperverliğinin ne olduğunu gösteriyordu; o zamanlar henüz ne Çar'ın ne de Apostolik Majesteleri'nin subaylarının arasından herhangi birisi, şnapsı yudumladıkları cam kadehlerde ölümün ellerini ovuşturmaya başladığından haberdardı.

Avusturya ve Rus sınır ormanlarının arasındaki geniş vadide sınır Kazaklarının birlikleri, memleketlerinin bozkırlarının küçük, atik atlarının sırtında mızraklarını uzun, ahşap sapların ucundaki nazlı bir bayrağa benzeyen şimşekler ve askeri düzende yol alan üniformalı birer rüzgâr gibi sallayarak koşturuyorlardı. Yumuşak, esnek bataklık zemininde nal sesleri neredeyse hiç duyulmuyor; ıslak toprak, nalların uçarcasına vurdukları darbelere yalnızca hafif, nemli bir iniltiyle yanıt veriyordu. Koyu yeşil bir renge çalan otlar neredeyse hiç bükülmezdi. Kazaklar sanki toprağın üzerinde süzülüyor gibiydi. Sarı, kumlu yola girdiklerinde güneşte parlayan büyük, altın rengi, ince taneli geniş bir toz sütunu yükseliyor, binlerce küçük bulut parçacığına ayrılarak tekrar yere çöküyordu. Davetli misafirler ham keresteden yapılmış ahşap tribünlerde oturuyordu. Binicilerin hareketleri neredeyse seyircilerin bakışlarından daha hızlıydı. Kazaklardan bazıları dörtnalın tam

ortasında bedenlerini aniden yana, atların karnının altına kaydırıp aynı zamanda parlak çizmeli bacaklarını hayvanların böğürlerine bastırarak güçlü, sarı dişleriyle kırmızı, mavi mendillerini yerden alıyor, bazılarıysa mızraklarını havaya fırlatıyordu; silahlar havada hızla dönerek canlı akdoğanlar gibi itaatkâr bir şekilde efendilerinin ellerine geri dönüyordu. Yine başkaları bedenlerini dümdüz atın bedenine ve ağızlarını bir kardeş gibi atın ağzına yapıştırmış bir vaziyette en fazla orta büyüklükteki bir fıçıyı çevreleyecek, yani şaşılacak derecede küçük demir çemberlerin içinden atlıyordu. Atlar atlayış esnasında bacaklarını geniş bir açıyla birbirinden açıyor, yeleleri birer kanat gibi doğruluyor, kuyrukları bir dümen gibi yatay duruyor, narin başları suları hızla yaran bir teknenin burnunu andırıyordu. Yine başka Kazaklar yerde birbiri ardına dikili duran yirmi bira fıçısının üstünden atlıyor, atlar havalanmadan önce kişniyordu. Binici sonsuz bir uzaklıktan dörtnala geliyor, ilkin gri, küçücük bir noktayken giderek hızla bir çizgi, bir beden, bir binici oluyor, insanla at bedeninden oluşan devasa, efsanevi bir kuş, kanatlı bir siklop haline dönüşüyor, sonra atlayış başarıyla sonuçlanınca fıçıların yüz adım arkasında cansız bir heykel gibi hareketsiz duruyordu. Başkaları atlarının üstünde ok gibi uçarken, yanlarında koşan atların üzerindeki binicilerin havaya kaldırdığı büyük, yuvarlak, beyaz levhalara ateş ediyor ve levhaları vuruyorlardı (nişancılar birer kurşun gibi görünüyordu). Bazıları atından düşüyor, arkadan gelen arkadaşları onun üzerinden bir gölge gibi gelip geçiyor, hiçbir nal bir yerine değmiyordu. Yanlarında başka bir atı dörtnala koşturan, eyerlerin birisinden öbürüne sıçrayan, sonra önceki eyere geri dönen, sonunda da elleriyle her iki eyere yapışarak iki atın bedeni arasında varılan hedefte bronzdan bir heykel gibi birdenbire hareketsiz duran biniciler de vardı.

Kazakların binicilik gösterileri İmparatorluk ile Rus-

ya arasındaki sınır bölgesinin tek eğlencesi değildi. Kışlada ayrıca bir de hafif süvari alayı konuşlanmıştı. Avcı Taburu ve süvari alayının subayları ile Rus sınır alaylarının beyefendileri arasındaki dostane ilişkileri, civarın en varlıklı Leh büyük toprak sahiplerinden Kont Chojnicki sağlamaktaydı. Ledochowski ve Potockilerle akraba, Sternberglerle hısım, Thunlarla dost olan, dünyayı iyi tanıyan, kırk yaşında bulunan ama yaşı kestirilemeyen, aynı zamanda hem hafifmeşrep hem de melankolik yanlara sahip yedek süvari yüzbaşısı, bekâr Kont Wojciech Chojnicki atları, alkolü, cemiyet hayatını, hoppalığı ama aynı zamanda ciddiyeti seviyordu. Kış aylarını büyük şehirlerde, Riviera'nın kumarhanelerinde geçiriyor, sarısalkımlar demiryolunun banketlerinde açmaya başlayınca bir göçmen kuş gibi atalarının memleketine geri dönüyordu. Beraberinde büyük dünyanın parfümlü bir esintisini, nazik ve maceralarla dolu hikâyeleri getiriyordu. Düşmanları ama aynı zamanda arkadaşları da olmayan insanlara dahildi; etrafında yalnızca refakatçileriyle ona karşı kayıtsız kalanlar vardı. Chojnicki açık renkli, zeki, biraz pırtlak gözleri; parlak, yusyuvarlak keli, küçük, sarışın bıyığı, ince omuzları, fazlasıyla uzun bacaklarıyla tesadüfen veya bilerek karşılaştığı herkesin sempatisini kazanıyordu.

Alternatif olmak üzere, insanların "eski" ve "yeni şato" olarak bilip saygı gösterdiği iki ayrı evde yaşıyordu. "Eski şato" nispeten daha büyük, Kont'un anlaşılmaz sebeplerle onarılmasını istemediği biraz harap bir av köşküydü. "Yeni şato" ise, üst katında her zaman garip, bazen de gizemli yabancıların ikamet ettiği geniş, iki katlı bir villaydı. Bu yabancılar Kont'un "yoksul akrabaları"ydı. Kont aile tarihini en büyük gayretle incelese bile, misafirlerinin kendisiyle akrabalık derecesini ortaya çıkarması mümkün değildi. Chojnicki'nin aile efradı olarak "yeni şato"ya gelmek, yaz aylarını burada geçirmek giderek bir adet halini

almıştı. Ziyaretçiler geceleri ilk serçe sürüleri duyulmaya başlayıp mısır koçanlarının zamanı biter bitmez tok, dinlenmiş ve bazen Kont'un yerel terzisi tarafından yeni giysilerle donanmış olarak memleket diye tanımladıkları meçhul bölgelere geri dönüyorlardı. Evin efendisi misafirlerin ne gelişini, ne kalışını, ne de gidişini fark ederdi. Çiftliğinin Yahudi kâhyasına en baştan misafirlerin akrabalık ilişkilerini gözden geçirmek, tüketimlerini düzenlemek, kış bastırmadan önce de ayrılış tarihlerini belirlemek üzere bir talimat vermişti. Evin iki girişi vardı. Kont ve aile efradına dahil olmayan misafirler ön girişi kullanırlarken, akrabaları meyve bahçesinin üzerinden dolaşarak bahçe duvarındaki küçük bir kapıdan girip çıkmak zorundaydı. Davetsiz misafirler bunun haricinde her istediğini yapmakta serbestti.

Kont Chojnicki'nin evinde haftada iki kere, pazartesi ve perşembe günleri "küçük akşamlar" olarak adlandırılan toplantılarla ayda bir kere "şölen" olarak adlandırılan eğlence yapılıyordu. "Küçük akşamlar"da yalnızca altı oda ışıklandırılmış olup misafirler için ayrılmışken, "şölen"lerde oda sayısı on ikiydi. "Küçük akşamlar"da personel koyu sarı bir kıyafetle eldivensiz olarak hizmet ediyor, "şölen"lerde ise uşaklar beyaz eldivenle siyah ipek yakalı, gümüş düğmeli kiremit kahverengisi bir üniforma taşıyordu. Her zaman vermut ve İspanyol şaraplarıyla başlanır, sonra Burgonya ve Bordo şarabına geçilirdi. Akabinde şampanya, arkasından da konyak gelir, kapanış ise memlekete gerekli saygıyı göstermek üzere, bu toprakların ürünü olan doksanlıkla yapılırdı.

Kont Chojnicki'de müstesna feodal hafif süvari alayının subayları ile Avcı Taburu'nun çoğunlukla burjuva kökenli subayları arasında ömür boyu sürecek göz yaşartıcı dostluklar kurulur, şatonun geniş, kemerli pencereleri ertesi günün yaz sabahında rengârenk piyade ve süvari üni-

formalarından oluşan bir karmaşayı gözler önüne serer, uyuyanlar altın rengindeki güneşi horultularla karşılardı. Sabah saat beş civarında telaşlı bir grup emir eri beyefendileri uyandırmak üzere şatoya koştururlardı. Çünkü saat altıda alaylar talimlere başlıyordu. Alkolün yoramadığı ev sahibi çoktan küçük av köşküne varmış olurdu. Orada garip cam tüp, ısıtıcı ve cihazlarla meşgul oluyor, sahiden de simyacılıkla ilgili aptalca deneylere dalıyordu. Altın elde etmeyi başaramasa bile, en azından rulet oyununda kazanmayı biliyordu. Bazen seneler önce ölmüş gizemli bir kumarbazdan güvenilir bir "sistem" miras aldığını ima ederdi.

Yıllardan beri parlamento üyesiydi ve seçim bölgesindeki rakiplerini parasıyla gücünün yardımıyla gafil avlıyor, sürekli yeniden seçiliyordu; hükümetin gözdesiydi, dahil olduğu parlamento kurumunu hor görüyordu. Parlamentoda hiçbir konuşma yapmamış, kimseye laf atmamıştı. Chojnicki inançsız, alaycı, korkusuz, tereddütsüz bir tavırla İmparator'un fikirlerden yoksun bir ihtiyar, hükümetin sersemlerden oluşan bir çete, parlamentonun saf, patetik enayilerden meydana gelen bir topluluk ve devlet kurumlarının rüşvetçi, korkak ve tembel olduğunu dile getiriyordu. Ona göre Alman kökenli Avusturyalılar vals dansçıları ve şarap şarkıcılarıydı, Macarlar kokuyordu, Çekler doğuştan çizme yalayıcılarıydı, Ukraynalılar maskeli ve hain Ruslardı, "hırtlar ve sümsükler" olarak adlandırdığı Hırvatlar ve Slovenler süpürgeci ve kebapçılardı, kendisinin de dahil olduğu Lehler ise zampara, berber ve moda fotoğrafçılarıydı. Gezip tozduğu Viyana'dan veya dünyanın başka yerlerinden her dönüşünde aşağı yukarı şöyle bir konuşma yapmayı adet haline getirmişti:

"Bu İmparatorluk çökmek zorunda. İmparator gözlerini kapadığı anda, yüzlerce parçaya bölünürüz. Balkanlar bizden daha güçlü olacak. Tüm halklar rezil, küçük dev-

letlerini kuracak, hatta Yahudiler bile Filistin'de bir krallık ilan edecek. Viyana'da demokratlar pis kokularını yaymaya başladı, Ringstraße'ye artık katlanamıyorum. Kızıl bayraklı işçiler artık çalışmak istemiyor. Viyana Belediye Başkanı sofu bir kapıcı. Papazlar halkın peşine takıldı; kiliselerde vaazlar Çekçe okunuyor. Burgtheater'de pis Yahudi parçaları oynanıyor ve her hafta Macar bir oturak fabrikatörü Baron yapılıyor. Beyler, beni iyi dinleyin, eğer şimdi silahlar konuşmazsa, yakında her şey bitecek. Bunu hep birlikte göreceğiz!"

Kont'un dinleyicileri gülüyor, bir bardak daha içiyorlardı. Kont'u anlamıyorlardı. Özellikle seçimlerde Kont Chojnicki'nin vekilliğini güvenceye almak için ateş ediyor, böylece dünyanın durup dururken batmayacağını göstermiş oluyorlardı. İmparator hâlâ hayattaydı, ondan sonra da Veliaht tahta çıkacaktı. Ordu talimlerini yapıyor, kurallara uygun olarak rengârenk parlıyordu. Halklar hanedanı seviyor, ulusal giysileriyle ona biat ediyorlardı. Chojnicki latife yapıyor olmalıydı.

Ancak arkadaşlarından daha duyarlı, daha hüzünlü olan, şimdiye değin iki kez karşılaştığı ölümün hışırdayan, karanlık kanatlarının yankısını sürekli bir şekilde ruhunun derinliklerinde hisseden Teğmen Trotta zaman zaman bu öngörülerin kasvetli ağırlığını algılayabiliyordu.

X

Teğmen Trotta her hafta nöbet sırası ona geldiğinde Bölge Valisi'ne tekdüze raporlarını yazmaktaydı. Kışlada elektrik ışığı yoktu. Nöbet odalarında Solferino Kahramanı'nın zamanındaki gibi eski, yönetmeliğe uygun mumlar yakılıyordu. Bunlar şimdi artık kar beyazı renginde, daha sert stearinden oluşan, fitilleri iyi örülmüş, düzgün alevli "Apollon mumları"ydı. Teğmen'in mektup-

ları, burada değişikliğe uğramış yaşam tarzıyla sınır bölgesindeki alışılmadık hayat koşulları ile ilgili herhangi bir bilgi içermiyordu. Bölge Valisi ise soru sormaktan imtina ediyordu. Her dördüncü pazar günü düzenli bir şekilde oğluna gönderdiği yanıtlar aynı Teğmen'in mektupları gibi tekdüzeydi.

Yaşlı Jacques, Bölge Valisi'nin yıllardan beri her sabah kahvaltısını yaptığı odaya postayı getirirdi. Biraz kenarda köşede, gündüzleri kullanılmayan bir odaydı burası. Doğuya bakan pencere her sabah açık, kapalı, sıcak, serin ve yağmurlu havayı seve seve içeriye buyur eder, kahvaltı sırasında yaz kış açık dururdu. Bölge Valisi bacaklarını kışın sıcak bir şala sarardı; masa geniş cepheli sobaya yakındı, sobada Jacques'ın yarım saat önce yaktığı ateş çatırdardı. Her yıl, on beş nisanda Jacques sobayı yakmayı bırakırdı. Her yıl, on beş nisanda Bölge Valisi hava durumuna aldırmaksızın yaza özgü sabah gezintilerini devreye sokardı. Saat altıda berber kalfası uykusunu almamı, henüz kendisi de sakal tıraşı olmamış bir vaziyette Trotta'nın yatak odasına girerdi. Saat altıyı çeyrek geçe Bölge Valisi'nin çenesi kaymak gibi, pudralanmış olarak hafif kırlaşmış favorilerin arasında yatıyor olurdu. Saçsız kafaya masaj yapılmış; birkaç damla kolonya ile ovulan kafa derisi hafif kızarmıştı; kısmen burun deliklerinde, kısmen kulaklarda uzamış olan, bazen de kolalı yakanın üzerindeki ensede çoğalan tüm fuzuli tüyler tamamen alınmıştı. Bölge Valisi sonra açık renkli bastonuyla silindir şapkasını alıp şehir parkına giderdi. Üstünde gri düğmeli, küçük yırtmaçlı beyaz bir yelekle güvercin grisi bir ceket olurdu. Ütü çizgisi olmayan dar pantolon, koyu gri subyeler vasıtasıyla en yumuşak oğlak derisinden sivri uçlu, dikişsiz, maskaratasız çizmelere tutturulmuştu. Sokaklar henüz boş olurdu. İki hantal kahverengi atın çektiği sulama arabası tümsekli parkeler üzerinden takırdayarak gelir, arabanın tepesindeki sürü-

cü Bölge Valisi'ni görür görmez kırbacı indirir, dizginleri fren kolunun etrafına dolar, elindeki kasketiyle kasket dizlerine değecek kadar yere eğilirdi. Arabacı küçük şehirde, hatta tüm bölgede Herr von Trotta'nın neşeyle, neredeyse coşkuyla el salladığı tek kişiydi. Şehir parkının girişinde belediye zabıtası selama dururdu. Bölge Valisi zabıtaya elini hiç kımıldatmaksızın, "merhaba" der, sonra da maden suyu büfesinin sarışın sahibesine yönelirdi. Burada şapkasını hafifçe kaldırır, bir bardak maden suyu içer, yeleğinin cebinden eldivenlerini ellerinden sıyırmaksızm madeni para çıkartıp gezintisine devam ederdi. Fırıncı, baca temizleyici, manav ve kasapla karşılaşır, hepsi selam verirdi. Bölge Valisi selamları işaretparmağını şapkasının kenarına dokundurarak yanıtlardı. Herr von Trotta aynı kendisi gibi sabah yürüyüşlerini seven Belediye Meclisi üyesi eczacı Kronauer'e vardığında şapkasını çıkartır, bazen, "Günaydın, Sayın Eczacı," der, durarak, "nasılsınız?" diye sorardı. "Çok iyi," derdi Eczacı. Bölge Valisi bunun üzerine, "Çok sevindim," der, şapkasını tekrar hafifçe kaldırıp yürüyüşünü sürdürürdü.

Saat sekizden önce geri dönmezdi. Bazen koridorda veya merdivenlerde postacıyla karşılaşırdı. O zaman bir süreliğine sekretaryaya uğrardı. Çünkü mektupları kahvaltıda tepsinin üstünde görmek hoşuna gidiyordu. Kahvaltı sırasında birisini görmesi veya birisiyle konuşması pek olası değildi. Yaşlı Jacques'ın arada sırada kış aylarında sobaya bakmak, yaz aylarında ise çok fazla yağmur yağarsa pencereyi kapamak üzere içeriye girdiği olurdu. Fräulein Hirschwitz'in içeriye girmesi söz konusu bile değildi. Bölge Valisi için Fräulein Hirschwitz'in görüntüsü saat birden önce dehşet vericiydi.

Mayıs sonlarında bir gün Herr von Trotta saat sekizi beş geçe gezintisinden eve döndü. Postacı çoktan gelmiş olmalıydı. Herr von Trotta kahvaltı odasında masadaki ye-

rini aldı. Rafadan yumurtası her zamanki gibi gümüş tasın içinde duruyor, bal altm renginde parlıyor, küçük taze francalalar her gün olduğu gibi etrafa sıcak, mayalı bir koku yayıyor, kocaman, koyu yeşil bir salata yaprağının içindeki sarı tereyağı ışıldıyor, altın şeritli kahveliğin içinden buharlar yükseliyordu. Hiçbir eksik yoktu. En azından Herr von Trotta'ya ilk anda hiçbir eksik yokmuş gibi göründü. Fakat sonra hemen doğruldu, peçeteyi yerine koyup masanın üzerindekileri bir kez daha inceledi. Mektuplar alışıldık yerlerinde değildi. Bölge Valisi'nin hatırladığı kadarıyla resmi postanın gelmediği hiçbir gün olmamıştı. Herr von Trotta ilkin dünyanın hâlâ yerinde durup durmadığına bakmak üzere açık pencereye gitti. Evet, şehir parkının yaşh kestane ağaçlarının tepeleri hâlâ sık, yeşil yapraklarla kaplıydı ve dallara gizlenmiş kuşlar her sabah olduğu gibi cıvıldıyordu. Bu saatlerde hep Bölge Valiliği'nin önünde duran süt arabası da olağan bir günmüşçesine yerinde durmaktaydı. Böylece Bölge Valisi dışarıda hiçbir şeyin değişmediğini saptamış oldu. Bugün hiçbir postanın gelmemiş olması mümkün müydü? Mektupları Jacques unutmuş olabilir miydi? Herr von Trotta masa çanını salladı. Çanın gümüşi sesi sessiz evin içinde dolandı. Kimse gelmedi. Bölge Valisi kahvaltıya şimdilik dokunmadı. Çanı bir kez daha salladı. Nihayet kapıya vuruldu. Fräulein Hirschwitz'in içeriye girdiğini görünce Bölge Valisi şaşırıp, korktu, kendini hakarete uğramış gibi hissetti.

Fräulein Hirschwitz'in üzerinde şimdiye kadar hiç görmediği bir tür sabah zırhı vardı. Koyu mavi muşambadan uzun bir önlük boğazından ayaklarına kadar tüm vücudunu örtüyordu, kafasına sıkı sıkıya geçirdiği beyaz bir başlık yumuşak, etli ve geniş memeli kulaklarını gözler önüne seriyordu. Fräulein Hirschwitz, Herr von Trotta'ya olağanüstü itici göründü, muşamba kokusuna katlanamazdı.

Kadının selamını yanıtsız bırakarak, "Çok can sıkıcı bir durum," dedi. "Jacques nerede?"

"Jacques bugün biraz rahatsız."

Durumu hemen algılayamayan Bölge Valisi, "Rahatsız?" diye tekrarladı. Sonra, "Hasta mı yani?" diye ekledi.

"Ateşi var," dedi Fräulein Hirschwitz.

"Teşekkür ederim," dedi Herr von Trotta ve eliyle, çekilebilirsiniz, anlamına gelen bir işaret yaptı.

Masaya oturdu. Yalnızca kahve içti. Yumurtayı, bah, tereyağını, francalaları tepside olduğu gibi bıraktı. Jacques'ın hastalandığını, dolayısıyla mektupları getirecek durumda olmadığını anlamıştı anlamasına, fakat neden hastalanmıştı Jacques? Hep, örneğin posta hizmetleri gibi, sıhhati yerindeydi. Postaneler aniden mektup taşımacılığını bıraksaydı, kesinlikle bundan daha şaşırtıcı olamazdı. Bölge Valisi'nin kendisi de hiç hastalanmazdı. İnsan hastalanınca ölürdü. Hastalık doğanın insanları ölüme alıştırma çabasından başka bir şey değildi. Örneğin kolera gibi, Herr von Trotta'nın gençliğinde korku salan salgın hastalıkları bazıları yenebiliyordu. Fakat farklı isimler taşıyan, insana gizlice yaklaşan hastalıklar sonu getirirdi. Bölge Valisi'nin küçümseyerek "ordu cerrahı" olarak tanımladığı doktorlar hastalıkları iyileştirebildiklerini iddia ediyordu, fakat bunun nedeni açlıktan ölmek istememeleriydi. Bir hastalığa yakalanıp da yaşamaya devam eden istisnalar olsa bile, Herr von Trotta'nın hatırladığı kadarıyla kendi çevresinde böyle bir istisnaya rastlanmamıştı.

Çanı bir kez daha çaldı. Fräulein Hirschwitz'e, "Postayı istiyorum," dedi. "Ama lütfen birisiyle gönderin! Bu arada, Jacques'ın neyi var?"

"Ateşi çıktı," dedi Fräulein Hirschwitz. "Üşütmüş olmalı!"

"Üşütmüş mü? Mayıs ayında?"

"Artık genç değil!"

"Doktor Sribny'yi çağırın!"

Doktor Sribny bölge doktoruydu. Saat dokuzdan on ikiye kadar Bölge Valiliği'nde görev yapıyordu. Biraz sonra gelmesi gerekiyordu. Bölge Valisi'nin düşüncesine göre Doktor Sribny "dürüst bir adam"dı.

Bu arada mübaşir postayı getirdi. Bölge Valisi yalnızca zarflara baktı, postayı geri verip sekretaryaya koyulmasını emretti. Pencerenin önünde duruyor, dışarıdaki dünyanın kendi evinde meydana gelen değişikliklerden hâlâ hiçbir haberi olmamasına şaşırıyordu. Bugün ne bir şey yemiş, ne de postayı okumuştu. Jacques gizemli bir hastalıktan yatağa düşmüştü. Hayatsa olağan akışını sürdürüyordu.

Herr von Trotta ağır adımlarla ve kafası karmaşık düşüncelerle meşgul bir vaziyette daireye gitti ve her gün olduğundan yirmi dakika sonra yazı masasına oturdu. Rapor vermek üzere Bölge Baş Komiseri geldi. Dün yine Çek işçilerin bir toplantısı olmuştu. Bir Slav şenliğinin yapılacağı duyurulmuştu ve "Slav ülkelerinden" delegeler yarın gelecekti; "Slav Ülkeleri"yle Sırbistan ve Rusya kastedilmekteydi, fakat bu durum resmi dilde hiçbir zaman telaffuz edilmezdi. Almanca konuşan sosyal demokratlar da göze çarpıyorlardı. İspiyoncu raporlarına göre iplik fabrikasında bir işçi kızıl partiye girmek istemediği için mesai arkadaşları tarafından dövülmüştü. Tüm bunlar Bölge Valisi'ni endişelendiriyor, incitiyor, şaşırtıyor, ona acı veriyordu. Halkın itaatsiz kesimlerinin devleti zayıflatmak, Majesteleri İmparator'a karşı doğrudan veya dolaylı olarak hakarette bulunmak, yasaları zaten olduklarından daha kudretsiz kılmak, sükûneti bozmak, edebi yaralamak, onuru hor görmek, Çek okulları kurmak, parlamentoya, muhalif vekillerin girmesini sağlamak gibi çabaların hepsini kendisine, yani Bölge Valisi'ne karşı yapılan eylemler olarak görüyordu. Başlangıçta halkları, otonomiyi ve "daha fazla haklar" talep eden "halk"ı yalnızca küçük görmüştü.

Şimdi ise onlardan nefret ediyordu; işçilerden, kundakçılardan, seçim konuşmacılarından. Bölge Komiseri'ne, göstericilerin herhangi bir "rezolüsyon" kaleme almaya kalkıştığı her türlü toplantıyı hemen dağıtması için talimat verdi. Son zamanlarda modern olan sözcüklerin içerisinde en fazla nefret ettiği sözcüktü "rezolüsyon"; belki de tek bir harf değişikliğiyle tüm kelimelerin içerisinde en reziline, "revolüsyon" kelimesine dönüştürülebildiği için. Bu sözcüğü tamamen yok etmişti. Resmi kullanım da dahil olmak üzere kelime haznesinde böyle bir sözcük yoktu; eğer altmda çalışan memurlardan birisi faal bir sosyal demokrat için "revolüsyoner ajitatör" tanımlamasını kullanmışsa, bu kelimenin üstünü çiziyor ve kırmızı kalemle "şüpheli şahıs" olarak düzeltiyordu. Belki İmparatorluğun herhangi bir yerinde revolüsyonerler olabilirdi, fakat Herr von Trotta'nın bölgesinde yoktu.

"Başçavuş Slama'yı öğleden sonra bana gönderin," dedi Herr von Trotta komisere. "Şu Slav şenliği için jandarma desteği isteyin. Valilik için kısa bir rapor istiyorum, yarın bana verirsiniz. Belki askeri makamlarla bağlantı kurmamız gerekecek. Jandarma birliği yarından itibaren harekete hazır vaziyette bulunacak. Alarm durumuyla ilgili Bakanlık kararnamesinin kısa bir özetini istiyorum."

"Emredersiniz, Sayın Bölge Valisi."

"Tamam. Doktor Sribny geldi mi?"

"Hemen Jacques'ın yanına gitmesi söylendi."

"Onunla konuşmak istiyorum."

Bölge Valisi o gün eline başka bir dosya almadı. Bölge Valiliği'ne alışmaya başladığı o sakin yıllarda henüz özerkçiler ve sosyal demokratlar yoktu, "şüpheli şahıs"ların sayısı nispeten azdı. Yıllar içinde bunların arttığı, yaygınlaştığı ve tehlikeli bir hale geldiği de hissedilmemişti. Bölge Valisi dünyada meydana gelen azap verici değişiklikleri Jacques'm hastalanmasıyla birlikte daha yeni fark

ediyormuş gibiydi ve yaşlı uşağın yatağının kenarına ilişen ölümün yalnızca Jacques'ı tehdit etmediğini hissediyordu. Jacques ölürse, Solferino Kahramanı da bir anlamda yeniden ölmüş olacaktı ve –o anda Herr von Trotta'nın kalbi duracak gibi oldu– Solferino Kahramanı'nın ölümden kurtardığı kişi de. Belki de bugün yalnızca Jacques hastalanmamıştı! Posta masada Bölge Valisi'nin önünde henüz açılmamış bir vaziyette duruyordu, mektupların ne içerdiğini kim bilebilirdi! Slavlar, İmparatorluğun ortasında, resmi makamların ve jandarmanın gözü önünde toplanıyordu. Bölge Valisi'nin, Slav halkları içinde büyük bir kesim oluşturmalarına rağmen, küçük bir grup olarak göstermek için "şölenciler" diye tanımladığı eylemciler; jimnastik yaptıklarını ve adalelerini güçlendirdiklerini iddia ediyorlardı. Fakat gerçekte Çar tarafından beslenen ajan ve asilerdi. Dünün "Fremdenblatt" gazetesinde, Prag'taki Alman öğrencilerin zaman zaman "Ren Nehri'nde Nöbet" marşını, Avusturya'nın Avusturya'yla ittifak halindeki ezeli düşmanı Prusya ulusal marşını söylediği yazılıydı. İnsan artık kime güvenebilirdi ki? Bölge Valisi'nin içi ürperdi. Ve burada çalışmaya başladığından beri kuşkusuz ilk defa bu sıcak ilkbahar gününde pencereye giderek pencereyi kapadı.

Herr von Trotta o anda içeriye giren Bölge Doktoru'na Jacques'ın sağlık durumunu sordu. Doktor Sribny, "Eğer zatürreeye çevirirse dayanamaz. Çok yaşlı. Kırk derece ateşi var. Papazın gelmesini rica etti," dedi. Bölge Valisi başını masanın üstüne doğru eğdi. Doktor Sribny'nin, yüzünde bir değişiklik algılamasından korkuyor ve gerçekten de yüzünde bir şeylerin değişmeye başladığını hissediyordu. Çekmeceyi çekti, puro kutusunu çıkardı ve Doktor'a bir puro ikram etti. Konuşmaksızın eliyle koltuğu gösterdi. Şimdi her ikisi de puro içiyordu. "Demek çok fazla umudunuz yok?" diye sordu Herr von Trotta sonunda. Doktor, "Doğruyu söylemek gerekirse, aslında çok az umut var,"

diye yanıtladı. "Bu yaşta..." Cümleyi tamamlamadı ve sanki efendisinin uşağından çok genç olup olmadığını anlamak istercesine Bölge Valisi'ne baktı. "Hiç hastalanmadı," dedi Bölge Valisi, sanki bu tespiti hafifletici bir sebepmiş ve Doktor yaşam hakkında karar veren bir mercimişçesine. "Evet," dedi Doktor yalnızca. "Böyle durumlara rastlanır. Kaç yaşında acaba?" Bölge Valisi düşündü ve sonra,"Yetmiş sekiz-seksen civarında," dedi. "Evet," dedi Doktor Sribny, "ben de öyle tahmin etmiştim. Yani, bugün öyle tahmin etmiştim. Birisi ortalıkta dolaştığı sürece, insan onun hep yaşayacağını sanıyor!"

Bölge Doktor'u bu sözlerinin akabinde doğruldu ve işinin başına döndü.

Herr von Trotta bir kâğıda "Jacques'ın evindeyim" yazdı, kâğıdı bir kâğıt ağırlığının altına koydu ve avluya indi.

Jacques'ın evine hiç gitmemişti. Küçük çatısına göre biraz fazlaca büyük bir bacası olan minnacık ev, avlunun arka duvarına inşa edilmişti. Sarı tuğlalardan oluşan üç duvarı ve ortada kahverengi bir kapısı vardı. İlkönce mutfağa, oradan da bir cam kapı vasıtasıyla oturma odasına giriliyordu. Jacques'ın evcil kanaryası kafesinin tepesindeki tutacağın üstünde duruyordu; kafesin hemen yanında, beyaz perdelerin biraz kısa geldiği ve camların olduğundan daha büyük göründüğü bir pencere vardı. Parlak masa duvara yaslanmıştı. Masanın üstünde yuvarlak aynalı ve ışık güçlendiricili mavi bir gaz lambası asılıydı. Kutsal Meryem Ana büyük bir çerçeve içerisinde masanın üstünde duruyordu ve akraba portreleri gibi duvara yaslanmıştı. Jacques, kafası pencere duvarına bakar vaziyette, dağ gibi bir beyaz örtü ve yastık yığınının arasında yatıyordu. Papazın geldiğini sandı ve yakında Tanrı'nın rahmetine kavuşacağı umuduyla rahatlayarak derin bir nefes aldı. Sonra, "Ah, Sayın Baron," dedi. Bölge Valisi yaşlı adama yaklaştı.

Bölge Valisi'nin büyükbabası da, jandarma başçavuşu da benzer bir odada, malulen emeklilerin binasında katafalka koyulmuştu. Bölge Valisi'nin gözlerinin önünde büyük beyaz mumların, perdeleri kapalı odanın yarı karanlığında yaydığı sarımsı ışık ve tören üniforması giydirilmiş cesedin çizmelerinin kocaman tabanları belirdi. Şimdi Jacques'a mı gelmişti sıra? Yaşlı adam dirseğinin üzerine dayandı. Başında koyu mavi yünden örülmüş bir uyku takkesi vardı ve sık ilmiklerin arasından gümüş renkli saçları ışıldıyordu. Kemikli ve yüksek ateşten kızarmış tıraşlı yüzü renkli fildişini andırıyordu. Bölge Valisi yatağın yanındaki sandalyeye oturdu ve, "Doktor bana biraz önce durumun çok kötü olmadığını söyledi. Bir nezle herhalde," dedi. "Emredersiniz, Sayın Baron," diye yanıtladı Jacques ve yorganın altında topuklarını birbirine vurmaya çabaladı. Yatağın içinde doğrulup oturdu ve, "Çok özür dilerim," diye ekledi. "Yarın geçer herhalde!" "Birkaç gün içinde kesinlikle geçer!" "Papazı bekliyorum, Herr Baron!" "Evet, evet," dedi Herr von Trotta, "gelir. Bunun için daha çok zaman var!" Jacques, papazın yaklaştığını sanki görebiliyormuş gibi bir sesle, "Yola çıktı," dedi ve "Gelecek," diye devam etti. Bölge Valisi'nin yanında oturduğunu aniden unutmuş gibiydi. "Merhum Herr Baron öldüğünde hiçbirimiz bir şey anlamamıştık," dedi. "O sabah veya bir önceki günün sabahı avluya inmiş ve, 'Jacques, çizmelerim nerede?' diye sormuştu. Evet, bir önceki günün sabahıydı. Ertesi sabah ise çizmelere ihtiyacı kalmadı. Sonra hemen kış başladı, çok soğuk bir kıştı. Sanıyorum, kışa kadar ben de dayanabilirim. Kışa artık çok fazla kalmadı, biraz sabırlı olmam lazım. Şimdi temmuzdayız, yani temmuz, haziran, mayıs, nisan, ağustos ve kasım var, Noel'de artık gidebilirim herhalde. Bölük, marş!" Durdu ve büyük, parlak, mavi gözleriyle Bölge Valisi'ne camdan dışarıya bakıyormuş gibi baktı.

Herr von Trotta yaşlı adamı yavaşça yastıklara bastırmaya çalıştı, fakat Jacques'ın bedeni kaskatıydı ve direniyordu. Yalnızca başı ve koyu mavi uyku takkesi hiç durmaksızın titriyordu. Sarımtırak, geniş, kemikli alnında minnacık ter damlaları parlıyordu. Bölge Valisi arada sırada ter damlalarını mendiliyle siliyor, fakat sürekli yeniri geliyordu. Herr von Trotta yaşlı Jacques'ın elini kendi elinin içine aldı ve elin dış tarafının kızarık, pullu, çatlak derisine ve çok ayrık duran güçlü başparmağa baktı. Sonra eli itinayla tekrar yorganın üzerine koydu, sekretaryaya geri döndü, mübaşire papaz ile birlikte bir de hemşire getirmesini emretti, Fräulein Hirschwitz'ten de bu arada Jacques'ın yanında kalmasını istedi, şapka, baston ve eldivenlerini getirtti ve alışıldık olmayan bu saatte, parkta bulunan insanların şaşırmasına neden olacak bir yürüyüşe çıktı.

Ancak parkta fazla kalamadı ve kestane ağaçlarının gölgesini terk ederek tekrar eve döndü. Evin kapısına yaklaştığında papazın ayin sırasında çıkardığı çan seslerini duydu. Şapkasını çıkardı, başını eğdi ve kapının önünde öylece durdu. Yoldan geçen başka insanlar da durdu. Papaz dışarıya çıktı. İnsanlardan bazıları Bölge Valisi koridorda gözden kaybolduncaya kadar bekledi, sonra merakla kapıya yaklaştı ve mübaşirden Jacques'ın ölüm döşeğinde olduğunu öğrendi. Jacques şehirde tanınıyordu. İnsanlar ölmekte olan yaşlı adamı birkaç dakika boyunca saygıyla susarak andı.

Bölge Valisi avluyu geçti ve ölüm döşeğindeki ihtiyarın odasına girdi. Karanlık mutfakta itinayla şapka, baston ve eldivenleri koyabileceği bir yer aradı, sonra hepsini dolabın raflarına, tencere ve tabakların arasına yerleştirdi. Fräulein Hirschwitz'i dışarıya yollayıp yatağın yanına oturdu. Güneş şimdi gökyüzünde yükselmişti ve Bölge Valiliği'nin geniş avlusunu kaplayıp pencerelerden

Jacques'ın odasına vuruyordu. Beyaz, kısa perdeler neşeli, güneş dolu bir önlük gibi asılı duruyordu. Kanarya neşeyle ve hiç durmaksızın cıvıldıyor, çıplak ve dümdüz döşeme tahtaları güneşin ışığında sarımsı parlıyordu; güneş ışığının oluşturduğu geniş, gümüşi bir şerit yatağın ayak tarafını kaplamış ve yorganın alt tarafı şimdi daha güçlü, adeta ilahi bir beyaza bürünmüştü, güneş artık yatağın dayalı durduğu duvara da tırmanmaktaydı. Avlunun duvarları boyunca duran ve şimdiye kadar her gün onların gölgelerine sığınan Jacques'ın yaşında –belki de daha yaşlı– olması gereken ağaçların üzerinden zaman zaman yumuşak bir rüzgâr esiyor, ağaçların tepelerinin hafifçe kıvrılmasına neden oluyordu. Jacques bunu biliyor gibiydi. Çünkü doğruldu ve, "Lütfen, Sayın Baron, pencere," dedi. Bölge Valisi pencereyi açtı ve avlunun mayıs ayma özgü şen sesleri hemen küçük odanın içine doluştu. Ağaçların hışırtıları, rüzgârın yumuşak nefesi, parlak İspanyol böceklerinin coşkulu vızıltısı ve çayırkuşlarının sonsuz yüksekliklerden gelen cıvıldaması duyuluyordu. Kanarya dışarıya fırladı, ama yalnızca hâlâ uçabildiğini göstermek için. Çünkü birkaç saniye sonra geri geldi, pencere eşiğine kondu ve iki misli bir gayretle cıvıldamaya koyuldu. Dünya neşe doluydu, hem içeride hem de dışarıda. Jacques yataktan sarktı ve hiç kıpırdamadan sesleri dinledi, alnındaki ter damlacıkları parlıyor, ince ağzı yavaş yavaş açılıyordu. İlkönce yalnızca sessizce gülümsedi. Sonra gözlerini kıstı, kuru ve kızarık yanakları elmacık kemiklerinin üzerinde kırış kırış oldu; muzip bir ihtiyar gibi görünüyordu, genzinden hafif bir kıkırdama yükseldi. Gülüyordu. Hiç durmaksızın gülüyordu; yastıklar hafifçe titriyor, karyola ise biraz inliyordu. Bölge Valisi de bıyık altından gülümsedi. Evet, ölüm yaşlı Jacques'ın yanına ilkbaharda salınarak dolaşan neşeli bir genç kız gibi gelmekteydi; Jacques ağzını araladı ve Herr von Trotta'ya seyrek, sarı dişlerini gösterdi. Elini

kaldırdı, pencereyi gösterdi ve sürekli kıkırdayarak başını salladı. "Güzel bir gün," dedi Bölge Valisi. "Geliyor, işte oradan geliyor," dedi Jacques. "Beyaz atının üzerinde, beyazlar giyinmiş, neden bu kadar yavaş geliyor? Bak, bak, ne kadar yavaş! Merhaba! Merhaba! Yaklaşmaz mısınız? Gelin, lütfen gelin! Güzel bir gün, öyle değil mi?" Elini indirdi bakışını Bölge Valisi'ne çevirdi ve konuşmaya devam etti: "Ne kadar yavaş geliyor atının üstünde! Bunun nedeni öbür taraftan olması! Uzun bir zamandan beri ölü ve taşların üstünde at sürmeye artık alışık değil! Eskiden olsaydı başka olurdu! Yüzünü hatırlıyor musun? Resmi görmek istiyorum. Değişti mi acaba? Getir, resmi getir, ne olur, getir! Lütfen, Herr Baron."

Bölge Valisi, Jacques'ın Solferino Kahramanı'nın portresini kastettiğini hemen anladı ve itaat ederek dışarıya çıktı. Hatta merdivenleri ikişer ikişer tırmandı, aceleyle sigara odasına girdi ve bir sandalyenin üzerine çıkıp Solferino Kahramanı'nın portresini aşağıya indirdi. Portre biraz tozlanmıştı; üfledi ve biraz önce ölüm döşeğindeki yaşlı adamın alnını sildiği mendili resmin üstünde gezdirdi. Bölge Valisi hâlâ hiç durmaksızın gülümsüyordu. Neşe doluydu. Çoktandır neşeli olmamıştı. Resmi kolunun altına sıkıştırarak süratle avludan geçti ve Jacques'm yatağına yaklaştı. Jacques uzun uzun portreye baktı, işaretparmağını uzattı, parmağının ucunu Solferino Kahramanı'nın yüzünde dolaştırdı ve sonra, "Güneşe tut," dedi. Bölge Valisi denileni yaptı. Portreyi yatağın ayak tarafındaki güneş ışığına tuttu. Jacques doğruldu ve, "Evet, aynı böyle görünüyordu," dedi, sonra kendisini tekrar yastıkların üstüne bıraktı.

Bölge Valisi resmi masanın üstüne, Meryem Ana'nın yanına koydu ve yatağa geri döndü. "Yakında oraya doğru yola çıkacağım," dedi Jacques ve tavanı gösterdi. "Daha çok vaktin var," diye yanıtladı Bölge Valisi. "Yok, yok," dedi Jacques ve tiz bir sesle güldü. "Yeterince uzun bir

zamanım oldu. Şimdi yolculuk yukarıya. Kaç yaşında olduğuma bir baksana. Ben unuttum." "Nereye bakayım?" "Oraya, aşağıya," dedi Jacques ve karyolanın altını işaret etti. Karyolanın altında bir çekmece vardı. Bölge Valisi çekmeceyi çekti. Çekmecenin içinde kahverengi ambalaj kâğıdına sarılıp düzgün bir şekilde bağlanmış küçük bir paket, paketin yanında da üstünde renkli ama silik bir resim bulunan yuvarlak bir teneke kutu gördü; resimde beyaz perukalı bir kız çoban canlandırılmıştı, Bölge Valisi teneke kutunun, çocukluğunda arkadaşlarının evlerindeki Noel ağaçlarının altına koyulan şekerleme kutularından olduğunu hatırladı. Jacques, "İşte orada defter," dedi. Jacques'ın askerlik defteriydi bu. Bölge Valisi sapsız gözlüğünü burnunun üzerine yerleştirdi ve okudu: "Franz Xaver Joseph Kromichl." "Bu senin defterin mi?" diye sordu Herr von Trotta. "Tabii," dedi Jacques. "Ama burada adının Franz Xaver Joseph olduğu yazılı?" "Öyle zaten!" "Peki, neden kendine Jacques dedin?" "Onun emriydi!" "Demek öyle," dedi Herr von Trotta ve doğum yılını okudu. "O halde ağustosta seksen iki olacaksın!" "Bugün ayın kaçı?" "On dokuz mayıs" "Ağustosa ne kadar var?" "Üç ay." "Öyle mi," dedi Jacques sakin bir şekilde ve tekrar arkasına yaslandım "Demek yeni yaşımı göremeyeceğim."

"Kutuyu aç," dedi Jacques ve Bölge Valisi kutuyu açtı. Jacques, "Kutunun içinde Aziz Antonius ve Aziz George var," diye devam etti. "Onları sen al. Bir parça da meşe kökü var, yüksek ateşe karşı. Onu oğluna ver, Carl Joseph'e. Benden selam söyle. Meşe köküne ihtiyacı olabilir, orası bataklık bölgesi. Şimdi pencereyi kapat. Uyumak istiyorum."

Öğlen olmuştu. Yatak en parlak güneş ışınlarının altındaydı. Büyük İspanyol böcekleri pencere camlarına yapışmış hiç kımıldamadan duruyordu, kanarya cıvıldamayı kesmiş şekeri kemirmekteydi. Belediyenin kulesinden on

iki çan sesi geldi ve altuni yankısı avluda yavaşça yok oldu. Jacques sessizce nefes alıyordu. Bölge Valisi yemek odasına gitti.

"Yemek yemeyeceğim," dedi Fräulein Hirschwitz'e. Yemek odasına göz gezdirdi. Jacques hep tam şurada elinde tepsiyle durur, şuradan masaya yaklaşır ve servis yapardı. Herr von Trotta bugün yemek yiyemezdi. Avluya indi, ahşap çıkıntının kahverengi kirişinin altında duvara dayalı duran banka oturdu ve hemşireyi bekledi. Hemşire gelince ona, "Şu anda uyuyor," dedi. Zaman zaman hafif bir esinti hissediliyordu. Ahşap kirişin gölgesi yavaş yavaş büyüyüp genişledi. Sinekler Bölge Valisi'nin favorilerinin etrafında uçuşuyordu. Arada sırada eliyle onları kovalıyor, bunu yaparken manşeti takırdıyordu. İmparator'un hizmetine girdiğinden beri ilk defa hafta içinde güpegündüz hiçbir şey yapmadan oturmaktaydı. Hiçbir zaman tatil yapmak ihtiyacını hissetmemişti. Hayatmda ilk defa kendisine bir gün tatil vermişti. Aklında sürekli yaşlı Jacques vardı ama buna rağmen neşeliydi. Yaşlı Jacques ölüyordu, fakat o sanki büyük bir olay kutluyormuş ve bu nedenle bugünü tatil ilan etmiş gibi hissediyordu.

Aniden hemşirenin kapıdan çıktığını duydu. Hemşire, Jacques'ın açık bir zihinle ve hiç ateşi olmaksızın yataktan kalktığını ve şu anda giyinmekte olduğunu anlattı. Bölge Valisi gerçekten de hemen akabinde yaşlı adamm pencerede durduğunu gördü. Jacques sağlığının yerinde olduğu günlerde yaptığı gibi fırça, sabun ve usturasını pencere eşiğine yerleştirip el aynasını pencerenin kulpuna asmıştı ve tıraş olmaya başlamak üzereydi. Pencereyi açtı ve alışıldık sağlıklı sesiyle, "Ben iyiyim, Sayın Baron, sağlığım yerinde, özür dilerim, lütfen rahatınızı bozmayın," diye seslendi.

"O halde her şey yolunda. Sevindim, çok sevindim. Şimdi Franz Xaver Joseph olarak yeni bir hayata başlayacaksın."

"Jacques olarak kalmayı tercih ederim."

Herr von Trotta bu güzel gelişmeye sevinmiş ama biraz da şaşırmış olarak banka geri döndü, hemşireden her ihtimale karşın kalmasını rica etti ve bu kadar yaşlı insanlarda böylesine hızlı iyileşmelerin mümkün olup olamayacağını sordu. Hemşire bakışlarını tespihine indirdi ve sorunun cevabım tespih taşlarının arasında ararcasına, hem hızlı hem de yavaş iyileşme veya hastalanmanın Tanrı'nm elinde bulunduğunu ve Tanrı'nm ölüm döşeğindeki insanları aniden iyileştirmeye muktedir olduğunu belirtti. Bölge Valisi daha bilimsel bir yanıtı tercih ederdi. Aynı soruyu ertesi gün Bölge Doktoru'na sormaya karar verdi. Büyük bir sıkıntıdan kurtulmuş, fakat içi daha büyük ve açıklanması mümkün olmayan bir huzursuzlukla dolu olarak sekretaryaya gitti. Bugün artık çalışamazdı. Çoktandır onu bekleyen Başçavuş Slama'ya Slavların şenliğiyle ilgili talimatlar verdi, fakat talimatları kesin ve katı değildi. W. Bölgesi ve Krallığın karşı karşıya bulunduğu tehditler Herr von Trotta'ya öğleden öncesine kıyasla birden daha ehemmiyetsiz görünmekteydi. Başçavuş'u gönderdi ama hemen sonra tekrar geri çağırdı ve, "Beni dinleyin Slama, hiç böyle bir şey duydunuz mu, yaşlı Jacques bugün öğleden önce ölecek gibiydi, fakat şimdi neşesi yine yerinde."

Hayır, Başçavuş Slama daha önce böyle bir şey duymamıştı. Bölge Valisi'nin, yaşlı adamı görmek isteyip istemediği sorusu üzerine Slama, bundan mutluluk duyacağını belirtti. Birlikte avluya indiler.

Jacques, önünde askeri bir düzene göre sıraya dizilmiş bir yığın çizme ve elinde bir fırçayla taburesinin üstüne oturmuş, arada sırada var gücüyle içinde ayakkabı cilası bulunan ahşap kutunun içine tükürüyordu. Bölge Valisi önünde durunca doğrulmak istedi, fakat yeterince hızlı değildi ve zaten o anda Herr von Trotta'nın ellerini omuzlarında hissetti. Fırçayı havaya kaldırarak neşeyle

Başçavuş'u selamladı. Bölge Valisi banka oturdu, tüfeği duvara yasladıktan sonra, araya münasip bir mesafe koyarak Başçavuş da oturdu. Jacques taburesinin üzerinde kaldı ve her zamankinden daha yumuşak ve yavaş olmakla birlikte çizmeleri temizlemeyi sürdürdü. Bu arada Jacques'ın odasında hemşire dua ediyordu.

"Bugün Herr Baron'a sen dediğim aklıma geldi, anıden bunu hatırladım," dedi Jacques.

"Önemli değil, Jacques," dedi Herr von Trotta. "Yüksek ateştendi."

"Evet, bunları bir ceset olarak söyledim. Ve Sayın Başçavuş, yanlış beyandan dolayı beni hapse atmanız gerekecek. Çünkü adım Franz Xaver Joseph! Ama mezar taşıma Jacques'ın da yazılmasını isterdim. Hesap cüzdanım askerlik defterimin altında, hesabımda defin ve ayin için yetecek kadar bir şeyler var ama cüzdanda yine Jacques yazılı."

"Zamanı gelince düşünürüz," dedi Bölge Valisi. "Daha vakit var."

Başçavuş yüksek sesle güldü ve alnını sildi.

Jacques bütün çizmeleri pırıl pırıl yapmıştı. Biraz üşüdü; içeriye girdi, yağmurlu havalarda yazın da giydiği kışlık kürküne bürünmüş olarak geri döndü ve tabureye oturdu. Kanarya peşinden geldi, gümüşi başının üzerinde uçtu, bir yer aradı, birkaç halının asılı durduğu boruya kondu ve cıvıldamaya başladı. Kuşun ötmesi az sayıdaki ağacın tepelerinde yüzlerce serçenin uyanmasına yol açtı ve birkaç dakika boyunca havayı cıvıltılı, neşeli bir karmaşa kapladı. Jacques başını kaldırdı ve gururla diğer bütün sesleri bastıran kanaryasını dinledi. Bölge Valisi gülümsedi. Başçavuş mendilini ağzına bastırarak güldü ve Jacques kıkırdadı. Hemşire bile duasına son verdi ve pencereden gülümsedi. Öğleden sonrasının altın rengindeki güneşi ahşap kirişe vuruyor ve ağaçların yemyeşil tepelerinde oyunlar oynuyordu. Böcekler akşam yorgunluğunda sürüler halinde

dans ediyor ve arada sırada bir mayısböceği oturanların önünden vızıldayarak çalıların arasına, büyük bir ihtimalle serçelerin açık gagalarının içine ve böylece felaketine uçup gidiyordu. Rüzgâr hızını artırdı. Kuşlar sustu. Gökyüzünün bir parçası koyu mavi bir renk aldı ve küçük beyaz bulutlar pembeye büründü.

"Artık yatağa git," dedi Herr von Trotta Jacques'a.

Yaşlı adam, "Resmi yukarıya götürmem lazım," diye mırıldandı, gidip Solferino Kahramanı'nm portresini aldı ve merdivenlerin karanlığında kayboldu. Başçavuş yaşlı adamın peşinden bakarak "Garip," dedi.

"Evet, oldukça garip," diye yanıtladı Herr von Trotta.

Jacques geri döndü ve banka yaklaştı. Tek bir kelime etmeksizin ve şaşkınlığa yol açacak bir şekilde Bölge Valisi'yle Başçavuş'un arasına oturdu, ağzını açıp derin bir nefes aldı ve yaşlı ensesi, oturanların ona doğru dönmesine fırsat bırakmadan bankın arkalığına düştü, elleri yana kaydı, kürkünün önü açıldı ve bacakları kaskatı bir vaziyette öne uzandı; terliklerinin ucu yukarıyı gösteriyordu. Avlunun içinden kısa ve güçlü bir rüzgâr esip geçti. Yukarıda küçük kızıl bulutlar yavaşça süzülüyordu. Güneş duvarın arkasında kaybolmuştu. Bölge Valisi uşağının gümüşi başını sol eline aldı ve sağ eliyle kalbini yokladı. Başçavuş korkmuş bir vaziyette öylece duruyordu, siyah kasketi yere düşmüştü. Hemşire uzun, seri adımlarla geldi. Yaşlı adamm elini alıp bir süre parmaklarının arasında tuttu, sonra eli yumuşak bir şekilde kürkün üzerine koydu ve istavroz çıkardı. Sessizce Başçavuş'a baktı. Başçavuş anladı ve Jacques'ı kollarının altından tuttu. Hemşire bacakları kavradı. Jacques'ı bu şekilde taşıyarak küçük odaya götürüp yatağın üzerine yerleştirdiler; ellerini tespihle dolayarak göğsünün üzerinde kavuşturdular ve başının üstüne Meryem Ana'nın resmini koydular. Yatağın önünde diz çöktüler, Bölge Valisi dua etti. Çoktandır dua etmemişti.

Çocukluğunun unutulmuş derinliklerinden bir dua hatırladı ve bunu fısıldayarak okudu, ölü akrabaların ruhsal kurtuluşu için okunan bir dua. Sonra doğruldu, pantolonuna baktı, tozu silkeledi ve peşinde Başçavuş olmak üzere dışarıya çıktı.

Olağan "Hoşça kalın" yerine "Bir gün ben de böyle ölmek isterim, sevgili Slama," dedi ve sigara odasına gitti.

Uşağının naaşınm sergilenmesi ve defnedilmesine yönelik talimatlarını bir dosya kâğıdına bir protokol görevlisi gibi en ince ayrıntısına varana değin özenle yazdı. Ertesi sabah bir mezar yeri aramak üzere mezarlığa gitti, bir mezar taşı satın aldı, mezarın taşının "Burada Franz Xaver Joseph Kromichl, diğer adıyla Jacques yatıyor; yaşlı bir hizmetkâr ve sadık bir dost" şeklindeki yazıtını yazdırdı ve dört at, sekiz üniformalı refakatçiden oluşan birinci sınıf bir defin siparişi verdi. Üç gün sonra merhumun tek yakını olarak tabutun arkasında yürümekteydi; peşinden münasip bir mesafeyle Başçavuş Slama ve Jacques'ı tanıyan, özellikle de Herr von Trotta'nın tabutun arkasında yürüdüğünü gören başka insanlar geliyordu. Böylece Franz Xaver Joseph Kromichl, diğer adıyla Jacques hatırı sayılır bir grup insan tarafından son yolculuğuna uğurlandı.

O günden itibaren ev Bölge Valisi'ne değişik –boş ve yabancı– görünmeye başladı. Posta artık kahvaltı tepsisinin üstünde olmuyordu ama mübaşire bu konuda yeni talimatlar vermekten kaçındı. Küçük, gümüş masa çanlarına artık dokunmuyor, bazen dalgınlıkla eli o tarafa giderse, çanı yalnızca okşamakla yetiniyordu. Öğleden sonraları bazen kulak kabartıyor ve merdivenlerde yaşlı Jacques'ın adımlarını duyar gibi oluyordu. Bazen de Jacques'ın yaşadığı küçük eve gidiyor ve kafesin tellerinin arasından kanaryaya bir parça şeker uzatıyordu.

Görev başında bulunmasının önem taşıdığı Slav şenliğinden öncesine rastlayan bir gün şaşırtıcı bir karar aldı.

Bununla ilgili gelişmeleri bir sonraki bölümde anlatalım.

XI

Bölge Valisi uzak sınır kışlasındaki oğlunu ziyaret etmeye karar vermişti. Bu, Herr von Trotta gibi birisi için kolay bir iş değildi. Krallığın doğu sınırı hakkında alışılmamış tasavvurları vardı. İki okul arkadaşı görev sırasında işledikleri utanç verici suçlar nedeniyle Krallığın, muhtemelen Sibirya rüzgârının uğultularının duyulduğu o uzak bölgesine gönderilmişti. Oralarda ayı ve kurtların yanı sıra, bit ve pire gibi daha korkunç canavarlar da medeni Avusturyalıyı tehdit eder, Ukraynalı köylüler Pagan tanrılara kurbanlarda bulunur, Yahudiler başkalarına ait mal ve mülke karşı öfkeden kudurmuşçasma saldırırlardı. Herr von Trotta eski toplu tabancasını yanına aldı. Karşılaşabileceği maceralar onu asla korkutmuyordu; tam tersine eski arkadaşı Moser ile birlikte babasının çiftliğine dahil gizemli ormanlardaki avlara ve gece yarısı göze aldıkları mezarlık ziyaretlerinin çoktan unutulmuş coşkulu günlerine geri dönmüştü. Fräulein Hirschwitz ile kısaca ve keyifle vedalaştı, onunla bir daha karşılaşmayacağı gibi belirsiz ve cüretli bir umuda sahipti. Tek başına istasyona gitti. Gişenin arkasındaki kasiyer, "Ooo, nihayet uzun bir yolculuk. İyi seyahatler," dedi. İstasyon şefi aceleyle perona koşturdu ve "Görev seyahati mi?" diye sordu. Bölge Valisi, insanın bazen severek gizemli göründüğü o neşeli ruh halinde "Tabiri caizse, Sayın İstasyon Şefi. 'Görev icabı' denilebilir," diye yanıtladı. "Uzun süreli mi?" "Henüz belli değil." "Herhalde oğlunuzu da ziyaret edeceksiniz?" "Mümkün olursa!" Bölge Valisi pencerede durdu ve el salladı. Bölgesine veda ediyor ve geri dönüşü henüz aklına getirmiyordu.

Rehber kitapçığından bir kez daha tüm istasyonları okudu ve kendi kendine, "Oderberg'te aktarma," diye tekrarladı. Kitapçıkta verilen varış ve kalkış zamanlarını gerçek varış ve kalkış zamanlarıyla ve cep saatinin gösterdiği zamanı, trenin geçtiği yerlerdeki istasyon saatleriyle karşılaştırıyor, ne kadar gariptir ki, her sapma onu keyiflendiriyor, kalbinin hoplamasına neden oluyordu. Oderberg'te binmesi gereken trene binmedi. Etrafı merak içerisinde kolaçan ederek peronlarda ve bekleme salonlarında dolaştı, şehre giden uzun yolda bir süre yürüdü. İstasyona geri dönünce, treni iradesi dışında kaçırmış gibi yaptı ve reyon görevlisine üstüne basa basa, "Trenimi kaçırdım," dedi. Görevlinin buna şaşırmaması onu hayal kırıklığına uğrattı. Krakov'da bir kez daha aktarma yapması gerekiyordu. Bunu sevinçle karşıladı. Eğer Carl Joseph'e varış zamanını bildirmemiş ve o "tehlikeli yer"de günde iki tren duruyor olsaydı, çevreyi gözlemlemek üzere bir mola daha verirdi. Her neyse, çevreye pencereden de bakılabiliyordu. İlkbahar onu tüm yolculuk boyunca selamladı. Öğleden sonra hedefine vardı. Trenden, gazetelerin yaşh İmparator'a yakıştırdığı ve yaşh devlet memurlarının da bu arada öğrendiği "canlı bir adımla" indi. O zamanlar Krallık'ta tren ve taşıtlardan inmek, restoran, peron ve evlere adım atmak ve akraba ve arkadaşlara yaklaşmak üzere uygulanan, şimdilerde tümüyle mazide kalmış özel bir tarz hâkimdi; belki kısmen yaşı geçkin beyefendilerin dar pantolonlarının ve birçok kişinin hâlâ çizmelerinin etrafına geçirdiği lastik subyelerin de zorunlu kıldığı bir tarz. Herr von Trotta böylece bu özel tarzda vagondan inmiş oldu. Kapı basamağının hemen önünde duran oğlunu kucakladı. Herr von Trotta bugün birinci ve ikinci sınıf vagonundan çıkan tek yabancıydı. Üçüncü sınıf vagonundan birkaç tatilci, demiryolu çalışanı ve uzun, siyah elbiselerinin etekleri uçuşan Yahudi çıktı. Herkes babayla oğluna baktı. Bölge Valisi bekleme salonu-

na ulaşmak için acele etti. Burada Carl Joseph'i alnmdan öptü. Büfede iki konyak siparişi verdi. Şişelerin durduğu rafların arkasındaki duvarda bir ayna asılıydı. Baba ve oğul içkilerini içerken, aynada birbirlerinin yüzünü inceliyordu. "Ayna mı bu kadar kötü, yoksa gerçekten mi bu kadar berbat görünüyorsun?" diye sordu Herr von Trotta. Elinde olsaydı Carl Joseph, "Gerçekten bu kadar ağardın mı?" diye sormak isterdi. Çünkü babasının favori ve şakaklarında çok beyaz vardı. Bölge Valisi "Bir bakayım sana," diye devam etti. "Gerçekten de aynanın suçu değil, bu! Buradaki görev belki! İyi değil misin?" Bölge Valisi, oğlunun genç bir teğmenin görünmesi gerektiği gibi görünmediğini saptadı. Belki de hastadır, diye düşündü. İnsanı öldüren hastalıkların dışında yalnızca, söylendiği kadarıyla subayların da sıkça yakalandığı o korkunç hastalıklar vardı. Meseleyi, etrafından dolanarak açıklığa kavuşturmak üzere, "Konyak içmene izin var mı?" diye sordu. "Elbette, baba," dedi Teğmen. Seneler öncesinin sessiz öğleden sonralarında onu imtihana çeken bu genizden gelen, otoriter ve hep biraz şaşırtıcı ve soruşturucu, devlet memurlarına özgü ve insanı her türlü yalandan anında caydıran bu ses kulaklarına hâlâ tanıdık gelmekteydi. "Piyadeliği seviyor musun?" "Evet, baba." "Peki ya, atın?" "Buraya getirdim, baba." "Sık sık biniyor musun?" "Nadiren, baba." "Ata binmeyi sevmiyor musun?" "Hayır, hiç sevmedim, baba." Herr von Trotta aniden "Bırak şu 'baba'yı artık," dedi. "Yeterince büyüdün! Ve ben tatildeyim."

Şehre gittiler. "Burası hiç de o kadar yabani değil," dedi Bölge Valisi. "Burada eğlenceler oluyor mu?"

"Çok fazla," dedi Carl Joseph. "Kont Chojnicki'nin evinde. Herkes orada toplanıyor. Onunla tanışacaksın. Onu çok seviyorum."

"Hayatındaki ilk arkadaşın demek?"

Carl Joseph "Alay Doktoru Max Demant da arkada-

şımdı," diye yanıtladı.

"Odan burası, baba," dedi Teğmen. "Arkadaşlar da burada kalıyor ve geceleri bazen gürültü yapıyorlar. Fakat başka otel yok. Sen burada olduğun sürece, kendilerine hâkim olacaklar."

"Önemli değil, önemli değil," dedi Bölge Valisi.

Bavulundan yuvarlak bir teneke kutu çıkardı, kapağını açtı ve kutunun içindekini Carl Joseph'e gösterdi. "Bir kök, bataklık ateşine iyi geliyormuş. Jacques gönderdi sana."

"Ne yapıyor Jacques?"

"Öbür tarafa gitti," dedi Bölge Valisi tavanı göstererek.

"Öbür tarafa gitti," diye tekrarladı Teğmen. Bölge Valisi'ne, sanki yaşlı bir adam konuşuyormuş gibi geldi. Oğlunun belki de pek çok sırrı vardı. Babası hiçbirini bilmiyordu. Herkes onlara baba-oğul diyordu, fakat ikisinin arasında bir sürü sene vardı, dağlar gibi. Carl Joseph'in hakkında başka bir teğmen hakkında bildiğinden daha fazlasını bilmiyordu. Carl Joseph ilkönce süvarilere katılmış, sonra da piyadelere tayinini istemişti. Şimdi Dragonların kırmızı pırpırları yerine Avcıların yeşil pırpırlarını taşıyordu. Böyle işte. Daha fazlasını bilmiyordu. Herhalde yaşlanıyordu. Evet, insan yaşlanıyordu. Artık yalnızca göreve ve vazifelerine ait değildi. Jacques'a ve Carl Joseph'e de aitti. Taş gibi sert, aşınmış kökü birinden diğerine taşıyordu.

Bölge Valisi hâlâ bavulunun üzerine eğilmiş bir vaziyette ağzını araladı ve bavulun içine doğru, sanki açık bir mezara konuşuyormuşçasına konuşmaya başladı. Fakat söylemek istediği gibi, "Seni seviyorum, oğlum," diyemedi, bunun yerine şunları söyledi: "Çok kolay öldü. Gerçek bir mayıs akşamıydı ve tüm kuşlar ötüyordu. Kanaryayı hatırlıyor musun? En yüksek sesle cıvıldayan oydu. Jacqu-

es bütün çizmeleri temizledi. Sonra da öldü, avluda, bankın üstünde! Slama da oradaydı. Yalnızca öğleden önce ateşi vardı. Sana selam söylememi istedi."

Sonra Bölge Valisi başını bavuldan kaldırdı ve oğlunun yüzüne baktı:

"Ben de bir gün aynı böyle ölmek istiyorum."

Teğmen odasına gitti, dolabı açtı ve kökü en üst bölmeye, Katharina'nın mektuplarının ve Max Demant'ın kılıcının yanına koydu. Doktor'un saatini kurdu. İncecik saniye göstericisinin şimdiye değin gördüğü her saatten daha büyük bir hızla daireler çizdiğini ve saatin çıkardığı tik tak seslerinin diğer saatlerden daha yüksek olduğunu sanıyordu. Saatin göstergelerinin herhangi bir hedefi yoktu ve tik tak sesleri anlamsızdı. Yakında babamın cep saatinin tik tak seslerini de duyacağım, saatini bana bırakacak. Odamda Solferino Kahramanı'nm portresi, Max Demant'ın kılıcı ve babamın bana miras bıraktığı bir ata yadigârı asılı olacak. Benimle birlikte her şey toprak olacak. Ben son Trotta'yım!

Kederinden tath bir mutluluk ve soyunun son halkası olacağı kesinliğinden acı bir onur çıkarabilecek kadar gençti henüz. Yakın bataklıklardan kurbağaların yayvan ve uğultulu vıraklamaları geliyor, batan güneş odanın mobilya ve duvarlarını kızıla boyuyordu. Tozlu sokağa vuran yumuşak nal sesleri eşliğinde hafif bir arabanın yaklaştığı duyuldu. Araba durdu, Kont Chojnicki'nin saman sarısı yaz taşıtıydı bu. Arabanın şaklayan kırbacı kurbağaların konserini üç kez yarıda kesti.

Meraklıydı Kont Chojnicki. Onu bütün dünyaya seyahatlere yollayan, kumarhanelerin kumar masalarına bağlayan, eski av köşkünün kapılarının ardına kilitleyen, mebus sıralarına oturtan, her ilkbahar eve dönmesini sağlayan, alışıldık eğlencelerini düzenlettiren ve intihar etmesini önleyen tutku, meraktan başka bir şey değildi.

Yalnızca meraktı Kont Chojnicki'yi hayatta tutan. Doymak bilmez bir meraka sahipti. Teğmen Trotta ona Bölge Valisi olan babasını beklediğini anlatmıştı; Kont Chojnicki en az bir düzine Bölge Valisi ve sayısız teğmen babası tanımasına rağmen Bölge Valisi Trotta'yla tanışmaya can atıyordu. "Ben oğlunuzun arkadaşıyım," dedi Chojnicki. "Benim misafirimsiniz. Oğlunuz söylemiş olmalı! Bu arada sizi bir yerde görmüş olmam gerek. Ticaret Bakanlığı'ndan Doktor Swoboda ile tanışıyor musunuz?" "Okul arkadaşıyız." Chojnicki, "Gördünüz mü?" diye seslendi. "Swoboda benim iyi bir arkadaşımdır. Yeni zamanlarla biraz başı dertte ama iyi bir adam. Dürüst olmama izin verir misiniz? Bana Franz Joseph'i hatırlatıyorsunuz."

Bir anlığına sessizlik hâkim oldu. Bölge Valisi, İmparator'u hiçbir zaman adıyla anmazdı. İmparator'a törenlerde Majesteleri denilir, günlük hayatta ise İmparator sözcüğü kullanılırdı. Chojnicki ise, aynı biraz önce Swoboda dediği gibi Franz Joseph diyordu. "Evet, bana Franz Joseph'i hatırlatıyorsunuz," diye tekrarladı.

Yola çıktılar. Yolun iki tarafında kurbağaların bitmek bilmeyen korosu sürüyor, sonsuz mavi-yeşil bataklıklar uzayıp gidiyordu. Akşam erguvani ve altuni renklerde karşılarından yüzer gibi geliyordu. Tekerleklerin orman yolunun yumuşak kumunda yavaşça dönmesi ve aksların tiz gıcırtısı duyuluyordu. Chojnicki küçük av köşkünün önünde durdu.

Köşkün arka duvarı çam ormanının karanlık kıyısına bakıyordu. Köşk orman yolundan küçük bir bahçe ve taştan bir duvarla ayrılmıştı. Bahçe duvarından evin girişine giden kısa yolun her iki tarafını süsleyen çalılar uzun bir süreden beri budanmadığı için yabani bir başına buyrukluklа yola taşıyor, dallar birbirine doğru uzanıyor ve iki kişinin yan yana yürümesine olanak tanımıyordu. Bu nedenle üç adam arka arkaya yürümekteydi ve onları bu yolu

tanıdığı anlaşılan ve sanki köşkte yaşayan bir insanmışçasına itaatle küçük arabayı çeken at izliyordu. Çalıların arkasında, araya koyu yeşil devetabanlarının karıştığı devedikenleriyle dolu geniş alanlar vardı. Sağ tarafta tepesi kırık taş bir sütun yükseliyordu, belki bir kulenin kalıntısı. Taş sütun devasa bir kırık diş gibi ön bahçenin kucağından gökyüzüne ulaşmaya çalışıyor ve üstünde sayısız koyu yeşil yosun lekesi ve siyah, ince bir çatlak taşıyordu. Ağır ahşap kapının üzerinde Chojnickilerin arması asılıydı, üstünde boynuzları birbirinden ayrılması mümkün olmayan bir şekilde iç içe geçmiş üç erkek geyik kafasının bulunduğu üçe bölünmüş mavi bir kalkan. Chojnicki ışığı yaktı. Yeşil jaluzilerin incecik aralıklarından günün son ışınları hâlâ odaya vuruyordu. Lambanın altındaki sofrada tabak, şişe, sürahi, gümüş çatal-bıçaklar ve çorba kâseleri vardı. "Sizin için küçük bir atıştırmalık büfesi hazırlattırdım," dedi Chojnicki. Üç küçük bardağı su berraklığındaki doksanlıkla doldurdu, bardakların ikisini misafirlere uzattı ve üçüncüsünü havaya kaldırdı. İçtiler. Bölge Valisi bardağı tekrar masanın üstüne geri koyarken biraz şaşkındı. En azından yemeklerin gerçekliği köşkün gizemli havasıyla bir tezat oluşturmaktaydı ve Bölge Valisi'nin iştahı şaşkınlığından daha büyüktü. İçine simsiyah yermantarları katılmış kahverengi ciğer ezmesi, taze buz kristallerinden oluşan pırıl pırıl bir çelengin içinde duruyordu. Narin sülün göğsü, kar beyazı bir tabakta yapayalnız yükseliyordu, etrafı mavi-altuni kenarlıklı ve arma süslü kâselerde servis edilmiş yeşil, kırmızı, beyaz ve sarı sebzelerle çevriliydi. Büyük kristal bir vazonun içerisinde milyonlarca siyah-gri havyar tanesi, sapsarı limon dilimleriyle çevrili bir şekilde kaynaşmaktaydı. Ve büyük, gümüş, üç uçlu bir çatalın bekçilik ettiği yuvarlak, pembe salam tekerleri uzun bir kâsenin içine, küçük, çıtır köy kızlarını andıran kırmızı yanaklı turpların eşliğinde ardı ardına sıralanmıştı. Yağlı, büyük sazan

parçaları ve ince, kaygan turnalar cam, gümüş ve porselen tabaklarda haşlanmış, kızartılmış ve tatlı-ekşi soğanla marine edilmiş bir şekilde uzanıyordu. Siyah, kahverengi ve beyaz ekmekler sade, köy usulü örülmüş hasır sepetlerde bebeklerin beşiklerinde yattığı gibi yatmaktaydı; ekmekler o denli ustaca dilimlenmiş ve sanatsal bir beceriyle sepetlere yerleştirilmişti ki, tek parça gibi görünüyorlardı. Yemeklerin arasına kalın ve şişkin, ince ve uzun, etiketli ve etiketsiz, uzun ve kısa boyunlu, düz, yuvarlak şişeler, dört ve altı köşeli kristal sürahiler ve irili ufaklı bir sürü bardak serpiştirilmişti.

Yemeye başlādılar.

Bölge Valisi bu alışılmadık tarzda ve alışılmadık saatte ikram edilen "atıştırmalığı", sınır bölgesinin alışılmadık adetlerine ilişkin son derece hoş bir alamet olarak algıladı. Eski Avusturya-Macaristan İmparatorluk Monarşisi'nde Herr von Trotta gibi kanaatkâr karakterler bile dikkate değer yeme-içme tutkunlarıydı. Bölge Valisi'nin en son sıradışı bir yemek yemesinin üzerinden uzun bir süre geçmişti. Meşhur lisan bilgileri ve "asi halkları terbiye etme" konusunda sahip olduğu şöhret sayesinde kendisine bahşedilen onurlu bir görev kapsamında, daha yeni ilhak edilen Bosna ve Hersek'e gönderilen Eyalet Valisi Prens M.'nin veda kutlaması bu yemeğe vesile olmuştu o zamanlar. Evet, o gün Bölge Valisi fevkalade yemiş ve içmişti. Diğer bazı içki ve ziyafet akşamlarının yanı sıra, o gün de, aynı Eyalet Valiliği'nden bir takdir aldığı veya Bölge Baş Müfettişliği'ne ve daha sonra Bölge Valiliği'ne atandığı özel günler gibi hafızasına kazınmıştı. Başkalarının tadarak beğendiği yemekler, onun beğenisini gözleri vasıtasıyla kazanıyordu. Bakışları zengin masanın üzerinde birkaç kez gezindi, kâh bir tabağın kâh diğerinin üstünde biraz oyalanıp görüntünün tadını çıkardı. Gizemli ve hatta biraz ürkütücü çevreyi neredeyse unutmuştu. Yenildi ve çeşitli

şişelerin tadına bakıldı. Bölge Valisi bir yemek çeşidinden diğerine geçerken her seferinde "leziz" ve "mükemmel" diyerek her yemeği övüyordu. Yüzü giderek kızardı. Favorileri sürekli bir aşağı bir yukarı hareket halindeydi.

Chojnicki, "Sizi özellikle buraya davet ettim, çünkü 'yeni şato'da rahatsız edilirdik," dedi. "Orada kapım her zaman açık ve arkadaşlarım istedikleri zaman gelebilir. Normalde burada yalnızca çalışıyorum."

"Çalışıyor musunuz?" diye sordu Bölge Valisi. "Evet," dedi Chojnicki, "çalışıyorum. Deyim yerindeyse eğlenme amacıyla. Yalnızca atalarımın geleneğini sürdürüyorum, itiraf etmem gerekirse, çalışmalarımda her zaman büyükbabam gibi ciddi olamıyorum. Bu yörenin köylüleri onu büyük bir büyücü olarak görüyordu, belki de gerçekten öyleydi. Benim de büyücü olduğumu sanıyorlar ama değilim. Bugüne değin bir zerre bile elde etmeyi başaramadım."

Bölge Valisi, "Zerre mi?" diye sordu. "Ne zerresi?" "Altın elbette," dedi Chojnicki, sanki dünyanın en doğal meselesinden bahsediyormuşçasına.

"Kimyadan anlarım," diye devam etti, "ailemizde öteden beri var olan bir yetenektir. Duvarlarda gördüğünüz gibi, en eski ve en modern cihazlara sahibim." Duvarları gösterdi. Bölge Valisi her duvarda dört sıra ahşap raf olduğunu gördü. Raflarda dibekler, irili ufaklı kâğıt torbalar, eski eczanelerdekilere benzeyen cam kaplar, rengârenk sıvılarla dolu garip cam küreler, küçük lambalar, gaz bekleri ve tüpler vardı.

"Garip, çok garip," dedi Herr von Trotta.

"Ciddi olup olmadığımı kendim de tam olarak bilemiyorum," diye devam etti Chojnicki. "Bazen sabahları buraya geldiğimde, büyük bir tutku beni esir alıyor ve büyükbabamın tariflerini okuyup bunları gerçekleştirmeye çalışıyor, sonra da kendi kendime gülüyor ve çekip gidiyo-

rum. Ama buraya sürekli geri dönüyor ve hep yeni baştan deniyorum."

"Garip, çok garip," diye tekrarladı Bölge Valisi.

"Yapabileceğim başka şeylerden daha garip değil," dedi Kont. "Kültür ve Eğitim Bakanı mı olayım? Bana önerildi. İçişleri'nde Bölüm Müdürü mü olayım? Bu da önerildi. Yoksa saraya gidip Saray Nazırlığı Kalemi'ne mi geçeyim? Bunu da yapabilirim. Franz Joseph beni tanıyor."

Bölge Valisi sandalyesini birkaç santim geriye aldı. Chojnicki, İmparator'dan, sanki Majesteleri genel, eşit ve gizli seçim hakkının tanınmasından sonra parlamentoya giren o gülünç vekillerden biriymişçesine veya en iyi durumda çoktandır ölmüş de vatan tarihinin sıradan bir figürünü oluşturuyormuşçasına bu kadar senli benli bahsedince, kalbine bir bıçak saplanıyormuş gibi oluyordu. Chojnicki kendisini düzeltti.

"Majesteleri beni tanıyor!"

Bölge Valisi masaya tekrar yaklaştı ve, "Özür dilerim ama vatana hizmet etmek neden altın yapmak kadar gereksiz olsun?" diye sordu.

"Çünkü vatan artık yok."

"Anlamadım," dedi Herr von Trotta.

"Beni anlamayacağınızı tahmin etmiştim," dedi Chojnicki. "Biz hiçbirimiz artık yaşamıyoruz!"

Derin bir sessizlik hâkim oldu. Günün son ışıkları çoktan yok olmuştu. Eğer bakılsaydı, yeşil jaluzilerin ince aralıklarından gökyüzündeki yıldızları görmek mümkün olurdu. Kurbağaların yayvan şarkılarının yerini ot çekirgelerinin ince, metalik gece sesleri almıştı. Arada sırada guguk kuşunun sert çığlığı duyuluyordu. Alkol, garip çevre ve Kont'un farklı konuşmalarının etkisiyle şimdiye kadar hiç alışık olmadığı, neredeyse büyülenmiş bir ruh haline giren Bölge Valisi, en azından tanıdık ve yakın bir insan görebilmek üzere oğluna kaçamak bir bakış fırlattı. Fakat

ona artık Carl Joseph de tanıdık ve yakın gelmiyordu. Belki de Chojnicki doğru söylüyordu ve hiçbirisi artık yaşamıyordu; ne vatan, ne Bölge Valisi ne de oğlu. Herr von Trotta büyük bir gayret göstererek, "Anlamıyorum! Krallık nasıl var olmayabilir ki?" diye sormayı başardı.

"Kelimesi kelimesine alırsak, Krallık elbette henüz ayakta," diye yanıtladı. "Hâlâ bir ordumuz var," –Kont, Teğmen'i gösterdi– "ve memurlarımız." –Kont, Bölge Valisi'ni gösterdi– "Fakat içten içe dağılıyor. Dağılıyor, aslında dağıldı bile! Her nezlenin sağlığı açısından büyük bir tehdit oluşturduğu ve her geçen gün ölüme biraz daha yaklaşan yaşlı bir adam, tahtta hâlâ oturabildiği için tahtın sahibi olarak görülüyor. Ama ne kadar, daha ne kadar? İçinde bulunduğumuz zaman bizi artık istemiyor. İçinde bulunduğumuz zamanın amacı, bağımsız ulusal devletler yaratmak! İnsanlar artık Tanrı'ya inanmıyor. Yeni din, milliyetçilik. Halklar artık kiliseye gitmiyor. Halklar ulusal derneklere gidiyor. Krallık, bizim Krallığımız dindarlığa, Tanrı'nın Habsburgları bilmem hangi Hıristiyan halkları yönetmesi için seçtiği inancına dayanıyor. İmparatorumuz, Papa'nm dünyevi bir kardeşi, Papa'nın Apostolik Majestesi; hiçbir kral onun kadar apostolik değil, Avrupa'nın hiçbir majestesi Tanrı'nın lütfuna ve halkların Tanrı'nm lütfuna olan inancına onun kadar bağımlı değil. Alman İmparatoru, Tanrı onu terk etse de tahtta kalır, belki ulusun lütfuna dayanarak. Avusturya-Macaristan İmparatoru Tanrı tarafından terk edilemez, fakat kabul edelim ki, Tanrı onu artık terk etti."

Bölge Valisi ayağa kalktı. Dünyada, Tanrı'nın İmparator'u terk ettiğini söyleyebilecek bir insanın bulunduğunu aklı almıyordu. Fakat tüm hayatı boyunca öbür dünyanın meselelerini teologlara bırakmasına ve bunun haricinde kilise, Kudas ayini, Katolik yortusu, din adamları ve Tanrı'yı monarşinin kurumları olarak görmesine

rağmen, Kont'un söyledikleri son haftalarda ve özellikle de yaşlı Jacques'm ölümünden beri kafasının içinde hissettiği karmaşayı birdenbire açıklar gibi olmuştu. Evet, Tanrı yaşlı İmparator'u terk etmişti! Bölge Valisi birkaç adım attı, yaşlı döşemeler ayaklarının altında gıcırdıyordu. Pencereye gitti ve jaluzinin aralıklarından koyu mavi geceden görebildiği dar şeritlere baktı. Doğanın tüm süreçleri ve günlük hayatın tüm olayları aniden tehditkâr ve algılanması güç bir anlam kazandı. Ağustosböceklerinin fısıldayan korosu, yıldızların yanıp sönmesi, gecenin ipek gibi maviliği, sınıra yaptığı seyahat ve Kont'u ziyareti, bunların hepsi anlamsızdı. Masaya geri döndü, kendisini biraz çaresiz hissettiği zamanlar yaptığı gibi, elini favorisinin üzerinde gezdirdi. Biraz mı? Hiçbir zaman şu anda olduğu kadar çaresiz olmamıştı.

Önünde dolu bir bardak duruyordu. Hızla içti. "Yani," dedi, "yani, gerçekten bizim, bizim hepimizin..."

"Kaybolduğumuzu düşünüyorum," diye tamamladı Chojnicki. "Hepimiz kaybolduk, siz, oğlunuz ve ben. Bizler, Tanrı'nın hâlâ ınajesteleri kutsadığı ve benim gibi delilerin altın yaptığı bir dünyada son insanlarız. Bakın! Bakın!" Chojnicki ayağa kalktı, kapıya gitti, bir düğmeyi çevirdi ve avizenin ampulleri ışık saçmaya başladı. "Bakın," dedi Chojnicki, "elektrik çağındayız, simyacılık çağında değil. Aynı zamanda kimya çağındayız, anlıyor musunuz! Meselenin ne olduğunu biliyor musunuz? Nitrogliserin." Kont her heceyi ayrı ayrı telaffuz ediyordu. "Nitrogliserin," diye tekrarladı. "Altın değil artık. Franz Joseph'in sarayında hâlâ sık sık mum yakılıyor. Anlıyor musunuz? Nitrogliserin ve elektrik bizi yok edecek. Artık uzun sürmez, çok uzun sürmez."

Elektrikli lambaların etrafa yaydığı pırıltı, duvar raflarında duran tüplerin üzerine yeşil, kırmızı, mavi renklerde titreşerek yansıyordu. Carl Joseph solgun yüzüyle sessiz

bir şekilde öylece oturmaktaydı. Aradan geçen zaman içerisinde sürekli içmişti. Bölge Valisi oğluna baktı. Arkadaşı ressam Moser aklına geldi. Kendisi de hayli içtiği için yaşlı Herr von Trotta çok uzak bir aynada sarhoş oğlunu şehir parkının yeşil ağaçlarının altında, kafasında geniş kenarlıklı bir şapka ve koltuğunun altında büyük bir dosyayla dolaşırken görür gibi oldu ve sanki Kont'un geleceği görme yeteneği kendisine de sıçramış ve böylece ardıllarının geleceğini görebiliyormuş gibi hissetti. Tabak, kâse, şişe ve bardaklar yarı yarıya boşalmış ve masayı hüzün kaplamıştı. Tüplere vuran ışık büyüleyici bir şekilde duvarlara yansımaktaydı. İmparator Franz Joseph ve Bölge Valisi'ne ikiz kardeş gibi benzeyen iki yaşlı, uzun favorili uşak masayı toplamaya başladı. Guguk kuşunun keskin çığlığı cırcır-böceklerinin seslerini arada sırada bir çekiç gibi dövüyordu. Chojnicki havaya bir şişe kaldırdı. "Yerliden," –şnapsı böyle adlandırıyordu– "biraz daha içmeniz lazım. Dibinde az bir şey kalmış." Böylece "yerli"den son kalanı da içtiler.

Bölge Valisi saatini çıkardı, fakat akrep ve yelkovanın nerede durduğunu tam olarak göremiyordu. Kadranın beyaz dairesi üzerinde o kadar hızlı dönüyor gibiydiler ki, onlardan yüzlerce olduğu hissine kapıldı. Ve kadranın üzerinde on iki rakam yerine on iki kere on iki rakam vardı. Çünkü rakamlar birbirine normalde dakika çizgilerinin olduğu kadar yakın duruyordu. Saat akşam dokuz da olabilirdi, gece yarısı da. Chojnicki, "Saat on," dedi.

Uzun favorili uşaklar usulca misafirlerin koluna girip onları dışarıya çıkardı. Chojnicki'nin büyük arabası bekliyordu. Gökyüzü çok yakındı; sanki elle tutulabilecekmiş gibi toprağın üzerinde öylece asılı duruyordu, mavi camdan yapılmış güzel, tanıdık, doğal bir kabuk. Av köşkünün sağındaki taş sütun gökyüzüne değiyor gibiydi. Yıldızlar bir haritaya saplanmış küçücük bayraklar gibi gökyüzüne iğnelerle tutturulmuştu. Mavi gece zaman zaman Bölge

Valisi'nin etrafında usulca dönüyor, sonra tekrar sabit duruyordu. Kurbağalar uçsuz bucaksız bataklıklarda vırakl1yordu. Havada yağmur ve çimen kokusu vardı. Siyah paltolu arabacı, siyah arabaya koşulu hayaletimsi beyaz atların üzerinde duruyordu. Atlar kişnedi ve kedi patisi gibi yumuşak nallarıyla ıslak, kumlu toprağı eşeledi.

Arabacı dilini şaklattı ve yola koyuldular.

Geldikleri yoldan geri dönüp kayın ağaçlarının çevrelediği çakıl taşlı, geniş yola döndüler ve "yeni şato"nun habercisi olan gaz lambalarına ulaştılar. Kayınların gümüşi gövdeleri, lambalardan daha fazla parlıyor, arabanın güçlü lastik tekerleri tok bir mırıltıyla çakıl taşlarının üzerinde dönüyordu, yalnızca at nallarının hızlı ve sert sesleri duyulmaktaydı. Araba geniş ve rahattı. Geniş koltuklara bir yatak gibi yaslanılabiliyordu. Teğmen Trotta uyuyordu. Babasının yanında oturmaktaydı. Açık pencereden giren rüzgâr, neredeyse yatay bir şekilde kolluğun üstünde duran solgun yüzüne vuruyordu. Arada sırada bir gaz lambasının ışığı Teğmen'in yüzünü aydınlatıyordu. Misafirlerinin karşısında oturan Chojnicki, Teğmen'in yarı aralık dudaklarına ve çıkıntılı, sert, kemikli burnuna baktı. Bölge Valisi'ne, "Derin uyuyor," dedi. Her ikisi de Teğmen'in babası gibi hissediyordu. Gece rüzgârı Bölge Valisi'ni kendine getirdi, fakat kalbinde hâlâ adını koyamadığı bir korku yuvalanmıştı. Dünyanın yok olduğunu görüyordu ve bu dünya onun dünyasıydı. Chojnicki ise karşısında capcanlı oturuyor, hatta dizi bazen kendisinin kaval kemiğine değiyordu, fakat buna rağmen her şey biraz ürkütücüydü. Herr von Trotta'nın yanına aldığı eski, toplu tabanca arka cebinde baskı yapıyordu. Ne işi vardı o tabancanın orada! Görünürde hiç ayı ve kurt yoktu sınır bölgesinde. Görünürde yalnızca dünyanın batışı vardı.

Araba kemerli, ahşap kapının önünde durdu. Arabacı kırbacını şaklattı. Kapının her iki kanadı açıldı ve beyaz at-

lar hafifçe yokuş aşağı giden yolda ağır adımlarla ilerledi. Pencerelerin geniş cephesinden çakıl taşlı yola ve yolun iki tarafındaki çimenli alana sarımsı bir ışık vuruyordu. İçeriden konuşmalar ve piyano sesi duyuluyordu. Hiç kuşkusuz, "büyük şenlik" sürmekteydi.

Yemek yenilmişti. Uşaklar büyük, renkli şnapsları dolaştırıyor, misafirler dans ediyor, tarokko veya vist oynuyor, içiyor, içlerinden bazıları diğerlerine, kimsenin dinlemediği konuşmalar yapıyordu. Bazıları sallanarak salonlarda dolaşıyor, bazıları da kenarda köşede uyuyordu. Yalnızca erkek erkeğe dans ediliyordu. Dragonların siyah salon gömlekleri Avcıların mavi gömleklerine yapışmıştı. Chojnicki "yeni şato"nun odalarını mumla aydınlatıyordu. Duvar raflarına veya çıkıntılara yerleştirilmiş olan veya her yarım saatte bir nöbeti devreden uşakların taşıdığı büyük, gümüş mumluklardan kar beyazı ve sarı renklerde kalın mumlar yükseliyordu. Mumların küçük alevleri zaman zaman pencereden esen gece rüzgârında titreşiyordu. Piyano birkaç anlığına sustuğunda bülbüllerin cıvıltıları, cırcırböceklerinin vızıltıları ve arada sırada da balmumu damlalarının gümüşün üzerine usulca düşmesi duyuluyordu.

Bölge Valisi oğlunu arıyor, yaşlı adam korku içerisinde odaları teker teker dolaşıyordu. Neredeydi oğlu? Ne dans edenlerin, ne sarhoş bir şekilde öteye beriye sallananların, ne kâğıt oyunları oynayanların ne de kenarda köşede birbirleriyle sohbet eden yaşlı ve edepli adamların arasındaydı. Tek başına ücra bir odada oturuyordu Teğmen. Büyük, kalın şişe sadakatle ve yarı yarıya boşalmış bir vaziyette ayaklarının dibinde duruyor ve ince yapılı, kendi içine çökmüş sarhoşun yanında çok kudretli görünüyordu, sanki onu bir seferde yalayıp yutabilirmişçesine kudretli. Bölge Valisi oğlunun önünde durdu, ince çizmelerinin uçları şişeye değiyordu. Teğmen ikiden fazla baba algılıyor, babaların sayısı her geçen saniyeyle biraz daha

artıyordu. Kendisini baskı altında hissediyordu; bu kadar çok babaya, yalnızca birisinin hak ettiği saygıyı göstererek ayağa kalkmak anlamsızdı. Anlamı yoktu bunun ve dolayısıyla Teğmen garip konumunda kalmayı sürdürdü, deyim yerindeyse aynı anda hem oturuyor, hem yatıyor hem de çömeliyordu. Bölge Valisi kıpırdamadı. Beyni çok çabuk çalışıyor, binlerce anıyı aynı anda su yüzüne çıkartıyordu. Örneğin askeri okul öğrencisi Carl Joseph, yaz mevsiminin pazar günlerinde çalışma odasında, kar beyazı eldivenleri ve siyah öğrenci şapkası dizlerinin üstünde itaatkâr bir ses ve çocuksu bakan gözlerle her soruyu yanıtlarken geldi gözlerinin önüne. Bölge Valisi yeni mezun süvari teğmenini mavi, altın sarısı ve kan kırmızısı renklerde aynı odaya girerken gördü. Fakat bu karşısındaki genç adam yaşlı Herr von Trotta'ya çok yabancıydı. Bu yabancı, sarhoş Avcı Teğmeni'ni görmek canını neden bu denli acıtıyordu? Neden bu kadar acıyordu canı?

Teğmen Trotta yerinden kıpırdamadı. Aslında babasının kısa bir süre önce buraya geldiğini hatırlıyor ve karşısında yalnızca tek o babanın değil, çok sayıda babanın durduğunu algılıyordu. Fakat ne babasının neden tam da bugün geldiğini, ne neden giderek çoğaldığını ne de neden yerinden doğrulmayı bir türlü başaramadığını anlayabiliyordu.

Teğmen Trotta haftalar içerisinde doksanlığa alışmıştı. İşin erbabının söylediği gibi, doksanlık kafaya çıkmıyor, "yalnızca ayaklara" iniyordu. İlkönce göğüste hoş bir sıcaklık oluşuyor, insanın kanı damarlarında daha hızlı dolaşmaya başlıyor, mide bulantısının ve kusma isteğinin yerini giderek artan bir iştah alıyordu. Sonra insan bir doksanlık daha içerdi. Sabah ne kadar serin ve donuk olursa olsun, sanki güneşli ve mutlu bir sabah söz konusuymuşçasına güne başlanırdı. Mola sırasında, Avcıların talimlerini sürdürdüğü sınır ormanının yakınlarındaki lo-

kalde arkadaşların eşliğinde ufak tefek bir şeyler atıştırılır ve bir doksanlık daha içilirdi. Bu son içilen, kendi kendisini söndüren süratli bir alev gibi boğazı kavurarak geçerdi. İnsan neredeyse yemek yediğini unutur, kışlaya geri döner, üstünü başını değiştirir ve öğlen yemeği için istasyona giderdi. Uzun bir yol yürünmüş olmasına rağmen, kimse kendisini aç hissetmez ve bu nedenle bir doksanlık daha içerdi. Yemekten sonra insanın uykusu gelir ve böylece ilkin koyu bir şnaps ve akabinde bir doksanlık daha alınırdı. Kısaca söylemek gerekirse, sıkıcı gün boyunca şnaps içmemek için hiçbir fırsat olmuyor, tam tersine bazı öğleden sonraları ve akşamlar şnaps içmek bir zorunluluk haline geliyordu.

Çünkü içer içmez, hayat kolaylaşırdı. Ah, şu sınırın mucizeleri. Ayık bir insanın hayatı zordu, ama sınır kimin ayık kalmasına izin veriyordu ki! Teğmen Trotta içtiği zamanlar tüm üstlerini ve astlarını eski ve iyi birer arkadaş olarak görüyordu. Küçük şehir, sanki orada doğmuş ve büyümüşçesine tanıdık gelirdi. Hamster yuvaları gibi çarşının kalın duvarlarının içine çarpık çurpuk oyulmuş ve bir sürü malla tıka basa doldurulmuş dar, karanlık ve minnacık eskici dükkânlarına girer ve kızıl saçlı dükkân sahiplerinin sözlerine kanarak işe yaramaz eşyalar satın alırdı: sahte mercanlar, ucuz aynalar, kalitesiz sabunlar, akçakavaktan taraklar ve örme köpek tasmaları. Tüm insanlara gülümsüyordu, kollarının altında büyük hasır sepetler taşıyan rengârenk başörtülü köylü kadınlara, Yahudilerin cicili bicili kızlarına, valiliğin memurlarına ve lisenin öğretmenlerine. Bu küçük dünyaya dostluk ve iyilik hâkimdi. İnsanlardan Teğmen'e neşe akardı. Utandırıcı olaylar da olmuyordu artık. Ne vazife kapsamında, ne de görev dışında. Her şey sorunsuz ve hızla hallediliyordu. Onufrij'in lisanı burada anlaşılıyordu. Zaman zaman yolu düştüğü köylerden birinde köylülere yolu sorunca, soruyu yaban-

cı bir lisanda yanıtlıyorlar ama söyledikleri anlaşılıyordu. Ata binmiyor, atını iyi binici olan ve bir atın değerini bilen arkadaşlarına ödünç veriyordu. Tek bir kelimeyle söylemek gerekirse, hayatından memnundu. Fakat Teğmen Trotta yürüyüşünün dengesizleştiğinin, ceketinde lekeler görüldüğünün, pantolonunun ütüsüz olduğunun, gömleğinin düğmelerinin düştüğünün, teninin akşamları sarımsı ve sabahları ise kül grisi bir renk aldığının ve bakışlarının donuklaştığının farkında değildi. Binbaşı Zoglauer'i rahatlatan tek şey Trotta'nın kumar oynamamasıydı. Her insanın hayatında içmek zorunda kaldığı zamanlar olabilirdi. Önemli değildi bu, gelip geçerdi! Şnaps burada ucuzdu. Buradakilerin çoğu borçlarından dolayı yok olup gidiyordu. Trotta vazifesinde diğerlerinden daha ihmalkâr değildi ve birçok arkadaşı gibi skandallara karışmıyordu. Tam tersine içtikçe uysallaşıyordu. Günün birinde evlenip ayılacak, diye düşündü Binbaşı. Trotta en yüksek makamların gözdesiydi. Hızla yükselecekti. İsterse Genel Kurmay'a bile yükselebilirdi.

Herr von Trotta oğlunun yanına, kanepenin kenarına oturdu ve söylenebilecek uygun bir söz aramaya başladı. Sarhoşlarla konuşmaya alışkın değildi. Uzunca düşündükten sonra, "Şnaps konusunda dikkatli olman lazım! Mesela ben hiçbir zaman aşırı içmedim," dedi. Teğmen çömelmeye benzeyen saygısızca duruşuna son verip oturur vaziyete geçmek için olağanüstü bir gayret gösterdi, fakat çabası beyhudeydi. Yaşlı adamı süzdü, Tanrı'ya şükür kanepenin kenarında ellerini dizlerine dayamış vaziyette artık yalnızca tek bir kişi oturuyordu. "Biraz önce ne dedin, baba?" diye sordu. Bölge Valisi, "Şnapsa dikkat etmen lazım," diye tekrarladı. "Neden?" diye sordu Teğmen. "Ne sorduğunun farkında mısın?" dedi Herr von Trotta; oğlu söylenen sözleri en azmdan algılayabildiği için biraz teselli bulmuştu. "Şnaps insanı bitirir, Moser'i hatırlıyor

musun?" Carl Joseph, "Moser, Moser," diye tekrarladı. "Tabii. Çok haklıydı. Onu hatırlıyorum. Büyükbabamın resmini yapmıştı." "Unuttun mu?" dedi Herr von Trotta çok hafif bir sesle. "Onu unutmadım," diye cevap verdi Teğmen, "hep o resmi düşündüm. O resim kadar gücüm yok benim. Ölüler! Ölüleri unutamıyorum. Hiçbir şeyi unutamıyorum, baba."

Herr von Trotta oğlunun yanında çaresiz bir vaziyette oturuyordu; Carl Joseph'in ne dediğini tam olarak anlamıyor, fakat bunların yalnızca sarhoşlukla söylenen laflar olmadığını seziyordu. Teğmen'in yardım istediğini hissediyor ama yardım edemiyordu. Kendisi de buraya sınır bölgesine biraz yardım bulmak için gelmişti. Çünkü bu dünyada yapayalnızdı. Ve üstelik bu dünya da yok olmak üzereydi. Jacques toprağın altındaydı, kendisi yalnızdı ve oğlunu bir kez daha görmek istemişti; ama oğlu da yalnızdı ve genç olması nedeniyle belki de dünyanın çöküşüne daha yakındı. Dünya eskiden ne kadar basitti, diye düşündü Bölge Valisi. Her durum için belli bir davranış biçimi söz konusuydu. Oğlu tatilden eve gelince imtihan edilirdi. Teğmen olunca kutlanır, içinde pek bir şeyden bahsedilmediği itaatkâr mektuplarını gönderince birkaç ölçülü satırla yanıtlanırdı. Fakat insanın oğlu sarhoş olursa ve "baba" diye seslenirse nasıl davranmak gerekiyordu acaba?

Chojnicki'nin içeriye girdiğini gördü ve tarzına uygun olmayan bir sertlikle ayağa kalktı. "Size bir telgraf geldi," dedi Chojnicki. "Otelin görevlisi getirdi." Resmi bir telgraftı gelen ve Herr von Trotta'yı görev başına çağırıyordu. "Maalesef geri dönmeniz isteniyor," dedi Chojnicki. "Slavların şenliğiyle ilgili olsa gerek." "Evet, muhtemelen," dedi Herr von Trotta. "Karışıklıklar olacak." Karışıklıklara karşı önlem almak için güçsüz olduğunu biliyordu. Çok yorgundu. Emekliye ayrılmasına birkaç sene kalmıştı. O anda kafasında şimdiden emekliye ayrılma fikri belirdi.

Carl Joseph ile ilgilenebilirdi; yaşlı bir baba için uygun bir görevdi bu.

Chojnicki, "İnsanın elinin kolunun bu lanet olası monarşide olduğu gibi kargaşalara karşı bağlı olması hiç kolay değil. Yalnızca birkaç elebaşını tutuklatsanız bile, hemen masonlar, vekiller, halk önderleri, gazeteler üzerinize çullanır ve hepsi tekrar serbest bırakılır. Slav derneğini kapatsanız, Eyalet Valiliği'nden kınama alırsınız. Özerklik. Bana göre değil. Burada benim bölgemde her karışıklık kurşunlarla halledilir. Ben yaşadığım sürece hükümete adayım ve yeniden seçilirim. Bereket versin ki, bu topraklar o iğrenç yayın kurullarında planlanan modern fikirlerin çok uzağında."

Chojnicki, Carl Joseph'in önünde durdu ve sarhoşlara nasıl davranılacağını bilen bir adamın vurgulaması ve tecrübesini sesine yansıtarak, "Babanız ayrılmak zorunda," dedi. Carl Joseph denileni hemen anladı. Yerinden doğrulmayı bile başarabildi. Donuk bakışlarla babasını aradı ve, "Üzgünüm, baba," dedi.

Bölge Valisi, Chojnicki'ye, "Onun için oldukça endişeleniyorum," dedi.

"Haklı nedenlerle," diye yanıtladı Chojnicki. "Buralardan gitmesi gerekiyor. İzni olunca, ona biraz dünyayı göstermeye çalışacağım. O zaman buraya geri dönmek istemeyecektir. Belki de âşık olur."

"Ben âşık olmayacağım," dedi Carl Joseph ağır ağır.

Otele geri döndüler.

Dönüş yolunda yalnızca tek bir kelime söylendi: Carl Joseph, "Baba," dedi ve sustu.

Bölge Valisi ertesi gün çok geç uyandı, kışlaya geri dönen taburun trompetleri duyulmaya başlanmıştı bile. Carl Joseph geldi ve aşağıda Chojnicki'nin kamçı sinyali duyuldu. Bölge Valisi öğlen yemeğini istasyon restoranında Avcı subayların masasında yedi.

Kendisine bağlı W. bölgesinden ayrıldığından beri çok uzun bir zaman geçmişti. Daha iki gün önce trene bindiğini zorlukla hatırladı. Kont Chojnicki'nin haricinde subayların uzun, nal şeklindeki masasında Birinci Franz Joseph'in her yerde bilinen beyaz mareşal üniformalı ve kan kırmızısı kuşaklı duvar portresinin altında oturan tek sivildi. Tam Imparator'un beyaz favorilerine paralel olarak ve onların yarım metre altında Herr von Trotta'nın hafif kırlaşmış favorileri görülüyor ve nal şeklindeki masanın uçlarında oturan genç subaylar Apostolik Majesteleri'yle onun hizmetkârı arasındaki benzerliği fark edebiliyordu. Teğmen Trotta da oturduğu yerden İmparator'un çehresini babasınınkiyle karşılaştırdı ve bir an için yukarıda duvarda babasının yaşlanmış halinin asılı olduğunu ve masada ise İmparator'un biraz gençleşmiş olarak sivil elbiselerle oturduğunu düşündü. Hem İmparator hem de babası ona çok uzaklarda ve çok yabancı göründü.

Bu arada Bölge Valisi umutsuz ve inceleyici bakışlarla, masanın etrafında oturan genç subayların neredeyse hiç sakalsız yüzlerini ve daha yaşlılarının bıyıklı çehrelerini süzmekteydi. Yanında Binbaşı Zoglauer oturuyordu. Onunla Carl Joseph ile ilgili duyduğu endişeler hakkında birkaç kelime konuşmayı ne kadar da isterdi. Zaman kalmamıştı. Dışarıda pencerenin önünde tren perona yanaşmıştı bile.

Bölge Valisi'nin morali çok bozuktu. Her taraftan şerefine kadeh kaldırılıyor, seyahatinin iyi geçmesi ve bölgesindeki vazifelerinde başarı dileniyordu. Bölge Valisi her bir yana gülümsüyor, yerinden doğruluyor ve kadeh tokuşturuyordu, fakat içi endişe doluydu ve kalbi karanlık önsezilerle sıkışıyordu. Kendisine bağlı W. bölgesinden ayrıldığından bu yana ne kadar uzun bir zaman geçmişti öyle! Evet, Bölge Valisi oğlunu ziyaret etmek üzere neşe ve coşkuyla bu maceralı bölgeye doğru yola çıkmıştı ve şimdi ise dünyanın çöküşünün, sokaklarının masmavi gök-

yüzünün altında her şeyden habersiz ve mutlu bir şekilde uzandığı bir şehrin kıyısına karanlık bir fırtınanın yavaşça çökmeye başlaması gibi daha şimdiden çok açık bir şekilde görülebildiği bu sınır bölgesinden ve yapayalnız oğlundan ayrı, tek başına geri dönmekteydi. Demiryolu görevlisinin çanı neşeyle çalmaya, lokomotif düdüğünü öttürmeye ve trenin buharı yemek salonunun pencerelerinden gri, zarif inciler halinde akmaya başladı. Yemek bitmişti, herkes doğruldu. "Tüm tabur" Herr von Trotta'ya perona kadar refakat etti. Herr von Trotta özel bir şeyler söylemek istiyordu, fakat aklına uygun sözler gelmedi. Oğluna sevgiyle baktı. Fakat hemen akabinde bu bakışın fark edileceğinden korktu ve gözlerini yere indirdi. Binbaşı Zoglauer'in elini sıktı. Chojnicki'ye teşekkür etti. Seyahatlerde taşımayı adet edindiği gri silindir şapkasını kaldırdı. Şapkayı sol elinde tutarken sağ koluyla Carl Joseph'e sarıldı. Oğlunu yanaklarından öptü. Ona, "Beni endişelendirme. Seni seviyorum, oğlum," demek istemesine rağmen, yalnızca, "Güçlü ol," diyebildi. Çünkü Trottalar utangaç insanlardı.

Bölge Valisi trene bindi ve pencerenin önünde ayakta durdu. Koyu gri deri eldivenin içindeki eli, açık pencerenin kenarında duruyor, çıplak kafası parlıyordu. Endişeli bakışlarıyla tekrar Carl Joseph'i aradı. "Sayın Bölge Valisi, gelecek sefer buraya geldiğinizde küçük bir Monte Carlo göreceksiniz," dedi her zaman neşeli olan Yüzbaşı Wagner. "Neden?" diye sordu Bölge Valisi. Wagner, "Burada bir oyun salonu açılıyor," diye yanıtladı. Herr von Trotta oğlunu yanma çağırıp, Monte Carlo'ya karşı samimiyetle ikaz etmeye fırsat bulamadan lokomotifin düdüğü öttü, tamponlar büyük bir gürültüyle birbirine vurdu ve tren harekete geçti. Bölge Valisi gri eldivenli elini salladı, tüm subaylar selama durdu. Carl Joseph hiç kımıldamadı.

Dönüş yolunda Yüzbaşı Wagner ile yan yana yürüyorlardı. Yüzbaşı, "Mükemmel bir oyun salonu olacak,"

dedi. "Gerçek bir oyun salonu. Tanrım, ne kadar uzun bir zaman oldu bir rulet görmeyeli. Nasıl döndüğünü bilir misin, bu sesi öylesine severim ki. Çok sevinçliyim."

Yeni oyun salonunun açılmasını yalnızca Yüzbaşı Wagner beklemiyordu. Herkes bekliyordu. Sınır kışlası yıllardan beri, Kapturak'ın açacağı yeni oyun salonunu beklemekteydi.

Bölge Valisi'nin ayrılmasından bir hafta sonra Kapturak geldi. Eğer garip bir tesadüfün eseri olarak onunla aynı anda, tüm dikkatleri kendi üzerinde toplayan o kadın gelmiş olmasaydı, Kapturak'ın varışı muhtemelen çok daha büyük bir heyecan uyandırırdı.

XII

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun sınırlarında o zamanlar Kapturak türünde çok adam vardı. Bunlar, ölmekte olan birisini sonsuz bir uzaklıktan dikizlercesine yaşlı İmparatorluğun üzerinde siyah, yüreksiz kuşlar gibi daireler çiziyor, sabırsız ve karanlık kanat çırpışlarıyla ölümün gelmesini bekliyor ve keskin gagalarıyla kurbana saldırıyorlardı. Ne nereden geldikleri ne de nereye uçtukları biliniyordu. Gizemli ölümün tüylü kardeşleriydi onlar; ölümün habercileri, refakatçileri ve mirasçıları.

Kapturak kısa boylu, silik çehreli bir adam. Çevresinde dolaşan söylentiler dolambaçlı yollarının öncülüğünü yapıyor ve arkasında bıraktığı belirsiz izleri takip ederek peşinden geliyor. Sınırdaki lokalde kalmakta. Her yıl binlerce Rus asker kaçağını buharlı gemileriyle yeni ve gaddar bir memlekete taşıyan Güney Amerikalı seyahat şirketlerinin temsilcileriyle düşüp kalkıyor. Kumar oynamayı seviyor ve az içiyor. Genel görüntüsünde belli bir kederli yumuşaklığı eksik etmiyor. Sınırda seneler boyunca Rus

asker kaçaklarıyla kaçakçılık yaptığını ve bazı memur ve askerlerin suçüstünde yakalanıp mahkûm edilmesinden sonra, Sibirya'ya gönderilmekten korktuğu için sınırın öbür tarafında evini, karısını ve çocuklarını bırakıp kaçtığını anlatıyor. Burada ne yapmayı planladığını soranları ise kısaca ve gülümseyerek "Ticari işler" diye yanıtlıyor.

Subayların kaldığı otelin sahibi Silezya kökenli ve yolu bilinmeyen nedenlerle sınır bölgesine düşmüş Brodnitzer, oyun salonunu açmıştı. Kafenin camına büyük bir duyuru kâğıdı astı ve her türlü oyunu hazır bulunduracağını, sabahın erken saatlerine kadar bir orkestraya "müzik icra ettireceğini" ve "popüler müziğin tanınmış kadın şarkıcılarını" işe aldığını ilan etti. Lokalin "yenilenmesi", sekiz toplama müzisyenden oluşan orkestranın konserleriyle başladı. Daha sonra "Mariahilf Bülbülü" –Oderbergli sarışın bir kız– mekâna katıldı. Lehár valsleri, "Aşk Gecesinden Gri Sabaha" isimli müstehcen şarkıyı ve istek üzerine de, "Elbisemin altına pembe iç çamaşırı giydim" parçasını söylüyordu. Böylece Brodnitzer müşterilerinin beklentilerini artırmış oldu. Çok sayıda kısa ve uzun iskambil masasının yanı sıra, mekânın karanlık bir köşesine küçük bir rulet masası da yerleştirmişti. Yüzbaşı Wagner bunu önüne gelene anlattı ve coşkuyu pekiştirdi. Küçük rulet topu yıllardan beri sınırda vazife yapan erkeklere (ki bunların çoğu hayatlarında şimdiye değin bir rulet masası görmemişti), insanın güzel kadınlara, pahalı atlara ve zengin şatolara ulaşabileceği gizemli bir kapı gibi görünüyordu. Yardım elini neden herkese uzatmasındı ki, rulet topu? Herkes vakıf okullarında kötü ve akabinde askeri okullarda ağır seneler geçirmiş, sınırda acımasız koşullarda görev yapmıştı. Savaşı bekliyorlardı. Savaş yerine Sırbistan'a karşı kısmi bir seferberlik yapıldı ve sonra alışıldık mekanik terfilerin yüz kızartıcı dünyasına geri dönüldü. Talim, görev, gazino–gazino, görev, talim. Hayatlarında ilk defa

küçük topun takırdayarak dönüşünü duyuyorlar ve şansın bugün birisine, yarın öbürüne vurmak üzere aralarmda dolaştığmı biliyorlardı. Kimsenin hiçbir zaman görmediği yabancı, soluk yüzlü, zengin, sessiz beyefendiler masalarda oturmaktaydı. Günün birinde Yüzbaşı Wagner beş yüz Kron kazandı. Ertesi gün borçlarını ödemişti. O ay uzun bir zamandan beri ilk kez aylığı kesintisiz olarak eline geçti, üçte üçünün tümü. Ancak Teğmen Schnabel ve Gründler yüzer Kron kaybetmişti. Hemen yarın bin Kron kazanabilirlerdi.

Beyaz top, süt rengini alan bir daire gibi siyah ve kırmızı alanlar üzerinde dönmeye, siyah ve kırmızı alanlar rengi belirsiz bulanık bir çembere dönüşmeye başlayınca subayların kalbi ürperiyor, her birinin beyninde ayrı bir top daireler çiziyormuşçasma yabancı bir uğultu oluşuyor ve gözlerinin önünde bir siyah bir kırmızı, bir kırmızı bir siyah alanlar beliriyordu. Oturmalarına rağmen dizleri titriyordu. Tüm gözler umutsuz bir telaşla topu izliyor, fakat onu yakalamayı başaramıyordu. Sonunda top kendi yasalarınca sarhoş gibi yalpalamaya başlıyor ve bitkin bir vaziyette numaralı bir çukurda hareketsiz kalıyordu. Herkes derin bir nefes alıyor, kaybedenler bile rahatlıyor, ertesi sabah biri diğerine yaşadıklarını anlatıyor, etrafa büyük bir coşku hâkim oluyordu. Oyun salonuna gelen subayların sayısı giderek artmaya başladı. Bilinmeyen bölgelerden yabancı siviller de gelmekteydi. Oyunu kızdıran, kasayı dolduran, cüzdanlarından büyük banknotlar, yelek ceplerinden altın sikkeler, saatler, kolyeler ve parmaklarından yüzükler çıkarıp masaya koyanlar da bu yabancılardı. Otelin tüm odaları doluydu. Sürücü yerinde esneyen arabacıları ve önlerine koşulu sıska beygirleriyle balmumu müzesinin suni taşıtları gibi şimdiye kadar hep duraklarında beklemiş uykulu faytonlar da gözlerini açmıştı ve bak hele, tekerlekler dönüyor, sıska atlar takırdayan nalları-

nın üzerinde istasyondan otele, otelden sınıra ve oradan tekrar şehre gidip geliyorlardı. Canından bezgin tüccarlar gülümsemeye başladı. Karanlık dükkânlar aydınlandı, ürün çeşitleri renklendi. "Mariahilf Bülbülü" her gece sahne alıyordu. Sanki şarkıları başka kızların da uyanmasına neden olmuşçasına, şimdiye kadar ortalıkta görünmeyen yeni, süslü püslü kızlar kafeye akın etmeye başladı. Masalar öteye beriye çekiliyor, Lehár valsleri sergileniyordu. Tüm yaşam değişikliğe uğramıştı.

Evet, tüm yaşam! Bazı duvarlarda, buralarda şimdiye kadar hiç görülmeyen afişler belirdi. Afişlerde ülkede konuşulan tüm lisanlarda fırça kılı fabrikasının işçileri işi bırakmaya çağrılıyordu. Fırça kıh imalatı bu bölgenin tek, fakir endüstrisiydi. İşçiler, yoksul köylülerden oluşmaktaydı ve bunların bir kısmı geçimini kışları oduncuhıkla, sonbaharda ise hasat işçiliğiyle temin ediyordu. Yaz aylarında herkes fırça kılı fabrikasında çalışmak zorundaydı. İşçilerin bazıları Yahudilerin alt tabakalarından geliyordu. Bunlar hesap ve ticaret yapamıyordu ve herhangi bir el işçiliği de öğrenmemişti. Göz alabildiğince, yirmi millik bir çevrede başka hiçbir fabrika yoktu.

Fırça kılı imalatında, fabrikatörlerin yerine getirmekten hoşlanmadığı can sıkıcı ve masraflı kurallar geçerliydi. İşçiler için toz ve mikropları önleyen maskeler tedarik edilmesi, büyük ve aydınlık mekânlar kullanılması, çöplerin günde iki kez yakılması ve öksürmeye başlayan işçilerin yerine yenilerinin alınması zorunluydu. Çünkü fırça kılı temizliğiyle uğraşan herkes, kısa bir süre sonra kan tükürmeye başlıyordu. Fabrika küçük pencereli, arduaz kaplamalı çatısı hasarlı, etrafı söğüt ağaçlarından örülmüş gelişigüzel büyüyen bir çitle çevrili ve üzerinde evvelden beri gübre depolandığı, ölü kedi ve sıçanların çürümeye terk edildiği, teneke kapların paslandığı ve kırık toprak çanakların yırtık pırtık ayakkabıların yanına yığıldığı ıs-

sız, büyük bir arsayla kuşatılmış harap bir binaydı. Arsanın çevresinde buğdayın altın renkli bereketiyle kaplı ve cırcırböceklerinin cırıldamalarının hiç durmadığı tarlalar ve kurbağaların neşeli vıraklamalarının dur durak bilmeksizin yankılandığı koyu yeşil bataklıklar vardı. Küçük gri pencerelerin önünde oturan işçiler büyük demir tırmıklarla dur durak bilmeden kıl tomarlarını tarayıp, her bir tomarın havaya saldığı toz bulutlarını yutarken, çevik kırlangıçlar yukarıdan hızla uçup geçiyor, parıldayan yaz sinekleri etrafta dans ediyor, beyaz ve renkli kelebekler havada süzülüyor ve çatının büyük aralıklarından çayırkuşlarınm muzaffer cıvıldaması içeriye sızıyordu. Samanların tath, karın soğuk nefesini, gübrenin keskin kokusunu, kuşların cıvıltılı gürültüsünü, kısacası doğanın tüm değişken bereketlerini özümseyerek büyüyüp yetiştikleri özgür köylerinden koparak daha birkaç ay önce buralara gelen köylüler toz bulutlarının içerisinde kırlangıç, kelebek ve sineklerin dansını görüp sıla hasretine kapılıyor, çayırkuşlarının cıvıltılarını duyunca hoşnutsuzlaşıyordu. Sağlıklarının bir kanun tarafından gözetildiğini, Krallık'ta bir parlamentonun bulunduğunu ve bu parlamentoda kendileri de işçi olan vekillerin varlığım eskiden bilmezlerdi. Yabancı adamlar geliyor, afişler hazırlıyor, toplantılar düzenliyor, anayasayı ve anayasanın eksikliklerini açıklıyor, gazetelerden makaleler okuyor ve ülkenin tüm lisanlarında konuşmalar yapıyorlardı. Tarlakuşlarından ve kurbağalardan daha fazla gürültü çıkartıyorlardı.

İşçiler greve başladı. Bölgedeki ilk grevdi bu. Politik mercileri korkuttu. Politik makamlar on yıllardan beri huzurlu nüfus sayımları düzenlemeye, İmparator'un doğum gününü kutlamaya, yeni askerlerin silahaltına alınma törenlerine katılmaya ve Eyalet Valiliği'ne birbirinin benzeri raporlar göndermeye alışmıştı. Arada sırada Rus dostu bir Ukraynah, Ortodoks bir papaz, tütün kaçakçılığı yaparken

yakalanan bir Yahudi veya bir casus tutuklanırdı. Bu bölgede evvelden beri fırça kılları temizlenir, Moravya, Bohemya ve Silezya'daki fırça imalathanelerine gönderilir ve bu ülkelerden hazır fırçalar alınırdı. İşçiler yıllardan beri öksürür, kan tükürür, hastalanır ve hastanelerde ölürdü. Fakat grev yapmazlardı. Şimdi çevredeki jandarma karakollarının toparlanması ve Eyalet Valiliği'ne bir rapor yazılması gerekli oldu. Eyalet Valiliği Ordu Komutanlığı'yla irtibata geçti ve Ordu Komutanlığı Kışla Komutanlığı'nı haberdar etti.

Genç subaylar "halk"ın, yani sivillerin en alt tabakasının memur, soylu ve ticaret müsteşarlarıyla eşit haklara sahip olmak istediğini tahayyül ediyordu. Eğer bir devrimin önüne geçilmek isteniyorsa, böyle bir şey düşünülemezdi. Devrim ise istenmiyordu ve dolayısıyla her şey için çok geç olmadan kurşun sıkmak gerekiyordu. Binbaşı Zoglauer, bütün bunların açıkça vurgulandığı kısa bir konuşma yaptı. Bir savaşın çıkması çok daha iyi olurdu ve ordu mensupları jandarma veya polislerden farklıydı. Fakat şimdilik savaş söz konusu değildi. Emir emirdi. Gerekirse süngü takılı vaziyette ilerlenecek ve "Ateş!" emri verilecekti. Emir emirdi! Bu durum şimdilik Brodnitzer'in lokaline gitmeye ve çok para kazanmaya engel teşkil etmiyordu. Günün birinde Yüzbaşı Wagner çok para kaybetti. Eskiden faal bir Ulan olan cafcaflı isimli Silezyalı bir çiftlik sahibi iki akşam arka arkaya kazandı, Yüzbaşı'ya borç verdi ve üçüncü akşam telgrafla eve çağrıldı. Toplam borç iki bin Kron'du, bir süvari için önemsiz bir tutar. Fakat bir Avcı Yüzbaşısı için hiç de önemsiz değil! Aslında Chojnicki'ye başvurulabilirdi, fakat Yüzbaşı'nın ona zaten üç yüz Kron borcu vardı.

Brodnitzer, "Sayın Yüzbaşı, imzamla hizmetinize amadeyim," dedi.

"Peki," dedi Yüzbaşı, "kim sizin imzanıza karşılık bu

kadar para verir?"

Brodnitzer bir süre düşündü. "Kapturak!"

Kapturak geldi ve, "Demek iki bin Kron söz konusu. Geri ödenmesi mümkün mü?" diye sordu.

"Bilmem!"

"Çok para, Sayın Yüzbaşı!"

"Geri ödeyeceğim," diye yanıtladı Yüzbaşı.

"Nasıl, kaç taksitte? Maaşın yalnızca üçte birine haciz koyulabildiğini biliyorsunuz. Ayrıca neredeyse herkes borçlu. Mümkün görmüyorum!"

Yüzbaşı, "Sayın Brodnitzer..." diye başladı.

Kapturak, sanki Brodnitzer orada değilmiş gibi araya girdi: "Sayın Brodnitzer'in de bana oldukça çok borcu var. Henüz borcu olmayan bir arkadaşınız devreye girerse, söz konusu tutarı verebilirim. Örneğin Teğmen Trotta. Teğmen Trotta süvarilerden geliyor ve bir atı var."

"Tamam," dedi Yüzbaşı. "Onunla konuşacağım." Yüzbaşı, Teğmen Trotta'yı uyandırdı.

Otelin uzun, dar, karanlık koridorunda duruyorlardı. Yüzbaşı, "Hemen imzala," diye fısıldadı. "Orada bekliyorlar. İstemediğini fark edecekler." Trotta imzaladı.

"Hemen aşağıya gel," dedi Wagner. "Bekliyorum."

Carl Joseph, otelin sürekli müşterilerinin kafeye girmek üzere kullandığı küçük kapının arkasında durdu. Brodnitzer'in yeni açtığı oyun salonunu ilk kez görüyordu. Aslında bir oyun salonunu ilk görüşüydü. Rulet masası fitilli kumaştan koyu yeşil bir perdeyle çevriliydi. Yüzbaşı Wagner perdeyi araladı ve başka bir dünyaya süzüldü. Carl Joseph topun yumuşak, ipek gibi vızıltısını duyuyordu. Perdeyi kaldırmaya cesaret edemedi. Kafenin öbür ucunda, sokak girişinin yanındaki sahnede yorulmak nedir bilmeyen "Mariahilf Bülbülü" şarkı söylüyordu. Masalarda iskambil oyunları oynanmakta, iskambil kâğıtları suni mermerden masalara şaklatılmaktaydı. İnsanlardan anla-

şılmaz sesler çıkıyordu. Herkes beyaz gömlek kollarıyla üniformalı gibi görünüyordu, oturan bir oyuncu alayı adeta. Ceketler sandalyelerin arkalıklarına asılıydı. Oyuncuların her hareketinde gömlek kolları usulca ve hayaletimsi bir şekilde sallanıyordu. Kafaların üstünde sigara dumanından oluşan yoğun bir fırtına bulutu vardı. Sigaraların küçücük uçları gri sisin içinde kıpkızıl yanıyor ve yoğun fırtına bulutuna mavimsi bir duman olarak sürekli yeni hammadde sağlıyordu. Gözle görülür duman bulutunun altında uğuldayan, homurdanan ve vızıldayan ikinci bir ses bulutu asılı gibiydi. İnsan gözlerini kapatınca devasa bir çekirge sürüsünün korkunç bir gürültüyle oturan insanlara saldırdığını sanabilirdi.

Yüzbaşı Wagner tamamıyla değişikliğe uğramış bir vaziyette perdenin arkasından çıkarak kafeye döndü. Gözleri mor çukurlara gömülüydü. Ağzının üstündeki bakımsız kahverengi bıyığının bir tarafı garip bir şekilde diğer taraftan daha kısa gibiydi ve çenesinde mızrak gibi ince kızılımsı sakallar vardı. Teğmen'le neredeyse göğüs göğse durmalarına rağmen, Yüzbaşı, "Trotta, neredesin?" diye seslendi. "İki yüz kaybettim," dedi. "Lanet olası kırmızı! Ruletteki şansım bitti. Başka bir oyunda denemem lazım." Trotta'yı iskambil masalarına doğru götürdü.

Kapturak ve Brodnitzer ayağa kalktı. Kapturak "Kazandınız mı?" diye sordu, Yüzbaşı'nın kaybettiğini görüyordu. Yüzbaşı, "Kaybettim, kaybettim," diye bağırdı.

"Yazık, yazık," dedi Kapturak. "Beni görüyorsunuz, şimdiye değin o kadar çok kazandım ve kaybettim ki! Bakın, her şeyimi kaybetmiştim. Hepsini yeniden kazandım. Hep aynı oyunda kalmayın! Kesinlikle sürekli aynı oyunda kalınmaz! En önemli nokta, bu!"

Yüzbaşı Wagner ceketinin yakasını açtı. Yüzünün olağan kahverengimsi kırmızılığı geri dönmüştü. Bıyığı da kendi kendisine belli bir düzene girdi. Trotta'nın sırtına

vurdu ve,"Demek eline hiç iskambil kâğıdı almadın," dedi. Trotta, Kapturak'ın cebinden yeni bir deste kâğıt çıkardığını ve sanki en alttaki kartın canını acıtmaktan kaçınmak istercesine itinayla masanın üstüne koyduğunu gördü. Kapturak desteyi çevik parmaklarıyla okşadı. Kartların sırtları koyu yeşil, pürüzsüz bir ayna gibi parlıyor. Yumuşak kavislerinde tavanın ışıkları yüzüyor. Tek tek kartlar kendiliğinden doğruluyor, keskin kısa kenarlarının üzerinde duruyor, kâh sırtüstü kâh yüzüstü uzanıyor, bir deste haline geliyor, yumuşak bir hışırtıyla birbirinden ayrılıyor, siyah ve kırmızı yüzler kısa ve rengârenk bir fırtına gibi hızla gelip geçiyor, sonra tekrar bir araya gelip küçük desteler halinde masanın üzerine dağılıyor. Sonra kartlar sevecenlikle iç içe geçiyor, her biri diğerinin sırtının yarısını örter vaziyette bir daire oluşturuyor, daire garip bir şekilde tersyüz edilmiş, basık bir enginarı andırıyor, kartlar bir sıra halinde yerlerine geri uçup yine bir deste şeklini alıyor. Tüm kartlar parmakların sessiz sözlerini dinliyor. Yüzbaşı Wagner aç gözlerle bu giriş kısmını izliyor. Ah, iskambil kâğıtlarını ne kadar da çok seviyordu! Bazen istediği kâğıtlar gelir, bazen de istediği kâğıtlar ondan kaçardı. Çılgın arzularının, kendisinden kaçan kâğıtların peşinden koşmasına ve onları en sonunda geri dönmeye zorlamasına bayılırdı. Ancak bazen elbette kaçaklar daha hızlı olur ve Yüzbaşı'nın arzuları kaçakların peşini bırakmak zorunda kalırdı. Yüzbaşı yıllar içinde, şansı zorlamak üzere hiçbir metodun göz ardı edilmediği oldukça zor anlaşılır ve son derece karmaşık bir savaş planı icat etmişti; ne yalvarıp yakarmaktan, ne kaba kuvvet kullanmaktan, ne tuzak kurmaktan, ne yalvarırcasına dua etmekten ne de deli âşıklar gibi cezp etmekten vazgeçiyordu. Zavallı Yüzbaşı bir seferinde kupa arzuladığında kendisini çaresiz gösterip eğer kupa gelmezse daha o gün intihar edeceğine inandırmış, başka bir seferinde ise gururlu olmanın ve

istediği kartın gelip gelmemesini umursamamanm daha ümit verici olduğunu düşünmüştü. Başka bir oyunda kazanmak için kâğıtları uzun egzersizler sonunda edindiği yetenek sayesinde sol eliyle karıştırmak zorunda kalmış ve dördüncü bir seferde de bankanın sağında oturmanın daha yararlı olacağı kanısına varmıştı. Ancak tüm bu durumlarda esas önemli olan, bütün metotları birleştirmek veya diğer oyuncuların fark edemeyeceği kadar hızlı bir şekilde değiştirmekti. Bu, çok önemliydi. Yüzbaşı "Yerlerimizi değiştirelim." diyebilirdi örneğin son derece masum bir tavırla. Ve eğer diğer oyuncunun gözlerinde, anladığını belli eden bir gülümseme görür gibi olursa güler ve "Yanılıyorsunuz! Batıl inançlarım yoktur. Buradaki ışıktan rahatsız oluyorum," diye eklerdi. Çünkü eğer diğer oyuncular Yüzbaşı'nın stratejik manevralarını anlarsa, elleri kartlara Yüzbaşı'nın niyetlerini ifşa eder ve kartlar böylece kendilerine kurulan tuzağın kokusunu alır ve kaçmak için zamanları olurdu. Bu nedenle Yüzbaşı oyun masasına oturur oturmaz bir genelkurmay gibi canla başla çalışmaya başlıyordu. Beyni bu insanüstü performansı gerçekleştirirken, kalbi de hararet ve ürperti, umut ve acı ve coşku ve hayal kırıklıklarına maruz kalmaktaydı. Mücadele ediyor, direniyor, acı çekiyordu. Burada rulet oyununa başlanmasından beri, beyaz topun sinsiliklerine karşı zeki savaş planlarını geliştirmek için çaba harcıyordu. (Fakat aynı zamanda beyaz topu alt etmenin, iskambil kâğıtlarını yenmekten daha zor olduğunu çok iyi biliyordu.)

Yalnızca yasak olmakla kalmayıp, aynı zamanda hor görülen oyunlara da dahil olmasına rağmen, neredeyse her zaman bakara oynardı. Varsayımlarının, hesaplanması ve açıklanması mümkün olmayan olgularla ilgili olduğu ve bunların üzerindeki sis perdesini aralayıp sıkça alt ettiği düşünülecek olursa, hesap yapması ve düşünmesi –mantıklı bir tarzda hesap yapması ve düşünmesi– gere-

ken oyunlar ne işine yarardı ki? Hayır! Yüzbaşı doğrudan yazgının gizemlerine karşı mücadele etmek ve bunları açığa çıkarmak istiyordu. Bakaraya oturdu. Gerçekten de kazanıyordu. Trotta bir sürü vale ve papaz ve Kapturak yalnızca iki kez dörtlü ve beşli çekerken, ona arka arkaya üç dokuzlu ve üç sekizli gelmişti. Ve o anda Yüzbaşı Wagner kendisine hâkim olamadı. Şanstan emin olduğunu şansa hissettirmemek temel ilkeleri arasında yer almasına rağmen, bankoyu aniden üç misline çıkardı. Borç senedini daha o gün ödemek istiyordu. Facia böylece başlamış oldu. Yüzbaşı kaybetti, Trotta zaten en baştan beri kaybediyordu. Sonunda Kapturak beş yüz Kron kazandı. Yüzbaşı yeni bir borç senedi imzalamak zorunda kaldı.

Wagner ve Trotta yerlerinden doğruldu. Konyakla doksanlığı karıştırmaya, bunu da Okocim birasıyla birlikte içmeye başladılar. Yüzbaşı Wagner, zaferi paylaşmak üzere bir arkadaşını davet eden ama muhabereyi kaybeden bir general gibi utanıyordu. Teğmen ise Yüzbaşı'nm utancına ortak oluyordu. Her ikisi de alkol içemeden birbirlerinin gözünün içine bakamayacağını biliyordu. Yavaş içiyorlardı; küçük, düzenli yudumlarla.

"Sıhhatine," dedi Yüzbaşı. "Sıhhatine," dedi Trotta. Bu dileği tekrarladıkça, birbirlerine cesaretle bakıyor ve yaşadıkları faciayı umursamadıklarını kanıtlamış oluyorlardı. Fakat Teğmen aniden, en iyi arkadaşı olan Yüzbaşı'nın dünyanın en mutsuz adamı olduğu kanısına vardı ve acıyla ağlamaya başladı. Yüzbaşı, "Neden ağlıyorsun?" diye sordu; kendisinin dudakları da titremeye başlamıştı. "Sana," dedi Trotta, "sana, zavallı arkadaşım." Zaman zaman sessiz, zaman zaman da kelimelerle dolu bir yakınmanın içerisinde kayboldular.

Yüzbaşı Wagner'in hafızasında eski bir plan belirdi. Her gün bindiği, sevdiği ve önceleri kendisi için satın almak istediği Trotta'nın atıyla ilgiliydi söz konusu plan.

Atın değeri kadar parası olsaydı, bakarada kuşkusuz bir servet kazanıp birkaç atın sahibi olabileceğini hayal etmişti. Bunun üzerine Teğmen'in atını ödeme yapmadan almayı, para karşılığında rehin bırakmayı, parayla kumar oynamayı ve sonra hayvanı tekrar satın almayı düşünmüştü. Dürüstlüğe aykırı mıydı bu? Kime zararı olurdu? Ne kadar vakit alırdı? Yalnızca iki saatte her şey tamam olurdu. İnsan hiç para hesabı yapmadan ve korkusuzca masaya oturunca kendinden emin olur ve kesinlikle kazanırdı. Yalnızca bir kez zengin, bağımsız birisi gibi oynayabilseydi keşke! Yalnızca bir kez. Yüzbaşı maaşına lanetler okudu. O kadar azdı ki, "insan onuruna yakışır" bir şekilde kumar oynamasına izin vermiyordu.

Böylesine duygu yüklü ve çevrelerindeki dünyayı unutmuş ve dünyanın da onları unuttuğundan emin bir şekilde otururlarken, Yüzbaşı nihayet, "Bana atını sat," demek cesaretini gösterebildi. "Sana hediye ediyorum," dedi Trotta duygulanarak. Yüzbaşı bir hediyenin geçici de olsa satılamayacağını düşündü ve, "Hayır, sat bana," dedi. Trotta, "Al onu," diye yalvardı. Yüzbaşı, "Ödeyeceğim," diye ısrar etti.

Birkaç dakika boyunca böyle tartıştılar. Sonra Yüzbaşı ayağa kalktı, hafifçe sendeledi ve, "Atı bana satmanızı emrediyorum," diye bağırdı. "Emredersiniz, Saym Yüzbaşı," dedi Trotta otomatik olarak. Yüzbaşı, "Ama param yok," dedi dili dolaşarak, oturdu ve yine durgunlaştı. "Önemli değil! Sana hediye ediyorum." "Hayır, kesinlikle olmaz, Zaten artık almak istemiyorum. Keşke param olsaydı."

"Başka birisine satabilirim," dedi Trotta. Bu olağandışı fikir onu çok sevindirmişti.

"Mükemmel," diye seslendi Yüzbaşı. "Ama kime?" "Chojnicki'ye örneğin." "Mükemmel," diye tekrarladı Yüzbaşı. "Ona beş yüz Kron borcum var." "Borcu üstleniyorum," dedi Trotta.

İçkili olduğu için Yüzbaşı'ya çok acıyordu. Bu zavallı arkadaş kurtarılmalıydı! Büyük bir tehlike içerisindeydi. Kendisini Yüzbaşı Wagner'e çok yakm hissediyordu. Teğmen ayrıca o anda güzel, teselli edici ve belki de önemli bir söz söylemeyi ve yararlı bir eylem gerçekleştirmeyi kaçınılmaz bir zorunluluk olarak görüyor. Büyüklük, dostluk, güçlü ve iyiliksever görünme ihtiyacı kalbinde üç sıcak nehir gibi bir araya geliyor. Trotta doğruluyor. Gün ağardı. Jaluzilerin aralıklarından karşı konulamaz bir güçle içeriye sızan günün açık gri ışıkları hâlâ yanan birkaç lambayı sarıp sarmalıyor. Brodnitzer ve bir garsonundan başka lokalde hiç kimse kalmadı. Masa ve sandalyeler ve "Mariahilf Bülbülü"nün gece boyunca üzerinde zıpladığı sahne ümitsiz ve ihanete uğramışçasına orada öylece duruyor. Etraftaki karmaşa gözlerin önüne, burada gerçekleşen ani kalkışın ürkütücü resimlerini getiriyor; sanki bir tehlikenin gafil avladığı müşteriler kafeyi sürüler halinde hep birlikte terk etmiş gibi bir hava hâkim. Zemin kısa puro izmaritlerinin yanı sıra kartondan uzun sigara ağızlıklarıyla dolu. Bunlar Rus sigaralarının ve Avusturya purolarının kalıntıları, burada yabancı bir ülkeden gelen müşterilerin yerli müşterilerle birlikte kumar oynayıp içki içtiğini ele veriyor.

"Hesap," diye sesleniyor Yüzbaşı. Teğmen'i kucaklıyor. Onu uzun uzun ve içtenlikle göğsüne bastırıyor. "Tanrı'ya emanet ol," diyor, gözleri yaşlarla dolu.

Sabah, sokağa tamamıyla çökmüştü; küçük bir Doğu şehrinin kestane ağacı çiçeklerinin, yeni açmış leylakların ve fırıncıların büyük sepetler içinde taşıdığı taze, siyah ekmeklerin kokularıyla dolu bir sabahtı bu. Kuşlar şamata yapıyorlardı, havada uçsuz bucaksız bir cıvıltı denizi asılıydı. Küçük evlerin gri, yatık padavralı çatılarının üzerinde soluk mavi, şeffaf bir gökyüzü dümdüz geriliydi. Köylülerin küçücük atlı arabaları hâlâ uykulu bir şekilde usulca,

yavaşça tozlu yolun üzerinde ilerliyor ve her tarafa geçen seneden kalan doğranmış kuru saman serpiştiriyordu. Güneş Doğu'da çok çabuk yükselmekteydi ve Teğmen Trotta, günün önünde usulca esen rüzgârdan biraz ayılmış ve arkadaşını kurtarma çabasından dolayı gururla bezenmiş bir vaziyette güneşe doğru yürüyordu. Bölge Valisi'nden izin almadan atı satmak kolay değildi. Arkadaş için yapılmalıydı, bu! Chojnicki'ye atı teklif etmek de pek kolay değildi, ama Teğmen Trotta için bu hayatta ne kolay olabilirdi ki! Fakat girişim gözünde zorlaştıkça, Trotta'nın cesareti ve kararlılığı arttı. Kuleden saat çanının sesi geldi. Trotta "yeni şato"nun girişine, Chojnicki çizmelerini giymiş bir şekilde elinde kamçıyla yazlık arabasına tam binmek üzereyken ulaştı. Chojnicki, Teğmen'in zayıf, sakallı yüzündeki sahte kırmızımsı zindeliği –içicilerin makyajını– fark etti. Suni zindelik yüzün gerçek solgunluğunun üzerinde, aynı kırmızı bir lambanın beyaz bir masaya yansıması gibi duruyordu. Giderek tükeniyor, diye aklından geçirdi Chojnicki.

"Size bir teklifte bulunmak istiyordum," dedi Trotta. "Atımı ister misiniz?" Soru kendisini bile korkuttu. Birdenbire konuşmakta zorlandığını hissetti.

"Bildiğim kadarıyla ata binmekten hoşlanmıyorsunuz, zaten süvarilerden de ayrıldınız. Yani, demek hayvanı kullanmaktan hoşlanmadığınız için bakımı da zor geliyor, fakat daha sonra üzülebilirsiniz."

"Hayır," dedi Trotta. Hiçbir şey gizlemek istemiyordu. "Paraya ihtiyacım var."

Teğmen utanıyordu. Chojnicki'ye borçlanmak onursuz, hor görülen ve kuşkuyla bakılan bir davranış biçimi olarak görülmüyordu. Ama buna rağmen Carl Joseph bu ilk borçlanmayla hayatında yeni bir dönem açılacakmış ve bunun için babasının izni gerekliymiş gibi hissetti. Teğmen utanıyordu. "Daha açık söylemek gerekirse, bir arkadaşım

için kefil oldum. Büyük bir tutar. Ayrıca dün gece küçük bir miktar daha kaybetti. O işletmeciye borçlu kalmasını istemiyorum. Borç almam imkânsız." "Evet," Teğmen tekrarladı, "evet, kesinlikle imkânsız. Söz konusu kişinin size daha önceden borcu var."

"Fakat bunun o kişiyle bir ilgisi yok," dedi Chojnicki. "Bu bağlamda onu hiç düşünmeyin. Bana daha sonra ödersiniz. Önemsiz bir miktar. Bakın, ben zenginim, herkes buna zenginlik diyor. Para benim için önemli değil. Benden bir şnaps rica etmenizle aynı şey, bu. Bakın, ne zahmeti." "Bakın," Chojnicki elini ufka doğru uzattı ve bir yarım daire çizdi. "tüm bu ormanlar bana ait. Hiçbir önemi yok, vicdan azabı çekmeyin. Benden biraz para isteyen herkese teşekkür borçluyum. Hayır, hiçbir önemi yok, bu kadar konuşmaya bile değmez. Size bir teklif yapacağım: Atınızı satın alıyorum ve bir yıllığına size bırakıyorum. Bir yıl sonra atınız benim."

Chojnicki'nin sabırsızlandığı çok belirgin. Ayrıca tabur biraz sonra harekete geçecek. Güneş hiç durmadan yükseliyor. Gün artık tam anlamıyla doğdu.

Trotta hızlı adımlarla kışlaya gidiyordu. Yarım saat içerisinde tabur hazır olacaktı. Tıraş olmak için vakti kalmamıştı. Binbaşı Zoglauer saat on bir civarında geliyordu. (Binbaşı Zoglauer takım komutanlarının tıraşsız olmasından hoşlanmazdı. Sınır bölgesinde görev yaptığı yıllar içerisinde dikkat etmeyi öğrendiği tek şey "temizlik ve nizam"dı.) Tıraş için artık çok geçti. Kışlaya girdi. Hiç olmazsa ayılmıştı. Toplanmış bölüğün önünde Yüzbaşı Wagner ile karşılaştı. Aceleyle, "Tamam, hallettim," dedi ve takımının önüne geçip emretti: "Çift sıra halinde, sağa dön. İleri marş!" Kılıç parladı. Trompetler çalındı. Tabur harekete geçti.

Sınır lokalindeki "serinlenme" içeceklerini bugün Yüzbaşı Wagner ödedi. İki-üç doksanlık içmek için yarım

saat vakit vardı. Yüzbaşı Wagner yazgısını kendi eline almaya başladığının bilincindeydi. Yazgısını şimdi artık tek başına kendisi yönetiyordu. Bugün öğleden sonra iki bin beş yüz Kron'u olacaktı. Bin beş yüzüyle hemen ödeme yapıp, sonra sakin, tasasız bir şekilde, aynı zengin bir adam gibi bakaraya oturacaktı. Bankayı kendisi alacak ve kâğıtları kendisi dağıtacaktı. Sol eliyle tabii! Belki şimdilik yalnızca bin Kron ödeme yapar ve bin beş yüz Kron'la sakin, tasasız bir şekilde, aynı zengin bir adam gibi oyuna otururdu, beş yüz Kron rulet ve bin Kron da bakara için. Bu, daha iyiydi. İçki tezgâhına doğru, "Yüzbaşı Wagner'in hesabına yazılsın," diye seslendi. Herkes doğruldu, mola sona ermişti; "alan talimleri" başlayacaktı.

Neyse ki Binbaşı Zoglauer bugün yarım saat kalıp ayrıldı. Yüzbaşı Wagner komutayı Üsteğmen Zander'e devretti ve atına binip hemen Brodnitzer'e gitti. Öğleden sonra saat dört civarında başka oyuncuların olup olmayacağını sordu. Evet, kesinlikle olacaktı! Her şey mükemmel gidiyordu! Yüzbaşı Wagner'in, oyun oynanan her odada varlığını hissettiği ve hatta bazen seneler içerisinde geliştirdiği bir jargon vasıtasıyla başka kimse duymadan konuştuğu "ruhlar", o görünmez yaratıklar bile bugün kendisine dostane hisler beslemekteydi. Onların daha da olumlu bir tavır takınmasını sağlamak veya en azından tavırlarının değişmesini önlemek amacıyla bugün öğlen yemeğini istisnai olarak Kafe Brodnitzer'de yemeye ve Trotta gelene kadar yerinden kıpırdamamaya karar verdi. Saat üçe doğru ilk oyuncular geldi. Yüzbaşı Wagner titremeye başladı. Ya Trotta onu yarı yolda bırakır ve parayı örneğin yarın getirirse? Belki de bu durumda tüm şansını kaybetmiş olurdu. Böylesine elverişli bir gün belki de bundan sonra hiç olmayacaktı! Tanrıların neşesi yerindeydi ve günlerden perşembeydi. Ama ya cuma! Cuma günü şansı çağırmak demek, ordu başhekiminden talim yapmasını istemekle aynı an-

lama gelirdi. Zaman ilerledikçe Yüzbaşı Wagner, Teğmen Trotta'nın gecikmesine daha fazla öfkelenmeye başladı. Gelmiyordu alçak herif. Bunun için mi bu kadar zahmete katlanmış, talim alanından erken ayrılmış, ruhlarla zor bela anlaşmaya varmış ve elverişli perşembenin deyim yerindeyse olduğu yerde kalmasını sağlamıştı. Sonra da yarı yolda bırakılıyordu. Duvardaki saat dur durak bilmeksizin ilerliyor ve Trotta gelmiyor, gelmiyor, gelmiyordu.

Yoksa! Evet, geliyor. Kapı açılıyor ve Wagner'in gözleri parlıyor. Trotta'nın elini bile sıkmıyor. Parmakları titriyor. Sabırsız birer hayduda benzeyen parmaklarının arasında bir an sonra harikulade gıcırdayan bir zarf var. Yüzbaşı, "Otur," diye emretti. "En geç yarım saat içerisinde geri dönerim." Yeşil perdenin arkasında kayboldu.

Yarım saat geçti, bir saat daha geçti ve sonra bir saat daha. Akşam olmuştu ve ışıklar yanıyordu. Yüzbaşı Wagner ağır adımlarla yaklaştı. Yalnızca üniformasından dolayı tanınabiliyordu ama üniforması da değişikliğe uğramıştı. Düğmeler açık duruyor, yakasından kauçuk siyah boyun bağı sarkıyordu; kılıcının sapı ceketin altına kaymıştı ve cepleri şişkindi, gömleğinde yer yer puro külü vardı. Yüzbaşı'nın kumral saçları ayrığın üzerinde birbirine geçmişti ve darmadağın bıyığının altında dudakları aralık duruyordu. Hırıldar bir şekilde, "Hepsi," dedi ve oturdu.

Birbirlerine söyleyecek bir lafları yoktu. Trotta birkaç kez bir soru sormaya yeltendi. Wagner elini uzatarak ve gözleriyle sessiz kalmasını rica etti. Sonra doğruldu. Üniformasını düzeltti. Hayatının artık bir anlamı kalmadığını idrak etmişti. Her şeyi bitirmek üzere gidiyordu. "Sağlıcakla kal," dedi törensel bir sesle ve gitti.

Fakat dışarıda onu yüz binlerce yıldızlı ve yüzlerce güzel kokulu harikulade bir yaz akşamı karşıladı. Nihayetinde bundan böyle kumar oynamamak, bundan böyle yaşamamaktan daha kolay geldi. Kendi kendisine bundan

böyle kumar oynamayacağına dair namus sözü verdi. Bir iskambil kâğıdına elini sürmektense gebermeyi tercih edecekti. Kumar oynamak yok! Bundan böyle hiç oynamamak uzun bir zamandı, bunu biraz kısalttı ve 31 Ağustos'a kadar oynamamaya karar verdi. Sonra duruma bir daha bakacaktı. Tamam, Yüzbaşı Wagner, namus sözü.

Yüzbaşı Wagner taze temizlenmiş vicdanı, kararlılığının verdiği gurur ve biraz önce hayatını kurtarmış olmanın sevinciyle Chojnicki'ye gidiyor. Chojnicki kapının önünde duruyor. Yüzbaşı Wagner'i o kadar iyi tanıyor ki, daha ilk bakışta çok kaybettiğini ve bir daha kumar oynamamaya karar verdiğini anlıyor. "Trotta'yı nerede bıraktınız?" diye sesleniyor.

"Görmedim."

"Hepsini mi?"

Yüzbaşı başını öne eğip çizmelerinin ucuna bakıyor ve "Namus sözü verdim..." diyor.

"Mükemmel," diyor Chojnicki, "Vakit geldi."

Teğmen Trotta'yı çılgın Wagner'in arkadaşlığından kurtarmaya kararlı. Buradan gitmeli, diye düşünüyor Chojnicki. Onu şimdilik birkaç günlüğüne Wally ile birlikte tatile gönderecek. Sonra şehre iniyor.

"Tamam," diyor Trotta tereddütsüz. Viyana'dan ve bir kadınla birlikte seyahat etmekten korkuyor. Hayatındaki her değişiklikte düzenli bir şekilde içine düştüğü sıkıntıyı hissediyor yine. Bir tehlikenin üstüne doğru geldiğini sezinliyor, olası en büyük tehlike, gerçekleşmesini istediği bir tehlike. Kadının kim olduğunu sormaya cesaret edemiyor. Bir sürü yabancı kadının yüzü, mavi, kahverengi, siyah gözler, sarı, siyah saçlar, kalçalar, göğüsler, bacaklar, küçükken ve delikanlılık yaşlarında belki bir kez öylesine gördüğü kadınlar bir şerit gibi gözlerinin önünden geçip gidiyor; hepsi bir arada, yabancı kadınlardan oluşan harikulade ve narin bir esinti. Bilinmezin kokusunu

alıyor; dizlerinin serin ve sert yumuşaklığını hissediyor; çıplak kolların tatlı boyunduruğu ensesinde kavuşturulan eller vasıtasıyla onu esir alıyor.

Ölüm korkusunun kendisinin ölümcül olabileceği gibi, şehvet içeren bir şehvet korkusu vardır. Teğmen Trotta'yı işte bu korku sarıyor.

XIII

Frau von Taußig güzeldi ve artık genç sayılmazdı. Bir istasyon şefinin kızı ve genç yaşta ölen Eichberg isimli bir süvari yüzbaşısının dulu olarak birkaç yıl önce yeni soylu, zengin, hasta fabrikatör Taußig ile evlenmişti. Herr Taußig hafif seyirli, dönemsel bir delilikten muzdaripti. Krizler onu düzenli bir şekilde her altı ayda bir yokluyor, krizin yaklaştığını haftalar öncesinden hissedip, zengin ve şımartılmış delilerin itinalı ve pahalı bir bakım gördüğü ve hastabakıcıların birer ebe gibi şefkatli olduğu Bodensee'deki o kliniğin yolunu tutuyordu. Herr von Taußig bir krizden kısa bir süre önce ve hastalarına geleneksel doktorların tedavi için ravent ve hintyağı yazdığı kadar büyük bir düşüncesizlikle "ruhsal heyecan" öneren çalımlı ve şık bir doktorun tavsiyesi üzerine arkadaşı Eichberg'in duluyla evlenmişti. Taußig "ruhsal bir heyecan" yaşamasına yaşamıştı ama kriz de daha çabuk ve daha şiddetli geldi. Karısı, Herr von Eichberg ile kısa evliliği sırasında birçok arkadaş edinmiş ve kocasının ölümünden sonra bazı samimi evlilik tekliflerini geri çevirmişti. Evliliği sırasındaki sadakatsizlikleri hakkında saygıyla susulurdu. Bilindiği gibi, muhafazakâr zamanlar yaşanmaktaydı. Fakat Frau Taußig istisnaları kabul ediyor, hatta bunlardan hoşlanıyordu. Az sayıdaki aristokratik ilkeye göre sade yurttaşlar ikinci sınıf insan sayılırken, şu veya bu burjuva kökenli subay

İmparator'un şahsi yaverliğine yükselebiliyor; Yahudiler yüksek nişanlar için uygun görülmezken, içlerinden bazılarına soyluluk unvanı verilebiliyor ve bunlar Arşidüklerin arkadaşı olabiliyor; kadınlar ananevi bir ahlâk anlayışına göre yaşarken, şu veya bu kadının aşk hayatı bir süvari subayınınki kadar yoğun olabiliyordu. (Bunlar, çok daha insafsız, dürüst ve mizahtan yoksun bir hale geldiğimiz için bugün "ikiyüzlü" olarak tanımlanan ilkelerdi.)

Dulun yakın arkadaşları arasında ona evlilik teklifinde bulunmayan tek kişi Chojnicki olmuştu. Dünya henüz yaşamaya değerdi ama yok olmaya mahkûmdu. Bundan sonraki dünya namuslu bir mukim hak etmiyordu. Yani kalıcı sevmenin, evlenmenin ve çocuk yapmanın bir anlamı yoktu. Chojnicki hüzünlü, açık mavi ve biraz öne çıkık gözleriyle dula baktı ve, "Seninle evlenmek istemediğim için özür dilerim," dedi. Başsağlığı ziyaretini bu sözlerle sonlandırdı.

Dul kadın böylece deli Taußig ile evlendi. Paraya ihtiyacı vardı ve Taußig bir çocuktan bile daha rahattı. Krizi geçer geçmez karısından gelmesini rica ediyordu. Karısı geliyor, kocasının kendisini öpmesine izin veriyor ve onu eve götürüyordu. "Görüşmek üzere," diyordu Herr von Taußig, kapalı bölümün parmaklığına kadar onlara refakat eden profesöre. "Çok yakında görüşmek üzere," diyordu karısı. (Kocasının hasta olduğu zamanları seviyordu.) Ve sonra birlikte eve gidiyorlardı.

Chojnicki'yi son defa on yıl önce ziyaret etmişti; o zamanlar Taußig ile henüz evlenmemişti, bugün olduğundan daha az güzel değildi ve on yaş daha gençti. Buradan o zaman da yalnız başına ayrılmamıştı. Aynı şimdi olduğu gibi genç ve hüzünlü bir teğmen kendisine refakat etmişti. Adı Ewald'dı ve Ulanlara mensuptu. (O zamanlar burada Ulanlar vardı.) Buradan refakatsiz ayrılmış olsaydı, hayatının ilk gerçek acısını yaşardı, refakatçisinin bir üsteğmen

olması ise bir hayal kırıklığına neden olurdu. Daha yüksek rütbeler için henüz çok gençti. On sene sonra, belki!

Fakat yaşlılık gaddar ve sessiz adımlarla ve bazen de sinsi kılıklar altında yaklaşmaktaydı. Yanı başından geçip giden günleri ve her sabah, geceleri hiçbir şeyden habersiz gözlerin etrafını narin bir ağ gibi ören incecik kırışıkları sayıyordu. Fakat kalbi on altı yaşındaki bir kızın kalbiydi. Yaşlanan bir bedenin tam ortasında ebedi gençlik bahşedilmiş olarak, yavaş yavaş çürüyen bir şatonun içindeki güzel bir sır gibi varlığını sürdürüyordu. Frau von Taußig'in kucakladığı her genç adam yolu çoktandır gözlenen bir misafirdi. Ne yazıktır ki, bekleme odasından ileriye geçmiyordu misafirlerin hiçbirisi. Frau von Taußig aslında yaşamıyor, yalnızca bekliyordu. Hüzünlü, doyumsuz ve küskün gözlerle hepsinin birbiri ardına çekip gittiğini görüyordu. Zamanla erkeklerin, kocaman sakar böceklere benzeyen ve uçucu olmalarına rağmen ağır çeken bu çocuksu devlerin gelip gitmesine alıştı; evet, erkekler, kurşundan kanatlarını çarpmaya çabalayan beceriksiz bir ahmaklar ordusu; aşağılandıkları zaman fethettiklerini, alaya alındıklarında sahip olduklarını, tadına bile bakmadan zevk aldıklarını zanneden savaşçılar; her şeye rağmen hayat boyu yolları gözlenen barbar bir sürü. Kim bilir, çetrefil ve karanlık bu grubun içinden birisi, kutsal ve ışıldayan bir prens günün birinde belki doğrulup çıkagelecekti. Ama gelmiyordu! İnsan bekliyor ama kimse gelmiyordu. İnsan yaşlanıyor ama kimse gelmiyordu. Frau von Taußig yaklaşan yaşlılığa karşı genç erkeklerden oluşan barajlar inşa etmekteydi. Onların algılayıcı bakışlarından korkarak, maceralarına gözleri kapalı bir vaziyette atlıyor ve onları kendisine alet edebilmek için anlamsız isteklere boğuyordu. Ne yazık ki, bunu fark edemiyorlar ve en ufak bir şekilde değişmiyorlardı.

Frau von Taußig, Teğmen Trotta'yı süzdü. Olduğundan daha yaşlı görünüyor, diye düşündü, başından hüzün-

lü olaylar geçmiş ama bunlar onu akıllandırmamış. Tutkuyla sevmiyor, ama belki gelip geçici de değil. O kadar mutsuz ki, insan ona artık yalnızca mutluluk verebilir.

Ertesi sabah Trotta "ailevi nedenlerle" üç gün izin aldı. Öğleden sonra saat birde yemek salonunda arkadaşlarıyla vedalaştı ve Frau von Taußig ile birlikte birinci sınıf kompartımana binerken kıskanılarak ve coşkuyla uğurlandı; kompartıman için bir fiyat farkı ödemişti.

Gece çökünce, bir çocuğun karanlıktan korktuğu gibi korkuya kapıldı ve sigara içmek üzere, daha doğrusu sigara içmek bahanesiyle kompartımandan çıktı. Kafası karmaşık düşüncelerle dolu bir vaziyette koridorda durmuş simsiyah pencereden, lokomotifin çıkardığı kıvılcımların oluşturduğu ve aniden görünüp yine aniden yok olan yılan gibi çizgilere, ormanların yoğun karanlığına ve gökyüzü kubbesinin sakin yıldızlarına bakıyordu. Kapıyı usulca yana doğru kaydırdı ve parmaklarının ucunda kompartımana girdi. "Belki yataklı kompartıman alsak daha iyi olurdu," dedi kadın beklenmedik, hatta korkutucu bir sesle karanlığın içinden. "Hiç durmadan sigara içiyorsunuz. Burada da içebilirsiniz." Demek hâlâ uyumuyordu. Kibrit yüzünü aydınlattı. Simsiyah, dağınık saçlarla çevrili başı koyu kırmızı yastığın üzerindeydi. Evet, yataklı kompartıman almak belki daha iyi olurdu. Sigaranın ucu karanlığın içerisinde kor gibi parlıyordu. Bir köprünün üzerinden geçiyorlardı, tekerlekler daha fazla takırdadı. "Köprüler," dedi kadın. "Yıkılmalarından korkuyorum." Evet, diye düşündü Teğmen, yıkılırlarsa yıkılsınlar. O yalnızca ani bir felaketle, yavaşça gelen bir felaket arasında seçme şansına sahipti. Hiç kıpırdamadan kadının karşısında oturuyor ve hızla gelip geçen istasyonların kompartımanı bir anlığına aydınlatmasını ve kadının soluk yüzünü daha da soluklaştırmasını seyrediyordu. Ağzından tek kelime bile çıkartamıyordu. Bir şeyler söylemek yerine, onu öpmesi gerektiğini düşün-

dü. Çoktan gelmesi gereken öpüşü sürekli erteliyordu. Gelecek istasyondan sonra dedi kendi kendine. Kadın aniden elini uzattı, kompartıman kapısının mandalını aradı, buldu ve kapıyı kilitledi. Trotta kadının eline doğru eğildi.

Frau von Taußig bunu takip eden bir saat boyunca Teğmen'i, aynı on yıl önce Teğmen Ewald'ı sevdiği kadar büyük bir coşkuyla sevdi; aynı güzergâhta, aynı saatlerde ve kim bilir, belki de aynı kompartımanda. Fakat şu anda o Ulan silinip gitmişti, aynı daha öncekiler ve daha sonrakiler gibi. Şehvet, anıların üzerinden köpürerek geçti ve tüm izleri sürükleyip götürdü. Frau von Taußig'in önadı Valerie'ydi, ülkeye özgü kısaltmasıyla Wally. Tüm sevgi dolu anlarda fısıldanarak söylenen bu ad, her seferinde kulağa yepyeni geliyordu. Daha biraz önce bu genç adam onu vaftiz etmişti, bir çocuktu o (ve adı gibi körpe). Buna rağmen –alışkanlıktan olsa gerek– hüzünlü bir şekilde kendisinin ondan "çok daha yaşlı" olduğunu belirtti, genç erkeklerin karşısında her zaman başvurduğu bir yol, bir anlamda cüretkâr bir tedbir. Bu saptama genelde yeni bir sevecenlik silsilesine yol açardı. Bildiği ve şimdiye değin birçok kişiye bahşettiği sevecen sözleri zihninden yine bulup çıkardı. Şimdi sıra her zaman olduğu gibi erkeğin yaştan ve zamandan bahsetmeme ricasına gelmişti, sıralamayı bu kadar iyi bilmesi ne kadar kötüydü. Bu ricaların pek az şey ifade ettiğini de çok iyi biliyor ama onlara inanıyordu. Bekledi. Fakat Teğmen Trotta susuyordu, inatçı bir genç adam. Sessizliğin bir hüküm olduğu korkusuna kapıldı ve dikkatle konuşmaya başladı: "Senden kaç yaş büyük olduğumu düşünüyorsun?" Trotta şaşırdı. Buna cevap verilemezdi, ayrıca onu ilgilendirmiyordu da. Kadının teninin pürüzsüz bir serinlikle sıcakhk arasında hızla gidip geldiğini hissetti, aşkın büyüleyici belirtilerinden sayılan iklimsel değişiklikler. (Bunlar tek bir saat içerisinde tüm mevsimlerin özelliklerini tek bir kadm omzunda birleştirip

zamanın yasalarını fiilen geçersiz kılabilir.) "Senin annen olabilirdim," diye fısıldadı kadın. "Tahmin et bakalım, kaç yaşındayım?" "Bilmiyorum," dedi bahtsız Teğmen. "Kırk bir," dedi Frau Wally. Henüz bir ay önce kırk iki olmuştu. Fakat doğa bazı kadınların gerçeği söylemesine izin vermez, onları aynı zamanda yaşlanmaya karşı koruyan doğayla aynı doğadır bu. Frau von Taußig'in gururu üç yaş birden gizlemesine belki elvermezdi. Ancak zavallı tek bir yılın çalınması, gerçeğe karşı yapılan büyük bir haksızlık değildi.

"Yalan söylüyorsun," dedi sonunda Trotta kabaca ve nezaketen. Frau von Taußig yeniden köpüren bir minnettarlık dalgası içerisinde ona sarıldı. İstasyonların beyaz ışıkları pencerenin önünden geçip gidiyor, kompartımanı aydınlatıyor, beyaz yüzüne vuruyor ve omuzlarının çıplaklığını gözler önüne seriyordu. Teğmen bir çocuk gibi göğsünün üzerinde yatıyordu. Şefkat dolu, kutsal, annelere mahsus bir acı hissetti. Annelere özgü bir sevgi kollarını sardı, içini yeni bir güçle kapladı. Sevgilisine şefkat göstermek istiyordu, bir kadının yalnızca çocuğuna gösterebileceği bir şefkat; Teğmen'i sanki kendisi doğurmuş, onu şu anda kabul ettiği kucağmda aylarca ağırlamış gibi hissetti. "Çocuğum, güzel çocuğum," dedi. Artık yaşhhktan korkmuyordu. Teğmen'le arasında olan yılları ilk kez minnetle andı. Pırıl pırıl bir yaz başı sabahı, hızla her şeyi geride bırakan pencereden doğduğunda, güne henüz hazır olmayan yüzünü Teğmen'e korkusuzca sundu. Ancak biraz da sabah kızıllığını hesaba katmıştı. Çünkü önünde oturduğu pencere tesadüfen doğuya bakıyordu.

Teğmen Trotta'ya dünya değişmiş gibi görünüyordu. Buradan hareketle aşkı öğrenmiş olduğuna, yani aşk hakkında tasavvur ettiklerinin gerçekleştiğine karar verdi. Gerçekte yalnızca doyuma ulaşmış bir çocuk gibi minnettardı. "Viyana'da birlikte kalacağız, değil mi?" Frau von

Taußig sürekli, sevgili çocuk, ah, sevgili çocuk, diye düşünüyor ve annelere özgü bir gururla Teğmen'e, onun sahip olmadığı ama kendisinin ona layık gördüğü erdemlerde kendisinin de payı varmışçasına bakıyordu.

Küçük bir şölenler dizisinin hazırlığı içerisindeydi. Yortu Bayramı'na denk gelmeleri iyi olmuştu. Tribünde iki yer tedarik edecekti. O zamanlar her tabakadan Avusturyalı kadın gibi onun da sevdiği renkli geçit töreninin tadını birlikte çıkaracaklardı.

Tribün yerlerini tedarik etti. Resmi geçidin neşeli ve törensel şatafatı kendisinin üzerinde sıcak ve gençleştirici bir etki bıraktı. Gençliğinden bu yana Yortu Bayramı resmi geçidinin tüm aşama, bölüm ve kurallarını Saray Nazırı'ndan daha az detaylı olmamak üzere ve en eski opera locası sahiplerinin en sevdikleri operaların tüm sahnelerini tanımasına benzer bir şekilde tanıyordu. Bu, her şeye içli dışlı vakıf olma duygusu seyir zevkini azaltmıyor, tam tersine onu bir anlamda besliyordu. Carl Joseph seneler öncesinin tatillerinde baba evinin balkonunda ve Radetzky Marşı'nın eşliğinde onu mutlu kılıp içini coşkuyla dolduran o eski çocuksu ve yürekli rüyalara daldı. Yaşlı İmparatorluğun tüm görkemli gücü gözlerinin önünden geçiyordu. Teğmen, Solferino Kahramanı büyükbabasını ve Habsburg egemenliğinin göklere yükselen dağları arasında babasının küçük ama sert bir kayaya benzeyen sarsılmaz vatanseverliğini düşündü. Aklına kendi kutsal görevi geldi: Havada, karada ve suda, tek kelimeyle her yerde ve her an İmparator için ölmeye hazır olmak. Kendi kendine birkaç kez tekrarladığı yeminin sözleri canlandı, her bir kelime birbiri ardına bir bayrak gibi doğruldu. Başkomutan'ın pek çok resimde ve İmparatorluğun pek çok duvarında sabitlenen porselen mavisi gözleri yeni bir babacan teveccühle doldu ve boydan boya mavi bir gökyüzü gibi Solferino Kahramanı'nm torununa baktı. Piya-

delerin ışık mavisi pantolonları parlıyor, kahverengi giysili topçular balistik bilimin ete kemiğe bürünmüş ciddiyetiyle yürüyüp geçiyor, açık mavi Boşnakların başlarındaki kan kırmızısı fesler, İslam'ın Apostolik Majesteleri'nin onuruna tutuşturduğu birer sevinç ateşi gibi güneşin altında yanıyordu. Siyah cilalı saltanat arabalarında altın nişanlı Malta şövalyeleri ve siyahlara bürünmüş kırmızı yanaklı belediye meclisi azaları oturmaktaydı. Onları takiben at kılıyla süslenmiş miğferler taşıyan muhafız kıtası, coşkusunu İmparator'un yakınında dizginleyen görkemli bir fırtına gibi geçti. Nihayet trampet gümbürtüsünün haber verdiği ve dünyevi olmakla birlikte en azından Apostolik İmparatorluk Marşı "Tanrı Onu Başımızdan Eksik Etmesin, Tanrı Onu Korusun" sözleriyle ayakta duran halk yığınlarının, marş halindeki askerlerin, usul usul tırısta giden atların ve sessizce yuvarlanan arabaların arasında yayılıp herkesin üzerinde melodik bir gökyüzü, siyah-sarı tonlarda bir örtü gibi süzüldü. Teğmen'in kalbi hem durmuştu hem de aynı anda deli gibi çarpıyordu; tıbbi bir tuhaflık. Milli marşın yavaş tonlarının arasında, büyük armalı sancakların arasındaki küçük beyaz flamalara benzeyen "Yaşa" sesleri duyuluyordu. Beyaz Lipizzan, İmparatorluk harasında eğitim görmüş meşhur Lipizzan atlarına özgü görkemli işve içerisinde dans edercesine kopup geldi. Onu yarım bölük Dragon'un nal sesleri izliyor, Dragonların siyah-altın sarısı miğferleri güneşte parlıyordu. Borazanların tiz ötüşü duyuldu ve bazı neşeli sesler yükseldi: Kulak verin, dikkat, yaşlı İmparator geliyor.

Ve İmparator geldi; arabasını sekiz beyaz at çekiyordu. Atların üzerinde siyah altın işlemeli ceketli ve beyaz perukalı uşaklar vardı. Tanrılara benziyorlardı, fakat yalnızca yarı tanrıların uşaklarıydılar. Arabanın her iki tarafında omuzlarına sarı-siyah panter postu atmış olarak ikişer Macar muhafız duruyordu. İmparator Franz Joseph'in kralh-

ğını yaptığı kutsal Kudüs şehrinin duvarlarının bekçilerini anımsatıyorlardı. İmparator'un üzerinde, Krallığın tüm resimlerinden bilinen kar beyazı ceket ve şapkasında büyük, yeşil bir papağan tüyü demeti vardı. Tüyler rüzgârda usulca dalgalanıyordu. İmparator etrafına gülümsüyordu. Gülümsemesi, yaşlı yüzünde kendisinin yarattığı küçük bir güneşe benziyordu. Stephan Katedrali'nin çanları Kutsal Roma Cermen İmparatoru'na Roma Katolik Kilisesi'nin selamlarını göndermekteydi. Yaşlı İmparator, tüm gazetelerin övmeye doymadığı o canlı adımla arabadan indi ve sıradan bir insan gibi kiliseye girdi; Kutsal Roma Cermen İmparatoru kiliseye çanların uğultusu altında yürüyerek girmişti.

İmparatorluk ordusunun hiçbir teğmeni bu seremoniye kayıtsız kalamazdı. Ve Carl Joseph teğmenlerin en duyarlılarından birisiydi. Tören alayının etrafa yaydığı görkemli pırıltıyı görüyor, fakat akbabaların karanlık kanat çırpışlarını duymuyordu. Habsburgların çift kartalının üzerinde akbabalar –onun kardeş düşmanları– dairelerini çizmeye başlamıştı bile.

Hayır, dünya Chojnicki'nin söylediği gibi yok olmuyor, insan dünyanın nasıl yaşadığını kendi gözleriyle görebiliyordu. İşte bu şehrin sakinleri –Apostolik Majesteleri'nin tebaası ve sarayın hizmetkârları– akın akın Ringstraße üzerinden geçmekteydi. Tüm şehir devasa bir saray avlusuna dönüşmüştü. Eski sarayların büyük kemerli kapılarında üniformalı bekçiler, uşakların arasındaki tanrılar gibi ellerinde kılıçlarıyla duruyor, kapıların önüne yüksek ve asil tekerleklere ve narin dingillere sahip faytonlar yanaşıyor, atlar şefkatli nallarıyla parke taşlarını okşuyordu. Siyah şapkalı, altın sarısı yakalı ve dar kılıçlı devlet memurları gururlu ve terli bir vaziyette resmi geçitten geliyordu. Bembeyaz öğrenci kızlar, saçlarında çiçekler ve ellerinde mumlar olmak üzere anne ve

babalarının arasında, sanki onların biraz şaşkın ve belki de hırpalanmış ruhlarıymışçasına evlerine dönmekteydi. Kavalyelerini tasmadaymışçasına gezmeye götüren açık renk giysili hanımların açık renkli şapkalarının üstünde şemsiyelerin sayvanları kubbe gibi kabarıyor, mavi, kahverengi, siyah, altın sarısı ve gümüş işlemeli üniformalar bir güney bahçesinden kaçıp uzaklardaki memlekete doğru yola koyulan garip ağaç ve bitkiler gibi öteye beriye hareket ediyordu. Silindir şapkaların siyah alevi telaşlı ve kırmızı yüzlerin üzerinde parlıyor, rengârenk eşarplar gökkuşakları gibi geniş göğüs, yelek ve göbekleri sarıyordu. O sırada İmparator'un kırmızı yaka ve beyaz tüylü özel muhafızları, ellerinde parıldayan baltalı kargılarıyla iki sıra halinde Ringstraße'nin geniş şosesinin üzerinde dalgalandı ve tramvaylar, faytonlar ve otomobiller bile muhafızların önünde, tarihten tanıdık hayaletlere rastlamışçasına durdu. Kavşak ve köşelerde, üzerlerine üst üste önlükler giymiş şişman çiçekçi kadınlar (perilerin kentli kız kardeşleri) koyu yeşil ibriklerle demetlerini suluyor, gülümseyen bakışlarla sevgili çiftleri kutsuyor ve gelip geçenleri lafa boğuyordu. Şamatalara koşturan itfaiyecilerin, tehlike ve felaketlerin neşeli ihtarcılarının altın sarısı miğferleri ışıldıyordu. Ortalığa leylak ve kalpgülü kokusu hâkimdi. Şehrin gürültüsü, bahçelerde ıslık çalan karatavukların ve havalarda cıvıldayan çayırkuşlarının sesini örtemiyordu. Tüm bunları sunmaktaydı hayat Teğmen Trotta'ya. Arabada kız arkadaşının yanında oturuyor ve onu seviyordu; hayatının ilk güzel gününü yaşıyormuş gibi hissediyordu.

Hayata gerçekten de yeni başlıyormuş gibiydi. Sınır bölgesinde doksanlığı içtiği gibi şarap içmesini öğrendi. Frau von Taußig ile birlikte, işletmecisinin bir İmparatoriçe gibi vakur, mekânı bir mabet gibi bulutsuz ve ciddi, bir şato gibi asil ve bir kulübe gibi huzurlu o meşhur restoranda yemek yedi. Burada geleneksel masalarda Ekselanslar

yemek yiyor ve onlara hizmet eden garsonlar hizmet ettikleri insanlara o denli benziyorlardı ki, sanki misafirler ve garsonlar belirli bir sıralama içerisinde birbirleriyle yer değiştiriyor gibiydi. Ve herkes birbirini aynı bir kardeşin diğerini tanıdığı gibi ön adıyla tanıyor, fakat yine de herkes birbiriyle prenslerin kendi aralarında selamlaştığı gibi selamlaşıyordu. Herkes aralarındaki gençleri, yaşlıları, iyi ve kötü at binicileri, kibarları, kumarbazları, hoppaları, hırslıları, gözdeleri, gelenek vasıtasıyla kutsanmış ve her yerde saygı gören çok eski bir aptallığın varislerini ve yarın iktidara geçmesi beklenen akıllıları biliyordu. Masalardan yalnızca iyi terbiye görmüş insanlara özgü çatal bıçak sesleri ve sadece hitap edilenin algıladığı, yanında oturanın ise zaten tahmin ettiği gülümsemeli fısıltılar duyuluyordu. Beyaz masa örtüleri huzurlu bir parlaklık yansıtıyor, yüksek ve perdeli pencerelerden içeriye sırdaş bir gün sızıyor, şarap şişelerden sevecen bir çağıltıyla akıyordu; garsonu çağırmak için, insanın bakışını kaldırması yeterliydi. Çünkü bu edepli sessizlik içerisinde göz kapağının açılıp kapanması, başka bir yerdeki seslenme kadar duyulurdu. Evet, Teğmen'in "hayat" olarak adlandırdığı ve o zamanlar belki de gerçekten hayat olan olgu işte böyle başladı: olgunlaşmış bir ilkbaharın bütün kokularının algılandığı ve yanında onu seven bir kadmın oturduğu bir araba gezintisi sırasında. Frau von Taußig'in her sevecen bakışı, kendisinin pek çok erdeme sahip bir erkek ve hatta ordu içerisinde geçerli olan anlamda "mükemmel bir subay" olduğu şeklindeki kanaatini haklı çıkartıyor gibiydi. Hayatı boyunca hüzünlü ve çekingen olduğunu hatırladı, neredeyse hayata küskün bile denilebilirdi. Fakat kendisine şu andaki bakışı çerçevesinde, bir zamanlar neden hüzünlü ve küskün olduğunu artık anlayamıyordu. Hep yanı başındaki ölüm onu korkutmuştu. Fakat şimdi Katharina ve Max Demant'ı düşünse bile belli bir haz hissediyordu.

Başından kötü olayların geçtiği kanısındaydı. Güzel bir kadının sevecen bakışlarını hak ediyordu. Ancak yanındaki kadına zaman zaman korkuyla bakmaktan yine de kendini alamıyordu. Kendisini küçük bir oğlan gibi beraberinde götürmesi ve birkaç güzel gün geçirtmesi geçici bir heves değil miydi? Buna izin veremezdi. Kendisinin mükemmel bir insan olduğu artık kesin bir şekilde ortadaydı ve onu seven herkes tam anlamıyla sevmeliydi, zavallı Katharina gibi dürüst ve ölüme kadar. Kendisini sevdiğini sanan veya sever gibi davranan bu güzel kadının aklında kim bilir kaç erkek vardı! Kıskanıyor muydu, yoksa? Elbette kıskanıyordu. Birdenbire algıladığı üzere aynı zamanda da acizdi. Kıskanıyordu ve bu kadının yanında kalmak, yoluna onunla birlikte devam etmek, ona istediği sürece sahip olmak, onu keşfetmek ve kazanmak üzere elinde hiçbir imkân yoktu. Evet, babasından elli Kron aylık alan küçük, zavallı bir teğmendi o ve ayrıca borçları da vardı...

"Kışlada kumar oynuyor musunuz?" diye sordu Frau von Taußig aniden.

"Arkadaşlar oynuyor," dedi Trotta. "Yüzbaşı Wagner örneğin. Çok kaybediyor."

"Ya sen?"

"Hiç oynamıyorum," dedi Teğmen. O anda nasıl güçlü olunabileceğini anlamıştı. Vasat yazgısına öfkelendi. Daha parlak bir yazgı arzuluyordu. Eğer devlet memurluğunu seçseydi, hiç şüphesiz sahip olduğu bazı zihinsel yetenekleri kariyer yapmak üzere faydalı bir şekilde kullanabilirdi. Barış zamanlarında bir subayın ne önemi vardı ki! Solferino Kahramanı savaşta ve savaştaki eylemiyle bile ne kazanabilmişti!

"Sakın oynamaya kalkışma," dedi Frau von Taußig. "Kumarda şanslı olabilirmiş gibi görünmüyorsun."

Kırılmıştı. İçi hemen şanslı olduğunu, hem de her konuda şanslı olduğunu kanıtlamak tutkusuyla doldu ve

bugün, şimdi, bu gece için gizli planlar yapmaya koyuldu. Kucaklayışları adeta gelip geçici kucaklayışlardı, yalnızca mükemmel değil aynı zamanda güçlü bir erkeğin yarın göstermek istediği bir aşkın provası gibi. Zamanı düşündü, saatine baktı ve geç kalmamak için bir bahane üzerine kafa yordu. Frau Wally'nin kendisi oldu onu gönderen. "Geç oldu, gitmen lazım." "Yarın öğleden önce." "Yarın öğleden önce."

Otel kapıcısı yakınlardaki bir oyun salonunu tarif etti. Teğmen olağan bir nezaketle karşılandı. Birkaç yüksek rütbeli subay gördü ve önlerinde kurallara uygun bir katılaşma halinde durdu. Askeri bir muameleye tabi tutulduklarını hiç anlamıyormuşçasına ona umursamazca omuz silktiler ve anlamsızca baktılar; sanki çoktandır ordu mensubu değil de lakayt üniforma taşıyıcıları gibi görünüyorlardı ve sanki bu cahil acemi onlara henüz subay oldukları çok gerilerde kalan bir zamanı anımsatmış gibiydi. Hayatlarının başka, belki daha gizli bir bölümünde bulunuyorlardı ve yarın tekrar başlayacak olağan, günlük yaşamlarıyla şu anda kurulabilecek tek bağlantı üzerlerindeki üniformalarla omuzlarındaki yıldızlardı. Teğmen nakit parasını saydı, yüz elli Kron'u vardı. Yüzbaşı Wagner'den gördüğü gibi bunun ellisini cebine, geri kalanını da sigara kutusuna koydu. Bir süre oynamaksızın iki rulet masasından birisinin başmda oturdu, iskambil oyunlarını pek bilmediği için onlara cesaret edemedi. Çok sakindi ve sükûnetine kendisi de şaşırmıştı. Kırmızı, beyaz, mavi fiş kümelerinin büyüdüğünü, küçüldüğünü, bir yandan öbür yana çekildiğini görüyor ama aslında fişleri kendi önünde toplamak için buraya geldiğini hatırlamıyordu. Sonunda oynamaya karar verdi, oynamayı bir görev gibi görüyordu. Kazandı. Kazancın yarısıyla tekrar oynadı ve bir kez daha kazandı. Ne renklere ne de numaralara bakıyor, fişleri hiç umursamadan bir yere koyuyordu. Kazandı. Tüm kârıyla oyna-

dı. Dördüncü kez kazandı. Bir binbaşı ona eliyle bir işaret yaptı. Binbaşı, "Buraya ilk gelişiniz. Bin Kron kazandınız. En iyisi, hemen gitmeniz olur," dedi. "Emredersiniz, Binbaşım," dedi Trotta ve itaatkâr bir şekilde ayrıldı. Fişleri paraya çevirirken Binbaşı'nın sözünü dinlediğine pişman oldu. Her önüne gelene itaat ettiği için kendi kendisine kızıyordu. Birisinin onu göndermesine neden izin veriyordu? Ve neden geri dönmeye cesareti yoktu? Kendisinden hoşnutsuz ve ilk kârıyla mutsuz bir vaziyette dışarıya çıktı.

Geç olmuştu ve her taraf o kadar sessizdi ki, uzaklardaki sokaklarda yürüyen tek tük yayaların ayak sesleri duyuluyordu. Yüksek evlerle çevrili dar sokağın üzerindeki gökyüzü şeridinde yabancı ve huzurlu yıldızlar göz kırpıyordu. Karanlık bir siluet bir köşeden çıktı ve Teğmen'e doğru gelmeye başladı. Yalpalıyordu, hiç kuşkusuz bir sarhoş olmalıydı. Teğmen onu hemen tanıdı; şehir merkezinin karanlık sokaklarında elinde dosyası ve başında dar kenarlıklı şapkasıyla olağan turunu atan ressam Moser'di bu. Parmağını şapkasma dokundurarak selam verdi ve resimlerini takdim etmeye koyuldu. "Değişik pozlarda bir sürü kız." Carl Joseph durdu. Ressam Moser'i karşısına kaderin çıkardığını düşündü. Profesör ile şehir merkezinin herhangi bir sokağında yıllardan bu yana aynı saatlerde karşılaşılabileceğini bilmiyordu. Bir kenara ayırdığı elli Kronu cebinden çıkardı ve yaşlı adama verdi. Bunu sessizce verilen bir emri yerine getirir gibi yapmıştı. Onun gibi olmak lazım, diye düşündü, ne kadar mutlu ve haklı. Düşünceleri onu korkuttu. Ressam Moser'in haklı olduğuna dair gerekçeler aradı, bulamadı, daha fazla korktu ve içinde içki içme arzusu yükseldi, alkoliklere özgü ve ruhun ve bedenin susamışlığını yansıtan bir arzu. Bu durumda insanın gözleri miyoplaşır, kulakları sağırlaşır ve hemen bir şeyler içmesi gerekir. Teğmen geri döndü, ressam Moser'i durdurdu ve, "Nerede bir şeyler içebiliriz?" diye sordu.

Wollzeile'nin yakınlarında geceleri açık bir meyhane vardı. Orada slivovitz içilebiliyordu ama ne yazık ki, slivovitzin alkol oranı doksanlıktan yirmi beş derece daha düşüktü. Teğmen ve ressam oturup içmeye başladı. Trotta kaderini kendi ellerinde tutmadığını ve pek çok meziyete sahip mükemmel bir adam olmadığını giderek daha iyi idrak ediyordu. Tam tersine zavallı ve sefil bir adamdı ve yüz binlerce Kron kazanmasına engel olan bir binbaşıya itaat ettiği için çok üzgündü. Hayır, mutluluk için yaratılmamıştı o. Frau von Taußig, oyun salonundaki Binbaşı, aslında herkes onunla eğleniyordu. Yalnızca ressam Moser (bir arkadaş olarak bile görülebilirdi ressam) candan, dürüst ve sadıktı. Ona kim olduğunu söylemeliydi. Bu mükemmel adam babasının en eski ve tek arkadaşıydı. Ondan dolayı utanmamalıydı. Büyükbabasının resmini yapmıştı. Teğmen cesaretini toplamak için derin bir nefes aldı ve, "Aslında sizinle uzun bir zaman önce tanıştığımızı biliyor musunuz?" dedi. Ressam Moser başını öne doğru uzattı, kalın kaşlarının altındaki gözleri parladı ve, "Biz –birbirimizi– tanıyor muyuz? Şahsen mi? Beni ressam olarak elbette tanıyabilirsiniz. Ressam olarak tanınmış sayılırım. Üzgünüm ama korkarım yanılıyorsunuz. Yoksa?" Moser'in yüzü kederli bir ifadeye büründü. "Beni birisiyle karıştırıyor olabilir misiniz?"

"Benim adım Trotta," dedi Teğmen.

Ressam Moser cam gibi bomboş gözlerle Teğmen'e baktı ve elini uzattı. Sonra gürültülü bir sevinç çığlığı attı. Teğmen'i elinden tutarak masanın üzerine doğru çekti, kendisi de masanın üzerine eğildi ve masanın ortasında kardeş gibi öpüştüler.

"Ne yapıyor baban?" diye sordu Profesör. "Hâlâ görev başında mı? Eyalet Valisi oldu mu? Uzun süredir hiç haber alamadım ondan. Uzun bir zaman önce burada parkta karşılaşmıştık, bana para vermişti, tek başına değil-

di, yanında oğlu vardı; ama bir dakika, sendin o çocuk."

"Evet, bendim," dedi Teğmen. "Uzun bir zaman geçti üzerinden, çok uzun bir zaman."

O gün ressamın yapış yapış, kırmızı elini babasının bacağının üzerinde gördüğünde kapıldığı korkuyu hatırladı.

"Senden özür dilemem gerekiyor, evet, beni bağışla," dedi Teğmen. "O gün sana kötü davrandım, sana çok kötü davrandım. Bağışla beni, sevgili dostum."

"Evet, kötü davrandın," diye tasdikledi Moser. "Özrünü kabul ediyorum. Bu konuyu kapatalım. Nerede kalıyorsun? Sana refakat edeceğim."

Meyhane kapandı. Sessiz sokaklarda kol kola yalpalayarak ilerlediler. "Ben burada oturuyorum," diye mırıldadı ressam. "Adresim burası. Yarın bana gel, genç adam." Ressam, Teğmen'e kahvehanelerde dağıttığı biçimsiz kartvizitlerinden birisini verdi.

XIV

Teğmen'in kışlasına geri dönmek zorunda olduğu gün, kederlendirici ve aynı zamanda tesadüfen puslu bir gündü. İki gün önce resmi geçit sırasında geçtiği sokaklarda bir kez daha yürüyordu. Teğmen o gün (evet, o gün) kısa bir süreliğine kendisiyle ve mesleğiyle gurur duyduğunu düşündü. Bugün ise geri dönüş düşüncesi yanı başında, bir gardiyanın bir tutsağın yanında yürüdüğü gibi yürüyordu. Hayatında ilk defa, tüm hayatına hükmeden askeri yasaya karşı isyan etti, Teğmen Trotta. Çocukluğundan beri hep itaat etmişti ama artık itaat etmek istemiyordu. Özgürlüğün ne anlama geldiğini tam anlamıyla bilmiyor, fakat bir savaşın talimden farklı olduğu gibi özgürlüğün de bir tatilden farklı olması gerektiğini hissediyordu. Bu

benzetme bir asker olması nedeniyle aklına gelmişti (ve askerin özgürlüğünün savaş olması nedeniyle). Özgürlük için gereken cephanenin para olduğunu düşündü. Fakat şu anda üstündeki miktar bir anlamda manevralarda kullanılan kurusıkı mermilere benziyordu. Esasen herhangi bir şeye sahip miydi? Özgürlüğe sahip olabilecek maddi gücü var mıydı? Büyükbabası Solferino Kahramanı ona bir servet bırakmış mıydı acaba? O servet günün birinde babasından miras kalacak mıydı? Eskiden aklına bu tür düşünceler hiç gelmezdi. Şimdi ise bunlar yabancı bir kuş sürüsü gibi üstüne uçuşuyor, beyninde yuvalanıyor ve huzursuzca kanat çırpıyorlardı. Şimdi dünyanın tüm karmaşık seslerini algılıyordu. Chojnicki'nin bu yıl her zamankinden daha önce memleketinden ayrılacağını ve kendisinin kız arkadaşıyla birlikte Güney'e gideceğini dünden beri biliyordu. Bir arkadaşını kıskanmayı da biliyordu artık ve bu durum onu iki kez utandırıyordu. Kendisi kuzeydoğu sınırına giderken, yanındaki kadın ve arkadaşı Güney'e doğru yola çıkıyorlardı. Bu saate değin coğrafi bir tanım olan "Güney" şimdi artık hiç tanımadığı bir cennetin tüm baştan çıkartıcı renklerinde parıldamaktaydı. Güney başka bir ülkedeydi. Demek ki, İmparator Birinci Joseph'in hükümranlığında bulunmayan, kendi ordularına sahip olan, büyüklü küçüklü garnizonlarında binlerce Teğmen'in görev yaptığı yabancı ülkeler vardı. Bu ülkelerde Solferino Kahramanı'nm adı hiçbir anlam ifade etmiyordu. Oralarda da krallar vardı. Ve bu kralların hayatlarını başkaları kurtarmıştı. Bu düşüncelere dalmak son derece kafa karıştırıcıydı; Krallığın bir teğmeni için, aynı bizim gibilerin dünyanın milyonlarca gezegenden yalnızca bir tanesi olduğu, Samanyolu galaksisinde bizim güneşimizin haricinde sayısız başka güneşin bulunduğu, bu güneşlerden her birinin kendi gezegenlerine sahip olduğu ve insanın kendisinin zavallı bir yaratıktan başkaca bir şey olmadığı,

kabaca söylemek gerekirse yalnızca küçük bir pislik parçası olduğu gibi düşüncelere dalmak kadar kafa karıştırıcı.

Teğmen'in kârından geriye yedi yüz Kron kalmıştı. Başka bir oyun salonuna gitmeye cesaret edememişti; yalnızca belki de şehir komutanlığı tarafından genç subayları gözetim altında tutmak üzere görevlendirilmiş o yabancı binbaşıdan korktuğu için değil, ayrıca acınası firarını tekrar hatırlamaktan da çekindiği için. Ah! Yüksek rütbeli birisinin tek bir sözü veya işaretiyle her oyun salonunu hemen ve yüzlerce kez terk edeceğini adı gibi biliyordu. Bir çocuğun bir hastalığın içinde kaybolduğu gibi, yazgısını zorlamaya gücünün yetmediğini biraz acı duyarak ama biraz da hoşnutlukla idrak etti. Kendisine olağanüstü derecede acıyordu ve bu ona iyi geldi. Birkaç şnaps içti. Aczinin içinde kendisini hemen evindeymiş gibi hissetti. Üstünde taşıdığı para ona birdenbire, bir hapishaneye veya manastıra girmekte olan bir insana gelebileceği kadar sıkıntı verici ve lüzumsuz geldi. Hepsini bir seferde harcamaya karar verdi. Babasının ona gümüş sigaralığı aldığı dükkâna girdi ve kız arkadaşı için bir inci kolye satın aldı. Elinde çiçekler, pantolonunun cebinde kolye ve yüzünde acınası bir ifadeyle Frau von Taußig'in önüne geçti. Sanki "senin için bir şey çaldım" demek istercesine, "Sana bir şey getirdim," diye itirafta bulundu. Görmüş geçirmiş bir adam rolünü haksız yere oynadığını düşünüyordu. Hediyesini eline aldığı anda hediyenin abartılı olduğu, kendisini küçük düşürdüğü ve zengin kadını belki de inciteceği aklından geçti. "Bunun için özür dilerim," dedi. "Ufak bir şey almak istiyordum ama..." Devamını getiremedi. Kızardı. Başını önüne eğdi.

Yaşlılığın yaklaştığını gören kadınları tanımıyordu Teğmen Trotta. Her hediyeyi onları gençleştiren sihirli bir nimet gibi karşıladıklarını, akıl ve özlem dolu gözlerinin her şeyi çok farklı algıladığını bilmiyordu. Ayrıca Frau von

Taußig bu çaresizlikten hoşlanıyor ve Teğmen Trotta'nm gençliği ne kadar çok belirginleşirse, o da kendisini o denli genç hissediyordu. Böylece heyecanla Teğmen'in boynuna atladı, onu kendi çocuğuymuşçasına öptü, Teğmen'i artık kaybedeceği için ağladı, hâlâ yanında bulunduğu ve biraz da inciler çok güzel olduğu için güldü ve gözlerinden sel gibi akan güzel gözyaşlarının arasından, "Çok incesin, çok incesin, çocuğum," dedi. Bu cümleden, özellikle de "çocuğum" sözcüğünden dolayı pişman oldu, çünkü bu sözler kendisini gerçekte olduğundan daha yaşlı gösteriyordu. Neyse ki, hemen akabinde Teğmen'in Başkomutan'dan bir nişan almışçasına gururlandığını algılayabildi. Benim ne kadar yaşlı olduğumu anlayabilmek için çok genç, diye düşündü.

Gerçek yaşını yok etmek, kökünü kazımak, tutku denizine gömmek üzere Teğmen'in omuzlarına, narin ve sıcak kemiklerin ellerinin birbirine dolanmasına neden olduğu omuzlara uzandı ve onu kanepeye doğru çekti. Gençleşme özlemiyle yanıp tutuşarak onun üzerine atıldı. İçindeki tutku coşkuyla alevlendi, Teğmen'i esir aldı ve kendisine tabi kıldı. Gözleri minnettarlıkla genç adamın yüzünde gezindi. Yalnızca ona bakmak bile genç hissetmesini sağlıyordu. Bir an için bu teğmeni hiçbir zaman bırakamayacağı kanısına kapıldı. Fakat hemen sonra, "Bugün ayrılacak olman ne kadar kötü," dedi.

"Seni bir daha hiç görmeyecek miyim?" diye sordu genç sevgili uysal bir sesle.

"Beni bekle, geri döneceğim," dedi Frau von Taußig ve, "Beni aldatma," diye, yaşlanan bir kadının sadakatsizlikten ve sevgilisinin gençliğinden duyduğu korkuyla ekledi.

"Ben yalnızca seni seviyorum," diye yanıtladı Teğmen, sadakatin haricinde hiçbir şeyi önemsemeyen genç bir adamın dürüst sesiyle.

Vedalaşmaları böyle oldu.

Teğmen Trotta istasyona erken vardı ve uzun süre beklemek zorunda kaldı. Ama yola çıkmış gibi hissediyordu. Şehirde geçireceği her dakika acı verir, hatta belki de onur kırıcı olurdu. Gerektiğinden biraz daha erken yola çıkıyormuş gibi görünerek üzerindeki baskıyı hafifletmeye çalıştı. En sonunda trene binebildi. Mutlu, az kesintili bir uykuya daldı ve sınırdan kısa bir süre önce uyandı.

Emir eri Onufrij onu bekliyordu, şehirde ayaklanma olduğunu anlattı. Fırça kılı işçileri gösteri yapıyorlardı ve garnizon alarm durumuna geçmişti.

Teğmen Trotta, Chojnicki'nin neden böylesine erkenden bölgeyi terk ettiğini anladı. Demek Frau von Taußig ile birlikte şimdi "Güney'e" gidiyordu. Kendisi ise güçsüz bir tutsaktı ve trene tekrar binip geri dönemezdi.

İstasyonun önünde bugün hiçbir araba yoktu. Teğmen Trotta yürümek zorundaydı. Arkasında elinde sırt çantasıyla Onufrij geliyordu. Şehrin küçük dükkânları kapalıydı ve basık evlerin ahşap kapı ve pencereleri demir kirişlerle örtülmüştü. Jandarmalar süngüleri takılı tüfekleriyle devriye geziyorlardı. Kurbağaların bataklıklardan gelen alışıldık vıraklamaları haricinde hiçbir ses duyulmuyordu. Kumlu toprağın dur durak bilmeden meydana getirdiği tozu çatıların, duvarların, latalı çitlerin, ahşap kaldırımların ve tek tük otlakların üzerine serpiştiriyordu rüzgâr. Bu unutulmuş dünya asırlardır birikmiş bir toz tabakasıyla kaplı gibiydi. Yollarda hiç kimseler görülmüyordu ve insan tüm şehir sakinlerinin kapalı kapı ve pencereler ardında ani bir ölüm tarafından bastırıldığı kanısına kapılabilirdi. Kışlanın girişindeki nöbetçilerin sayısı iki misline çıkartılmıştı. Dünden beri tüm subaylar burada kalmaktaydı ve Brodnitzer'in oteli boşalmıştı.

Teğmen Trotta dönüşünü Binbaşı Zoglauer'e bildirdi. Binbaşı seyahatin ona iyi geldiğini belirtti. On seneden

daha uzun bir süredir sınır bölgesinde görev yapan birisinin tanımlarına göre bir seyahat yalnızca iyi gelebilirdi. Sanki son derece olağan bir meseleyi dile getiriyormuşçasına Binbaşı, Teğmen'e yarın sabah bir Avcı takımının harekete geçerek "devleti yıkıcı kışkırtmalara" karşı gerekirse silahla tedbir almak üzere fırça kılı fabrikasının önündeki yola yerleşeceğini ve bu takıma Teğmen Trotta'nın komuta edeceğini söyledi. Binbaşı'ya göre bu aslında önemsiz bir şeydi ve işçilerin saygı göstermelerini sağlamak için jandarma yeterli olacaktı, yalnızca soğukkanlılığı korumak ve erken harekete geçmemek gerekiyordu; ancak Avcıların harekete geçip geçmeyeceğine politik merciler karar verecekti ve bu durum şüphesiz hiç de hoş değildi, çünkü bir bölge komiserinin dediğini yapmak nasıl kabul edilebilirdi? Fakat nihayetinde bu nazik görev taburun en genç teğmeni için aynı zamanda bir tür ödül olarak da algılanmalıydı, diğer subaylar tatile çıkmamıştı ve arkadaşlığın en basit bir gereği olarak vs. vs...

"Emredersiniz, Komutanım," dedi Teğmen ve odadan çıktı.

Binbaşı Zoglauer'e herhangi bir şey söylenemezdi. Solferino Kahramanı'nın torununa emir vermek yerine, ona neredeyse yalnızca bir ricada bulunmuştu. Ayrıca Solferino Kahramanı'nın torunu da hiç umulmadık ve harikulade bir tatil yapmıştı. Şimdi avluyu boydan boya geçerek kantine doğru yürümekteydi. Bu politik nümayişi kader onun için hazırlamıştı. Sınıra bunun için gelmişti. Sinsice ağlarını ören özel bir kaderin ona ilkönce bu tatili bahşettiğini ve şimdi de onu yok edeceğini artık kesinlikle biliyordu. Diğerleri kantinde oturmaktaydı ve Teğmen'i, seyahatten dönen arkadaşları için hissettikleri samimiyetten ziyade "bir şeyler öğrenme" merakından kaynaklanan abartılı bir coşkuyla karşıladı ve hepsi aynı anda "nasıl" geçtiğini sordu. Yalnızca Yüzbaşı Wagner, "Yarın her şey bittikten sonra

anlatabilir," dedi ve birdenbire herkes sustu.

"Ya yarın vurulursam?" dedi Teğmen Trotta, Yüzbaşı Wagner'e.

"Off," diye yanıtladı Yüzbaşı. "İğrenç bir ölüm. Zaten genelde iğrenç bir mesele. O insanların hepsi zavallı. Ayrıca belki de haklılar."

Bunların zavallı, haklı insanlar olabileceği Teğmen Trotta'nın aklına gelmemişti. Yüzbaşı'nın söyledikleri ona şu anda çok isabetli geliyor ve bunların zavallı insanlar olduğundan artık kuşku duymuyordu. Böylece iki doksanlık içti ve "O halde ateş açtırmayacağım. Askerlere süngü taktırıp insanların üzerine de sürmeyeceğim. Jandarma bu meseleyi nasıl halletmek istiyorsa öyle halletsin."

"Ne yapman gerekiyorsa, onu yapacaksın. Bunu sen de biliyorsun."

Hayır. Carl Joseph o anda bunu bilmiyordu. İçti. Ve göz açıp kapayıncaya kadar her şeye kalkışabilecek bir ruh haline girdi. Örneğin emre itaatsizlik, ordudan ayrılma ve kârlı kumar oyunu. Yolunda artık ölüler olmamalıydı. Doktor Max Demant "Ordudan ayrıl" demişti. Teğmen gereğinden çok daha uzun bir süre kişiliksiz bir yaşam sürdürmüş, ordudan ayrılmak yerine sınıra naklini istemişti. Şimdi bunlar son bulacaktı. Rütbesinin yarın bir tür seçkin bekçiye düşürülmesine göz yummayacaktı. Belki de yarından sonra sokaklarda görev yapmak ve yabancılara çeşitli konularda bilgi vermek zorunda kalacaktı. Barış zamanındaki bu askerlik oyunu çok gülünçtü. İnsan kantinlerde çürümekteydi. Ama kim bilir, belki de Teğmen Trotta gelecek hafta aynı saatlerde "Güney'de" olabilirdi.

Tüm bunları Yüzbaşı Wagner'e heyecanla ve yüksek sesle söyledi Trotta. Mesai arkadaşlarından birkaçı onların etrafmda bir halka oluşturup dinledi. Bazıları savaşa hiç de meraklı değildi. Çoğu yalnızca maaşların biraz daha yüksek, garnizonların biraz daha rahat ve terfilerin biraz daha

hızlı olması durumunda her şeyi kabul ederdi. Bazılarına Teğmen Trotta yabancı ve biraz da ürkütücü gelmekteydi. Trotta koruma altındaydı. Harikulade bir geziden daha yeni dönmüştü. Nasıl yani? Yarın görevinin icabını yerine getirmeyecek miydi?

Teğmen Trotta etrafında düşmanca bir sessizlik hissetti. Orduda görev yapmaya başladığından bu yana ilk defa arkadaşlarını tahrik etmeye karar verdi. Onları en fazla neyin yaralayacağını bildiği için, "Belki de Kurmay Okulu'na giderim," dedi. Tabii, neden olmasın, diye düşündü diğer subaylar. Trotta süvarilerden gelmişti, Kurmay Okulu'na da gidebilirdi. Sınavları kesinlikle verebilir ve kendileri gibilerinin ancak binbaşı olup pırpırları takabileceği bir yaşta normal sürecin dışındaki bir yoldan generalliğe bile yükselebilirdi. Yani yarınki karmaşanın ona bir zararı olmazdı.

Trotta ertesi gün erkenden yola çıktı. Çünkü zamanın seyrini ordu düzenliyor, askeri değerlendirmelere göre uygun görülen zamanı ordu belirliyordu. "Devleti yıkıcı kışkırtmalar" öğlen vaktinden önce beklenmemesine rağmen, Teğmen Trotta henüz sabah saat sekizde geniş, tozlu yolda marşa geçmişti. Aynı zamanda hem huzurlu, hem de tehdit edici görünen temiz, düzenli tüfek çatkılarının arkasında askerler uzanmış yatıyor, ayakta duruyor ve geziniyordu. Çayırkuşları ötüyor, çekirgeler uğulduyor, böcekler vızıldıyordu. Uzaklardaki tarlalarda köylü kadınların rengârenk başörtülerinin parıltıları görülüyordu. Kadmlar şarkı söylüyordu. Bu çevrede doğup büyüyen askerler onlara zaman zaman aynı şarkılarla karşılık veriyordu. Askerler tarlalarda ne yapmaları gerektiğini herhalde bilirdi! Fakat burada neyi beklediklerini anlamıyorlardı. Savaş mı başlamıştı? Bu öğlen ölecekler miydi?

Yakınlarda bir köy birahanesi vardı. Teğmen Trotta bir doksanlık içmek üzere oraya gitti. Basık tavanlı mekân

doluydu. Teğmen saat on ikide fabrikanın önünde toplanacak işçilerin burada oturduğunu anladı. Mahmuzları ürkütücü bir şekilde şakırdayarak içeriye girdiğinde herkes sustu. Tezgâhın önünde durdu. Meyhaneci şişe ve bardağı çıkartırken çok yavaş davranıyordu. Suskunluk Trotta'nın arkasında sessiz ve ağır bir dağ gibi duruyordu. İçkiyi bir dikişte içti. Herkesin onun gitmesini beklediğini hissediyordu. Onlara kendisinin de çaresiz olduğunu söylemek isterdi. Fakat ne bir şey söyleyebilecek ne de gidebilecek durumdaydı. Korkmuş gibi görünmek istemiyordu, arka arkaya birkaç şnaps daha içti. Hâlâ susuyorlardı. Belki de arkasında birbirlerine işaretler ediyorlardı. Onlara yüzünü dönmedi. Sonunda mekânı terk ederken, sessizlikten oluşan sert bir kayanın yanından sıkışarak geçiyormuş gibi hissetti; yüzlerce bakış ensesine karanlık birer mızrak gibi saplanmıştı.

Tekrar takımının yanına gelince, saat henüz öğleden önce on olmasına rağmen "İkili sıra ol!" emrini vermeyi uygun gördü. Sıkılıyordu ve sıkılmanın askerleri demoralize ettiğini ve silah talimleri yapmanın morali yükselttiğini öğrenmişti. Takım, ânında kurallara uygun ikili sıralar halinde önünde toplandı ve Trotta aniden ve herhalde askeri hayatında ilk kez, adamların uzuvlarının hiçbir şey üretmeyen ölü makinelerin ölü öğeleri olduğunu düşündü. Tüm takım kıpırdamadan duruyor ve herkes nefesini tutuyordu. Fakat daha biraz önce birahanedeki işçilerin yoğun ve karanlık suskunluğunu sırtında hisseden Teğmen Trotta birdenbire iki tür sessizliğin var olabileceğini anladı. Düşüncesini daha da ilerleterek, nasıl ki pek çok ses türü varsa, belki aynı şekilde pek çok sessizlik türü de olabileceğini tahayyül etti. Birahaneye girdiğinde işçilere kimse sıra olmalarını emretmemişti. Ama buna rağmen aniden sessizliğe gömülmüşlerdi. Suskunlukları, yağmurla yüklü ve sonsuz sakinlikteki bulutların bir fırtınanın elektrikli

nemini yansıttığı gibi karanlık ve sessiz bir nefret yansıtıyordu.

Teğmen Trotta kulak kabarttı. Fakat kıpırtısız takımının ölü suskunluğu hiçbir şey yansıtmıyor, taş gibi bir yüz diğerinin yanında duruyordu. Askerlerin çoğu emir eri Onufrij'i anımsatıyordu. Geniş ağızları, tam kapatamadıkları ağır dudakları ve donuk bakışlı dar, açık renkli gözleri vardı. Ve bu yaz başlangıcı gününün mavi parlaklığı, tarlakuşlarının cıvıltıları, cırcırböceklerinin cırıldaması ve böceklerin vızıltılarının tam ortasında öylece duran ve buna rağmen askerlerinin ölü suskunluğunu tüm bu seslerden daha yoğun algıladığını düşünen zavallı Teğmen Trotta birdenbire kesinlikle buraya ait olmadığının farkına vardı. Takım onun emirlerini beklerken, Başka nereye ait olabilirim ki? diye kendi kendine sordu. Başka nereye ait olabilirim? Sipolje'ye mi acaba? Babalarımın ve dedelerimin yanına mı? Elimde kılıç değil saban olması mı gerekirdi? Teğmen takımını hazırol vaziyetinde tutmaya devam etti.

En sonunda, "Rahat!" emri verdi. "Tüfek indir. Dağılın!"

Her şey biraz önceki haline döndü. Askerler tüfek çatkılarının arkasında yatıyor, uzaklardaki tarlalardan köylü kadınların şarkı sesleri geliyor ve askerler onlara aynı şarkılarla cevap veriyordu.

Şehirden jandarmalar yaklaştı, Bölge Komiseri Horak'ın eşliğinde üç takviyeli nöbetçi takımı. Teğmen Trotta, Horak'ı tanıyordu. Silezyalı bir Leh olan Horak iyi bir dansçıydı, aynı anda hem neşeli hem de ağırbaşlıydı ve kimse babasını tanımasa da yine de onu anımsatıyordu. Babası bir postacıydı. Bugün üzerinde, görev başında mecburi olduğu üzere mor yakalı siyah-yeşil üniforması vardı ve kılıcını kuşanmıştı. Kısa, sarı bıyığı buğday renginde parlıyor ve pembe, dolgun yanaklarından pudra kokusu yayılıyordu. Pazar günündeki bir geçit töreni kadar

neşeliydi. Teğmen Trotta'ya, "Gösteriyi hemen dağıtmakla görevlendirildim. Hazır mısınız, Sayın Teğmen?" dedi. Jandarmalarını gösterinin yapılacağı fabrikanın etrafındaki tenha alana dağıttı. Teğmen Trotta, "Evet," dedi ve ona sırtını döndü.

Bekledi. Bir doksanlık daha içmek istiyordu, fakat artık birahaneye giremezdi. Başçavuşun, onbaşının ve astsubayın birahaneye girip biraz sonra tekrar çıktığını gördü. Yolun kenarındaki çimenlerin üzerine uzanıp bekledi. Gün giderek aydınlanıyor ve güneş yükseliyordu, köylü kadınların uzaklardaki tarlalardan gelen şarkıları yerini sessizliğe bırakmıştı. Viyana'dan döndüğünden bu yana çok uzun bir zaman geçmiş gibi geldi Teğmen Trotta'ya. Uzaklardaki o günlerden gözlerinin önünde yalnızca, bugün "Güney'de" olması gereken ve onu terk eden kadın beliriyordu, ona ihanet eden kadın. Şimdi ise sınır garnizonunda yolun kenarına uzanmış bekliyordu, düşmanı değil göstericileri.

Geliyorlardı. Birahane tarafından geliyorlardı. Teğmen'in şimdiye değin hiç duymadığı bir melodi önlerinde dalgalanıyordu. Bu bölgede bu melodi neredeyse hiç bilinmiyordu. *Enternasyonal*'di bu ve üç lisanda söyleniyordu. Bölge Komiseri Horak, *Enternasyonal*'i görevi icabı biliyordu. Teğmen Trotta tek kelime bile anlamıyor, fakat bu melodinin biraz önce sırtında hissettiği suskunluğun müziğe dönüştürülmüş şekli olduğunu düşünüyordu. Enerjik Bölge Komiseri coşkulu bir heyecana kapıldı. Elinde not defteri ve kurşunkalemle bir jandarmadan diğerine koşturuyordu. Trotta bir kez daha, "İkili sıra ol!" emrini verdi. Göstericilerin bitişik grubu, Avcıların oluşturduğu ikili sıranın yanından yeryüzüne düşmüş bir bulut kümesi gibi geçti. Teğmen'i dünyanın çöküşüyle ilgili düşünceler sardı. Katolik yortusu töreninin rengârenk parlaklığını hatırladı ve bir anlığına asilerin bu karanlık bulutunun o İm-

paratorluk resmi geçidinin üzerine çöktüğünü düşündü. Birdenbire gelip geçen tek bir saniye için resimler halinde düşünme gücüne kavuştu Teğmen ve zamanın iki kaya gibi birbirine doğru yuvarlandığını ve kendisinin bu iki kaya arasında kalıp paramparça olduğunu gördü.

Karşı tarafta bir adamın kafası ve göğsü görünmez eller tarafından sürekli hareket halindeki insan yığınının üstüne kaldırılırken, askerler tüfeklerini omuzlarına dayadı. Havada süzülür gibi duran beden, insan yığınının merkez noktasını teşkil ediyor, ellerini havaya kaldırıyor, ağzından anlaşılmayan sözler geliyordu. Yığın bağırmaktaydı. Komiser Horak elinde not defteri ve kurşunkalemiyle Teğmen'in yanında duruyordu. Aniden not defterini kapadı ve iki ışıl ışıl jandarmanın arasında ağır adımlarla yolun karşı tarafındaki insan kalabalığına doğru yürümeye başladı.

"Kanun namına," diye bağırdı. Tiz sesi konuşmacıyı bastırdı. Gösteri dağıtılmıştı.

Bir saniyeliğine sessizlik hâkim oldu. Sonra tüm insanların birlikte çıkardığı tek bir çığlık duyuldu. Yüzlerin yanında erkeklerin beyaz yumrukları belirdi, her çehrenin yanında iki yumruk vardı. Jandarmalar bir zincir oluşturdu. Hemen akabinde yarım daire şeklindeki insan yığını hareketlendi ve herkes bağırarak jandarmalara karşı ilerlemeye başladı.

Trotta, "Süngü tak, ileri!" komutunu verdi ve kılıcını çekti. Silahının güneşte parladığım ve sokağın insan yığınının durduğu karşı taraftaki gölge bölümünde tahrik edici bir yansıma yaptığını göremiyordu. Jandarmaların süngüleri ve miğferlerinin üzerindeki topuzlar, yığının içinde birdenbire yok olmuştu. "İstikamet fabrika!" komutunu verdi Trotta. "Takım ileri!" Avcılar harekete geçti ve karşıdan üzerlerine demirden cisimler, kahverengi tahta parçaları, beyaz taşlar yağmaya başladı; atılan cisimler

vızıldıyor, uğulduyor ve takırdıyordu. Horak, Teğmen'in yanında bir gelincik gibi koşturuyor ve, "Tanrı aşkına, ateş açtırın, Teğmenim," diye fısıldıyordu.

Trotta, "Takım dur," diye bağırdı. "Ateş!"

Avcılar, Binbaşı Zoglauer'in talimatları doğrultusunda ilk salvoyu havaya sıktı. Bunun üzerine tam bir sessizlik oluştu. Bir saniye boyunca yaz öğleninin tüm huzurlu sesleri duyulabiliyor ve güneşin, askerlerin ve insan yığınının havaya kaldırdığı tozun ve atılan kurşunların neden olduğu hafif yanık kokusunun içinden geçerek yaydığı boğucu sıcak hissediliyordu. Birdenbire bir kadının ağlar gibi tiz sesi öğlen sıcaklığını delip geçti. Yığının içindekilerden bazıları kadının vurulduğunu sanarak ellerindeki cisimleri gelişigüzel bir şekilde askerlere atmaya başladı. Bu az sayıdaki insana ilkönce başkaları ve en sonunda da herkes katıldı. En ön sıradaki birkaç Avcı yere yığıldı ve Teğmen Trotta sağ elinde kılıcı, sol eliyle tabanca kılıfına davranır vaziyette ne yapacağını bilemeden öylece dururken hemen yanı başında Horak'ın fısıldayan sesini duydu: "Ateş, Tanrı aşkına ateş açtırın." Teğmen Trotta'nın telaşlı beyninde tek bir saniye içerisinde ve bazıları aynı anda olmak üzere birbirinden kopuk yüzlerce düşünce dolaştı; kalbinden gelen karmaşık sesler kâh merhamet göstermesini talep ediyor kâh gaddar olmasını emrediyor, büyükbabasının aynı durumda ne yapacağını sorguluyor, bir sonraki anda onu ölümle tehdit ediyor ve ölümü bu çatışmanın tek olası ve arzulamaya değer sonucu olarak ilan ediyordu. Birisi onun elini kaldırdı ve kendisine ait olmayan bir ses, "Ateş!" emrini verdi, tüfeklerin namlularının insanlara çevrili olduğunu görebiliyordu. Ne yapması gerektiğini artık hiç bilmiyordu. Kaçıyor gibi görünen veya kaçıyormuş intibaını uyandıran bazıları etraflarından dolanıp arkalarına geçmiş ve Teğmen Trotta'nın takımı iki ayrı grup arasında kalmıştı. Avcılar ikinci salvoyu sıkarken, sırt ve enselerine

taşlar ve çivili tahta parçaları yağmaya başladı. Başma bu cisimlerden birisi isabet eden Teğmen Trotta bayılıp yere yığıldı. Yerde yatarken başka darbeler de aldı. Avcılar herhangi bir emir almaksızın çevrelerine gelişigüzel ateş edip saldıranları firara zorladı. Tüm bunlar en fazla üç dakika sürmüştü. Takım astsubayın komutasında çift sıra halinde toplandığında tozun içerisinde yaralı asker ve işçiler yatıyordu, ilkyardım arabaları gelinceye kadar uzun bir zaman geçti. Teğmen Trotta garnizonun küçük hastanesine götürüldü; kafatası çatlaması ve sol köprücük kemiğinde kırık tespit edildi, ayrıca beyin iltihaplanmasından endişe duyuluyordu. Göründüğü kadarıyla anlamsız bir tesadüf Solferino Kahramanı'nın torununun köprücük kemiğinden yaralanmasına neden olmuştu. (Belki İmparator hariç, yaşayan hiç kimse Trottaların, yükselişlerini Solferino Kahramanı'nın köprücük kemiğinden yaralanmasına borçlu olduğunu bilemezdi.)

Üç gün sonra gerçekten de bir beyin iltihaplanması meydana geldi. Eğer Teğmen hastaneye yatırıldığı gün kendisine gelir gelmez Binbaşı'ya, babasının olaydan kesinlikle haberdar edilmemesi ricasında bulunmuş olmasaydı, Bölge Valisi kuşkusuz bilgilendirilirdi. Aslında Teğmen'in bilinci şimdi yine yerinde değildi ve hayatından endişe etmek için bile yeterince neden bulunmaktaydı, fakat Binbaşı buna rağmen biraz daha beklemeye karar verdi. Böylece Bölge Valisi sınırdaki ayaklanmadan ve oğlunun bu ilişkide oynadığı şanssız rolden iki hafta sonra haberdar oldu. İlk haberi muhalif politikacıların bilgilendirdiği gazetelerden aldı. Çünkü muhalefet orduyu, Avcı Taburu'nu ve özellikle de ateş emrini veren Teğmen Trotta'yı ölü, dul ve yetimlerden sorumlu tutmaya kararlıydı. Teğmen gerçekten de bir tür soruşturma tehlikesiyle karşı karşıyaydı, daha doğrusu politikacıları yatıştırmak üzere askeri makamlar tarafından bir araştırma gerçekleştirilecek ve bu vesileyle

sanığın itibarı iade edilerek, hatta belki de bir şekilde ödüllendirilecekti. Bölge Valisi buna rağmen rahatlamış değildi. Oğluna iki, Binbaşı Zoglauer'e ise bir telgraf çekti. Bu arada Teğmen kendisini daha iyi hissediyordu. Henüz yatakta kıpırdamadan yatmak zorundaydı, fakat hayati tehlike ortadan kalkmıştı. Babasına kısa bir rapor yazdı. Sağlığıyla ilgili olarak herhangi bir endişe taşımıyordu. Yolunu yine ölülerle döşediğini düşünüyordu ve ordudan ayrılmaya kararlıydı. Babasını özlemesine rağmen, kafasında bu düşüncelerle onu görmesi ve onunla konuşması mümkün değildi. Babasına yönelik bir tür sıla hasreti duyuyor, fakat aynı zamanda babasının artık onun memleketi olmadığını da biliyordu. Ayrıca askerlik de artık onun mesleği değildi. Onu hastaneye düşüren olay dehşete kapılmasına neden olmakla birlikte, vermesi gereken kararları erteleyebilmesini sağladığı için hastalığından hoşnuttu. Kendisini kederli fenol kokusuna, duvarların ve yatağın kar beyazı terk edilmişliğine, acıya, sargıların yenilenmesine, hastabakıcıların katı ve şefkatli ellerine ve sürekli neşeli arkadaşlarının sıkıcı ziyaretlerine bıraktı. Babasının bir zamanlar okuma listesi olarak verdiği kitaplardan bazılarını tekrar okudu, askeri okul öğrenciliğinden beri hiç okumamıştı; okuduğu her satır ona babasını, yaz günlerinin huzurlu pazar öğleden öncelerini, Jacques'ı, Bando Şefi Nechwal'i ve Radetzky Marşı'nı hatırlatıyordu.

Bir gün Yüzbaşı Wagner ziyaretine geldi, uzun süre yatağın yanında oturdu, arada sırada bir şeyler söyledi, ayağa kalktı ve tekrar oturdu. En sonunda ceketinin cebinden bir senet çıkardı ve Trotta'dan senedi imzalamasını rica etti. Trotta imzaladı. Senedin miktarı bin beş yüz Kron'du. Kapturak özellikle Trotta'nın teminatını talep etmişti. Yüzbaşı Wagner canlandı, ayrıntılı bir şekilde uygun bir fiyata satın almayı ve Baden'de yarışlara sokmayı düşündüğü bir yarış atından bahsetti, sözlerine birkaç

anekdot ekledi ve aniden ayrıldı.

İki gün sonra şef doktor soluk ve kederli bir yüz ifadesiyle Trotta'nın yatağında belirdi ve Yüzbaşı Wagner'in öldüğünü söyledi. Sınır ormanında kendisini vurmuştu. Wagner tüm arkadaşlarına hitaben bir veda mektubu bırakmış ve Teğmen Trotta'ya en içten selamlarını iletmişti.

Teğmen senetlere ve imzasının sonuçlarına asla kafa yormadı. Ateşi yükseldi. Rüya görüyor, ölülerin onu çağırdığını ve bu dünyadan gitme zamanının geldiğini söylüyordu. Yaşlı Jacques, Max Demant, Yüzbaşı Wagner ve isimsiz ölü işçiler bir sıra halinde durmuş onu çağırıyordu. Kendisiyle ölüler arasında boş bir rulet masası vardı ve hiçbir elin dokunmadığı beyaz top yine de hiç durmadan dönüyordu.

Ateşi iki hafta sürdü. Bu durum askeri makamlar için soruşturmayı ertelemek, politik makamlara kendi içlerinde de mağdurların bulunduğunu, olanlardan sınır yerleşkesinin politik merciinin sorumlu olduğunu ve jandarmanın zamanında takviye edilmesi gerektiğini bildirmek üzere iyi bir bahane oluşturdu. Teğmen Trotta dosyası büyüdükçe büyüdü ve her resmi dairenin her şubesi dosyaya bir bitkiyi sularcasına kendi payını ekledi; en sonunda çok dikkatli bir baş denetçinin dosyada adı geçen Teğmen'in, şimdilerde unutulmuş da olsa bir zamanlar Başkomutan'la çok yakm ilişkiler içerisinde bulunan Solferino Kahramanı'nın torunu olduğunu keşfetmesi, bu Teğmen'in en yüksek makamların koruması altında bulunduğunu bildirmesi ve bir soruşturma başlatmadan önce beklemek gerektiğini önermesi üzerine dosya İmparator'un askeri kabinesine takdim edildi.

Böylece, İschl'den henüz yeni dönen İmparator bir sabah saat yedide Baron Carl Joseph von Trotta-Sipolje diye birisiyle meşgul olmak zorunda kaldı. Ve İschl'de dinlense de, yaşlı İmparator bu ismi okuyunca neden Sol-

ferino Muharebesi'ni düşünmek zorunda kaldığını kendisine açıklayamıyordu; bunun üzerine çalışma masasından kalktı ve yaşlılara özgü küçük adımlarla bir ileri bir geri, bir ileri bir geri yürümeye başladı, bu duruma şaşıran yaşlı özel uşağı tedirgin oldu ve kapıya vurdu.

"Girin," dedi İmparator ve uşağını görünce "Montenuovo ne zaman geliyor?" diye ekledi.

"Saat sekizde, Majesteleri."

Sekize daha yarım saat vardı. Ve İmparator bu duruma dayanamayacağını düşünüyordu. Trotta adı ona neden Solferino'yu hatırlatıyordu, neden? Ve bununla ilgili bağlantıları neden hatırlayamıyordu? Yaşlanmış mıydı yoksa artık? Kaç yaşmda olduğu sorusu İschl'den döndüğünden beri onu fazlasıyla meşgul etmekteydi, çünkü yaşını hesaplamak için doğum yılının, içinde bulunulan takvim yılından çıkartılması gerektiği, fakat seneler ocak ayıyla başlarken doğum gününün on sekiz ağustosa isabet etmesi birdenbire çok garip geliyordu. Seneler ağustos ayıyla başlasa böyle olmazdı! Veya örneğin on sekiz ocakta doğmuş olsaydı da, yaşı çok kolay hesaplanabilirdi. Ancak mevcut durumda seksen ikinci yaşını tamamlayıp seksen üçüncü yaşının içinde mi, yoksa seksen üçüncü yaşını tamamlayıp seksen dördüncü yaşının içinde mi olduğunu tam olarak bilmek imkânsızdı. Ve İmparator olarak böyle bir şey sormak istemiyordu. Zaten herkesin yeterince işi vardı ve bir yıl genç veya yaşh olması da herhangi bir önem taşımıyordu, zaten daha genç olsa da bu lanet olası Trotta'nın neden Solferino'yu anımsattığını hatırlamayacaktı. Saray Nazırı bunu mutlaka bilirdi. Ama o da saat sekizden önce gelmeyecekti. Acaba bu uşak bunu bilebilir miydi?

İmparator küçük adımlarını yarıda kesti ve uşağına sordu:

"Baksanıza, Trotta adını tanıyor musunuz?"

İmparator aslında uşağına, çoğu zaman yaptığı gibi

"sen" diye hitap etmek istemişti, fakat bu sefer dünya tarihi söz konusuydu ve İmparator tarihi konularda soru sorduklarına bile saygı duyardı.

"Trotta," dedi uşak kendi kendine. "Trotta!"

Uşak da artık oldukça yaşlıydı ve çok muğlâk bir şekilde "Solferino Muharebesi" başlıklı bir okuma parçası hatırlamaktaydı. Yüzünde birdenbire hatırladığını belli eden bir gülümseme parladı. "Trotta," dedi. "Trotta, Majesteleri'nin hayatını kurtardı."

İmparator çahşma masasına gitti. Çalışma odasının açık penceresinden Schönbrunn kuşlarının sabah cıvıltısı duyuluyordu. İmparator yine gençleşmiş gibiydi, tüfeklerin takırtısını duydu ve sanki birisi onu omzundan tutup yere çekiyormuş gibi hissetti. Trotta ve Solferino isimleri aniden çok tanıdık isimlerdi.

"Tamam, tamam," dedi İmparator ve uşağa çıkabileceğini ima eden bir işaret yaptıktan sonra Trotta dosyasının kenarına, "Olumlu bir şekilde halledilsin," diye yazdı.

Sonra tekrar doğruldu ve pencereye gitti. Kuşlar coşkuyla ötüyordu; yaşlı adam sanki onları görüyormuş gibi gülümsedi.

XV

İmparator yaşlı bir adamdı. Dünyanın en yaşlı imparatoruydu. Ölüm, çevresinde geziniyor, geziniyor ve önüne geleni biçiyordu. Bütün alan boşalmış, yalnızca İmparator unutulmuş bir saman sapı gibi ortada öylece kalakalmıştı ve bekliyordu. Açık renkli, sert gözleri yıllardan beri yitik bakışlarla yitik bir geleceğe bakıyordu. Kafası engebeli bir çöl gibi çıplak, favorileri kardan bir kanat çifti gibi bembeyazdı. Yüzündeki kırışıklar, içinde onlarca senenin biriktiği birbirine geçmiş bir çalılık gibiy-

di. Zayıftı ve sırtı hafifçe eğrilmişti. Evin içerisinde küçük, dengesiz adımlarla dolaşıyor, fakat dışarıya çıktığı anda baldır adalelerini sertleştirmeye, dizlerini esnekleştirmeye, adımlarını yumuşaklaştırmaya ve sırtını düz tutmaya çalışıyordu. Gözlerini imparatorlara özgü bir özellik olduğunu düşündüğü suni bir şefkatle donatıyor, kendisine bakan herkese bakıyor ve selam veren herkesi selamlıyor gibi görünüyordu. Ancak gerçekte yüzler gözlerinin önünden öylesine geçip gidiyor, bakışları, önlerinde ev, orman veya dağlar olsa bile yaşlı insanların her zaman gördüğü ufkun yaşamla ölümü birbirinden ayıran ince, narin çizgisine takılıp kalıyordu. İnsanlar kendilerinden çok daha yaşlı olduğu için Franz Joseph'in daha az bilgi sahibi olduğunu sanıyordu. Fakat o, belki de diğerlerinden çok daha fazlasını biliyordu. İmparatorluğunda güneşin batmakta olduğunu görüyor, fakat hiçbir şey söylemiyordu. İmparatorluğun batışından önce öleceğini bilmekteydi. Bazen hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi davranıyor ve çok iyi bildiği konularda kendisine zahmetli açıklamalar yapılınca neşeleniyordu. Çocuklara ve yaşlılara özgü bir kurnazlıkla insanları yanıltmaktan hoşlanıyor, insanların daha bilgili olduklarını kanıtlama çabasıyla ortaya koyduğu kibir onu eğlendiriyordu. Kurnazlığını saflığın içinde gizliyordu, çünkü bir İmparator'un, danışmanları kadar akıllı olması yakışık almazdı. Akıllı değil sade görünmeyi tercih ediyordu. Ava çıktığında avın, namlusunun önüne koyulduğunun pekâlâ farkındaydı ve başka bir av vurabilecekken, yalnızca önüne sürüleni haklamakla yetiniyordu. Çünkü yaşlı bir İmparator'un bir hilenin içyüzünü anladığını ve bir orman koruyucusundan daha iyi ateş edebildiğini göstermesi yakışık almazdı. Kendisine bir masal anlatıldığında masala inanmış gibi yapıyordu. Çünkü bir İmparator'un, birisini yalan söylerken yakalaması yakışık almazdı. Arkasından gülümsendiğinde bundan haberi yokmuş gibi davranıyor-

du. Çünkü bir İmparator'un, kendisinin gülümsemelere neden olduğunu bilmesi yakışık almazdı ve eğer dikkate almazsa, bu gülümseme zaten ahmakça olurdu. Ateşi yükseldiğinde ve etrafındakiler endişelenip özel doktoru ateşi hakkında yalan söylerse, ateşinin çıktığını bilmesine rağmen, "İyi o halde," diyordu. Çünkü bir İmparator, doktorun yalanını, onun yüzüne vurmazdı. Ayrıca ölüm saatinin henüz gelmediğini de bilmekteydi. Doktorlarının hiçbir haberi olmaksızın yüksek ateşin ona eziyet verdiği geceler de vardı. Çünkü bazen hastalanıyor ve kimse bunun farkına varmıyordu. Bazen de sıhhati yerinde olmasına rağmen onun hasta olduğunu söylüyorlar ve o da hastaymış gibi davranıyordu. Şefkat gösterdiğini sandıklarında, hiçbir şeyi umursamıyor, kalpsiz olduğunu düşündüklerinde içi sızlıyordu. Gerçeği söylemenin ahmaklık olduğunu bilecek kadar yaşlıydı. İnsanlara yanılgılarını çok görmüyor ve dünyasının devamlılığına, büyük İmparatorluk'ta kendisi hakkında fıkralar anlatan nüktecilerden daha az inanıyordu. Fakat bir İmparator'un kendisini nükteci ve çokbilmişlerle kıyaslaması yakışık almazdı. Bu nedenle susmaya devam ediyordu.

Kendini toparlamasına ve özel doktorunun nabzı, ciğerleri ve solunumundan hoşnut olmasına rağmen, dünden beri nezlesi vardı. Nezlenin fark edilmesini kesinlikle istemiyordu. Doğu sınırındaki sonbahar manevralarını ziyaret etmesi engellenebilirdi ve bir kez daha bir günlüğüne bile olsa manevraları görmeyi arzuluyordu. Hayatını kurtaran ve adını bu arada yine unuttuğu o adamın dosyası sayesinde Solferino'yu hatırlamıştı. Savaşları sevmiyor (çünkü savaşların kaybedildiğini biliyordu) ama orduyu seviyordu; savaş oyununu, üniformayı, tüfek talimlerini, geçit törenlerini, resmi geçitleri ve bölük eğitimlerini. Subayların şapkalarının kendisininkinden daha yüksek olması, ütü izleri, rugan ayakkabıları ve gömleklerinin

fazlasıyla geniş yakaları onu zaman zaman incitiyordu. Hatta subayların çoğu sakalsız ve bıyıksızdı. Daha kısa bir süre önce sokakta tesadüfen tümüyle sakalsız ve bıyıksız bir sınır muhafız subayı görmüş ve bütün gün boyunca içi daralmıştı. Fakat kendisi o insanların ayağına giderse, düzgün nizamın ne demek olduğunu ve neyin soytarılık anlamına geldiğini yine anlıyorlardı. Bazılarına daha sert davranılabilirdi. Çünkü orduda İmparator da kendisinden bekleneni vermeliydi, hatta orduda İmparator da bir asker sayılırdı. Ah! Yalnızca hareket planlarıyla ilgileniyormuş gibi görünmesine rağmen, trompetlerin sesini ne kadar da seviyordu. Ve Tanrı tarafından tahta çıkartıldığını bildiği halde, bazı güçsüz saatlerinde yine de cephe subayı olmadığına içerliyordu, ayrıca kurmay subaylara da antipatisi vardı. Solferino Muharebesi'nden sonra dönüş yolundaki disiplinsiz kıtaları bir başçavuş gibi azarladığını ve onları tekrar hizaya getirdiğini anımsadı. On iyi başçavuşun yirmi kurmay subaydan daha iyi iş çıkaracağından adı gibi emindi ama kime söyleyebilirdi ki bunu. Tatbikatları özlüyordu.

Böylece nezlesini fark ettirmemeye ve mendilini cebinden mümkün olduğunca çıkarmamaya karar verdi. Kimse önceden herhangi bir şey bilmeyecekti, tatbikatları varlığıyla ve çevresindekileri kararıyla şaşırtacaktı. Gerekli güvenlik önlemlerini almaya yeterli zamanı olmayan idari makamların çaresizliğine şimdiden seviniyordu. Korkmuyordu. Ölüm saatinin henüz gelmediğini biliyordu. Kararı herkesi korkuttu. Onu vazgeçirmeye çalıştılar. Kararından dönmedi. Bir gün saray trenine bindi ve tren rayların üzerinde doğuya doğru yola koyuldu.

Rus sınırına en fazla on mil mesafedeki Z. köyünde eski bir şato İmparator'un konaklama yeri olarak hazırlandı. İmparator subaylara ayrılan kulübelerden birisinde kalmayı yeğlerdi. Askeri bir yaşamın tadını çıkarmasına

yıllardan beri izin vermiyorlardı. Yalnızca bir kez, o şanssız İtalya seferinde yatağında gerçek, canlı bir pire görmüş ama kimseye bundan bahsetmemişti. Çünkü o bir imparatordu ve bir imparator haşereler hakkında konuşmazdı. Daha o zamanlar böyle düşünüyordu.

Yatak odasındaki pencereler kapatılmıştı. İmparator'u gece uyku tutmadı, çevresinde onu korumakla görevli herkes uyuyordu; İmparator uzun geceliğinin içerisinde yataktan kalktı ve kimseyi uyandırmamaya dikkat ederek usulca yüksek ve dar pencere kanatlarını açtı. Bir süre öylece orada durdu, sonbahar gecesinin serin havasını içine çekti; yıldızlara baktı koyu mavi gökyüzündeki ve askerlerin kıpkızıl kamp ateşlerine. Bir zamanlar kendisi hakkında bir kitap okumuştu ve kitapta, "Birinci Franz Joseph bir romantik değildir," diye yazıyordu. Benim hakkımda benim bir romantik olmadığımı yazıyorlar, diye düşündü yaşlı adam.

Fakat ben kamp ateşlerini seviyorum. Sıradan bir teğmen ve genç olmayı isterdi. Belki romantik değilim ama genç olmak istiyorum, diye düşündü. Yanılmıyorsam tahta çıktığımda on sekiz yaşındaydım, diye düşünmeye devam etti İmparator. "Tahta çıkmak" sözü ona birdenbire çok cüretli geldi ve o anda kendisini İmparator olarak görmekte zorlandı. Kuşkusuz! Olağan, saygı dolu bir ithaf eşliğinde ona takdim edilen kitapta öyle yazıyordu. Birinci Franz Joseph olduğuna şüphe yoktu! Pencerenin arkasında sonsuz, koyu mavi, yıldızlı gece bir kubbe gibi her yanı kaplıyordu. Dümdüz ve göz alabildiğince uzanıp gidiyordu bu topraklar. Pencerelerin kuzeydoğuya baktığını söylemişlerdi. Demek ki Rusya'ya bakıyordu. Ama sınır buradan elbette görülemezdi. İmparator Franz Joseph o anda İmparatorluğunun sınırını görmek isterdi. Kendi İmparatorluğunun! Gülümsedi. Gece mavi, yumuşak, uçsuz bucaksız ve yıldızlıydı. Sıska ve yaşlı İmparator pencerenin önünde

beyaz geceliğiyle duruyor ve gecenin sonsuzluğu içerisinde çok küçük olduğunu hissediyordu. Çadırların önünde nöbet tutan en son askeri bile ondan daha güçlüydü. En son askeri! O ise Başkomutan'dı! Her asker Tanrı önünde ona, İmparator Birinci Franz Joseph'e sadık kalacağına yemin ediyordu. O, Tanrı tarafından imparatorluğa getirilmişti ve her şeye kadir Tanrı'ya inanıyordu. Mavi gökyüzünün altın sarısı yıldızlarının arkasında gizleniyordu Tanrı; tahayyül edilmesi ne kadar zor. Onun yıldızlarıydı gökyüzünde parlayan yıldızlar ve onun gökyüzüydü yerkürenin üstünde bir kubbe gibi yükselen gökyüzü ve topraklarının bir bölümünü, Avusturya-Macaristan Krallığı'nı, Birinci Franz Joseph'e tahsis etmişti. Ve işte bu Franz Joseph sıska bir yaşlıydı ve açık pencerenin önünde durmuş muhafızları tarafından her an fark edilmekten korkuyordu. Cırcırböcekleri cırıldıyordu. Gece gibi sonu gelmeyen şarkıları İmparator'da, aynı yıldızlara duyduğu saygıyı uyandırdı. İmparator sanki yıldızların kendisi şarkı söylüyormuş gibi hissetti. Soğuktan hafifçe titredi. Fakat pencereyi kapatmaya korkuyordu, bunu belki eskisi gibi sorunsuz bir şekilde beceremezdi. Elleri titriyordu. Bu bölgeye uzun bir zaman önce de tatbikatlar için geldiğini hatırladı. Bu yatak odası da hafızasında tekrar belirdi. Ancak o zamandan bu yana kaç yıl geçtiğini –on mu, yirmi mi, yoksa daha fazla mı– bilmiyordu. Zaman denizinde yüzüyormuş gibiydi, belirli bir hedefe doğru değil, yüzeyde gelişigüzel hareket ederek ve sık sık daha önceden biliyor olması gereken resiflere sürüklenerek. Günün birinde bir yerde sular onu yutacaktı. Hapşırmak zorunda kaldı. Öyle ya, nezlesi! Yan odadan hiçbir ses duyulmadı. Pencereyi dikkatle kapadı ve kuru, çıplak ayaklarının üzerinde küçük adımlarla yatağa döndü. Gökyüzünün mavi, yıldızlı resmini yanına almıştı. Kapalı gözleri resmi sakladı. Sanki açık havada yatıyormuşçasına gecenin karanlığının altında uykuya daldı.

"Alanda" olduğu zaman (tatbikatları böyle tanımlıyordu) hep yaptığı gibi, sabah saat tam dörtte kalktı. Uşağı karşısında duruyordu bile. Kapının öbür tarafında özel yaverlerinin beklediğini biliyordu. Evet, artık güne başlanabilirdi. Gün boyunca tek bir saat bile yalnız kalamayacaktı. Bunun yerine bu gece hepsini oyuna getirmiş ve yaklaşık on beş dakika kadar açık pencerede durmuştu. Muhafızlarından zekice çaldığı bu eğlenceyi düşündü ve gülümsedi. Uşağına ve o anda içeriye giren emir erine bıyık altından güldü; emir eri İmparator'un gülüşünden, hayatında ilk defa gördüğü pantolon askılarından, hâlâ biraz dağınık ve topak topak duran ve gülümsemenin yaşlı, yorgun bir kuş gibi iki kanadının arasında gidip geldiği favorilerinden, sarımsı yüz renginden ve derisi dökülen çıplak kafasından korkup kaskatı kalakaldı. Yaşlı adamla birlikte gülümsemek mi, yoksa sessiz kalmak mı gerektiğini bilemedi. İmparator aniden ıslık çalmaya başladı. Gerçekten de dudaklarını sivriltmiş ve favorileri böylece birbirine hafifçe yaklaşmıştı; tanınmış olmakla birlikte İmparator'un biraz değiştirdiği bir melodiydi bu. Islık kulağa küçük bir çoban kavalı gibi geliyordu. İmparator, "Bunu hep Hojos ıslıkla çalıyor. Ne olduğunu bilmek isterdim," dedi. Fakat ne uşak ne de özel emir eri melodiyi tanıyordu ve bir süre sonra yıkanırken İmparator melodiyi unutmuştu bile.

Zor bir gün olacaktı. Franz Joseph günlük planın saat saat yazılı olduğu kâğıda baktı. Burada yalnızca tek bir Ortodoks kilisesi vardı. İlkönce Katolik, sonra da Ortodoks bir papaz ayini okuyacaktı. Kilise seremonileri onu her şeyden daha fazla yormaktaydı. Tanrı'nın önünde, bir amirin önünde olduğu gibi aklını başına alması gerektiğini hissediyordu. Ve artık çok yaşlıydı. Bana birçok konuda daha hoşgörülü davranabilirdi, diye düşündü İmparator. Fakat Tanrı benden daha yaşlı ve kararları bana belki, benim kararlarımın askerlerime geldiği kadar gizemli geliyor. Ayrı-

ca her ast üstünü eleştirirse nereye varırız! İmparator yüksek, kubbeli pencereden Tanrı'nm güneşinin yükseldiğini gördü. İstavroz çıkardı ve diz çöktü. Çok uzun bir zamandan beri her sabah güneşin doğuşunu görmüştü. Hayatı boyunca neredeyse her zaman güneş doğmadan önce kalkmıştı, aynı bir askerin komutanından önce kalktığı gibi. Her türlü gün doğuşunu tanıyordu, yazların ateşli ve neşeli gün doğuşlarını olduğu gibi, kışların sisli, geç ve puslu gün doğuşlarını da. Gerçi artık mutluluk ve felaketlerin üzerine çöktüğü gün, ay ve yılların adlarını hatırlamıyor, fakat hayatının önemli bir gününün başlangıcını oluşturan her sabahı anımsıyor, hangi sabah olursa olsun donuk mu, yoksa neşeli mi başladığını biliyordu. Bazı ağaçların fırtına veya baltayla yüzleşme veya ilkbaharın ölümcül kırağısı öncesinde veya huzurlu, sıcak ve coşkulu günlerde her sabah yapraklarını güneşe açtığı gibi, İmparator da her sabah istavroz çıkarmış ve diz çökmüştü.

Yerden doğruldu. Berberi gelmişti. Düzenli olarak her sabah çenesi tıraş ediliyor, favorileri düzeltiliyor ve güzelce taranıyordu. Makasın serin demiri kulaklarını ve burnunu gıdıklıyor, İmparator bazen hapşırmak ihtiyacını hissediyordu. Bugün küçük, oval bir aynanın önünde oturuyor ve berberin zayıf ellerinin hareketlerini neşeli bir heyecanla takip ediyordu. Yere düşen her saç, usturanın yüzde her gezinmesi ve tarak veya fırçanın her hareketi sonrasında berber geriye sıçrıyor ve titreyen dudaklarla "Majesteleri," diye fısıldıyordu. İmparator bu fısıltıyı duymuyor, yalnızca berberin dudaklarının sürekli kıpırdadığını görüyor ve sormaya cesaret edemiyordu. Sonunda berberin biraz heyecanlı olduğunu düşündü ve "Adınız ne sizin?" diye sordu. Henüz altı aydan beri sınırda askerlik yapmasına rağmen, Albayına kusursuz bir hizmet verip amirinin teveccühünü kazanması sonucunda onbaşı rütbesine sahip berber tek bir hamleyle ve mesleğinin gerektir-

diği zarafetle kapıya kadar sıçradı; askeri bir görüntü de içeren hareketi aynı anda hem bir sıçrama, hem bir eğilme hem de bir taş kesilmeydi; İmparator hoşnut bir şekilde başını salladı. Berber, "Hartenstein," diye bağırdı. "Neden öyle sıçrıyorsunuz?" diye sordu Franz Joseph ama bir yanıt alamadı. Onbaşı ürkekçe yeniden İmparator'a yaklaştı ve aceleyle eserini bitirdi. Çok uzaklarda, yine ordugâhta olmayı arzu ediyordu. "Burada kalın," dedi İmparator. "Ah, onbaşısınız! Uzun zamandan beri mi ordudasınız?" Berber "Yarım yıldan beri, Majesteleri," diye fısıldadı. "Demek öyle! Ve daha şimdiden onbaşı, öyle mi? Benim zamanımda bu kadar çabuk onbaşı olunamazdı," dedi İmparator bir eski tüfek gibi. "Fakat iyi bir askersiniz. Orduda kalmayı istiyor musunuz?" Berber Hartenstein'ın karısı ve çocuklarının yanı sıra Olmütz'de güzel bir dükkânı da vardı ve birkaç kere eklem romatizmasından muzdaripmiş gibi yaparak ordudan ayrılmayı denemişti. Fakat İmparator'a hayır diyemezdi. "Evet, Majesteleri," dedi ve bunu dediği anda tüm hayatını mahvettiğini biliyordu. "İyi o halde. Şimdi çavuş oldunuz! Fakat bu gerginliği bırakın."

İşte böyle. İmparator şimdi birisini mutlu etmişti. Seviniyordu. Çok seviniyordu. Hartenstein'a büyük bir iyilikte bulunmuştu. Gün artık başlayabilirdi. Arabası bekliyordu. Yavaş bir şekilde Ortodoks kilisesinin bulunduğu tepeye çıkıldı. Kilisenin altın sarısı ikili haçı sabah güneşinin altında parıldıyor, askeri bando "Tanrı Onu Bize Bağışlasın" marşını çalıyordu. İmparator arabadan indi ve kiliseye adımını attı. Sunağın önünde diz çöküp dudaklarını kıpırdattı, fakat dua etmiyordu. Sürekli berberi düşünmekteydi. Tanrı, İmparator'a, İmparator'un bir onbaşıya gösterdiği gibi ani teveccühlerde bulunmuyordu ve bu, üzüntü vericiydi. Kudüs Krallığı Tanrı'nın bir majesteye verebileceği en yüksek unvandı. Ve Franz Joseph Kudüs kralıydı. Yazık, diye düşündü. Birisi kulağına köyde Yahu-

dilerin beklediğini fısıldadı. Yahudiler tamamıyla unutulmuştu. Sırada daha bu Yahudiler var, diye düşündü İmparator tasalanarak. Pekâlâ. Gelsinler bakalım. Ama acele edilmesi gerekiyordu. Yoksa çarpışmaya geç kalacaktı.

Ortodoks papaz, ayini çok büyük bir aceleyle okudu. Askeri bando bir kez daha "Tanrı Onu Bize Bağışlasın" marşını çaldı ve İmparator kiliseden çıktı. Saat dokuzdu. Çarpışma dokuzu yirmi geçe başlayacaktı. Franz Joseph arabayı bırakıp atına şimdiden binmeye karar verdi. Bu Yahudiler at üzerinde de kabul edilebilirdi. Arabanın geri dönmesini emretti ve atını Yahudilere doğru sürdü. Geniş yolun, gece kaldığı köşke ve çarpışma alanına doğru yükselmeye başladığı köy çıkışında Yahudiler karanlık bir bulut gibi karşıdan göründü. Topluluk rüzgâra kapılmış garip, siyah bir başak tarlası gibi İmparator'un önünde eğildi. Yahudilerin sırtını görüyordu İmparator eyerinden. Sonra atıyla yaklaştı ve sonbahar rüzgârında uçuşan uzun gümüşümsü, kömür karası ve kor kırmızısı sakalları ve yerde bir şey arıyor gibi görünen uzun, kemikli burunları ayırt edebildi. İmparator mavi paltosuyla beyaz atının üzerinde oturuyordu ve favorileri sonbaharın gümüşi güneşinde parlamaktaydı. Grubun lideri, üstünde Yahudilere özgü siyah çizgili beyaz bir dua paltosu olan yaşlı bir adam uçuşan sakalıyla İmparator'a yaklaştı. İmparator atını yavaşlattı. Yaşlı Yahudi'nin adımları da giderek ağırlaştı. En sonunda hem bir yerde sabit duruyor ama hem de hareket ediyormuş gibi görünüyordu. Franz Joseph hafifçe ürperdi. Atını aniden durdurmasıyla birlikte at şaha kalktı. Atından indi. Aynı şekilde yanındakiler de. Yürüdü. Cilalı çizmeleri yolun tozuyla kaplandı ve çizmelerin kenarlarına ağır, gri dışkı bulaştı. Siyah Yahudi grubu ona doğru yaklaşıyor, Yahudilerin sırtları kalkıp iniyor, kömür karası, kor kırmızısı ve gümüş beyazı sakalları hafif rüzgârda uçuşuyordu. Yaşlı adam İmparator'un üç adım ötesinde durdu. Kolunun al-

tında, çanı hafifçe çalan altın sarısı bir taçla süslü büyük, morumsu bir Tora rulosu vardı. Yaşlı Yahudi Tora rulosunu İmparator'a uzattı ve sakalının çevrelediği dişsiz ağzından anlaşılmaz bir lisanda Yahudilerin bir İmparator'un karşısında dile getirmek zorunda olduğu hayırduası döküldü. Franz Joseph başını eğdi. Siyah şapkasının üzerinden hafif, narin bir pastırma yazı esintisi geçiyor, havada yabankazları bağırıyordu, uzaklardaki bir çiftlikten bir horoz sesi geldi. Bunun haricinde sessizlik hâkimdi. Yahudilerin arasından karanlık bir mırıldanma yükseldi ve sırtları biraz daha öne doğru büküldü. Gümüş mavisi gökyüzü, yerkürenin üzerinde göz alabildiğince uzayıp gidiyordu. "Sen kutsanmışsın," dedi Yahudi, İmparator'a. "Kıyamet gününü görmeyeceksin." Biliyorum, diye düşündü Franz Joseph. Yaşlı adama elini verdi, sonra geri dönüp beyaz atına bindi.

Atını sert sonbahar tarlaları üzerinde sola doğru tırısa kaldırdı. Rüzgâr, Süvari Yüzbaşısı Kaunitz'in yanındaki arkadaşına söylediklerini İmparator'a taşıdı. "Yahudi'nin söylediklerinden hiçbir şey anlamadım," demişti Yüzbaşı. İmparator eyerinin üzerinde geriye döndü ve, "Yalnızca bana söyledi o sözleri zaten, sevgili Kaunitz," deyip tırısına devam etti.

Tatbikatın amacıyla ilgili hiçbir şey anlamıyor, yalnızca "maviler"in "kırmızılar"a karşı savaştığını biliyordu. Her şeyi kendisine izah ettirdi. Sürekli, "Hım, evet," diyordu. İnsanların, kendisinin anlamaya çabalayıp da anlayamadığını sanması onu eğlendiriyordu. Ahmaklar, diye düşündü. Başını salladı. Fakat herkes ileri yaşından dolayı başının titrediğini sanmıştı. "Hım, evet," diyordu İmparator sürekli. Harekâtlar oldukça ilerlemiş bir safhadaydı. Bugün Z. köyünün yaklaşık bir buçuk mil arkasında duran Mavilerin sol kanadı, Kırmızıların süvari gücü karşısında iki gündür sürekli geri çekiliyordu. Merkez, P. civarındaki bölgeyi işgal altında tutuyordu; burası inişli çıkışlı bir

bölgeydi ve saldırılması zor ama müdafaası kolaydı, ancak Mavilerin sağ ve sol kanadı Merkez'den koparılabilirse, burasının kuşatılma tehlikesi mevcuttu; Kırmızıların bütün dikkati şu anda bu noktaya yoğunlaşmış durumdaydı. Sol kanat geri çekilme halindeyken, sağ kanat sağlam durmakla kalmayıp yavaş da olsa ilerliyor ve hatta gitgide uzayarak düşmanın kanadının arkasına geçmek eğilimi gösteriyordu. İmparator'un görüşüne göre sıradan bir konum oluşmuştu. Eğer Kırmızıların komutanı olsaydı, geri çekilmek suretiyle Mavilerin atılgan kanadını mümkün olduğunca kendi üzerine çekip Merkez'den uzaklaştırmaya çalışır ve sonra da kanatla merkez arasmda zayıf bir boşluk bulmayı denerdi. Fakat hiçbir şey söylemedi İmparator. Trieste'den gelen ve Franz Joseph'in sarsılmaz görüşüne göre özellikle İtalyanlara özgü bir kibre sahip olan Albay Lugatti'nin paltosunun, gömleklerde bile abes kaçacak kadar yüksek yakalı oluşu ve Albay'ın buna rağmen rütbesini gösterebilmek için bu iğrenç derecedeki yüksek yakayı işveli bir şekilde açık bırakması İmparator'u fena halde kızdırmıştı. "Baksanıza, Albayım, paltolarınızı nerede diktiriyorsunuz?" diye sordu İmparator. "Milano'da mı? Oranın terzilerini tümüyle unutmuşum." Kurmay Albay Lugatti topuklarını birbirine vurdu ve paltosunun yakasını kapattı. "Gören sizi bir teğmen sanabilir," dedi Franz Joseph. "Genç görünüyorsunuz!" Sonra atını mahmuzladı ve eski muhaberelerde kurmay heyetlerinin toplandığı tepelik mevkiye doğru dörtnala ilerledi. Eğer daha fazla uzayacak olursa, çatışmaların yarıda kesilmesini emretmeye kararlıydı, çünkü artık resmi geçidi görmek istiyordu. Franz Ferdinand mutlaka başka türlü davranırdı. Bir tarafı tutar, emirler vermeye başlar ve elbette her zaman galip gelirdi. Veliaht'ı yenmeye cesaret edebilecek bir general nerede bulunabilirdi? İmparator yaşh, soluk mavi gözlerini yüzlerin üzerinde gezdirdi. Bir sürü kibirli insan, diye düşündü.

Birkaç sene önce bu duruma öfkelenebilirdi. Şimdi artık öfkelenmiyordu, hayır, artık değil! Tam olarak kaç yaşmda olduğunu bilmiyor, fakat bu insanlar çevresinde olduğu zaman çok yaşh olması gerektiğini hissediyordu. Bazen insanlardan ve dünyadan giderek uzaklaşıyor gibiydi. Herkes gözünde küçüldükçe küçülüyor ve söylenen sözler çok uzaklardan kulağına çarpıp önemsiz bir yankı gibi kayboluyordu. Birisinin başına kötü bir şey gelince, bu durumu ona itinayla anlatmaya gayret gösterdiklerini anlıyordu. Her şeye katlanabileceğini bilmiyorlardı ki! Ruhu büyük acılara çoktan alışmıştı ve yeni acılar epeydir beklenen birer kardeş gibi diğerlerinin arasına katılıyordu. Artık eskisi gibi şiddetle öfkelenmiyor, coşkuyla sevinmiyor ve ağır acılar çekmiyordu. Gerçekten de "çatışmaları yarıda kesti". Resmi geçit başlayacaktı. Göz alabildiğince uzanan tarlada tüm askeri sınıf kıtaları yerini aldı, maalesef herkesin üzerinde yeşil-gri alan üniformaları vardı (İmparator'un hoşlanmadığı modern bir adet daha). Neyse ki en azından süvari pantolonlarının kan kırmızısı, hasadı tamamlanmış tarlaların çorak sarısının üzerinde alev alev yanıyor ve piyadelerin grisinin yanında bulutların arasından fırlamış bir kor parçası gibi göze çarpıyordu. Kılıçların mat ve dar pırıltısı marş halindeki ikili sıraların önünde titreşiyor, makineli tüfek takımlarının arkasında beyaz zemine oturtulmuş kırmızı haçlar ışıldıyordu. Topçular ağır arabalarının üzerinde yaşlı savaş tanrıları gibi ağır ağır yuvarlanarak geliyor, kahverengi ve boz güzel atlar güçlü ve gururlu bir itaatkârlık içerisinde şaha kalkıyordu. Franz Joseph elindeki dürbünle her bir takımın hareketlerini takip ediyor, birkaç dakika boyunca ordusuyla gurur duyuyor, sonra birkaç dakika boyunca yaklaşan yenilgiden dolayı hüzne kapılıyordu. Çünkü ordularının, büyük İmparatorluğun sayısız halkı arasında parçalara ayrılıp yok olduğunu görmekteydi daha şimdiden. Habsburgların büyük altın sarısı

güneşi dünyanın bu seyrine göre pek çok küçük güneşe bölünecek ve bunlar bağımsız milletlerin bağımsız yıldızları olarak başka bir şekilde parlamaya devam edecekti. Artık benim tarafımdan yönetilmek istemiyorlar, diye düşündü yaşlı adam ve "yapacak bir şey yok!" diye ekledi. Çünkü o, bir Avusturyalıydı...

Bu düşünceler içerisinde ve tüm komutanların dehşete kapılmasına neden olarak tepeden aşağıya inip hiç kıpırdamadan duran alayları neredeyse takım bazında teftiş etmeye koyuldu. Arada sırada sıraların arasına dalıyor, yeni sırt çantaları ve ekmek torbalarına bakıyor, kâh orada kâh burada bir konserve kutusunu çekip çıkartıyor, kutunun içinde ne olduğunu soruyor, duygusuz bir çehre görüp memleketi, ailesi ve mesleği hakkında bir şeyler öğrenmek istiyor, verilen yanıtları üstünkörü algılıyor ve bazen yaşlı elini uzatıp bir teğmenin omzunu okşuyordu. Böylece Trotta'nm görev yaptığı Avcı Taburu'na geldi.

Trotta hastaneden çıkalı dört hafta olmuştu. Takımının önünde solgun, zayıflamış ve umursamaz bir vaziyette durmaktaydı. Fakat İmparator yaklaşırken umursamazlığının bilincine vardı ve üzüldü. Görevini ihmal ediyormuş gibi hissediyordu. Orduya yabancılaşmış, Başkomutan'a uzaklaşmıştı. Teğmen Trotta yalnızca memleketini kaybetmekle kalmayıp memleket hasretini de yitirmiş bir adama benziyordu. Sırt çantalarını, ekmek torbalarını ve konserveleri merakla inceleyerek yaklaşan bu beyaz sakallı yaşlı adama karşı merhamet hissediyordu. Teğmen yaz pazarlarında baba evinin balkonunda, her resmi geçitte, mezuniyet töreninde ve henüz birkaç ay önceki Katolik yortusu bayramında, kısacası askeri hayatının her önemli saatinde yaşadığı o coşkunun tekrar geri dönmesini arzuluyor, fakat İmparator'un yalnızca beş adım ötesinde durduğu şu anda, yaşlı bir adama duyulan merhametin haricinde hiçbir şey hissetmiyordu. Binbaşı Zoglauer nizama uygun

sözleri ardı ardına sıraladı. İmparator herhangi bir nedenden dolayı Binbaşı'dan hoşnut kalmadı. Bu adamın komuta ettiği taburda her şeyin yolunda olmadığına dair bir şüphesi vardı ve böylece daha dikkatli bir inceleme yapmaya karar verdi. Kıpırtısız duran yüzlere baktı ve Carl Joseph'i göstererek "Hasta mı?" diye sordu.

Binbaşı Zoglauer, Teğmen Trotta'nın başından geçenleri anlattı. Trotta adı Franz Joseph'in kulağına hem tanıdık geldi hem de aynı zamanda nahoş bir his uyandırdı; dosyalarda yazanların yanı sıra, çoktan unutulmuş Solferino Muharebesi de hafızasında yeniden belirdi. Biraz gülünç bir huzura kabul esnasında ısrarla vatansever bir okuma parçasının okul kitaplarından çıkartılmasını rica eden o yüzbaşı hâlâ gözlerinin önündeydi. On beş numaralı okuma parçasıydı söz konusu parça. İmparator bu sayıyı büyük bir hazla hatırladı ve bunu "iyi hafızasının" küçük bir kanıtı olarak kabul etti. Neşesi hissedilir bir şekilde düzeldi ve hatta Binbaşı Zoglauer'e bile daha olumlu bir gözle bakmaya başladı. "Babanızı gayet iyi hatırlıyorum," dedi İmparator, Trotta'ya. "Çok mütevazı bir insandı Solferino Kahramanı!" Teğmen, "O benim büyükbabamdı, Majesteleri," diye yanıtladı.

İmparator, kendisiyle karşısındaki genç adam arasında birdenbire oluşan devasa zaman dilimi tarafından kenara ittirilmişçesine bir adım geriye gitti. Demek öyle! Okuma parçasının numarasını hatırlayabiliyor, fakat bu arada geride bıraktığı yılların sayısını hatırlayamıyordu. "Ah," dedi, "demek büyükbabanızdı! Demek öyle! Peki, babanız albaydı, öyle değil mi?" "W. de Bölge Valisi." "Demek öyle," diye tekrarladı Franz Joseph. "Bunu aklımda tutacağım," diye ekledi, biraz önce yaptığı hatanın bir tür özrü olarak.

Bir süre daha Teğmen'in karşısında öylece durdu, fakat ne Trotta'yı ne de diğerlerini görüyordu. Artık sıraları

dolaşmak da istemiyordu, ancak kendi yaşından korktuğunu kimsenin fark etmemesi için bunu yapmak zorundaydı. Bakışları tekrar uzaklara, ebediyetin eteklerinin oluşmaya başladığı düzlüklere yöneldi. Bu arada burnunda cam gibi duru bir damlanın belirdiğini, herkesin gözlerini bu damlaya diktiğini ve damlanın nihayet gümüş renkli kalın bıyığına düşüp orada gözden kaybolduğunu fark etmedi. Herkes rahatlamıştı. Geçit töreni başlayabilirdi.

İkinci Bölümün Sonu

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

XVI

Bölge Valisi'nin evinde ve hayatında önemli değişiklikler meydana gelmekteydi. Bunları şaşkınlıkla ve biraz da kızgınlıkla gözlemliyordu. Devasa saydığı bazı küçük göstergelerden hareketle çevresindeki dünyanın değiştiğini algılıyor ve dünyanın sonu ve Chojnicki'nin kehanetleri üzerine düşünüyordu. Yeni bir uşak arayışındaydı. Kusursuz referanslara sahip pek çok genç ve dürüst adam ona tavsiye ediliyordu, üç yıl orduda hizmet yapmış ve hatta onbaşılığa yükselen adamlar. Bölge Valisi bunlardan bazılarını "deneme süresi" için evine alıyor, fakat hiçbirini yanında tutmuyordu. İsimleri Karl, Franz, Alexander, Joseph, Alois, Christoph veya başka türlü olmasına rağmen, Bölge Valisi hepsini Jacques diye çağırmaya yelteniyordu. Oysa gerçek Jacques'ın bile adı farklıydı ve gerçek Jacques, örneğin meşhur bir şairin ölümsüz eserlerini yazdığı bir takma isim gibi bu adı kabul edip bir ömür boyu gururla taşımıştı. Alois, Alexander, Joseph ve diğerlerinin Jacques adını kabul etmeyeceği birkaç gün içerisinde belli oluyor ve Bölge Valisi bu inatçılığı yalnızca itaatkârlığın ve dünyanın düzeninin yadsınması olarak hissetmekle kalmayıp aynı zamanda merhuma karşı yapılan bir saygısızlık olarak da görüyordu. Nasıl yani? Jacques adını kendilerine yakıştıramıyor muydu bunlar? Hiçbir liyakat sahibi olmayan bu kafasız ve disiplinsiz işe yaramaz herifler! Jacques

ise Bölge Valisi'nin anılarında örnek özelliklere sahip bir uşak olarak yaşamaya devam ediyordu. Herr von Trotta bu haleflerin söz dinlemezliğinden daha çok, bu sefil kişilere olumlu referanslar veren resmi makamların ve ailelerin saflığına şaşmaktaydı. Eğer Alexander Cak adındaki bir şahıs –Bölge Valisi'nin hiçbir zaman unutmayacağı ve daha telaffuz ederken kurşuna dizilmesini arzuladığı bir isim– hem Sosyal Demokrat Parti'nin üyesi olup hem de alayında buna rağmen onbaşı rütbesini alabiliyorsa, yalnızca bu alaydan değil tüm ordudan ümitsizliğe kapılmak gerekiyordu. Oysa ordu, Bölge Valisi'nin görüşüne göre Krallık'ta hâlâ güvenilebilecek tek güçtü! Bölge Valisi'ne tüm dünya Çeklerden ibaretmiş gibi geliyordu; söz dinlemez, inatçı ve aptal olarak gördüğü bir millet ve zaten bizatihi millet kavramının mucidi. Pek çok halk mevcut olabilirdi, fakat pek çok millet asla. Ayrıca Eyalet Valiliği'nden "ulusal azınlıklara" daha yumuşak davranılması ile ilgili yığınla genelge ve talimatname gelmekteydi, Bölge Valisi'nin derin bir nefret beslediği bir sözcük daha. Çünkü "ulusal azınlıklar" onun için "devrimci mahlûkların" meydana getirdiği büyükçe topluluklardan başka bir şey ifade etmiyordu. Evet, bir sürü devrimci mahlûk tarafından sarılmıştı. Hatta bunların doğaya aykırı, insanlara uygun olmayan bir şekilde çoğaldığını düşünüyordu. Zaman zaman incelediği nüfus sayımı istatistiklerinin kanıtladığı üzere "devlete sadık öğelerin" giderek kısırlaştığı ve çocuklarının sayısının azaldığı açıkça ortadaydı Bölge Valisi için. İlahi yazgının Krallığa iyi niyetler beslemediği düşüncesini artık örtbas edemiyor, dini vecibeleri uygulamasına ama pek inançlı bir Hıristiyan olmamasına rağmen, hâlâ Tanrı'nın İmparator'u cezalandırdığı görüşüne eğilim gösteriyordu. Zaten genelde giderek birçok garip düşünceye kapılmıştı. W. de Bölge Valisi olduğu ilk günden beri yüklendiği onur aslında hemen yaşlanmasına yol açmıştı. Favorilerinin sim-

siyah olduğu zamanlarda bile hiç kimse Herr von Trotta'yı genç birisi olarak görmezdi. Fakat yine de Bölge Valisi'nin yaşlanmaya başladığı küçük şehirde daha yeni yeni konuşulmaktaydı. Pek çok eski alışkanlığından vazgeçmek zorunda kalmıştı. Örneğin yaşlı Jacques'ın ölümünden ve oğlunu sınır garnizonunda ziyaret ettiğinden buyana, hizmetine aldığı ve sıkça değiştirdiği güvenilmez şahıslardan birisinin postayı kahvaltı masasına koymayı veya pencereleri açmayı unutacağından korkarak artık kahvaltıdan önce yürüyüşe çıkmıyordu. Fräulein Hirschwitz'ten nefret ediyordu. Ondan hep nefret etmiş ama arada sırada birkaç kelime konuşmuştu. Servis yaşlı Jacques tarafından yapılmadığından beri, Bölge Valisi masada tek bir kelime bile etmiyordu. Çünkü aslında masadaki iğneli sözleri hep Jacques'a yönelik olmuş, Bölge Valisi bu sözlerle bir anlamda yaşlı uşağının takdirini kazanmaya çalışmıştı. Ancak yaşlı adam öldükten sonra Herr von Trotta yalnızca Jacques için konuştuğunu anlamıştı, aynı seyircilerin arasında eski bir hayranının bulunduğunu bilen bir oyuncu gibi. Bölge Valisi eskiden her zaman büyük bir aceleyle yemesine karşın, şimdi ilk lokmayı ağzına atar atmaz masadan kalkmak istiyordu. Çünkü solucanlar mezarda yaşlı Jacques'ı kemirirken, soslu sığır etinin tadını çıkarmak yakışıksız geliyordu. Merhumun cennette olduğuna dair bir umutla ve doğuştan gelen dini bir hisle zaman zaman bakışını yukarıya doğru çevirdiğinde ise, odasının göze aşina tavanından başka hiçbir şey görmüyordu Bölge Valisi, çünkü sade inanışlar onu mutlu kılmıyor ve duyuları kalbinin sesine itaat etmiyordu. Ah, her şey çok berbattı.

Bölge Valisi bazen sıradan günlerde bile daireye gitmeyi unutuyordu. Örneğin bir perşembe sabahı kiliseye gitmek üzere siyah elbisesini giydiği bile oluyor, ancak dışarıya çıktıktan ve pek çok şüphe götürmez hafta içi emaresini tespit ettikten sonra pazar günü olmadığını fark

edip geri dönüyor ve her zamanki elbisesini giyiniyordu. Bunun tam tersine bazı pazar günlerinde ise kiliseye gitmeyi unutuyor, yatakta normalden daha uzun kalıyor ve ancak Bando Şefi Nechwal müzisyenleriyle birlikte aşağıda belirince pazar günü olduğunu hatırlıyordu. Yemekte her pazar günü hâlâ sebzeli sığır eti oluyor, Bando Şefi Nechwal daha sonra kahveye geliyordu. Sigara odasında oturulup birer Virginia purosu içiliyordu. Bando Şefi Nechwal de yaşlanmıştı ve yakında emekliye ayrılacaktı. Eskisi kadar sık Viyana'ya gitmiyordu ve Bölge Valisi bile Bando Şefi'nin anlattığı fıkraları yıllardan beri bildiğini düşünüyordu. Fıkraları hâlâ anlamamasına rağmen, aynı sürekli karşılaşıp da isimlerini bilmediği insanları tanıdığı gibi tanıyordu. "Sizinkiler nasıllar?" diye soruyordu Herr von Trotta. "Teşekkür ederim, çok iyiler," diyordu Bando Şefi. "Eşiniz?" "O da iyi." "Çocuklar?" (Bölge Valisi hâlâ Bando Şefi Nechwal'in oğulları mı yoksa kızları mı olduğunu bilmediği için, yirmi yıldan daha uzun bir zamandır dikkatle "çocukları" soruyordu). "En büyüğü teğmen oldu," diye yanıtlıyordu Nechwal.

Herr von Trotta alışılageldiği gibi, "Piyade elbette?" diye soruyor ve hemen bir an sonra kendi oğlunun süvarilerde değil Avcılarda görev yaptığını hatırlıyordu. "Evet, piyade," diyordu Nechwal. "Yakında ziyarete geliyor. İzin verirseniz sizinle tanıştıracağım." "Tabii, tabii, çok sevinirim," diyordu Bölge Valisi.

Günün birinde genç Nechwal, Bölge Valisi'ni ziyarete geldi. "Deutschmeister" alayında vazife yapıyordu, bir yıl önce mezun olmuştu ve Herr von Trotta'nın görüşüne göre bir müzisyene benziyordu. Genç Nechwal, Bando Şefi'nden daha çok annesine benzemesine rağmen Bölge Valisi "Size benziyor, neredeyse kopyanız gibi, tam bir müzisyen," dedi. Bölge Valisi müzisyen benzetmesiyle genç Teğmen'in yüzündeki tasasız atılganlığı, küçük ve geniş

burnunun altında yatay, kıvrımlı bir kıskaç gibi uzanan minik, sarı, uçları bükülmüş bıyığı, porselenden yapılmış gibi duran güzel biçimli, bebeksi, küçük kulakları ve düzgünce ortadan ayrılmış açık sarı saçları kastediyordu. "Çok neşeli görünüyor," dedi Herr von Trotta Herr Nechwal'e ve sonra genç adama "Memnun musunuz?" diye sordu. Bando Şefi'nin oğlu, "Doğruyu söylemek gerekirse, biraz sıkıcı, Sayın Bölge Valisi," diye yanıtladı. "Sıkıcı mı?" diye sordu Herr von Trotta. "Viyana mı?" "Evet," dedi genç Nechwal, "sıkıcı. Bakın Sayın Bölge Valisi, eğer küçük bir garnizonda görevliyseniz, paranızın olmadığını hiç hissetmezsiniz." Bölge Valisi incinmişti. Paradan bahsetmenin yakışık almadığı görüşündeydi ve genç Nechwal'in, Carl Joseph'in sahip olduğu daha iyi maddi koşullarla ilgili bir göndermede bulunduğundan endişeleniyordu. "Oğlum sınırda görev yapıyor ama hep iyi idare etti. Süvarilerde görev yaparken de." Süvari sözcüğünü vurgulayarak söyledi. Carl Joseph'in Ulanlardan ayrılmış olması, ona ilk kez utandırıcı geliyordu. Nechwal gibiler süvarilerin arasında elbette olamazdı. Bu Bando Şefi nin oğlunun, kendi oğluyla herhangi bir şekilde eşit olduğunu düşünmesi Bölge Valisi'ne neredeyse bedensel bir acı vermekteydi. "Müzisyeni" faka bastırmayı denemeye karar verdi. Kendisine "Çekçe" gelen bu çocuğun tavırlarında adeta vatan hainliği kokusu alıyordu. Bölge Valisi, "Askerliği seviyor musunuz?" diye sordu. "Doğruyu söylemek gerekirse, daha iyi bir meslek düşünebilirim," dedi Teğmen Nechwal. "Nasıl yani? Daha iyi bir meslek mi?" "Daha pratik bir meslek," dedi genç Nechwal. "Vatan için savaşmak pratik değil mi?" diye sordu Herr von Trotta ve "tabii insanın pratik bir karaktere sahip olması koşuluyla," diye ekledi. "Pratik" sözcüğünü ironik bir şekilde vurguladığı belli oluyordu. "Fakat biz savaşmıyoruz ki," diye yanıtladı Teğmen. "Ve eğer günün birinde savaşırsak, belki pek de

pratik olmayacak." "Ama neden öyle olsun?" diye sordu Bölge Valisi. Teğmen Nechwal, "Savaşı kesinlikle kaybedeceğimiz için," dedi ve "başka bir zamandayız artık," diye ekledi. Bu son söylenen söz biraz kinci gelmişti Herr von Trotta'ya. Teğmen Nechwal küçük gözlerini kıstı ve neredeyse tümüyle kaybolmalarına neden oldu, üstdudağını kaldırıp diş etlerini sergilemesi Bölge Valisi'ne son derece itici göründü; Herr von Trotta bu arada Teğmen'in bıyığının burnuna değmesini ve burun deliklerinin genişlemesini bir hayvanın hareketlerine benzetmişti. Ne kadar iğrenç bir herif, diye düşündü. "Yeni bir zaman," diye tekrarladı genç Nechwal. "Bu kadar çok sayıda halk artık uzun bir süre bir arada kalamaz," "Demek öyle," dedi Bölge Valisi, "Peki, tüm bunları nereden biliyorsunuz, Sayın Teğmen?" Bölge Valisi bunu söylediği anda alaycılığının köreldiğini anladı ve kendisini zararsız ve güçsüz kılıcını düşmana karşı sallayan yaşlı bir asker gibi hissetti. "Tüm dünya bunu biliyor ve dile getiriyor," dedi genç adam. "Dile getiriyor demek?" diye tekrarladı Herr von Trotta. "Arkadaşlarınız mı söylüyor?" "Evet, onlar söylüyor."

Bölge Valisi başka bir şey söylemedi. Aniden kendisini yüksek bir dağın üzerinde, Teğmen Nechwal'i ise alçak bir vadide görüyordu. Çok küçüktü Teğmen. Bu kadar küçük olmasına ve aşağılarda durmasına rağmen yine de haklıydı. Dünya artık eski dünya değildi. Batmaktaydı. Ve bu yeni düzene göre, dünyanın yok olmasından bir saat önce vadiler dağlara, gençler yaşlılara, aptallar akıllılara karşı haklı çıkacaktı. Bölge Valisi sustu. Bir yaz öğleden sonrasıydı. Sigara odasının sarı jaluzileri güneşin altın sarısı ışınlarını filtreleyerek içeriye alıyor, saat tik tak sesleri çıkartıyor, sinekler vızıldıyordu. Bölge Valisi, oğlu Carl Joseph'in bir süvari üniforması içerisinde geldiği yaz gününü hatırladı. O günden beri ne kadar zaman geçmişti? Birkaç yıl! Fakat bu yılların olayları daha yoğunmuş gibi geliyordu Bölge

Valisi'ne. Sanki güneş günde iki kez doğmuş ve batmış, her haftada iki pazar günü yaşanmış ve her ayın altmış günü olmuş gibiydi. Seneler çift seneler gibi yaşanmıştı. Yıllar ona normalin iki mislini sunduğu halde, zamanm onu aldattığını düşünüyordu Herr von Trotta ve ebediyetin ona bir gerçek yıl yerine iki sahte yıl verdiğini hissediyordu. Bir yandan sefil vadisinin alçaklığında duran teğmeni hiçe sayarken, öbür yandan da kendisinin üzerinde durduğu dağa güvenmiyordu. Ah, haksızlığa uğruyordu Bölge Valisi. Haksızlık yapılıyordu ona. Haksızlık! Hayatında ilk defa kendisine karşı haksızlık yapıldığını düşünüyordu.

Birkaç aydan beri her öğleden sonrasında satranç oynadığı Doktor Skowronnek'i özledi. Düzenli bir şekilde satranç oynamak da Bölge Valisi'nin hayatında meydana gelen değişikliklerdendi. Doktor Skowronnek'i uzun bir zamandan beri tanıyordu, aynı diğer kahvehane müşterilerini de tanıdığı gibi, ne daha fazla ne daha az. Bir öğleden sonra karşılıklı masalarda oturuyorlardı. Her ikisinin yüzü de önlerine açtıkları bir gazete tarafından yarı yarıya kapatılmıştı. Her ikisi de bir yerden bir komut almışçasına gazeteyi masaya bıraktı ve iki adam göz göze geldi. Aynı anda ve aniden aynı haberi okuduklarını anladılar. Haberde Hietzing'de yapılan bir yaz şenliği sırasında Alois Schinagl isimli bir kasabın olağandışı boyutlardaki oburluğu sayesinde incik eti yeme yarışmasında şampiyon olduğu ve "Hietzing Yemek Yeme Yarışmaları Derneği'nin Altın Madalyası"nı kazandığı belirtiliyordu. Her iki adam da bakışlarıyla birbirine Biz de incik yemeyi severiz, fakat böyle bir şey için altın madalya verilmesi çok yeni moda ve kaçık bir fikir, der gibiydi. İlk bakışta aşk diye bir şeyin mümkün olup olmadığı, işin erbabı tarafından haklı olarak kuşkuyla karşılanır. Fakat yaşı geçkin erkekler arasında ilk bakışta arkadaşlık diye bir olgunun varlığı hiçbir kuşkuya meydan vermez. Doktor Skowronnek gözlüğünün kenarlıksız oval

camlarının üzerinden Bölge Valisi'ne baktı ve Bölge Valisi sapsız gözlüğünü aynı anda masanın üzerine koyup şapkasını hafifçe kaldırarak selam verdi. Doktor Skowronnek Bölge Valisi'nin masasına geldi ve "Satranç oynuyor musunuz?" diye sordu.

"Severek," dedi Bölge Valisi.

Belli bir saatte sözleşmeye gerek duymuyorlar, her öğleden sonra aynı saatte karşılaşıyorlardı. Kahvehaneye aynı anda geliyorlardı. Günlük alışkanlıkları arasında karara bağlanmış bir uyum var gibiydi. Satranç oynarken neredeyse hiç konuşmuyorlardı. Birbirleriyle sohbet etme ihtiyacı da hissetmiyorlardı. Satranç oyununun dar tahtasının üzerinde kemikli parmakları bazen, insanların küçük bir meydanda çarpıştığı gibi birbirine değiyor, sonra tekrar masadaki yerlerine geri dönüyordu. Ancak her ne kadar bu temaslar son derece yüzeysel olsa da, parmakları sanki kendilerine ait göz ve kulaklara sahipmişçesine diğer kişiyle ilgili her şeyi algılıyordu. Ve Bölge Valisi ile Doktor Skowronnek'in elleri satranç tahtasının üzerinde birkaç kez çarpıştıktan sonra, her iki adam birbirini sanki yıllardan beri tanıyormuş ve birbirlerinden hiçbir sırları yokmuş gibi hissetmeye başladı. Böylece günün birinde oyunun etrafında dostça sohbetler oluşmaya ve birbirleriyle çoktan tanışmış ellerin ötesinde hava durumu, dünya, politika ve insanlar üzerine küçük düşünceler dile getirilmeye girişildi. Bölge Valisi, Doktor Skowronnek'in çok saygıdeğer birisi, Doktor Skowronnek ise Bölge Valisi'nin olağanüstü ince bir insan olduğunu düşünüyordu.

Yılın büyük bir bölümünde Doktor Skowronnek'in hiçbir işi olmuyordu. Doktor Skowronnek yılda yalnızca dört ay Franzensbad'da tatil doktoru olarak çalışmaktaydı ve dünya hakkındaki tüm bilgileri kadın hastalarının itiraflarına dayanıyordu. Çünkü kadınlar, kendilerini üzen her şeyi ona anlatıyordu ve dünya üzerinde onları

üzmeyen hiçbir şey yoktu. Çünkü sağlıkları kocalarının mesleğinden zarar gördüğü gibi, onların sevgisizliğinden, "zamanın genel zorluklarından", pahalılıktan, politik krizlerden, süreğen savaş tehlikesinden, eşlerinin gazete aboneliklerinden, kendilerinin meşguliyetsizliklerinden, sevgililerinin sadakatsizliğinden, erkeklerin ilgisizliğinden ve kıskançlığından da zarar görüyordu. Doktor Skowronnek bu sayede farklı katmanları, onların ev yaşantılarını, mutfaklarını, yatak odalarını, eğilimlerini, tutkularını ve aptallıklarını tanımış oldu. Kadınların her söylediğine değil, anlattıklarının yalnızca dörtte üçüne inandığı için, zaman içerisinde dünya hakkında, kendi tıbbi bilgilerinden daha değerli mükemmel bilgilere ulaştı. Erkeklerle konuştuğu zamanlarda da, dudaklarında her şeyi duymaya hazır bir insanın kuşkulu ama yine de istekli gülümsemesi vardı. Küçük, gergin yüzünde bir tür reddedici iyilik parlıyordu. Ve gerçekten de insanları hem seviyor hem de aynı anda küçük görüyordu.

Herr von Trotta'nın sade ruhu Doktor Skowronnek'in samimi kurnazlığını seziyor muydu? Her ne olursa olsun, Bölge Valisi için Doktor Skowronnek gençlik arkadaşı Moser'den sonra güvenli bir saygı duymaya başladığı ilk insandı. "Uzun bir zamandır mı şehrimizde yaşıyorsunuz, Sayın Doktor?" diye sordu. "Doğumumdan bu yana," dedi Skowronnek. "Yazık," dedi Bölge Valisi, "çok geç tanıştık." "Ben sizi uzun bir zamandır tanıyorum, Sayın Bölge Valisi," dedi Doktor Skowronnek. "Sizi zaman zaman izledim," diye yanıtladı Herr von Trotta. "Bir seferinde oğlunuz buraya gelmişti," dedi Skowronnek. "Birkaç sene geçti üzerinden." "Evet, evet! Hatırlıyorum," dedi Bölge Valisi. Carl Joseph'in, elinde Frau Slama'nın mektuplarıyla çıkageldiği öğleden sonrasını düşündü. Yazdı. Yağmur yağmıştı. Oğlu büfede kötü bir konyak içmişti. "Naklini yaptırdı," dedi Herr von Trotta. "Şimdi Avcılarda görev

yapıyor, sınırda, B. de." "Sizi sevindiriyor mu?" diye sordu Skowronnek. Aslında "üzüyor mu" diye sormak istemişti. "Aslında, evet! Tabii. Evet," diye yanıtladı Bölge Valisi. Sonra çabucak kalktı ve Skowronnek'in yanından ayrıldı.

Doktor Skowronnek'e bütün sıkıntılarını anlatmayı uzun zamandır düşünüyordu. Yaşlanıyordu, dinleyen birisine ihtiyacı vardı. Bölge Valisi her öğleden sonrası Doktor Skowronnek ile konuşmaya yeniden karar veriyor, fakat samimi bir sohbetin başlangıcını oluşturabilecek uygun kelimeyi bulamıyordu. Doktor Skowronnek her gün bekliyor, Bölge Valisi için itiraf zamanının geldiğini seziyordu.

Bölge Valisi göğüs cebinde birkaç haftadan beri oğlunun bir mektubunu taşımaktaydı. Ona cevap vermesi gerekiyor ama bunu bir türlü yapamıyordu. Bu arada mektup giderek ağırlaşmış ve adeta bir yük haline gelmişti. Mektubu sanki yaşlı kalbinin üstünde taşıyormuş gibi hissediyordu Bölge Valisi. Zira Carl Joseph ordudan ayrılmayı düşündüğünü yazıyordu. Mektubun daha ilk cümlesi şöyleydi: "Ordudan ayrılmayı düşünüyorum." Bölge Valisi bu cümleyi okuduğu anda okumayı yarıda bırakmış ve imzaya göz atmak suretiyle mektubu gerçekten Carl Joseph'in yazdığından emin olmak istemişti. Sonra Herr von Trotta, okurken kullandığı sapsız gözlüğünü ve mektubu masanın üstüne koydu. Dinlendi. Bürosunda oturuyordu. Resmi mektupları henüz açmamıştı. Belki hemen ele alınması gereken önemli konular içeriyorlardı. Fakat göreviyle ilgili tüm konular gözüne Carl Joseph'in düşünceleri nedeniyle en olumsuz anlamda halledilmiş gibi geliyordu. Bölge Valisi hayatında ilk kez vazifesiyle ilgili yükümlülükleri şahsi hayatıyla ilişkilendiriyordu. Ve her ne kadar devletin mütevazı, hatta itaatkâr bir hizmetkârı olsa da, oğlunun ordudan ayrılma düşüncesi, sanki İmparatorluk ordusunun kendisini tümüyle feshetmeye meyilli olduğuna dair bir açıklamasını almış gibi bir etki yaratmıştı Herr von

Trotta'da. Her şey, dünya üzerindeki her şey anlamını kaybetmiş gibi görünüyordu. Dünyanın sonu gelmiş gibiydi! Bölge Valisi tüm bunlara rağmen resmi mektupları okumaya karar verdiğinde, aynı batmaktaki bir geminin santral memuru misali beyhude, anlamsız ve kahramanca bir görevi yerine getirir gibiydi.

Oğlunun mektubunu yaklaşık bir saat sonra okumaya devam etti. Carl Joseph onun onayını rica ediyordu. Bölge Valisi şu cevabı verdi:

"Sevgili Oğlum,

Mektubun beni derinden sarstı. Nihai kararımı sana bir süre sonra bildireceğim.

Baban"

Herr von Trotta'nın bu mektubuna Carl Joseph cevap vermedi. Alışıldık düzenli raporlarını da kesti ve böylece Bölge Valisi oğlundan uzun bir zamandır haber alamıyordu. Yaşlı adam her sabah bekliyor ama aynı zamanda bekleyişinin beyhude olduğunu biliyordu. Sanki her sabah beklenen mektup gelmiyor değil de, beklenen ve korkulan sessizlik geliyor gibiydi. Oğlu susuyordu. Fakat babası onun sustuğunu duyuyordu. Ve oğul sanki itaatine her gün bir kez daha son veriyor gibiydi. Carl Joseph'in alışıldık raporları geciktikçe, Bölge Valisi için, yazacağını haber verdiği mektubu yazmak daha da zorlaşıyordu. Ve ilk başta oğluna ordudan ayrılmasını yasaklamak son derece doğal görünürken, şimdi Herr von Trotta herhangi bir şeyi yasaklamaya hakkı olmadığını düşünmeye başlamıştı. Oldukça umutsuzdu Bölge Valisi ve uzun favorileri giderek kırlaşıyordu. Şakakları bembeyaz olmuştu bile. Başı bazen

göğsüne düşüyor ve çenesiyle favorileri kolalı gömleğinin üzerinde öylece kalıyordu. Koltuğunun üzerinde bu vaziyette aniden uyuyakalıyor, birkaç dakika sonra uyanıyor ve saatlerce uyuduğunu sanıyordu. Eski alışkanlıklarını bıraktığından beri, saatlerin seyriyle ilgili titizliğini yitirmişti. Çünkü saatler ve günler aslında tam da bu alışkanlıkları korumak için vardı ve şimdi artık doldurulması mümkün olmayan ve uğraşılması gereksiz boş kaplara benziyorlardı. Bölge Valisi yalnızca öğleden sonraları Doktor Skowronnek ile oynadığı satranç oyununa zamanında gitmekteydi.

Bir gün sürpriz bir ziyaretçisi oldu. Dışarıda gençlik arkadaşı Moser'in tanıdık, gürleyen sesini ve odacının Profesörü başından savmak için harcadığı beyhude çabaları duyduğunda, bürosunda resmi evrakların başında oturuyordu. Bölge Valisi zile bastı ve Profesör'ün içeriye gönderilmesini istedi. "Merhaba, Sayın Eyalet Valisi," dedi Moser. Paltosuz Moser başında basık şapkası ve elinde dosyasıyla, geride bir seyahat bırakmış ve biraz önce trenden inmiş birisi gibi görünmüyordu ve sanki sokağın karşı tarafındaki bir evden çıkıp gelmiş gibiydi. Moser'in W. ye yerleşmek üzere gelmiş olabileceği düşüncesi Bölge Valisi'ni korkuttu. Profesör ilkönce kapıya geri döndü, anahtarı çevirdi ve "Kimse bize sürpriz yapmasın, sevgili dostum. Kariyerin için iyi olmayabilir," dedi. Sonra uzun, ağır adımlarla masaya yaklaştı, Bölge Valisi'ni kucakladı ve keline şapırtılı bir öpücük yapıştırdı. Bunu takiben masanın yanındaki koltuğa yerleşti, dosyayı ve şapkasını ayaklarının önüne yere bıraktı ve sustu.

Herr von Trotta da suskundu. Moser'in neden geldiğini biliyordu. Ona üç aydan beri para göndermemişti. "Kusura bakma," dedi Herr von Trotta. "Sana hemen ödeme yapacaktım. Özür dilerim. Son zamanlarda başımda çok sıkıntı vardı." "Tahmin edebiliyorum," diye yanıtladı Moser. "Sevgili oğlun çok masraflı! Her iki haftada bir

onu Viyana'da görüyorum. İyi eğleniyor gibi, Sayın Teğmen."

Bölge Valisi ayağa kalktı. Göğsüne doğru davrandı, cebinde Carl Joseph'in mektubunu hissetti. Pencereye gitti. Sırtı Moser'e dönük ve bakışları parktaki kestane ağaçlarına yönelik bir vaziyette "Onunla konuştun mu?" diye sordu.

"Buluşunca bir şeyler içiyoruz," dedi Moser, "oğlun çok cömert."

"Demek öyle! Çok cömert," diye tekrarladı Herr von Trotta.

Hızla masaya geri döndü, bir çekmeceyi çekerek açtı, bir banknot destesinin içinden birkaç tanesini çekip çıkardı ve ressama verdi. Moser parayı şapkasının yırtık astarıyla keçesinin arasına yerleştirdi ve doğruldu. "Bir dakika," dedi Bölge Valisi. Kapıya gitti, anahtarı çevirip kapıyı açtı ve odacıya, "Sayın Profesör'ü istasyona götürün. Viyana'ya gidecek. Tren bir saate kadar kalkıyor," dedi. Moser, "Sadık hizmetkârınız," dedi ve eğildi. Bölge Valisi birkaç dakika bekledi. Sonra şapkasını ve bastonunu alıp kahvehaneye gitti.

Biraz gecikmişti. Doktor Skowronnek, önünde taşları dizili satranç tahtası olmak üzere masadaki yerini almıştı. Herr von Trotta oturdu. "Siyah mı, beyaz mı, Sayın Bölge Valisi?" diye sordu Skowronnek. "Bugün oynamayacağım," dedi Bölge Valisi. Bir konyak istedi, konyağı içti ve konuşmaya başladı: "Bugün sizin başınızı ağrıtacağım, Sayın Doktor."

"Buyurun," dedi Skowronnek.

Bölge Valisi, "Konu oğlumla ilgili," diye başladı ve resmi, ağır ve biraz burundan gelen konuşma tarzıyla, sanki Valilik'le ilgili resmi bir konudan bahsediyormuşçasına sıkıntılarını anlattı. Deyim yerindeyse sorunları ana ve yan sorunlar olarak ikiye ayırdı ve Doktor Skowronnek'e

nokta nokta küçük bölümler halinde babasının, kendisinin ve oğlunun hikâyesini aktardı. Konuşmasını bitirdiğinde bütün müşteriler gitmişti ve oyun odasındaki yeşilimsi gaz alevleri yanıyor, lambaların çıkardığı monoton ses boş masaların üzerinde vızıldıyordu.

"Evet, işte böyle," diye sözlerini bitirdi Bölge Valisi.

İki adam arasmda uzun bir sessizlik oluştu. Bölge Valisi, Doktor Skowronnek'e bakmaya cesaret edemedi. Doktor Skowronnek de Bölge Valisi'ne bakmaya cesaret edemedi. Sanki birbirlerini utanç verici bir şey yaparken yakalamışlarcasına bakışlarını yere diktiler. En sonunda Skowronnek, "Belki de işin içinde bir kadın vardır? Oğlunuzun bu kadar sık Viyana'ya gitmek için ne gibi bir sebebi olabilir?" dedi.

Bir kadın gerçekten de aklına hiç gelmemişti Bölge Valisi'nin. Bu basit düşüncenin aklına hemen gelmemiş olmasını şimdi çok garipsiyordu. Çünkü kadınların genç erkeklere yönelik yıkıcı etkileri hakkında bildiği her şey şimdi birdenbire beynine akın ediyor ve aynı zamanda yüreğini ferahlatıyordu. Eğer Carl Joseph'in ordudan ayrılma kararının nedeni bir kadından başka bir şey değilse, belki henüz bu durumu tamir etmek mümkün olmasa bile, en azından facianın gerekçesi ortaya çıkmış sayılırdı ve dünyanın sonu, insanın karşı koymasının mümkün olmadığı yabancı, gizli ve karanlık güçlerin bir oyunu değildi. Bir kadın, diye düşündü. Hayır. Böyle bir kadınla ilgili hiçbir şey bilmiyordu. Resmi bir ifade tarzıyla, "Basit bir kadın hakkmda kulağıma hiçbir bilgi ulaşmadı," dedi.

Doktor Skowronnek, "Basit bir kadın," diye tekrarladı ve gülümsedi. "Söz konusu kişi belki de tesadüfen bir kadındır."

"Yani, oğlumun ciddi bir evlilik niyetinin olduğu kanısındasınız," dedi Herr von Trotta.

"Hayır, bunu da kastetmiyorum," dedi Skowronnek.

"Hanımlarla evlenmek de şart değil."

Doktor Skowronnek, Bölge Valisi'nin tekrar okula gönderilmesi gereken sade karakterlerden olduğunu anladı. Ona, anadilini yeni öğrenmeye başlayan bir çocukmuş gibi davranmaya karar verdi ve, "Hanımları bir yana bırakalım, Sayın Bölge Valisi. Bunun önemi yok. Oğlunuz şu veya bu sebepten dolayı orduda kalmak istemiyor. Ve ben bunu anlıyorum," dedi.

"Bunu anlıyorsunuz?"

"Elbette, Sayın Bölge Valisi. Ordumuzun genç bir subayı düşündüğü zaman mesleğinden hoşnut olamaz. Subayın özlemi savaştır. Ama savaşın da monarşinin sonu demek olduğunu bilir."

"Monarşinin sonu mu?"

"Sonu, Sayın Bölge Valisi. Üzgünüm! Oğlunuzun sevdiği bir şeyi yapmasına izin verin. Belki başka bir meslek için daha uygundur."

"Başka bir meslek," diye tekrarladı Herr von Trotta.

Bir kez daha, "Başka bir meslek," dedi.

Bir süreliğine sustular. Sonra Bölge Valisi üçüncü kez, "Başka bir meslek," dedi.

Bu kelimelere alışmak istiyor, fakat kelimeler ona örneğin "devrimci" veya "ulusal azınlık" kelimeleri gibi yabancı geliyordu. Bölge Valisi sanki dünyanın sonu için çok fazla beklemek zorunda kalmayacakmış gibi hissediyordu. Sıska yumruğuyla masaya vurdu, yuvarlak manşeti takırdadı ve masanın üstündeki yeşilimsi lamba biraz sallandı. "Ne gibi bir meslek, Sayın Doktor?" diye sordu.

"Belki demiryollarında bir iş bulabilir," dedi Doktor Skowronnek.

Bölge Valisi'nin gözlerinin önünde oğlu, bir kondüktörün üniformasıyla ve elinde biletleri delmek için bir kıskaç tutarken belirdi. "İş bulmak" sözcüğü yaşlı kalbini ürpertiyordu. Üşüdü.

"Öyle mi diyorsunuz?"

"Başka bir şey aklıma gelmiyor," dedi Doktor Skowronnek.

Bölge Valisi doğrulduğu için, Doktor Skowronnek de ayağa kalktı ve, "Size refakat edeceğim," dedi.

Parkın içinden geçtiler. Yağmur yağıyordu. Bölge Valisi şemsiyesini açmadı. Ağaçların tepelerinden bazen omuzlarına ve şapkasına ağır yağmur damlaları düşüyordu. Etraf karanlık ve sessizdi. Karanlık çalılıkların arasında gümüşi çehrelerini gizleyen nadir sokak lambalarının birinin önünden geçerken her iki adam da başını önüne eğiyordu. Şehir parkının çıkışına gelince bir anlığına duraksadılar. Doktor Skowronnek aniden, "Hoşça kalın, Sayın Bölge Valisi," dedi. Herr von Trotta valiliğin geniş kemerli kapısının bulunduğu sokağın karşısına yalnız başına geçti.

Merdivende Fräulein Hirschwitz'e rastladı ve, "Bugün yemek yemeyeceğim, Hanımefendi," deyip yoluna aceleyle devam etti. Basamakları ikişer ikişer almak istiyordu, fakat utandı ve her zamanki vakurluğunu koruyarak bürosuna gitti. Bölge Valisi olduğundan beri ilk defa akşam saatlerinde bürosunda oturmaktaydı. Normalde yalnızca kış aylarında öğleden sonraları yanan yeşil masa lambasını yaktı. Pencereler açıktı. Yağmur pencerelerin sacdan eşiklerine vuruyordu. Herr von Trotta çekmeceden sarı bir dosya kâğıdı çıkardı ve yazmaya başladı:

"Sevgili Oğlum,

Geleceğinle ilgili sorumluluğu, iyice düşünüp taşındıktan sonra sana bırakmaya karar verdim. Senden yalnızca kararlarını bana bildirmeni rica ediyorum.

Baban"

Herr von Trotta yazdığı mektubun önünde uzun bir süre oturdu. Yazdığı az sayıdaki cümleyi birkaç kere okudu. Cümleler ona vasiyetnamesi gibi geliyordu. Eskiden babalık duygularının resmi düşüncelerinden daha önemli olabileceği aklının ucundan bile geçmezdi. Bu mektupla birlikte oğlunun üzerindeki yaptırım yetkisini de elden bıraktığı için, hayatının pek bir anlamı kalmadığını ve memurluktan da vazgeçmesi gerektiğini düşünüyordu. Davranışı onursuzca bir davranış değildi. Fakat kendi kendisine kara bir leke sürmüş gibi hissediyordu. Mektup elinde olmak üzere bürodan çıktı ve sigara odasına gitti. Odanın tüm ışıklarını, köşedeki ayaklı lambayı ve tavandan sarkan lambayı yakıp Solferino Kahramanı'nın portresinin karşısına geçti. Babasının yüzünü sarih bir şekilde göremiyordu. Resim yüzlerce küçük, yağlı ışık lekesine ve beneğe dağılıyordu, ağız soluk kırmızı bir çizgi ve gözler iki siyah kömür parçası gibiydi. Bölge Valisi bir koltuğun üzerine çıktı (çocukluğundan beri bir koltuğun üzerine çıkmamıştı), uzandı, ayak parmaklarının üzerinde yükseldi, sapsız gözlüğünü gözlerinin önüne tuttu ve portrenin sağ alt köşesinde Moser'in imzasını görebildi. Biraz zorlanarak tekrar aşağıya indi, içinden gelen bir iniltiyi bastırdı, geri geri yürüyerek duvara kadar gitti, masanın köşesine çarparak canını acıttı ve resmi uzaktan incelemeye başladı. Tavan lambasını kapattı. Babasının yüzü alacakaranlıkta canlanır gibi oldu. Kâh yaklaşıyor kâh uzaklaşıyor, duvarın arkasında kayboluyor ve sonsuz bir uzaklıktan açık pencereden odaya bakıyor gibiydi. Herr von Trotta büyük bir yorgunluk hissetti. Koltuğa oturdu, koltuğu portrenin tam karşısına gelecek şekilde düzeltti ve yeleğini açtı. Yavaşlayan yağmurun damlalarının giderek seyrekleşen bir şekilde sert ve düzensiz olarak camlara vurmasını ve rüzgârın karşıdaki yaşlı kestane ağaçlarının üzerinde uğuldamasını duyuyordu. Gözlerini kapattı. Ve mektubun içinde olduğu

zarfı tutan elini koltuğun koluna koyarak uyuyakaldı.

Uyandığında sabahın ışıkları üç büyük, kemerli pencereden içeriye dolmuştu bile. Bölge Valisi ilkönce Solferino Kahramanı'nın portresini gördü, sonra elindeki mektubu duyumsadı, adrese baktı, oğlunun adını okudu ve içini çekerek kalktı. Gömleğinin göğsü buruşmuş, üzerinde beyaz noktalar bulunan koyu kırmızı, geniş kravatı yana kaymıştı; Herr von Trotta pantolon giymeye başladığından beri hayatında ilk defa çizgili pantolonunun üzerinde çok çirkin enlemesine çizgiler olduğunu fark etti. Aynada bir süre kendine baktı. Favorilerinin karmakarışık olduğunu, kelinin üzerinde birkaç gri saçın kıvrılarak havaya kalktığını ve kalın kaşlarının, sanki üzerlerinden küçük bir fırtına geçmişçesine birbirine geçtiğini gördü. Bölge Valisi saatine baktı. Berberin birazdan gelmesi gerekiyordu, sanki olağan bir sabahmış havasını uyandırmak amacıyla çabucak elbiselerini çıkartıp yatağa girdi. Fakat mektubu elinde tutmayı sürdürdü. Yüzü sabunlanıp tıraş edilirken de elindeydi mektup; daha sonra yüzünü yıkarken ise, üzerinde leğenin durduğu küçük masanın kenarında. Herr von Trotta kahvaltı masasına oturunca mektubu odacıya uzattı ve resmi evraklarla birlikte postaya verilmesini emretti.

Her gün yaptığı gibi işinin başına oturdu. Herr von Trotta'nın inancını kaybettiğini hiç kimse algılayamazdı. Çünkü işine gösterdiği itina diğer günlerden daha az değildi. Yalnızca farklıydı, çok ama çok farklıydı. Ellerinin, gözlerinin, hatta sapsız gözlüğünün gösterdiği bir itinaydı söz konusu itina. Herr von Trotta, içindeki ateş sönmüş olan ve parmakları ölü bir hafıza sayesinde senelerden beri edindiği soğuk alışkanlıkla doğru sesleri çıkartan bir virtüöze benziyordu. Fakat daha önce de belirtildiği gibi kimse bunu fark etmiyordu. Öğleden sonra her zaman olduğu gibi Başçavuş Slama geldi. Herr von Trotta, "Baksanıza,

sevgili Slama, siz tekrar evlendiniz mi?" diye sordu. Bu soruyu neden sorduğunu ve jandarmanın özel hayatma neden birdenbire ilgi gösterdiğini kendisi de bilmiyordu. "Hayır, Sayın Baron," dedi Slama. "Bir daha evlenmeyi düşünmüyorum." "Hakhsınız," dedi Herr von Trotta. Başçavuş'un bir daha evlenmeme kararı vermekle neden haklı olduğunu da bilmiyordu.

Her gün kahvehanede bulunduğu saat geldi ve oraya gitti. Satranç tahtası masanın üzerinde duruyordu. Doktor Skowronnek aynı anda geldi, oturdular. "Siyah mı, beyaz mı, Sayın Bölge Valisi?" diye sordu Doktor her gün sorduğu gibi. "Siz nasıl isterseniz," dedi Bölge Valisi. Oynamaya başladılar. Herr von Trotta bugün çok dikkatli, neredeyse kendinden geçmiş bir şekilde oynuyordu ve kazandı. "Giderek gerçek bir satranç ustası oluyorsunuz," dedi Skowronnek. Bölge Valisi gönlünün gerçekten okşandığını hissetti. "Belki de sahiden olabilirdim," diye yanıtladı. Belki böylesi daha iyi olurdu, bugün olandan farklı her şey, daha iyi olurdu, diye düşündü.

Bir süre sonra, "Bu arada oğluma yazdım," diye söze başladı. "Ne yapmak istiyorsa, onu yapabilir."

"Bunun doğru olduğunu düşünüyorum," dedi Doktor Skowronnek. "Sorumluluk devralınmaz! Hiç kimse başkasının sorumluluğunu üstlenemez."

"Babam benim sorumluluğumu üstlendi," dedi Bölge Valisi, "büyükbabam da babamın sorumluluğunu."

"O zamanlar farklıydı," diye yanıtladı Skowronnek. "İmparator bile bugün monarşisinin sorumluluğunu üstlenmiyor. Evet, hatta Tanrı bile dünyanın sorumluluğunu üstlenmek istemiyor. O zamanlar daha kolaydı. Her şey güvence altındaydı. Her taş kendi yerindeydi. Hayatın yolları güzel taşlarla döşenmişti. Evlerin duvarlarının üzerinde güvenli çatılar vardı. Ama bugün, Sayın Bölge Valisi, bugün sokak taşları karmakarışık ve tehlikeli öbekler ha-

linde ortalıkta duruyor, çatılarda delikler var, evlerin içine yağmur yağıyor ve herkes hangi yoldan gideceğini ve hangi eve taşınacağını kendisi bilmek zorunda. Merhum babanız sizin çiftçi değil memur olmanız gerektiğini söylerken haklıydı. Siz örnek bir memur oldunuz. Fakat siz oğlunuza asker olması gerektiğini söylerken haklı değildiniz. Oğlunuz örnek bir asker değil."

"Evet, evet," diye onayladı Herr von Trotta.

"Onun için her şeyi oluruna bırakmak gerek, herkes kendi yoluna. Çocuklarım bana itaat etmediği zaman, artık yalnızca onurumu kaybetmemeye çalışıyorum. Yapılabilecek tek şey, bu. Bazen onlara uyurken bakıyorum. Yüzleri bana çok yabancı geliyor, neredeyse hiç tanıyamıyorum onları ve onların benim artık görmeyeceğim yeni bir zamana ait olduklarını anlıyorum. Çok küçük onlar henüz, çocuklarım. Biri sekiz, öbürü on yaşında ve yüzleri uyurken toparlak ve pespembe. Buna rağmen uyurken bile yüzleri çok zalim görünüyor. Bazen çocukların üzerine uykuda çöken bu zalimliğin yeni zamanların, geleceğin zalimliği olduğunu düşünüyorum. Ben bu zamanı yaşamak istemiyorum."

"Evet, evet," dedi Bölge Valisi.

Bir oyun daha oynadılar, fakat bu sefer Herr von Trotta kaybetti. Yumuşak ve hatalarıyla barışık bir sesle, "Bir satranç ustası olamayacağım," dedi. Geç olmuştu ve sessizliğin sesini oluşturan gaz lambaları vızıldamaya başlamışlardı, kahvehane boştu. Tekrar parkın içinden evlerinin yolunu tuttular. Akşam bugün hareketliydi, neşeli yayalarla karşılaştılar. Bu yazın sık yağmurları, geçen yazın kuraklığı ve gelecek kışın öngörülebilir sertliği hakkında konuştular. Skowronnek valiliğin kapısına kadar geldi ve kapıda, "Mektubunuzda doğru olanı yaptınız, Sayın Bölge Valisi," dedi.

"Evet, evet," diye onayladı Herr von Trotta.

Yemek masasına geçti ve tek kelime bile konuşmaksızın salatalı yarım tavuğunu aceleyle yedi. Fräulein Hirschwitz kaçamak, ürkek bakışlar atıyordu Bölge Valisi'ne. Jacques'ın ölümünden beri servisi o yapmaktaydı. Odayı, otuz yıl önce küçük bir kız olarak okul müdürünün önünde yaptığına benzeyen başarısız bir reveransla Bölge Valisi'nden önce terk etti. Bölge Valisi bir sineği kovalarcasına Fräulein Hirschwitz'in arkasından elini salladı. Sonra doğruldu ve yatmaya gitti. Yorgun ve neredeyse hasta gibiydi; bir önceki geceyi uzak bir rüya olarak hatırlıyor ve yakın bir dehşet olarak uzuvlarında hissediyordu.

Sakin bir şekilde uykuya daldı, meselenin en zor kısmını geride bıraktığını düşünüyordu. Yaşlı Herr von Trotta, kendisi uyurken kaderin ona yeni acılar ördüğünü bilmiyordu. Yaşlı ve yorgundu ve ölüm onu bekliyordu, fakat hayat onu özgür bırakmamıştı. Kendisi için hazırlanan tüm acıları henüz tatmadığı için, hayat onu gaddar bir ev sahibi gibi zorla masada tutuyordu.

XVII

Hayır, Bölge Valisi tüm acıları henüz tatmamıştı! Carl Joseph babasının mektubunu aldığında çok geçti, yani artık hiçbir mektubu açmamaya ve mektup yazmamaya çoktan karar vermişti. Frau von Taußig'e gelince, telgraf çekiyordu. Carl Joseph'i çağıran telgrafları atik, küçük kırlangıçlar gibi her iki haftada bir geliyordu. O zaman Carl Joseph elbise dolabına koşturuyor, daha güzel, önemli ve gizli hayatını simgeleyen sivil gri elbisesini çıkartıyor ve üstünü değiştiriyordu. Bir parçası olacağı dünyayı hemen benimsiyor, askeri hayatını unutuyordu. Yüzbaşı Wagner'in yerine Einser Avcılarından Yüzbaşı Jedlicek tabura katılmıştı, olağanüstü vücut ölçülerine sahip, her dü-

şünceye açık, enine boyuna ve her dev gibi neşeli ve dostane "iyi bir adam". Hem de ne güçlü bir adam! Daha geldiği anda herkes onun bu bataklıklarla başa çıkabileceğini ve sınırdan daha güçlü olduğunu anlamıştı. Güven uyandırıyordu. Her türlü askeri kuralı çiğniyor, fakat kuralları deviriyormuş gibi görünüyordu. Sanki yeni bir vazife talimatnamesi oluşturabilecek, bunu yürürlüğe koyabilecek ve uygulanmasını sağlayabilecekmiş gibi duruyordu. Böyle bir havası vardı. Çok paraya ihtiyacı oluyor, fakat bu para ona zaten her yandan akıyordu. Arkadaşları ona borç veriyor, senetlerini imzalıyor, yüzüklerini ve saatlerini rehin bırakıyor, onun için babalarına ve teyzelerine mektuplar yazıyorlardı. Sevildiğini söylemek pek mümkün değildi! Çünkü sevgi, arkadaşlarının ona yaklaşmasına yol açardı, fakat Yüzbaşı Jedlicek kendisine yaklaşılmasını istemiyormuş gibi görünüyordu. Bu, salt fiziksel nedenlerle de çok kolay olmazdı, boyu, vücut ölçüleri ve gücü herkesi uzakta tutuyor ve böylece uysal davranmakta zorlanmıyordu. "Sen git," diyordu Teğmen Trotta'ya. "Sorumluluğu ben üstleniyorum." Sorumluluğu üstleniyor ve gerçekten de taşıyordu. Her hafta paraya ihtiyacı oluyordu. Teğmen Trotta parayı Kapturak'tan tedarik ediyordu. Kendisinin de paraya ihtiyacı vardı Teğmen'in. Frau von Taußig'in yanına parasız gitmek ona sefillik gibi görünüyordu. Silahlı bir ordugâha silahsız gitmeye benzerdi bu. İnanılmaz bir tedbirsizlik. Para ihtiyacı giderek artıyor, buna rağmen her geziden son kuruşuna kadar harcayarak geri dönüyor ve bir sonraki seyahatinde yanına daha fazla para almaya karar veriyordu. Bazen yitip giden paranın hesabını vermeye çabalıyor, fakat yaptığı masrafları hiçbir zaman tam olarak hatırlayamıyor, hatta basit toplama işlemlerini bile beceremiyordu. Hesap yapamıyordu. Küçük not defterleri, harcamalarını düzene koymak üzere giriştiği umutsuz çabaların kanıtıydı. Her sayfa sonsuz rakam sütunlarıyla

doluydu. Rakamlar karmaşıklaşıyor ve birbirlerine karışıyor, kontrol adeta elinden kaçıyor, sayılar kendiliğinden birbirine ekleniyor, onu hatalı yekûnlarla yanıltıyor, gözlerinin önünden kaçıp gidiyor, hemen akabinde başka bir şekle bürünmüş halde geri dönüyor ve içinden çıkılmaz bir hale dönüşüyorlardı. Borçlarını toplamayı bile başaramıyor, faizleri de anlayamıyordu. Ödünç aldığı miktar borçlu olduğu miktarın arkasında, bir tümseğin bir dağın arkasında kaybolduğu gibi kayboluyordu. Kapturak'ın yaptığı hesapları kavrayamıyordu. Her ne kadar Kapturak'ın dürüstlüğüne güvenmese de, kendi hesap yeteneklerine daha da az güveni vardı. Sonunda her rakam onu sıkmaya başladı; acizlik ve çaresizliğin meydana getirdiği cesaretle her türlü hesap denemesinden vazgeçti.

Kapturak ve Brodnitzer'e altı bin Kron borcu vardı. Bu miktar, aylığıyla karşılaştırıldığında (aylığının üçte biri düzenli bir şekilde kesilmekteydi) rakamlarla ilgili yetersiz hayal gücü açısından bile devasa bir miktardı. Buna rağmen zamanla 6.000 rakamına, insanın çok güçlü, fakat eski bir düşmanına alıştığı gibi alışmıştı. Evet, hatta iyi saatlerinde rakamın küçüldüğünü ve gücünden kaybettiğini bile düşünüyordu. Fakat kötü saatlerinde rakam artıyor ve güç kazanıyor gibi geliyordu.

Frau von Taußig'e gidiyordu. Haftalardan beri günahkâr bir hac yolculuğu yaparcasına bu kısa ve kaçamak seyahatlere çıkmaktaydı. Hac yolculuğunu bir tür haz alma, oyalanma ve hatta bazen bir sansasyon olarak algılayan saf dindarlar gibi, Teğmen Trotta da hac yolculuğunun hedefini, gittiği yerdeki çevreyle, kafasında biçimlenmiş özgür bir hayata duyduğu hiç bitmeyen özlemle, üzerine giydiği sivil elbiseyle ve yasakların doğal çekiciliğiyle birleştiriyordu. Seyahatlerini seviyordu. Kapalı faytonla istasyona yaptığı ve hiç kimse tarafından tanınmadığını farz ettiği o on dakikalık yolculukları, iki gün boyunca yalnızca

ona ait olan, borç alındığı belli olmayan ve Kapturak'ın not defterlerinde daha şimdiden kabarmaya ve artmaya başlayan göğüs cebindeki yüz Kronluk ödünç banknotları ve boydan boya yürüyüp terk ettiği Viyana Kuzey İstasyonu'ndaki o sivil anonimliği seviyordu. Kimse onu tanımıyor, subay ve askerler yanından geçip gidiyordu. Selam vermiyor ve ona selam verilmiyordu. Kolu bazen askeri bir selam vermek üzere kendiliğinden kalkıyor, fakat sivil olduğunu hemen hatırlayıp kolunu tekrar indiriyordu. Yeleği örneğin, Teğmen Trotta'ya çocuksu bir haz vermekteydi. Ellerini, ne için kullanacağını bilmediği tüm ceplerde gezdiriyor ve kibirli parmaklarıyla, sahip olduğu tek kravatın –kravat Frau von Taußig'in hediyesiydi– tüm çabalarına rağmen bağlamayı beceremediği düğümünü okşuyordu. En budala polis memuru bile Teğmen Trotta'nın sivil giysiler içerisinde bir subay olduğunu daha ilk bakışta anlayabilirdi.

Frau von Taußig, Kuzey İstasyonu'nun peronunda duruyordu. Yirmi yıl önce de Kuzey İstasyonu'nda bir teğmeni, bir süvari teğmenini beklemişti; kendisi bunun yirmi değil, on beş yıl önce olduğunu sanıyordu, çünkü o kadar uzun bir süre yaşını yadsımıştı ki, zamanın bazen durduğundan ve senelerin bitmediğinden emindi. Perona bir gençleşme kürüne girer gibi gidiyor, taş kömürünün yakıcı buharının, manevralar yapan lokomotiflerin düdük ve buğularının, yoğun sinyal seslerinin içinde kayboluyordu. Yüzünün önünde kısa bir seyahat peçesi vardı ve bunun on beş yıl önce moda olduğunu sanıyordu. Halbuki yüzündeki peçe yirmi de değil, yirmi beş yıl önce modaydı. Peronda beklemekten hoşlanıyor, trenin reyona girdiği, kompartıman penceresinde Trotta'nın gülünç, koyu yeşil şapkasının ve sevgili, çaresiz, genç çehresinin göründüğü o ânı seviyordu. Çünkü Frau von Taußig hem Carl Joseph'i gençleştiriyor hem de kendisi gençleşiyordu; hem Carl

Joseph'i aptallaştırıp çaresizleştiriyor hem de kendisi aptallaşıp çaresizleşiyordu. Teğmen'in, kapının son basamağından inmesiyle birlikte Frau von Taußig'in kolları aynı yirmi veya on beş yıl önce olduğu gibi açıldı. Ve bugünkü yüzü yirmi veya on beş yıl önceki o pembemsi, pürüzsüz yüze, tatlı ve biraz heyecanlı bir genç kız yüzüne dönüştü. Bugün iki paralel ince çizginin bulunduğu boynuna, yirmi veya on beş yıl önce tek takısı olan o çocuksu, ince altın zinciri takmıştı. Ve aynı yirmi veya on beş yıl önce olduğu gibi Teğmen'le birlikte, yatağının karşılığı ödenmiş, zavallı, neşeli ve enfes cennetinde gizli aşkın çiçek açtığı o küçük otellerden birisine gitti. Sonra gezintiler başladı, Viyana ormanının taze yeşilliğinde kanın kaynamasına yol açan o aşk dakikaları. Opera localarının kızıl alacakaranlığında kapalı perdelerin arkasında geçirilen akşamlar. Tecrübeli ama yine de habersiz bedenin beklediği tanıdık ama yine de şaşırtıcı okşayışlar. Kulaklar sıkça dinlenen müziği biliyor, fakat gözler sahnelerin yalnızca küçük bir kısmını hatırlıyordu. Çünkü Frau von Taußig operada hep çekili perdelerin ardında veya kapalı gözlerle oturmuştu. Müziğin yarattığı ve orkestranın erkeğin ellerine emanet ettiği okşayışlar tene hem serin hem de ateş gibi geliyordu; çoktandır tanıdığı ve ebediyen genç kalan kız kardeşler, sıkça hediye olarak alıp sonradan unuttuğu ve rüyalarında gördüğünü sandığı hediyeler gibi. Sessiz restoranların kapıları açıldı ve karanlıkta uçsuz bucaksız parlayan aşkın olgunlaştırdığı şaraplar eşliğindeki huzurlu gece yemekleri başladı. Veda vakti geldi, komodinin üzerinde duran ve tik tak sesleriyle sürekli uyaran cep saatinin eşliğinde yeniden bir araya gelineceğinin sevinciyle yaşanan bir veda; sonra trene yetişmenin telaşı, kompartıman basamağının üzerindeki son öpücük ve onunla birlikte trene binme umudunun son anda tükenişi.

Teğmen Trotta yorgun ama dünyanın ve aşkın sundu-

ğu tüm hazlarla dopdolu bir şekilde garnizon kentine vardı. Emir eri Onufrij üniformasını hazır tutuyordu. Trotta restoranın arka odasında üstünü değiştirdi ve kışlaya gitti. Bölük yazıhanesine girdi. Her şey yolundaydı ve önemli bir olay yoktu. Yüzbaşı Jedlicek sevindi, her zamanki gibi neşeli, güçlü ve sıhhatliydi. Teğmen Trotta kendisini hem rahatlamış hem de aynı zamanda hayal kırıklığı içerisinde hissediyordu. Kalbinin gizli bir köşesinde, ordudaki görevine devam etmesini imkânsız kılacak bir felaketin meydana gelmesini ummuştu. Bu durumda hemen geri dönerdi. Fakat hiçbir hadise cereyan etmemişti. Böylece kışlanın dört duvarının ve şehrin karmakarışık dar sokaklarının içerisinde on iki gün daha beklemek zorunda kalacaktı. Kışla avlusunun duvarlarındaki atış figürlerine baktı. Kurşunlarla delik deşik olmuş ve defalarca yeniden çizilmiş küçük, mavi insancıklar gözüne şeytani cüceler gibi görünüyordu, vuruldukları silahlarla etrafı tehdit eden ve hedef değil avcı olan kışla hayaletleri. Brodnitzer otelindeki çıplak odasına girip kendisini demir karyolanın üstüne atar atmaz bir sonraki tatilinden artık garnizona dönmeme kararını verdi.

Bu kararı uygulaması mümkün değildi. Bunu kendisi de biliyordu. Aslında başına günün birinde bir talih kuşunun konmasını ve onu ordudan ve ordudan ayrılma gerekliliğinden kurtarıp ebediyen özgürleştirmesini bekliyordu. Şu anda yapabileceği tek şey babasına yazmamak ve babasından gelen mektupları daha sonra açmak üzere kenara koymaktı, daha sonra açmak üzere...

On iki gün geçti. Teğmen elbise dolabını açtı, sivil elbisesine baktı ve telgrafı bekledi. Hep bu saatlerde gelirdi telgraf, gece öncesinin akşam karanlığında, yuvasına geri dönen bir kuş gibi. Fakat telgraf bugün gelmedi, gece bastırınca da gelmedi. Teğmen geceyi dikkate almamak için ışık yakmadı. Giyinik bir vaziyette ve açık gözlerle yata-

ğın üzerinde yatıyordu. İlkbaharın tüm tamdık sesleri açık pencereden içeriye doluyordu: kurbağaların kalın vıraklamaları, cırcırböceklerinin yumuşak ve tiz vızıltıları, bunların arasında guguk kuşunun uzaklardan gelen gece çığlığı ve sınır köyünün delikanlı ve kızlarının şarkıları. Sonunda telgraf geldi. Teğmen'in bu sefer gelemeyeceği bildiriliyordu. Frau von Taußig kocasına gitmişti, yakında geri dönecekti, fakat ne zaman döneceğini henüz bilmiyordu. Telgraf "bin öpücük" ile bitiyordu. Bu rakam Teğmen'i rencide etti. Eli sıkı davranmamalıydı, diye düşündü. Yüz bin öpücük de gönderebilirdi! Altı bin Kron borcu olduğu aklına geldi. Bununla karşılaştırıldığında bin öpücük acınası bir rakamdı. Elbise dolabının açık kapısını kapatmak için ayağa kalktı. İşte orada tertemiz, dümdüz, ütülü bir ceset asılıydı: özgür, koyu gri, sivil Trotta. Sandık üzerine kapandı. Bir tabut; gömülmüştü, evet, gömülmüştü!

Teğmen koridora bakan kapıyı açtı. Onufrij hep orada otururdu, hiç ses çıkarmadan veya hafifçe mırıldanarak veya mızıka dudaklarının önünde ve tonları yumuşatmak üzere elleriyle mızıkanın etrafını sarmış vaziyette. Onufrij bazen bir sandalyede oturur, bazen de eşiğe çömelirdi. Bir yıl önce ordudan ayrılması gerekiyordu. Gönüllü olarak kaldı. Köyü Burdlaki buralarda, yakınlarda bir yerdeydi. Teğmen'in her gidişinde, o da köyünün yolunu tutuyordu. Kiraz ağacından bir sopa ile mavi çiçekli beyaz bir bez alıyor, bezin içine gizemli eşyalar koyuyor, bohçasını sopanın ucuna bağlıyor, sopayı omzunun üstüne atıp Teğmen'le birlikte istasyona gidiyor, trenin kalkmasını bekliyor, tren kalkarken Trotta kompartıman penceresinden bakmasa bile mum gibi selam verir vaziyette duruyor ve sonra çamurlara gömülme tehlikesinin bulunmadığı tek yol olan dar bir patika üzerinden bataklıkları geçerek Burdlaki'ye varıyordu. Teğmen'in dönüşünü beklemek üzere zamanında geri dönüyordu. Ve Trotta'nın kapısının önüne otu-

ruyordu, hiç ses çıkarmadan, mırıldanarak veya elleriyle etrafını sardığı mızıkaya üfleyerek.

Teğmen koridora bakan kapıyı açtı. "Bu sefer Burdlaki'ye gidemeyeceksin! Ben burada kalıyorum." "Emredersiniz, Teğmenim." Onufrij beyaz koridorda koyu mavi bir çizgi gibi kaskatı bir vaziyette selama durmuştu. "Burada kalıyorsun," diye tekrarladı Trotta, Onufrij'in anlamadığını sanıyordu.

Fakat Onufrij yalnızca bir kez daha, "Emredersiniz," dedi ve kendisine söylenenden daha da fazlasını anladığını kanıtlamak için aşağıya inip bir şişe doksanlıkla geri döndü.

Trotta içti. Çıplak oda biraz daha sıcak görünmeye başladı. Etrafında güvelerin uçuştuğu ve gece rüzgârının hafif hafif salladığı örgülü telin ucundaki ampul masanın kahverengimsi cilasının üzerinde tanıdık, geçici yansımalar yapıyordu. Trotta'nın hayal kırıklığı da giderek hoş bir acıya dönüştü. Kederiyle bir tür ittifak yaptı. Bugün çok hüzünlüydü dünya ve Teğmen bu sefil dünyanın odak noktasıydı. Bugün kurbağalar onun adına yürekler acısı bir şekilde vıraklıyor ve kederli cırcırböcekleri onun adına yakınıyordu. Bu ilkbahar gecesi onun için böylesine yumuşak, tatlı bir acıyla doluydu, yıldızlar onun için gökyüzünün erişilmez derinliklerindeydi ve yıldızların ışıkları onun için beyhude bir özlemle göz kırpıyordu. Dünyanın sonsuz hüznü Trotta'nm sefaletiyle tam bir uyum içerisindeydi. Acı çeken evrenle tam bir ahenk yaşıyordu Teğmen. Tanrı gökyüzünün masmavi kabuğunun arkasından acıyarak ona bakıyordu. Trotta dolabı tekrar açtı. İşte orada asılı duruyordu özgür Trotta, ebediyen ölü. Yanında ölü arkadaşı Max Demant'ın kılıcı parlıyor, bavulun içinde, ölü Frau Slama'nın mektuplarının yanı başında yaşlı Jacques'ın anısı taş gibi sert bitki kökü duruyordu. Ve pencere eşiğinin üzerinde babasının en az üç açılmamış mektubu yatmak-

taydı, belki o da ölmüştü bu arada. Ah! Teğmen Trotta yalnızca hüzünlü ve mutsuz değil, aynı zamanda kötüydü, temelden kötü bir insan! Carl Joseph masaya geri döndü, bardağını bir daha doldurdu ve bir dikişte bitirdi. Onufrij kapının önünde, koridorda mızıkasıyla yeni bir şarkı çalmaya başladı, herkesin bildiği "Ooo, İmparatorumuz..." şarkısını. Şarkının ilk Ukraince sözlerini Trotta unutmuştu. "Oj nasch cisar, cisarewa." Ülke dilini öğrenmeyi başaramamıştı. Yalnızca temelden kötü bir insan değil, aynı zamanda uyuşuk ve aptaldı da. Kısa ve öz: Tüm hayatı büyük bir hataydı! Göğsü sıkıştı, gözyaşları genzini yakmaya başlamıştı bile, biraz sonra gözlerine yürüyeceklerdi. Gözyaşlarının yolunu açmak için bir bardak daha içti. Sonunda gözlerinden akmaya başladılar. Kollarını masanın üstüne koydu, kafasını kollarının içine gömdü ve hıçkırarak ağlamaya başladı. Herhalde bu şekilde on beş dakika kadar ağlamıştı. Onufrij'in şarkıya ara verdiğini ve kapıyı çaldığını duymadı. Kapının kulpu çevrilince başını kaldırdı ve Kapturak'ı gördü.

Gözyaşlarını tutmayı ve sert bir sesle, "Burada ne arıyorsunuz?" diye sormayı başardı.

Kapturak elinde kasketiyle kapının hemen dibinde duruyordu, boyu kapı kulpunu yalnızca biraz aşmaktaydı. Sarımsı gri yüzünde bir gülümseme vardı. Gri giysiler içerisindeydi ve ayakkabıları gri ketendendi. Ayakkabılarının kenarlarında bu ülkenin sokaklarının gri, taze ve parlak ilkbahar çamurunun izleri vardı. Küçük kafasının üzerinde birkaç gri saç buklesi kıvrılarak yükseliyordu. "İyi akşamlar," dedi ve hafifçe eğildi. Aynı anda beyaz kapının üzerinde gölgesi göründü ve hemen yok oldu.

"Emir erim nerede?" diye sordu Trotta, "ve ne istiyorsunuz?"

"Bu sefer Viyana'ya gitmediniz," diye başladı Kapturak.

"Ben Viyana'ya hiç gitmiyorum," dedi Trotta.

"Bu hafta paraya ihtiyacmız olmadı," dedi Kapturak. "Ziyaretinizi beklemiştim. Ne olduğunu öğrenmek istedim. Yüzbaşı Jedlicek'ten geliyorum. Yüzbaşı evde değil!"

"Evde değil," diye tekrarladı Trotta umursamaz bir sesle.

"Evet," dedi Kapturak. "Evde değil, başına bir şey geldi!"

Trotta, Yüzbaşı Jedlicek'in başına bir şey geldiğini duydu, fakat ne geldiğini sormadı. Birincisi bunu merak etmiyordu. (Bugün meraklı değildi.) İkincisi kendisinin başına korkunç şeyler geldiğini ve başkalarının başına gelenlerle uğraşacak durumda olmadığını düşünüyordu; üçüncüsü de Kapturak'ın anlattıklarını dinlemeye hiç hevesli değildi. Kapturak'ın burada bulunması onu öfkelendiriyordu ama bu ufak tefek adama karşı bir şeyler yapmaya gücü yoktu. Ziyaretçisine altı bin Kron borçlu olduğu sürekli aklına geliyor, bunu kafasından atmaya çalışıyordu. Kendisini bu ziyaretin parayla bir bağlantısı olmadığına inandırmaya çabaladı. Burada iki farklı kişi söz konusu, diye düşündü. Borçlu olduğum kişi burada değil; odadaki bu insan bana yalnızca Jedlicek hakkında beni ilgilendirmeyen bir şeyler anlatmak istiyor. Gözlerini Kapturak'a dikti. Teğmen'e bir an için misafiri parçalara ayrışıyormuş ve bulanık, gri lekelerden tekrar bir araya geliyormuş gibi geldi. Trotta, Kapturak bir bütün halini alıncaya kadar bekledi. Bu ânı çabucak değerlendirmek biraz zor oldu, çünkü küçük, gri adamm hemen yine parçalara ayrışma tehlikesi mevcuttu. Kapturak sanki Teğmen'in onu sarih bir şekilde göremediğini biliyormuşçasına bir adım yaklaştı ve biraz daha yüksek bir sesle, "Yüzbaşı'nın başına bir şey geldi," diye tekrarladı.

"Ne geldi ki başına?" diye sordu Trotta uykuda konuşuyormuş gibi.

Kapturak bir adım daha yaklaştı ve elleriyle ağzının etrafını kapatarak bir uğultu halinde fısıldadı: "Tevkif edilip gönderildi. Casusluk şüphesiyle."

Teğmen bu sözlerle ayağa kalktı. Şimdi ellerini masaya dayamış bir vaziyette duruyordu. Bacaklarını neredeyse hiç hissetmiyordu. Sanki tırnaklarını masanın yüzeyine geçirmiş ve ellerinin üstünde duruyormuş gibiydi. "Sizden bunun hakkında hiçbir şey duymak istemiyorum," dedi. "Gidin."

"Maalesef mümkün değil, mümkün değil," dedi Kapturak.

Şimdi masaya iyice yaklaşmıştı ve Trotta'nm tam yanında duruyordu. Utanç verici bir itirafta bulunuyormuş gibi başını eğdi ve "Kısmi bir ödeme talep etmek zorundayım," dedi.

"Yarın," dedi Trotta.

"Yarın," diye tekrarladı Kapturak. "Yarın belki hiç mümkün olmaz. Her gün ne gibi sürprizlerin meydana geldiğini görüyorsunuz. Yüzbaşı yüzünden bir servet kaybettim. Kim bilir, onu belki de hiçbir zaman görmeyeceğiz. Siz onun arkadaşısınız."

"Ne dediniz siz?" diye sordu Trotta. Ellerini masadan çekti, şimdi ayaklarının üzerinde sağlam bir şekilde duruyordu. Birdenbire Kapturak'ın, gerçek olmasına rağmen korkunç bir şey söylediğini anladı; zaten gerçek olduğu için korkunç görünüyordu. Teğmen aynı anda başka insanlara karşı bir tehdit meydana getirdiği tek ânı hatırladı. Şimdi de aynı o zaman olduğu gibi kılıç ve tabancasını kuşanmış olmayı ve arkasında takımının gücünü hissetmeyi isterdi. Bu küçük, gri adam o zamanki yüzlerce insandan çok daha tehlikeliydi. Savunmasızlığını telafi etmek için, yüreğini yabancı bir öfkeyle doldurmaya çalıştı Trotta. Yumruklarını sıktı, bunu hiç yapmamıştı ve tehditkâr olamayacağını, yalnızca tehditkâr görünebileceğini anladı.

Alnında mavi bir damar şişti, yüzü kızardı, kan gözlerine de oturdu ve bakışı sabitleşti. Çok tehlikeli görünmeyi başarmıştı. Kapturak geriledi.

"Ne dediniz siz?" diye tekrarladı Teğmen.

"Hiçbir şey," dedi Kapturak.

"Dediğinizi tekrarlayın," diye emretti Trotta.

"Hiçbir şey," diye yanıtladı Kapturak.

Yine bir anlığına belirsiz, gri lekelere ayrıştı Kapturak. Ve Teğmen Trotta bu küçük adamın parçalarına ayrışmak ve tekrar bir bütün haline gelmek gibi dehşet verici bir yeteneğe sahip olduğunu düşünerek korkunç bir korkuya kapıldı. Teğmen'in içinde, Kapturak'ın hangi maddeden oluştuğunu öğrenmeye dair, bir bilginin kontrol altına alınamaz tutkusuna benzeyen karşı koyamadığı bir arzu uyandı. Arkasında, karyola direğinde kılıcı asılıydı, silahı, yani askeri ve şahsi namusunun somutlaştığı nesne ve bu an için aynı zamanda garip bir şekilde ürkütücü hayaletlerin bağlı olduğu yasayı açığa çıkarmaya yarayan sihirli bir araç. Arkasında parıldayan kılıcı ve kılıcın etrafa yaydığı manyetik gücü hissetti. Kılıç tarafından adeta çekilircesine geriye doğru bir adım attı, bakışları hâlâ hiç durmadan parçalarına ayrılıp tekrar bir bütün haline gelen Kapturak'a odaklanmış bir şekilde sol eliyle silahı tuttu, sağ eliyle kılıcı yıldırım hızıyla kılıfından çekip çıkardı ve elinden kasketi düşüp gri keten ayakkabılarının önüne yuvarlanan Kapturak kapıya doğru bir hamle yaparken elinde kılıcıyla onu takip etti. Teğmen tam olarak ne yaptığını bilmeksizin kılıcın sivri ucunu gri hayaletin göğsüne dayadı, çeliğin bütün uzunluğu boyunca elbiselerin ve bedenin direncini hissetti, Kapturak'ın bir insan olduğu nihayet kanıtlandığı için derin bir nefes aldı, fakat kılıcı yine de adamın göğsünden indiremedi. Yalnızca bir an sürdü bu. Ama bu bir an içerisinde Teğmen Trotta, yaşayan her şeyi duydu, gördü ve her şeyin kokusunu aldı; gecenin sesle-

rini, gökyüzündeki yıldızları, lambanın ışığını, odadaki eşyaları, sanki içinde yatıyormuş gibi değil de karşısında duruyormuşçasına kendi benliğini, sivrisineklerin ışığın etrafındaki dansını, bataklıkların nemli buharını ve gece rüzgârının serin soluğunu. Kapturak kollarını aniden iki yana açtı ve küçük, sıska elleriyle sağ ve sol kapı dikmesine yapıştı. Üzerinde birkaç kıvrık, gri saçın bulunduğu çıplak kafası omzuna düştü. Aynı anda bir ayağını diğerinin önüne koydu ve gülünç, gri ayakkabılarını bir düğüm gibi birbirine doladı. Arkasındaki beyaz kapıda Teğmen Trotta'nın donup kalmış bakışlarının önünde birdenbire bir haçın dalgalanan, siyah gölgesi belirdi.

Trotta'nın eli titredi ve kılıcı bıraktı. Kılıç hafif ve boğuk bir iniltiyle yere düştü. Aynı anda Kapturak kollarını tekrar iki yanına sarkıttı. Başı omzundan göğsüne düştü. Gözlerini kapamıştı. Dudakları titriyordu. Tüm bedeni titriyordu. Etraf sessizdi. Sivrisineklerin lambanın etrafındaki vızıltısı duyuluyor ve açık pencereden kurbağa ve cırcırböceklerinin sesleri geliyordu, yakınlarda bir yerde arada bir bir köpek havlıyordu. Trotta sendeledi. Arkasını döndü. "Oturun," dedi ve eliyle odadaki tek sandalyeyi işaret etti.

"Evet," dedi Kapturak, "oturayım."

Sanki hiçbir şey olmamış gibi canlı hareketlerle masaya gitti. Ayağının ucu yerdeki kılıca değdi. Eğilip kılıcı kaldırdı. Odayı toparlama görevini üstlenmişçesine çıplak kılıcı iki parmağının arasında havada tutarak kılıç kınının durduğu masaya getirdi ve Teğmen'e hiç bakmadan kılıcı kınına yerleştirdi ve tekrar karyola direğine astı. Sonra masanın etrafını dolaştı ve ayakta duran Trotta'nın karşısına oturdu. Sanki onu daha yeni görüyor gibiydi.

"Çok kalmayacağım," dedi, "yalnızca biraz kendime gelene kadar."

Teğmen sessiz kaldı.

"Gelecek hafta bugün, tam bu saatte tüm parayı ödemenizi rica ediyorum," dedi Kapturak devamında, "Sizinle başka bir iş yapmak istemiyorum. Toplam tutar yedi bin iki yüz elli Kron. Ayrıca Herr Brodnitzer'in kapının öbür tarafında olduğunu ve konuşulan her şeyi duyduğunu belirtmek isterim. Kont Chojnicki bildiğiniz gibi bu yıl daha geç gelecek, belki de hiç gelmeyecek. Şimdi gidiyorum, Sayın Teğmen."

Doğruldu, kapıya gitti, eğilip kasketini yerden aldı ve etrafına bir kere daha baktı. Kapı arkasından kapandı.

Teğmen artık tamamen ayılmıştı. Yine de bir rüya görmüş gibi hissediyordu. Kapıyı açtı. Onufrij her zamanki yerinde oturuyordu, oysa saat oldukça geç olmalıydı. Trotta saatine baktı. Saat dokuz buçuktu. "Niye hâlâ yatmadın?" diye sordu. "Ziyaretten dolayı," diye yanıtladı Onufrij. "Her şeyi duydun mu?" "Her şeyi," dedi Onufrij. "Brodnitzer burada mıydı?" Onufrij, "Evet," diye tasdikledi.

Hiçbir kuşku kalmamış, her şey Trotta'nın yaşadığı gibi cereyan etmişti. Demek ki, bu meseleyi yarın sabah rapor etmeliydi. Arkadaşları henüz dönmemişti. Kapıları dolaştı, bütün odalar boştu. Subay kantininde oturmuş Yüzbaşı Jedlicek vakasını konuşuyor olmalılardı, dehşet verici Yüzbaşı Jedlicek vakasını. Divanı harbe çıkarılacak, rütbeleri sökülecek ve kurşuna dizilecekti Yüzbaşı. Trotta kılıcını kuşandı, şapkasını aldı ve aşağıya indi. Arkadaşlarını aşağıda beklemesi gerekiyordu. Otelin önünde bir ileri bir geri yürümeye başladı. Yüzbaşı'yla ilgili olayı garip bir şekilde biraz önce Kapturak ile yaşadıklarından daha fazla önemsiyordu. Karanlık bir gücün sinsi oyunlarını gördüğünü sanıyor, Frau von Taußig'in tam da bugün kocasına gitmek zorunda olmasını tuhaf bir tesadüf olarak algılıyordu; hayatındaki tüm kasvetli olaylar, kendisini yok etmek isteyen devasa, kindar, görünmez bir azmettiricinin çevirdiği

karanlık dolaplardı. Tabiri caizse her şey apaçık ortadaydı, Solferino Kahramanı'nın torunu Teğmen Trotta hem başkalarının yok oluşuna neden oluyor hem de bu yok olanlar tarafından kendisi de dibe çekiliyordu, her halükârda şeytani bir gücün kötülüklerine hedef olan bahtsız insanlardan sayılırdı. Sessiz sokakta bir ileri bir geri yürüyüşüne devam etti; adımları, içinden müzik sesinin geldiği, iskambil kâğıtlarının masalara şaklatıldığı ve eski "Bülbül"ün işini eski şarkı ve danslarla sahnede sürdüren yeni bir kızın aldığı kafenin ışıklı ve perdeli pencerelerinde yankılanıyordu. Bugün arkadaşlarından hiçbirisi içeride değildi. Trotta kesinlikle içeriye girip bakmak istemiyordu. Askerlikten uzun bir süreden beri nefret etmesine rağmen, Yüzbaşı'nın neden olduğu utanç onun omuzlarında da bir yük teşkil ediyordu. Yüzbaşı'nın utancı tüm taburun omuzlarındaydı. Teğmen Trotta'nın askeri eğitimi, taburun subaylarının Jedlicek vakasından sonra üniformayla sokağa çıkmalarını yadırgatacak kadar güçlüydü. Evet, şu Jedlicek! Dev gibi, güçlü ve neşeliydi, iyi bir arkadaştı ve çok paraya ihtiyacı oluyordu. Her yükü üstleniyordu. Zoglauer de dahil, tüm takım onu seviyordu. Bataklıktan ve sınırdan daha güçlü görünmüştü herkese. Ve bir casus olduğu ortaya çıkmıştı. Kafeden yeni bir müzik sesi yükseldi; karmakarışık konuşmalar ve fincan takırtıları kurbağaların bitmek bilmeyen gece korosunun içinde yitip gidiyordu. İlkbahar gelmişti. Fakat Chojnicki hâlâ yoktu! Parasıyla yardım edebilecek tek kişi. Söz konusu tutar artık altı bin değil, yedi bin iki yüz elli Kron'du! Gelecek hafta tam bu saatte ödenecekti. Eğer ödemezse Yüzbaşı Jedlicek ile mutlaka bir bağlantısı ortaya sürülecekti. Yüzbaşı Jedlicek arkadaşıydı, fakat diğerleri de arkadaşıydı. Yine de bu Teğmen Trotta'dan her şey beklenebilirdi. Kader belki de! Daha on dört gün önce sivil elbiseli neşeli ve özgür bir genç adamdı ve bu saatlerde ressam Moser ile buluşup bir şnaps içmişti. Bugün

Profesör Moser'e gıptayla bakıyordu.

Sokağın köşesinden adımlar duydu, arkadaşları geri dönüyordu. Otel Brodnitzer'de kalanların hepsi sessiz bir sürü halinde geliyordu. Trotta karşılarına geçti. "Ah, sen gitmedin demek," dedi Winter. "Demek öğrendin! Çok fena. Korkunç." Tek kelime konuşmadan ve ses çıkarmaya özen göstererek arka arkaya merdivenleri çıktılar. Birilerinden gizlenir gibi bir halleri vardı. "Herkes dokuz numaraya," diye emretti Üsteğmen Hruba. Dokuz numara onun odasıydı, otelin en ferah odası. Herkes eğik bir başla Hruba'nın odasına girdi.

"Bir şey yapmamız lazım," diye başladı Hruba. "Zoglauer'i gördünüz? Çok çaresiz. Kendisini vuracak. Bir şey yapmamız lazım!"

"Saçma, Üsteğmenim," dedi Teğmen Lippowitz. Orduya geç katılmıştı, iki sömestr hukuktan sonra; içindeki sivili bir türlü kenara bırakamıyor ve yedek subayların karşılaştığı biraz utangaç ve alaycı saygıyı görüyordu. "Bu konuda hiçbir şey yapamayız," dedi Lippowitz. "Susmak ve göreve devam etmekten başka hiçbir şey yapamayız. Bu, ilk vaka değil! Ve maalesef ordudaki son vaka da olmayacak."

Kimse cevap vermedi. Bir şey yapılamayacağını herhalde herkes kanıksıyordu. Oysa bir odada toplanınca bir sürü çıkış yolu bulabileceklerini ummuşlardı. Ama şimdi ansızın kendi odalarının dört duvarı arasında yalnız kalmaktan korktukları için bir araya geldiklerini ama bunun da bir işe yaramadığını ve toplanmalarına rağmen her birinin kendi korkusuyla baş başa olduğunu anlamışlardı. Başlarını kaldırıp birbirlerine baktılar ve sonra tekrar başlarını önlerine eğdiler. Yüzbaşı Wagner'in intiharından sonra da böyle bir arada oturmuşlardı. Herkes Yüzbaşı Jedlicek'in selefi Yüzbaşı Wagner'i düşündü ve herkes içinden en iyisinin Yüzbaşı Jedlicek'in de kendisini vurması olacağını

geçirdi. Ve herkes aniden merhum arkadaşları Wagner'in belki de tutuklanacağı için kendisini vurduğu kuşkusuna kapıldı.

"Gidip onun yanına ulaşacağım," dedi Teğmen Habermann "ve onu vuracağım."

"Birincisi ona ulaşamazsın," diye yanıtladı Lippowitz. "Ikincisi de kendi kendisini vurması zaten sağlanacak. Bildiği her şeyi söyledikten sonra eline bir tabanca verilip bir hücreye kapatılacak."

"Evet, doğru, aynen öyle," diye seslendi içlerinden bazıları. Derin bir nefes aldılar ve Yüzbaşı'nın daha şimdiden kendisini vurmuş olduğunu umdular. Askeri yargıya zekâları sayesinde mantıklı bir teamül eklemiş gibi hissediyorlardı.

"Bugün neredeyse bir adamı öldürüyordum," dedi Teğmen Trotta.

Karmakarışık sorular geldi her bir yandan "Kimi, niye, neden?" diye.

"Hepinizin tanıdığı Kapturak," diye başladı Trotta. Ağır ağır, uygun kelimeler arayarak anlattı, yüzü renkten renge giriyordu ve sona geldiğinde kılıcı neden saplamadığını açıklayamadı. Kendisini anlamayacaklarını hissediyordu. Evet, onu artık anlamıyorlardı. "Onu öldürürdüm," diye seslendi birisi. "Ben de," dedi bir başkası. "Ve ben," dedi bir diğeri.

"O kadar kolay değil tabii," diye araya girdi Lippowitz.

"Kan emici Yahudi," dedi birisi ve Lippowitz'in babasının da Yahudi olduğunu hatırladıkları için herkes kaskatı oldu.

"Yani, arkasında birdenbire," diye tekrar başladı Trotta ve o anda akhna ölü Max Demant ve Demant'ın büyükbabası, hancıların beyaz sakallı kralı geldiği için şaşırdı, "arkasında birdenbire bir haç gördüm." Birisi güldü. Baş-

ka birisi soğuk bir sesle. "Sarhoştun herhalde," dedi.

"Tamam, yeter," diye emretti sonunda Hruba. "Bu konu yarın Zoglauer'e rapor edilecek."

Trotta birinden diğerine baktı; yorgun, güçsüz, telaşlı ama yorgunluk ve telaşlarının içerisinde yine de bir tür kışkırtıcı neşe taşıyan yüzler. Keşke Demant hayatta olsaydı, diye düşündü Trotta. Onunla, hancıların beyaz sakallı kralının torunuyla konuşabilirdi! Kimse fark etmeden dışarıya çıkmaya çalıştı. Odasına gitti.

Ertesi sabah olayı rapor etti. Çocukluğundan beri açıklamalar yapmaya alışkın olduğu ordu dilinde, yani kendisinin ana dilinde bildirdi olayı. Fakat her şeyi ve hatta önemli olanı bile söylemediğini ve yaşadıklarıyla raporu arasmda büyük, gizemli bir mesafe, tuhaf bir farklılık bulunduğunu hissediyordu. Gördüğünü sandığı haçın gölgesini rapor etmeyi de unutmadı. Binbaşı, aynı Trotta'nın beklediği gibi gülümsedi ve, "Ne kadar içmiştiniz?" diye sordu. "Yarım şişe," dedi Trotta. "Düşündüğüm gibi," diye ekledi Zoglauer.

Yalnızca bir anlığına gülümsemişti sıkıntı içerisindeki Binbaşı Zoglauer. Ciddi bir konuydu bu. Ciddi konular maalesef çoğalıyordu. Nahoş ve üst makamlara bildirilmesi gereken bir olay. Henüz beklenilebilirdi. "O kadar paranız var mı?" diye sordu Binbaşı. "Hayır," dedi Teğmen. Ne yapacaklarını bilmeden birbirlerine boş, donuk gözlerle baktılar; ne yapacaklarını bilmediklerini kendilerine bile itiraf etmeleri mümkün olmayan insanların zavallı gözleriyle. Yönetmelikte her şey yazılı değildi, kitabın sayfalarını baştan sona çevirebilirdiniz ama her şey yazılı değildi orada. Teğmen haklı mıydı? Kılıcına erken mi davranmıştı? Bir serveti borç olarak veren ve şimdi geri isteyen adam mı haklıydı? Binbaşı tüm subaylarını toplayıp istişare etse bile, kim bir çıkış yolu bulabilirdi? Kim taburun komutanından daha akıllı olabilirdi? Ve bu bahtsız

Teğmen'e ne oluyordu böyle? O grev meselesini halletmek bile yeterince zahmetli olmuştu. Binbaşı Zoglauer'in üzerinde kara bulutlar dolaşıyordu; Trotta'nın ve tüm taburun üzerinde dolaşıyordu kara bulutlar. Eğer görev başında bunu yapması mümkün olsaydı, çaresizlikten ellerini yukarıya kaldırıp lanet okurdu Binbaşı Zoglauer. Taburun tüm subayları Teğmen Trotta'nın arkasında dursa bile bu miktarı bir araya getiremezlerdi! Para geri ödenmezse mesele daha da karışık bir hale gelecekti. "Bu kadar paraya neden ihtiyacınız oldu?" diye sordu Zoglauer ama aynı anda her şeyi bildiğini hatırladı ve eliyle "Boşver" anlamında bir işaret yaptı. Herhangi bir bilgi istemiyordu. "Her şeyden önce babanıza yazın," dedi. Çok iyi bir fikri dile getirdiğini düşünüyordu. Rapor sona ermişti.

Teğmen Trotta eve gitti ve oturup babasına yazmaya başladı. İçkisiz yapamadı bunu. Kafeye aşağıya indi ve bir doksanlık siparişi verip mürekkep, kalem ve kâğıt istedi. Ne zor bir mektuptu bu! Yazması neredeyse imkânsız bir mektup! Bir kaç kez başladı, yazdıklarını her seferinde yırtıp attı ve yeniden başladı. Bir teğmenin kendisiyle ilgili ve kendisini zora sokan olayları yazması kadar zor bir şey olamaz. Bu arada, orduda görev yapmaktan uzun zamandır nefret eden Teğmen Trotta'nın, hâlâ kendisini ordudan attırmayacak kadar askeri hırsa sahip olduğu da ortaya çıktı. Ve babasına karmaşık konuyu açıklamaya çalışırken, kendisini hiç farkında olmadan, baba evinin balkonunda Radetzky Marşı'nın notalarının eşliğinde Habsburg ve Avusturya uğruna ölmeye hazır bir askeri okul öğrencisine dönüşmüş olarak buldu. (İnsan ruhu bu denli tuhaf, değişken ve çapraşık olabilir.)

Trotta'nın mevzuu kâğıda dökmesi iki saatten fazla sürdü. Öğleden sonrasının geç saatleri olmuştu ve aşağıdaki kafede iskambil ve rulet oyuncuları toplanmaya başlamışlardı. İşletmeci Herr Brodnitzer de geldi. Nezaketi

alışılmadık derecede büyük ve korkutucuydu. Teğmen'in önünde o denli eğildi ki, Teğmen adamın Kapturak hadisesini ve kendi şahitliğini hatırlatmak niyetinde olduğunu hemen anladı. Trotta, Onufrij'i aramak üzere yerinden kalktı. Koridora çıktı ve merdivenlerden yukarıya doğru birkaç kere Onufrij'e seslendi. Fakat Onufrij'den ses çıkmadı. Brodnitzer göründü ve "Emir eriniz bu sabah erkenden gitti," dedi.

Böylece Teğmen mektubu atmak için istasyona doğru kendisi yola koyuldu. Onufrij'in izin almadan gittiği ancak yolda aklına geldi. Askeri eğitimi emir erine öfkelenmesini gerektirmekteydi. Teğmen'in kendisi de Viyana'ya izin almadan ve sivil elbiselerle sık sık gitmişti. Belki de emir eri efendisini örnek almıştı. Belki Onufrij'in, onu bekleyen bir kız arkadaşı vardır, diye düşündü Teğmen. Aklı başına gelinceye kadar hapis yatacak dedi kendi kendine. Fakat aynı zamanda bu düşüncenin kendisine ait olmadığını ve tüm bunları ciddi kastetmediğini biliyordu. Askeri şartlanmış beyninde her zaman hazır ve nazır bulunan mekanik deyimlerden birisiydi bu; askeri beyinlerde düşüncelerin yerini alan ve kararların hiç düşünmeden alınmasını sağlayan sayısız mekanik şartlanmadan birisi.

Hayır, Onufrij'in köyde bir kız arkadaşı yoktu. Babasından miras kalan ve enişte sinin işlettiği yaklaşık on sekiz dönüm tarlasıyla, kulübenin solundaki üçüncü söğüdün yanında, komşuları Nikofor'a giden patikada toprağa gömülü yirmi adet on Kronluk altın sikkesi vardı. Onufrij daha güneş doğmadan kalkmış, Teğmen'in üniformasını ve çizmelerini temizlemiş, çizmeleri kapının önüne koymuş ve üniformayı koltuğun üzerine asmıştı. Eline vişne ağacından sopasını aldı ve Burdlaki'ye doğru yola koyuldu. Üzerinde söğütlerin yetiştiği ve söğütler bataklığın tüm nemini çektiği için toprağm kuruluğunun belli olduğu tek yoldan yürüyordu. Dar yolun her iki yanında sabahın gri, hayale-

timsi sis bulutları yükseliyor, üzerine doğru dalgalanıyor ve onu istavroz çıkarmaya zorluyordu. Titreyen dudaklarının arasından hiç durmaksızın dualar mırıldanıyordu Onufrij. Ama yine de cesaretli sayılırdı. Sol tarafta demir yollarının arduaz çatılı hangarları göründü ve olmaları gereken yerde oldukları için Onufrij'in yüreğine su serpti. Onufrij bir kez daha istavroz çıkardı. Bu sefer, hangarları alışıldık yerinde bırakan Tanrı'ya duyduğu şükran nedeniyle. Burdlaki köyüne güneş doğduktan bir saat sonra ulaştı. Kız kardeşi ve eniştesi tarlaya çıkmışlardı bile. Yaşadıkları kulübeye girdi. Çocuklar tavana çakılı demir kancalara kalın iplerle asılmış beşiklerde henüz uyuyorlardı. Evin arkasındaki küçük sebze bahçesinden kürek ve tırmığı alıp sol taraftaki üçüncü söğüde yöneldi. İlkönce sırtını kapıya vererek gözlerini ufka dikti. Sağ kolunun sağ tarafı ve sol kolunun sol tarafı olduğunu idrak etmesi biraz zaman aldı, sonra komşuları Nikofor istikametinde üçüncü söğüde kadar gitti ve burada kazmaya başladı. Kimsenin bakmadığına emin olmak için zaman zaman çevreye göz atıyordu. Hayır! Ne yaptığını kimse görmüyordu. Güneş o kadar çabuk yükselmişti ki, öğlen olduğunu sandı. Fakat saat daha sabah dokuzdu. Nihayet küreğin demir ucunun sert, çınlayan bir cisme çarptığını duydu. Küreği kenara koydu, gevşek toprağı tırmıkla yumuşak bir şekilde okşamaya başladı, tırmığı da attı ve yere uzanıp gevşek, ıslak toprağı elleriyle yana taradı. İlkin elleriyle yoklayarak keten mendili buldu, mendilin düğümünü aradı ve tutup toprağın içinden çıkardı. Parası bunun içindeydi: yirmi adet on Kronluk altın sikke.

Parayı saymak için vakit ayırmadı. Defineyi pantolonun sol cebine depoladı ve Burdlaki köyünün Yahudi meyhanecisine, dünyada tanıdığı tek bankacı Hirsch Beniower adındaki adama gitti. "Seni tanıyorum," dedi Hirsch Beniower, "babanı da tanırdım! Neye ihtiyacın var? Şekere mi, una mı, Rus tütününe mi, yoksa paraya mı?"

"Paraya," dedi Onufrij.

"Ne kadar lazım?" diye sordu Beniower.

"Çok," dedi Onufrij ve ne kadar paraya ihtiyacı olduğunu göstermek için kollarını olabildiğince iki yana açtı.

"Tamam," dedi Beniower, "bakalım neyin varmış!"

Beniower büyük bir defteri açtı. Defterde Onufrij Kolohin'in on sekiz dönüm tarlası olduğu kayıtlıydı. Beniower bunun karşılığında üç yüz Kron borç vermeye hazırdı.

"Muhtara gidelim," dedi Beniower. Karısını çağırdı, dükkânı ona bıraktı ve Onufrij Kolohin ile birlikte muhtara gitti. Burada Onufrij'e üç yüz Kron verdi. Onufrij kahverengi, kurtlu bir masanın başına oturdu ve bir belgenin altına adını yazmaya koyuldu. Kasketini çıkardı. Güneş gökyüzünde oldukça yükselmişti. Yakıcı ışınlarını Burdlaki muhtarının hizmet verdiği köylü kulübesinin küçücük pencerelerinden bile içeriye gönderebiliyordu. Onufrij terliyordu. Ter damlacıkları dar alnında kristal, şeffaf şişlikler gibi büyümekteydi. Onufrij'in yazdığı her harf alnında kristal bir şişlik meydan getiriyor ve şişlikler Onufrij'in beyninden dökülen gözyaşları gibi aşağıya süzülüyordu. Sonunda adı belgenin altında belirdi. Ve Onufrij Kolohin pantolonunun cebinde yirmi adet on Kronluk altın sikke ve ceket cebinde üç yüz Kron olmak üzere dönüş yoluna başladı.

Öğleden sonra otele vardı. Kafeye gitti, efendisini sordu ve Trotta'yı görünce, sanki kışla avlusunun tam ortasında duruyormuşçasına kaygısız bir tavırla oyuncuların arasında bekledi. Geniş yüzü bir güneş gibi parıldıyordu. Trotta emir erine uzun uzun baktı, kalbinde şefkat, bakışlarında sertlik vardı. Teğmen'in dudakları, askeri beynin zorunlu kıldığı emre uyarak, "Aklın başına gelinceye kadar hapis kalacaksın," dedi. Trotta ise, "Odama gel," deyip ayağa kalktı.

Teğmen merdivenlerden yukarıya çıktı. Onufrij onu tam üç basamak arkadan izliyordu. Odada karşılıklı durdular. Onufrij hâlâ ışıl ışıl bir çehreyle "Sayın Teğmenim, para getirdim," dedi, sahip olduğu her şeyi ceplerinden çıkardı ve yaklaşıp masanın üstüne koydu. On Kronluk altın sikkeleri uzun bir süre toprağın altında içinde barındıran koyu kırmızı mendile gümüş grisi çamur parçaları yapışmıştı. Mendilin yanında mavi banknotlar duruyordu. Trotta banknotları saydı. Sonra mendilin düğümünü çözdü ve altın sikkeleri saydı. Banknotları altın sikkelerin yanına koydu, mendili tekrar düğümledi ve bohçayı Onufrij'e geri verdi.

"Maalesef senden para alamam, anlıyor musun?" dedi Trotta. "Yönetmelik bunu yasaklıyor, anlıyor musun? Senden bu parayı alırsam rütbelerim sökülür ve ordudan atılırım, anlıyor musun?"

Onufrij başını salladı.

Bohça öne doğru uzattığı elinde olmak üzere, Teğmen öylece duruyor, Onufrij sürekli başını sallıyordu. Sonra elini uzattı ve bohçayı aldı. Bohça bir süre havada sallandı.

"Çekilebilirsin," dedi Trotta ve Onufrij bohça elinde dışarıya çıktı.

Teğmen, süvari garnizonunda Onufrij'in ağır adımlarını arkasında duyduğu sonbahar gecesini hatırladı ve hastanenin kütüphanesinden alıp okuduğu yeşil ciltli mizahi asker hikâyelerini düşündü. O hikâyelerde bir sürü ince duygulara sahip emir eri, kaba saba ama altın kalpli köylü oğlanı geçiyordu. Ve Teğmen Trotta hiçbir edebi zevke sahip olmamasına ve tesadüfen edebiyat sözcüğünü duyunca aklına Theodor Körner'in "Zriny" isimli dramının haricinde hiç ama hiçbir şey gelmemesine rağmen, bu kitaplardaki dokunaklı şefkate ve altın kalpli figürlere karşı hep açıklayamadığı bir soğukluk hissederdi. Gerçek hayatta da asil kalpli kaba saba köylü oğlanların bulunduğunu ve ha-

yatın birçok gerçeğinin kötü yazılmış kitaplara alındığını bilebilecek kadar tecrübeye sahip değildi Teğmen Trotta.

Teğmen Trotta aslında henüz pek az tecrübeye sahipti.

XVIII

Bölge Valisi güzel ve güneşli bir ilkbahar sabahı Teğmen'in mutsuz mektubunu aldı. Herr von Trotta zarfı açmadan önce elinde tarttı. Oğlundan şimdiye değin aldığı tüm mektuplardan daha ağır gibiydi. İki dosya kâğıdından oluşan bir mektup olmalıydı, yani alışılmadık uzunlukta bir mektup. Herr von Trotta'nın yaşlı yüreği aynı anda sıkıntı, babalara özgü bir öfke, sevinç ve ürkek bir önseziyle kabardı. Zarfı açarken gömleğinin sert manşeti biraz takırdadı. Son aylarda biraz daha titriyormuş gibi görünen sapsız gözlüğünü sol eliyle tuttu ve mektubu sağ eliyle yüzüne o denli yaklaştırdı ki, kâğıdın kenarları favorilerine hafifçe hışırdayarak sürtündü. Mektubun olağandışı içeriği kadar telaş kokan el yazısı da Herr von Trotta'yı korkuttu. Satır aralarına gizlenmiş başka korkunçluklar da arıyordu Bölge Valisi, çünkü birdenbire mektubun yeterince korkunç olmadığı ve özellikle oğlu mektup yazmaya son verdiğinden beri uzun bir zamandır her gün en kötü haberi bekliyormuş gibi bir hisse kapıldı. Muhtemelen bu nedenle mektubu kenara koyduğunda serinkanlıydı. Bölge Valisi eski bir zamana ait yaşlı bir adamdı. Büyük savaş öncesinin zamanına ait yaşlı adamlar belki bugünün gençlerinden daha budaladır. Fakat o yaşlı adamlara korkunç gelen ve bugün içinde yaşadığımız günlere özgü adetler gereğince herhalde yalnızca gülüp geçeceğimiz anlarda bu dürüst, yaşlı adamlar kahramanca bir itidal gösteriyorlardı. Herr von Trotta'nın içinde yaşadığı meslek namusu, aile namusu, şahsi namus gibi tanımlar bugün bize güvenilmez, çocuksu

efsanelerin kalıntıları gibi geliyor. Fakat o zamanlar Herr von Trotta türünde bir Bölge Valisi'ni, hayattaki tek çocuğunun genel şeref anlayışına aykırı davranıyormuş gibi görünmesi o tek çocuğun ani ölümünden daha çok sarsardı. O çağın artık unutulmuş ve şehit mezarları gibi üstü kapatılmış düşünce tarzına göre Kraliyet Ordusu'nun bir subayının, şerefine dil uzatan bir saldırganı yalnızca ona borcu olduğu için öldürmemesi bir felaket, hatta bir felaketten de çok daha kötüsüydü; babası, ordu ve Krallık için bir yüzkarası olarak kabul edilirdi. Böylece ilk anda Herr von Trotta'nın baba yanı değil, deyim yerindeyse resmi görev yanı kıpırdadı ve, "Hemen vazifeni bırak ve emekliliğe ayrıl, İmparator'un hizmetinde artık yerin yok," dedi. Fakat hemen akabinde baba yüreği feryat etmeye başladı: Bu zamanların suçu bu! Sınır garnizonunun suçu! Senin kendinin suçu! Oğlun dürüst ve asil. Yalnızca maalesef güçsüz. Ona yardım etmek gerekiyor.

Ona yardım etmek gerekiyordu. Trotta adının lekelenmesi ve kirlenmesi önlenmeliydi. Bu noktada Herr von Trotta'nın hem baba hem de resmi görev yanı aynı fikirdeydi. En başta para tedarik etmek lazımdı, yedi bin iki yüz elli Kron! İmparator'un teveccühüyle Solferino Kahramanı'nm oğluna bağışlanan beş bin Florin ve babasından miras kalan para çoktan yok olmuş, Bölge Valisi'nin ellerinin arasından çeşitli ev harcamaları, Mährisch-Weißkirchen Askeri Okulu, ressam Moser, atın bakımı ve hayır işleri için kayıp gitmişti. Herr von Trotta her zaman olduğundan daha zengin bir intiba bırakmaya özen göstermişti. Gerçek bir beyefendinin içgüdülerine sahipti. Ve o zamanlar (belki bugün de öyledir) daha masraflı içgüdüler mevcut değildi. Böylesi lanetlerle donanmış insanlar ne ne kadar servete sahip olduklarını ne de ne kadar harcadıklarını bilirler. Görünmez bir kaynaktan yaparlar harcamalarını. Hesapların adamı değildirler. Malın mülkün yüce

gönüllülüklerinden daha az olamayacağını düşünürler.

Herr von Trotta uzun hayatı sırasında ilk defa nispeten büyük bir para tutarını hemen tedarik etmek gibi imkânsız bir görevle karşı karşıya kalmıştı. Bugün kendisi gibi görevlerde bulunan ve yıllardan beri hiçbir bağlantısının olmadığı okul arkadaşlarının dışında hiç arkadaşı yoktu. Bunların çoğu fakirdi. Bu şehrin en zengin adamını, Herr von Winternigg'i tanıyordu. Yarın, yarından sonra veya belki de hemen bugün Herr von Winternigg'e gidip bir kredi ricasında bulunmak gibi korkunç bir düşünceye kendisini yavaş yavaş alıştırmaya başladı. Çok güçlü bir hayal gücüne sahip değildi Herr von Trotta. Ancak yine de bu tüyler ürpertici arzuhalin her bir adımını eziyet verici bir netlikle kafasında canlandırmayı başardı. Ve Bölge Valisi uzun hayatında ilk defa şahsen hem çaresiz olmak hem de aynı zamanda onurunu korumanın ne kadar zor bir iş olduğunu anladı. Bu deneyim bir yıldırım gibi üzerine düşmüş ve Herr von Trotta'nın miras aldığı ve bunca zamandır özenle koruyup miras bırakmaya kararlı olduğu gururunu bir anda yerle bir etmişti. Artık yıllardan beri faydasız arzuhallere başvuran birisi gibi küçük düşürülmüş hissediyordu. Gururu eskiden gençliğinin güçlü yoldaşı, sonraları yaşlılığının desteği olmuştu, şimdi ise elinden alınmıştı gururu zavallı, yaşlı Bölge Valisi'nin! Herr von Winternigg'e hemen bir mektup yazmaya karar verdi. Ancak kalemi eline aldığı anda, aslında bir arzuhal olarak tanımlanması gereken ziyaretini haber vermeye bile muktedir olmadığını gördü. Ziyaretinin amacını en azından ima etmediği takdirde, bir tür dolandırıcılığa girişmiş gibi hissediyordu yaşlı Trotta. Ancak bunu bir dereceye kadar karşılayan bir deyim bulmak imkânsızdı. Böylece kalem elinde uzun uzun oturdu, düşündü, tabirler buldu ve yazdığı her cümleyi tekrar sildi. Herr von Winternigg ile elbette telefonda da konuşabilirdi. Fakat Bölge Valiliği'ne

bir telefon bağlandığından beri –ki bu, iki yıldan daha uzun bir süreye tekabül etmiyordu– Herr von Trotta telefonu yalnızca göreviyle ilgili konuşmalar için kullanmıştı. Kahverengi, büyük ve biraz da ürkütücü kutuya yaklaşıp Herr von Winternigg ile bir konuşmaya başlamak üzere kutunun üzerindeki kolu çevirdiğini ve sonra da tüylerinin ürpermesine ve adeta hakarete uğramış gibi hissetmesine neden olacak bir şekilde Alo, diye seslendiğini tahayyül edemiyordu. ("Alo" sözcüğü ona ciddi insanların ciddi bir görüşme yapmak için başvurduğu çocuksu bir parola gibi geliyordu, yakışık almaz bir taşkınlığın çocuksu bir parolası.) Bu arada oğlunun bir yanıt beklediğini hatırladı, belki bir telgraf. Ne diyebilirdi Bölge Valisi telgrafta? Her şeyi deniyorum, ayrıntıları bildireceğim mi? Veya, "Sabırlı ol ve bekle mi?" Veya, Başka şeyler dene, buradan mümkün değil mi? İmkânsız! Bu sözcük uzun ve korkunç bir yankı yarattı. Neydi imkânsız olan? Trottaların namusunu kurtarmak mı? Bu, mümkün olmalıydı. İmkânsız olamazdı! Bölge Valisi o eski öğleden öncelerinde küçük Carl Joseph'i imtihan ederken yaptığı gibi bürosunda bir ileri bir geri yürümeye başladı. Bir elini arkasında tutuyor, diğerinde gömlek manşeti takırdıyordu. Sonra ölü Jacques'ın hâlâ çatı kirişinin altında oturuyor olabileceği gibi çılgınca bir düşünceyle avluya indi. Avlu boştu. Jacques'ın oturduğu küçük evin penceresi açıktı ve kanarya yaşıyordu. Pencere çerçevesinin üzerine konmuş cıvıldıyordu. Bölge Valisi geri döndü, şapkasıyla bastonunu aldı ve evden çıktı. Olağandışı bir şey yapmaya ve Doktor Skowronnek'i evinde ziyaret etmeye karar vermişti. Küçük pazaryerinden geçti, Lenaugasse'ye saptı, kapı numarasını bilmediği için girişlerde isim levhaları aradı ve yabancı birisini bilgi edinmek amacıyla rahatsız etmeyi patavatsızlık olarak görmesine rağmen, sonunda bir dükkândan Skowronnek'in adresini sormak zorunda kaldı. Herr von Trotta buna da cesaret ve

umutla katlandı ve kendisine tarif edilen eve girdi. Doktor Skowronnek'i sahanlığın arkasındaki küçük bahçede devasa bir güneşliğin altında kitap okurken buldu. "Tanrı aşkına," diye seslendi Skowronnek. Bölge Valisi'nin evine gelmesinden olağanüstü bir olayın cereyan ettiğini anlamıştı.

Herr von Trotta ne olduğunu anlatmaya başlamadan önce bir dizi dolambaçlı özür lafı etti. Küçük bahçede bankın üstüne oturdu ve kafası eğik bir vaziyette bastonunun ucuyla dar patikanın renkli çakıllarını karıştırarak olayı anlattı. Sonra oğlunun mektubunu Skowronnek'e verdi. Bunun akabinde sustu, içini çekmekten vazgeçti ve derin bir nefes aldı.

Skowronnek, "İki bin Kron kadar bir tasarrufum var, izin verirseniz bunu kullanımınıza sunmak istiyorum, Sayın Bölge Valisi," dedi. Bu cümleyi, sanki Bölge Valisi'nin sözünü kesmesinden korkuyormuşçasına çok çabuk söyledi ve mahcubiyetinden Herr von Trotta'nın bastonunu eline alıp çakılları bu sefer kendisi karıştırmaya başladı, bu cümleden sonra boş ellerle oturamazmış gibi hissediyordu.

Herr von Trotta, "Teşekkür ederim, Sayın Doktor, parayı kabul ediyorum. Size bir senet yazacağım. İzin verirseniz taksitler halinde geri ödeyeceğim," dedi.

"Bunun üzerine konuşmaya değmez," dedi Skowronnek.

"Tamam," dedi Bölge Valisi. Hayatı boyunca yabancılara karşı nezaket icabı kullandığı lüzumsuz sözleri şu anda dile getirmeyi gereksiz görmüştü. Zaman sıkıştırıyordu. Önünde kalan birkaç gün aniden küçülüp bir hiçe dönüşmüştü.

"Geri kalan miktar," diye devam etti Skowronnek, "geri kalan miktar yalnızca Herr von Winternigg'den tedarik edilebilir. Onunla tanışıyor musunuz?"

"Üstünkörü."

"Başka bir çare yok, Sayın Bölge Valisi! Fakat ben Herr von Winternigg'i tanıdığımı sanıyorum. Bir seferinde gelinine tedavi amaçlı bakmıştım. Çok gaddar birisi olduğu izlenimini edindim. Bir ret cevabı almanız çok olası, Sayın Bölge Valisi."

Skowronnek bunları söyledikten sonra sustu. Bölge Valisi bastonunu Doktor'un elinden tekrar aldı. Sessizlik hâkimdi. Yalnızca bastonun ucunun çakılların arasında çıkardığı hışırtı duyuluyordu.

"Ret cevabı," diye fısıldadı Bölge Valisi. Sonra yüksek sesle, "Bundan korkmuyorum," dedi. "Ama sonra ne olacak?"

"Sonra," dedi Skowronnek, "sonrası için kafamdan garip bir şey geçiyor, fakat bu, bana bile çok fantastik geliyor. Ama sizin durumunuzda belki de öyle imkânsız değil. Sizin yerinizde olsam doğrudan ihtiyara giderdim, yani İmparator'u kastediyorum. Çünkü mesele yalnızca parayla ilgili değil. Bu kadar açık konuşmamı lütfen bağışlayın ama oğlunuzun ordudan... ordudan... ayrılmak zorunda kalma tehlikesi mevcut." Skowronnek ashnda "atılmak" diyecekti, fakat "ayrılmak" kelimesini kullandı.

Skowronnek bunları söyledikten sonra utandı ve hemen ekledi: "Belki de çok çocukça bir fikir. Daha ifade ederken bile, ikimizin imkânsız şeyler düşünen küçük çocuklar olduğu fikrine kapılmadan edemiyorum. Bu kadar yaşlandık ve bu kadar büyük bir derdimiz var ama yine de kafam taşkınlıklarla dolu. Bağışlayın beni."

Herr von Trotta'nın sade mizacı açısından Doktor Skowronnek'in aklına gelen fikir hiç de çocukça değildi. Yürürlüğe koyduğu ve imzaladığı her işlemde ve komisere veya yalnızca jandarma başçavuşu Slama'ya verdiği her talimatta doğrudan İmparator'un hükümdarlık asasına bağlı hissediyordu kendisini. İmparator'un Carl Joseph ile konuşmuş olması son derece doğaldı. Solferino Kahramanı

İmparator için kanını akıtmıştı; o kavgacı ve şüpheli "şahıs" ve "unsur"lara karşı savaşmak suretiyle bir bakıma Carl Joseph de öyle. Herr von Trotta'nın sade tanımlarına göre, Majesteleri'nin hizmetkârının, aynı bir çocuğun sıkıntı esnasında babasına gittiği gibi güvenle Franz Joseph'e gitmesi İmparator'un teveccühünü kötüye kullanmak olamazdı. Herr von Trotta "Mükemmel bir fikir, Sayın Doktor, dünyanın en kolay işi," deyince, Doktor Skowronnek korktu ve Bölge Valisi'nin sağduyusundan şüphe duymaya başladı.

"O kadar da kolay değil," dedi Skowronnek. "Çok fazla vaktiniz yok. İki günde huzura kabul edilmeyi başaramazsınız."

Bölge Valisi, Doktor'a hak verdi ve Herr von Trotta'nm ilkönce Winternigg'e gitmesi gerektiğini kararlaştırdılar.

"Bir ret cevabı gelse bile," dedi Bölge Valisi.

"Bir ret cevabı gelse bile," diye tekrarladı Doktor Skowronnek.

Bölge Valisi hemen Herr von Winternigg'e doğru yola koyuldu. Faytonla gitti. Öğlen vaktiydi. Hiçbir şey yememişti. Kafenin önünde durdu ve bir konyak içti. Hiç yakışık almayan bir işe girişiyormuş gibi hissediyordu. Yaşlı Winternigg'i yemekte rahatsız edecekti. Fakat vakit yoktu. Bugün öğleden sonra her şey belli olmalı ve yarından sonra İmparator'un huzuruna çıkmalıydı. Yolda faytonu bir kere daha durdurdu. Postanenin önünde faytondan indi ve Carl Joseph'e kararlı bir telgraf çekti: "Meseleyi halledeceğim. Selamlar, baban." Her şeyin yoluna gireceğine emindi. Parayı tedarik etmek belki mümkün olmazdı, fakat Trottaların namusunun tehlikeye girmesi kesinlikle mümkün değildi. Babasının, Solferino Kahramanı'nın ruhunun kendisine refakat ettiğini ve koruduğunu düşünüyordu Bölge Valisi. İçtiği konyak yaşlı yüreğini ısıtmıştı. Biraz hızlı

atıyordu. Fakat çok sakindi. Winternigg villasının önünde faytoncunun parasını ödedi ve halktan insanları her zaman selamladığı gibi bir parmağını başına götürerek dostça selam verdi. Uşağa da dostane bir şekilde gülümsedi. Elinde şapka ve bastonuyla bekledi.

Minnacık ve solgun Herr von Winternigg geldi, Bölge Valisi'ne sıska elini uzattı, kendisini geniş bir koltuğun içine bıraktı ve yumuşak yeşil döşemenin içinde neredeyse kayboldu. Sönük gözlerini büyük pencerelere yöneltti. Gözlerinde bir bakış yaşamıyordu veya gözleri bakışını gizliyordu; donuk, yaşh bir ayna gibiydiler, Bölge Valisi bu gözlerde yalnızca kendi küçük suretini görüyordu. Kendisinden beklediğinden daha akıcı ve düzgün bir şekilde özürlerini sıralamaya başladı ve ziyaretini önceden haber vermesinin neden imkânsız olduğunu açıkladı. Sonra, "Herr von Winternigg, ben yaşlı bir adamım," dedi. Aslında böyle bir şey söylemek istememişti. Winternigg'in sarı, kırışık gözkapakları birkaç kez açılıp kapandı ve Bölge Valisi insanların dilini anlamayan yaşlı, sıska bir kuşla konuşuyormuş gibi hissetti.

"Çok üzücü," dedi yine de Herr von Winternigg. Çok hafif bir sesle konuşuyordu. Nasıl gözlerinin bir bakışı yoksa sesinin de bir perdesi yoktu. Konuşurken hohluyor ve bu arada şaşırtıcı bir derecede güçlü, geniş, sarımsı dişlerini sergiliyordu; kelimelere bekçilik eden sağlam bir parmaklık.

"Çok üzücü," dedi Herr von Winternigg bir kez daha. "Ama hiç nakit param yok."

Bölge Valisi hemen doğruldu. Winternigg de ayağa fırladı. Gümüşi favorili Bölge Valisi'nin karşısında küçücük, sakalsız ve solgun bir şekilde duruyordu; Herr von Trotta giderek büyüyor gibiydi ve kendisi de gerçekten öyle hissediyordu. Gururu kırılmış mıydı? Asla. Aşağılanmış mı hissediyordu? Hayır, değildi. Nasıl Solferino

Kahramanı'mn görevi İmparator'un hayatını kurtarmak olmuşsa, onun da Solferino Kahramanı'nın namusunu kurtarması gerekiyordu. Bu kadar kolaydı aslında arzuhaller! Herr von Trotta hayatında ilk defa bir kişiyi gerçek anlamda hor görüyordu ve bu hor görme neredeyse gururu kadar büyüktü. İzin istedi. Genizden gelen, yaşlı ve memurlara özgü azametli sesiyle, "Hoşça kalın, Herr von Winternigg," dedi. Winternigg'in evinden şehre giden uzun bulvarı ağır adımlarla ve yaşının tüm haşmeti içerisinde parıldayarak yaya yürüdü. Bulvar boştu, serçeler yolun üzerinden sıçrayarak geçiyor, karatavuklar ötüyor ve yeşil kestane ağaçları Bölge Valisi'nin yolunu süslüyordu.

Evde gümüş masa çanını uzun bir zaman sonra ilk kez tekrar eline aldı. Çanın ince çınlaması bir anda bütün evi sarıverdi. Herr von Trotta, Fräulein Hirschwitz'e, "Saygıdeğer Hanımefendi, bavulum yarım saat içerisinde hazır olsun. Şapkam ve kılıcımla birlikte üniformam, frakım ve beyaz kravatım lütfen! Yarım saat içerisinde," dedi. Saatini cebinden çıkardı, saatin kapağının açıldığı duyuldu. Koltuğa oturdu ve gözlerini kapadı.

Herr von Trotta'nın merasim üniforması dolabın beş kancasında asılıydı: frak, yelek, pantolon, şapka ve kılıç. Üniformanın parçaları dolaptan sanki kendiliğinden çıkıyormuş gibi çıktı; Fräulein Hirschwitz itinalı elleriyle üniformanın parçalarını taşımıyor, onlara yalnızca refakat ediyordu. Bölge Valisi'nin kahverengi ketenden kılıfının içerisindeki büyük bavulu ağzını açtı ve hışırdayan ipek kâğıtla kaplı tabanı üniformanın her bir parçasını teker teker içine aldı. Kılıç itaatle deri kınına yerleşti. Beyaz kravat yumuşak, kâğıttan bir örtüyle sarıldı. Beyaz eldivenler yeleğin astarının üstüne yatırıldı. Sonra bavul kapandı ve Fräulein Hirschwitz gidip her şeyin hazır olduğunu bildirdi.

Böylece Viyana'ya doğru yola çıktı Bölge Valisi.

Akşamın geç saatlerinde hedefine vardı. İhtiyaç duyduğu adamlarm nerede bulunabileceğini biliyordu. Oturdukları evleri ve yemek yedikleri lokalleri tanıyordu. Mahalli Meclis Müfettişi Smekal, Danışma Müfettişi Pollak, Maliye Baş Müfettişi Pollitzer, Belediye Meclisi Baş Müfettişi Busch, Valilik Müfettişi Leschnigg, Polis Müfettişi Fuchs ve bir dizi başka yüksek dereceli memur bu akşam tuhaf bir görüntü sergileyen Herr von Trotta'yı gördü ve herkes Trotta'nın kendilerinden daha yaşlı olmamasına rağmen onun ne denli yaşlanmış olduğuna üzüldü. Çünkü Trotta kendilerinden çok daha yaşlı görünüyordu. Evet, saygıdeğer buldular onu ve neredeyse sen diye hitap etmeye çekindiler. Bölge Valisi bu akşam birçok yerde hemen hemen aynı anda ortaya çıktı ve herkese bir hayaleti anımsattı, eski zamanlardan ve eski Habsburg monarşisinden kalma bir hayalet, tarihin bir tür gölgesi. Onlara açıkladığı gaye, yani iki gün içerisinde İmparator'un huzuruna kabul edilmek kulaklara çok garip gelmekle birlikte, herkese esas garip gelen Herr von Trotta'nın kendisiydi, erken yaşlanmış ve hatta adeta doğuştan yaşlı bir beyefendi; Bölge Valisi'nin teşebbüsü giderek doğal ve haklı bulundu.

Montenuovo'nun Saray Nazırlığı Özel Kalem Koltuğu'nda, ihtiyarın ölümü ve Franz Ferdinand'ın tahta çıkışıyla birlikte tüm fiyakasının utanç verici bir son bulacağı bilinmesine rağmen herkesin gıptayla baktığı şanslı Gustl oturuyordu. Herkes şimdiden bu sonu beklemekteydi.

Ama herkesin sol taraftaki üçüncü sıradan tanıdığı, imtihanlarda kopya verdiği ve kariyerine otuz yıldan beri zehir gibi vecizelerle refakat ettiği şanslı Gustl bu arada evlenmişti, hem de Fuggerler ailesinin bir kızıyla. Gustl'a soyluluk unvanı verildi ve Saray Nazırlığı Özel Kalem Koltuğu'na oturdu. Adı artık Hasselbrunner değil, von Hasselbrunner'di. Diğerlerinin katlanması zor, karmaşık

meselelerle başa çıkması gerekirken, onun görevi son derece basitti. Evet, Hasselbrunner! Bu işi yalnızca o halledebilirdi.

Ertesi sabah saat dokuzda Bölge Valisi Özel Kalem'de Hasselbrunner'in kapısının önündeydi. Hasselbrunner'in seyahate çıktığını ve belki bugün öğleden sonra geleceğini öğrendi. Dün bulmayı başaramadığı Smetana tesadüfen oradan geçiyordu. Hemen konuyla ilgili bilgilendirilen ve her zaman atik davranan Smetana pek çok şey biliyordu. Hasselbrunner seyahatte olsa bile, hemen yanı başında Lang oturmaktaydı ve Lang iyi bir adamdı. Böylece yorulmak bilmeyen Bölge Valisi'nin bir yazıhaneden diğerine götüren gezintisi başladı. İmparatorluğun Viyana makamlarında geçerli olan gizli yasalarını bilmiyor, bunları yeni yeni öğreniyordu. Bu yasalara göre kapı görevlileri, Bölge Valisi kartvizitini cebinden çıkarana kadar huysuz, onun mevkiini öğrendikten sonra itaatkârdı. Yüksek dereceli memurların hepsi onu samimi bir saygıyla karşılıyor, istisnasız herkes ilk on beş dakika boyunca Bölge Valisi için kariyerini, hatta hayatını ortaya koymaya hazır olduğunu bildiriyordu. İkinci on beş dakika içerisinde ise bakışları donuklaşıyor, yüzleri düşüyor, kalpleri büyük bir sıkıntıyla doluyor, bu sıkıntı hüsnüniyetlerini felce uğratıyor ve ağızlarından şu sözlerin dökülmesine yol açıyordu: "Yani, farklı bir durum söz konusu olsaydı, severek! Ama böyle, sevgili Baron Trotta, bizim için bile, yani, biliyorsunuz." Herr von Trotta hiç sarsılmadan bu lafları dinliyor, ara koridor ve avludan geçerek ilkönce üçüncü, sonra dördüncü kata çıkıyor, oradan birinci kata geri dönüyor ve nihayet giriş katına yöneliyordu. En sonunda Hasselbrunner'i beklemeye karar verdi. Öğleden sonraya kadar bekledi ve Hasselbrunner'in esasında seyahate çıkmadığını, evde kaldığını öğrendi. Trottaların namusunun korkusuz savaşçısı, Hasselbrunner'in evine gitti ve burada ilk kez zayıf

bir umut ışığı belirdi. Hasselbrunner ve yaşlı Trotta birlikte birkaç yere gittiler. Önemli olan Montenuovo'nun kendisine ulaşmaktı. Sonunda akşam saat altı civarında, İmparatorluğun tatlı sever ve neşeli makam sahiplerinin öğleden sonraları zaman zaman ziyaret ettiği tanınmış bir pastanede Montenuovo'nun bir arkadaşını bulmayı başardılar. Gayesinin gerçekleşmesinin mümkün olmadığını aynı gün içerisinde on beşinci kez duymuş oldu Bölge Valisi. Ama yine de sarsılmadı. Yaşının verdiği ağırbaşlılık, oğlundan ve adının karşı karşıya bulunduğu tehlikeden bahsederken gösterdiği biraz garip ve çılgınca kararlılık ve merhum babası Solferino Kahramanı ve Majesteleri İmparator'u anarken takındığı törensel eda, dinleyicilerinin giderek Herr von Trotta'nın gayesini haklı ve neredeyse doğal kabul etmesine yol açtı. W. den gelen bu Bölge Valisi, Majesteleri'nin yaşlı bir hizmetkârı ve Solferino Kahramanı'nın oğlu olarak kendisini, eğer başka bir yol kalmazsa sıradan bir pazar satıcısı gibi her öğleden önce İmparator'u Schönbrunn'dan Hofburg'a götüren saray arabasının önüne atacağını söylüyordu. Kendisi, yani Bölge Valisi Franz von Trotta yoluna koymalıydı bu meseleyi. İmparator'un yardımıyla Trottalarm namusunu kurtarma görevi onu o denli heyecanlandırmıştı ki, bu uzun hayatının oğlunun başına gelen kaza vesilesiyle gerçek bir anlam kazandığını düşünüyordu. Evet, hayatı yalnızca bu sayede bir anlam kazanmıştı.

Seremoniyi aşmak kolay değildi. Bu, ona belki on beş kez söylendi. Yanıtı, babası Solferino Kahramanı'nın da seremoniyi aşmayı başardığı oldu. "Eliyle Majesteleri'ni omzundan tutup işte böyle yere yatırdı," diyordu Bölge Valisi. Başkalarının bedenleri üzerinde sert veya lüzumsuz hareketler yapmaktan hiç hoşlanmayan Herr von Trotta, o anda olayı anlattığı beyefendinin omzuna uzanıyor ve hemen orada tarihi hayat kurtarma eyleminin canlı bir ta-

rifine girişiyordu. Hiç kimse gülümsemiyor, herkes seremoniyi aşmak için ne yapılabileceğini düşünüyordu.

Bir kırtasiye dükkânına gitti ve bir yaprak nizami evrak kâğıdı, bir şişe mürekkep ve Adler marka –yazı yazabildiği tek marka– bir kalem ucu aldı. Resmi yazışmalarda uygulanan çizgi kalınlıklarına tam anlamıyla riayet ederek el yazısıyla Apostolik Majesteleri'ne hitaben nizama uygun bir dilekçe yazdı; dilekçesinin "olumlu" değerlendirileceğinden hiç şüphesi yoktu, daha doğrusu böyle bir kuşkunun aklına gelmesine dahi izin vermiyordu. Montenuovo'nun bizzat kendisini bile gece yarısı uykusundan uyandırmaya hazırdı. Herr von Trotta'ya göre gün içerisinde oğlunun meselesi, Solferino Kahramanı'nın ve dolayısıyla İmparator'un meselesi haline gelmişti, yani bir nevi vatan meselesi. W. den ayrıldığından beri neredeyse hiçbir şey yememişti. Normal halinden daha zayıf görünüyor ve arkadaşı Hasselbrunner'e, Schönbrunn Hayvanat Bahçesi'nde bulunan ve doğanın Habsburgların fizyonomisini faunada kopyalamak üzere giriştiği bir denemenin sonucunu oluşturan o egzotik kuşlardan birisini anımsatıyordu. Evet, Bölge Valisi, İmparator'u görmüş herkese Franz Joseph'i anımsatmaktaydı. Bölge Valisi'nin ortaya koyduğu bu denli büyük bir azme alışık değillerdi Viyana'nın beyefendileri! Başkent kafelerinde İmparatorluğun çok daha zor meselelerini hafifmeşrep fıkralarla ele almaya eğilimli bu beyefendilere yaşlı Herr von Trotta coğrafi açıdan ziyade tarihi açıdan çok uzak bir vilayetten geliyormuş gibi görünüyor ve şahsında anavatan tarihinin bir hayaletini ve yurtseverlik vicdanının uyarısını cisimleştiriyordu. Kendi yok oluşlarının emarelerini selamlamaktan başka bir anlam taşımayan bu fıkra düşkünlüğü bir saat boyunca rafa kaldırılıyor, monarşinin çöküşünün ilk belirtilerini haber veren "Solferino Muharebesi" ürpermelere neden oluyor ve derin bir saygı uyandırıyordu. Bu garip

Bölge Valisi'nin görüntüsü ve yaptığı konuşmalar ürkütücüydü. Belki de birkaç ay sonra herkesi kıskacına alacak olan ölümün nefesiydi bu! Ölümün dondurucu nefesini enselerinde hissediyorlardı.

Herr von Trotta'nın üç günü kalmıştı. Hiç uyumadığı ve hiçbir şey yiyip içmediği tek bir gecede seremonilerin sarsılmaz yasasını aşmayı başardı. Nasıl ki Solferino Kahramanı'nın adı Avusturya okullarının okuma kitaplarında artık bulunamıyorsa, Solferino Kahramanı'nın oğlunun adı da Montenuovo'nun tutanaklarında yok. Dünya üzerinde Montenuovo'nun kendisinden ve Franz Joseph'in geçenlerde ölen uşağından başka hiç kimse, Bölge Valisi Baron Franz von Trotta'nm bir sabah İmparator tarafından Ischl'a doğru yola çıkmadan önce huzura kabul edildiğini bilmiyor.

Harikulade bir sabahtı. Bölge Valisi tüm gece boyunca merasim üniformasını denemişti. Pencereyi açık bıraktı. Aydınlık bir yaz gecesiydi. Zaman zaman pencereye gidiyor, uyuklayan şehrin seslerini ve uzaklardaki bir çiftlikten gelen bir horoz ötüşünü dinliyordu. Yazın kokusunu içine çekti, gökyüzündeki yıldızlara baktı ve devriye gezen polisin düzenli adımlarını dinledi. Sabahı bekliyordu. Onuncu kez aynanın karşısına geçti, beyaz kravatını yakaya tam oturttu, beyaz patiska eldivenleriyle frakın altın düğmelerinin üzerinden geçti, kılıcın altın tutacağını temizledi, ayakkabılarını fırçaladı, favorilerini taradı, kelinde sürekli kalkıp kıvrılan birkaç saç telini tarayarak zapturapt altına aldı ve frakın eteklerini bir kere daha fırçaladı. Şapkasını eline aldı, aynanın tam karşısında durdu ve "Majesteleri, oğlum için merhamet istirham ediyorum," dedi. Aynada favorilerinin nasıl hareket ettiğini gördü, bunun yakışık almadığını düşündü ve cümleyi hem açık seçik duyulabilecek ama hem de favorilerin hareket etmediği bir şekilde söylemeyi denedi. Hiçbir yorgunluk hissetmiyordu. İnsa-

nın bir su kenarına gittiği gibi tekrar pencereye gitti. Sabahı, memleketten gelecek bir gemiyi beklercesine özlemle bekliyordu. Evet, İmparator'u da özlüyordu. Sabahın gri pırıltısınm gökyüzünü aydınlatmasma, sabahyıldızınm yok olmasına ve kuşların telaşlı seslerinin güneşin doğuşunu ilan etmesine kadar pencerenin önünde kaldı. Sonra odanın ışığını kapattı. Kapıdaki zile bastı. Berberin gelmesini istedi. Frakını çıkardı. Oturdu. Tıraş oldu. Uykulu genç adama "İki kere," dedi, "ve tersten." Tıraştan sonra çenesi sakalının gümüşi kanatları arasında parlıyordu. Kan taşı yakıyor, pudra boynunu serinletiyordu. Saat sekiz buçukta huzura çağrılmıştı. Siyah-yeşil frakını bir kez daha fırçaladı. Sonra aynanın karşısına geçti, "Majesteleri, oğlum için merhamet istirham ediyorum," diye tekrarladı ve kapıyı kilitleyip merdivenlerden aşağıya indi. Tüm bina henüz uyuyordu. Beyaz eldivenlerini çekiştirdi, parmakları düzeltti, yumuşak yüzeyi okşadı, ikinci ile birinci katın arasında aynanın karşısında durup profilden görünüşünü yakalamaya çalıştı. Sonra basamaklara yalnızca ayakuçlarıyla basarak kırmızı halılı merdivenden dikkatle aşağıya indi; etrafına gümüşi bir asalet, kolonya ve pudradan oluşan bir örtü ve ayakkabı cilasının keskin kokusunu yayıyordu. Kapı görevlisi yerlere kadar eğildi. İki atın koşulu olduğu araba döner kapının önünde duruyordu. Bölge Valisi mendiliyle faytonun koltuğunu sildi ve oturdu. "Schönbrunn," diye emretti. Tüm yolculuk boyunca faytonda dimdik oturdu. Atların nalları daha yeni ıslatılmış parke taşları neşeyle dövüyor ve aceleyle bir yerlere koşturan fırıncı çırakları durup bir merasimi seyreder gibi arabanın arkasından bakıyorlardı.

Herr von Trotta, İmparator'a bir törenin en parlak parçası gibi gidiyordu.

Uygun gördüğü bir mesafede arabayı durdurdu; siyah-yeşil frakının iki yanında göz kamaştırıcı eldivenleri

olmak üzere ve pırıl pırıl yarım boy çizmelerini bulvarın tozundan korumak için dikkatli adımlar atarak Schönbrunn Sarayı'na giden düz yolda ilerlemeye başladı. Üstünde sabah kuşları sevinç içerisinde ötüyorlardı. Zambak ve yaseminlerin kokusu sersemlemesine neden oldu. Omzuna kestane ağaçlarının açmış çiçeklerinden küçük yapraklar düşüyor, bunları iki parmağıyla fiskeleyerek omzundan aşağıya atıyordu. Sabah güneşinin altında bembeyaz uzanan parlak, basık merdivenden yukarıya çıktı. Nöbetçi selama durdu, Bölge Valisi von Trotta saraya girdi.

Bekledi. Kuralların gerekli gördüğü üzere Saray Nazırlığı Kalemi'nin bir memuru tarafından gözden geçirildi. Frakı, eldivenleri, pantolonu, çizmeleri, her şey kusursuzdu. Herr von Trotta'nın görüntüsünde bir hata bulmak imkânsızdı. Bekledi. Majesteleri'nin çalışma odasının önündeki büyük salonda bekledi; salonun büyük, kemerli, perdeleri henüz yana çekilmemiş ama camları açılmış pencerelerinden yaz başının tüm zenginlikleri, güzel kokular ve Schönbrunn kuşlarının harikulade cıvıldamaları içeriye doluyordu.

Bölge Valisi hiçbir şey duymuyor gibiydi. İmparator'un ziyaretçilerini denetlemek ve onlara davranış kuralları-nı bildirmekle görevli beyefendiyi de dikkate almıyordu. Beyefendi, Bölge Valisi'nin gümüşi ve mesafeli azameti karşısında sustu ve görevini yerine getirmekten vazgeçti. Yüksek, beyaz, altın kenarlıklı kapının her iki kanadında iki muhafız ölü birer heykel gibi duruyordu. Kırmızı halının yalnızca ortasını kapattığı samani rengi parke zeminde Herr von Trotta'nın bedeninin alt kısmı –siyah pantolonu, kılıç kınının altın kaplamalı ucu ve frakın eteklerinin dalgalı gölgesi– belli belirsiz yansımaktaydı. Herr von Trotta doğruldu. Çekingen, sessiz adımlarla halının üzerinden geçti. Kalbi hızlı çarpıyordu ama ruhu sakindi. İmparator ile karşı karşıya gelmesinden beş dakika önce, sanki yıllar-

dan beri buralara gidip geliyormuş ve her sabah Majesteleri Birinci Franz Joseph'e Mähren'in W. bölgesinde bir gün önce vuku bulan olaylar hakkında şahsen rapor vermeye alışıkmış gibi geliyordu Herr von Trotta'ya. Bölge Valisi kendisini İmparator'un sarayında evindeymiş gibi hissediyordu. Yalnızca parmaklarıyla favorilerini taramak ihtiyacı düşüncesi ve beyaz eldivenlerini artık çıkarma imkânının kalmadığı onu rahatsız ediyordu. İmparator'un hiçbir bakanı ve hatta Saray Nazırı bile kendisini burada Herr von Trotta'dan daha fazla evindeymiş gibi hissedemezdi. Rüzgâr zaman zaman yüksek, kemerli pencerelerin önündeki perdeleri şişiriyor ve Bölge Valisi'nin görüş alanına bir parça yaz yeşilliğinin girmesine yol açıyordu. Kuşların cıvıltıları giderek artıyordu. Öğlen olduğu gibi budalaca bir kanıya kapılan birkaç iri sinek vızıldamaya başladı, yazın sıcağı da şimdi daha fazla hissedilmekteydi. Bölge Valisi şapkası sağ kalçasında, beyaz eldivenli sol eli kılıcın altm kabzasında ve yüzü İmparator'un oturduğu odanın kapısına çevrili vaziyette odanın ortasında durdu. İki dakika boyunca hiç kıpırdamadı. Açık pencerelerden uzaklardaki saat kulelerinin çan sesleri doluyordu içeriye. Kapının iki kanadı birdenbire açıldı. Bölge Valisi başmı öne çıkardı ve dikkatli, sessiz ama buna rağmen kararlı adımlarla ilerledi. Öne doğru eğildi ve yüzü parkeye bakar vaziyette kafasında hiçbir düşünce olmaksızın birkaç saniye kaldı. Doğrulduğunda arkasındaki kapı kapanmıştı. Karşısında, çalışma masasının arkasında İmparator Franz Joseph duruyordu ve Bölge Valisi'ne çalışma masasının arkasında ağabeyi duruyormuş gibi geldi. Franz Joseph'in favorileri özellikle ağız çevresinde hafif sarımsı bir renk almıştı ama bunun haricinde Herr von Trotta'nın favorileri gibi beyazdı. İmparator'un üzerinde bir general üniforması, Herr von Trotta'nın üzerinde ise bir Bölge Valisi üniforması vardı. Birisinin İmparator, diğerinin de Bölge Valisi olduğu iki

erkek kardeşe benziyorlardı. Herr von Trotta'nın, hiçbir tutanakta yer almayan bu kabulü gibi, Franz Joseph'in o anda eliyle yaptığı bir hareket de son derece insaniydi. İmparator burnunda bir damlanın asılı kalacağından korktuğu için cebinden mendilini çıkartıp bıyığını sildi. Dosyaya bir bakış attı. Hımmm, Trotta konusu, diye düşündü. Dün bu ani kabulün lüzumu hakkında bir açıklama istemiş, fakat yapılan açıklamayı doğru dürüst dinlememişti. Trottalar aylardan beri onun başını ağrıtmaktan vazgeçmiyorlardı. Tatbikatlar sırasında bu ailenin en genç üyesiyle konuştuğunu hatırladı. Bir teğmendi bu, tuhaf bir şekilde solgun bir teğmen. Buradaki de babası olmalıydı! İmparator o anda Solferino Muharebesi'nde kendisinin hayatını kurtaranın Teğmen'in büyükbabası mı, yoksa babası mı olduğunu unuttu. Solferino Kahramanı Bölge Valisi miydi? Yoksa Bölge Valisi Solferino Kahramanı'nın oğlu muydu? İmparator ellerini yazı masasına yasladı ve "Eee, sevgili Trotta?" diye sordu. Ziyaretçilerine, şaşırmalarına yol açacak bir şekilde isimleriyle hitap etmek İmparator olmanın yükümlülükleri arasında yer alıyordu. "Majesteleri," dedi Bölge Valisi ve bir kere daha eğildi. "Oğlum için merhamet istirham ediyorum." İmparator zaman kazanmak ve Trottaların aile tarihi hakkında bilgili olmadığını ifşa etmemek için "Oğlunuz kim?" diye sordu. "Oğlum, B. Avcılarında Teğmen," dedi Herr von Trotta. "Aaah, evet, evet," dedi İmparator. "Son tatbikatlarda gördüğüm genç! İyi bir adam." Kafası biraz karıştığı için ekledi: "Neredeyse benim hayatımı kurtardı. Yoksa siz miydiniz beni kurtaran?"

Bölge Valisi bir kez daha eğilerek, "Majesteleri! Sizi kurtaran babamdı, Solferino Kahramanı." dedi.

"Kaç yaşında şimdi?" diye sordu İmparator. "Solferino Muharebesi. Şu okuma kitabındaki olay değil mi?"

"Evet, Majesteleri," dedi Bölge Valisi.

İmparator birdenbire bu tuhaf Bölge Valisi'ni huzura

kabul edişini hatırladı. Ve aynı o zaman yaptığı gibi, yazı masasının arkasındaki yerini terk etti, ziyaretçisine doğru birkaç adım attı ve "Yaklaşın biraz," dedi.

Bölge Valisi yaklaştı. İmparator sıska, titrek elini uzattı; çok yaşlı bir adamın, mavi damarları çıkmış ve parmak eklemlerinde düğümler oluşmuş eliydi bu. Bölge Valisi İmparator'un elini tuttu ve eğildi. Eli öpmek istiyordu. Uzatılan eli tutmak mı gerektiğini, yoksa İmparator'un her an kendi elini çekmesini mümkün kılacak şekilde elini onun elinin içine bırakmanın mı daha doğru olacağını bilemedi. Bölge Valisi üçüncü kez, "Majesteleri," diye tekrarladı, "oğlum için merhamet istirham ediyorum."

İki kardeş gibiydiler. Onları bu anda gören bir yabancı, onları kardeş sanabilirdi. Beyaz favorileri, düşük ve dar omuzları ve birbirine eşit boyları her ikisinde de aynadaki yansımalarına bakıyormuş düşüncesini uyandırdı. Biri bir Bölge Valisi'ne, diğeri de İmparator'a dönüştüğünü sandı. İmparator'un solunda, Herr von Trotta'nın ise sağında bulunan ve güneş sarısı perdeleri çekili iki büyük pencere açıktı. Franz Joseph aniden,"Hava güzel bugün," dedi. Bölge Valisi de "Hava çok güzel," diye yanıtladı. İmparator pencereye doğru sol kolunu uzatırken, Bölge Valisi de sağ kolunu aynı yöne uzattı. İmparator, karşısında aynadaki yansıması duruyormuş gibi hissetti.

Birdenbire Ischl'a yola çıkmadan önce çok işi olduğunu hatırladı İmparator. Ve, "Tamam. Her şey yoluna koyulacak. Ne yaptı? Borçlar mı? Yoluna koyulacak. Babanıza selam söyleyin," dedi.

"Babam öldü," dedi Bölge Valisi.

"Ya, öldü demek," dedi İmparator. "Yazık, üzücü." Solferino Muharebesi'nin anıları içerisinde kaybolup gitti. Sonra yazı masasına geri döndü, oturdu ve masa çanının düğmesine bastı; başını önüne eğen Bölge Valisi'nin sol eliyle kılıcının kabzasını ve sağ eliyle şapkasını kalça hiza-

sında tutarak dışarıya çıktığını görmedi.

Kuşların sabah cıvıltıları tüm odayı dolduruyordu. İmparator kuşları, Tanrı'nın gözde yaratıkları olarak görüp sevmesine rağmen, onlara karşı kalbinin derinliklerinde, sanatçılara karşı duyduğuna benzer bir güvensizlik hissetmekteydi. Son yıllardaki deneyimlerine göre küçük unutkanlıklarının nedeni hep cıvıldayan kuşlar olmuştu. Bu nedenle dosyanın üzerine aceleyle "Trotta Vakası" diye bir not aldı.

Sonra Saray Nazırı'nın günlük ziyaretini beklemeye başladı. Dokuz çanları çaldı. Saray Nazırı o anda geldi.

XIX

Teğmen Trotta'nın vahim meselesi şefkatli bir sessizlik içerisine gömüldü. Binbaşı Zoglauer yalnızca, "Olay en yüksek makam tarafından kapatıldı. Babanız parayı gönderdi. Söylenecek başka bir şey yok," dedi. Trotta bunun üzerine babasına bir mektup yazdı ve şerefine yönelik tehdidin en üst makam tarafından bertaraf edildiğini bildirdi. Suskunluğa gömüldüğü ve Bölge Valisi'nin mektuplarını terbiyesizliğe varan uzun bir süreliğine yanıtlamadığı için özür diledi. Müteessirdi ve çok duygulanmıştı ve bu ruh halini babasına belli etmeye çalıştı. Ancak dar kelime haznesinde pişmanlık, keder ve özlemi ifade edecek kelimeler bulunmuyordu. Zor bir iş oldu. Mektubu imzaladıktan sonra aklına, "Yakında izin istemeyi ve senden sözlü olarak özür dilemeyi düşünüyorum" şeklinde bir cümle geldi. Bu talihli cümle ek olarak biçimsel nedenlerle mektuba sığmadı. Böylece mektubu yeniden yazmaya koyuldu Teğmen. Bir saat sonra işi bitti. Mektubu yeniden yazması mektuba biçim olarak değer katmıştı. Her şeyi halletmiş ve bu iğrenç mesele de böylece kapanmıştı. "Olağanüstü şans"ma

kendi kendine hayran kaldı. Solferino Kahramanı'nın torunu İmparator'a her durumda güvenebilirdi. Babasının parasının olduğunun bu vesileyle kanıtlanması daha az memnuniyet verici değildi. Ordudan atılma tehlikesi bertaraf edildiğine göre şimdi belki ordudan kendi isteğiyle ayrılabilir, Viyana'da Frau von Taußig ile birlikte yaşayabilir, devlet memurluğuna girebilir ve sivil elbiseler taşıyabilirdi. Frau von Taußig'ten haber yoktu ve onu özlüyordu. Doksanlık içiyor ve onu daha çok özlüyordu; ağlamasına izin veren güzel bir özlem derecesiydi bu. Son zamanlarda gözyaşları hemen akmaya hazırmış gibi öylece bekliyordu gözlerin altında. Teğmen Trotta ellerinin başarılı eseri olan mektuba bir kez daha memnuniyetle baktı, mektubu zarfın içine yerleştirdi ve neşeyle adresi yazdı. Ödül olarak bir duble doksanlık siparişi verdi. Şnapsı Brodnitzer'in kendisi getirdi ve, "Kapturak gitti," dedi.

Hiç kuşkusuz şanslı bir günündeydi. Demek Teğmen'e hep en kötü anlarını anımsatan küçük adam da yok olmuştu.

"Neden?"

"Sınır dışı edildi,"

Demek buralara kadar uzanıyordu, burnunda parıldayan bir damla varken Teğmen Trotta'yla sohbet eden yaşlı Franz Joseph'in kolu. Demek Solferino Kahramanı'nın anısı da buralara kadar uzanıyordu.

Bölge Valisi'nin huzura kabulünden bir hafta sonra Kapturak ortadan kaldırılmıştı. Siyasi makamlar yüksek bir yerden bir işaret alıp işe giriştikten sonra, Brodnitzer'in oyun salonunu da yasakladılar. Yüzbaşı Jedlicek hakkında artık konuşulmuyordu. İnsanın öbür dünyadan geri dönmesinin imkânsızlığına benzeyen o gizemli, sessiz unutulmuşluk içerisinde kayboldu. Yaşh monarşinin askeri tutukevlerinde, Avusturya'nın karanlık hapishane hücrelerinde yitip gitti. Adı zaman zaman subayların aklına ge-

lirse, bunu beyinlerinden hemen söküp atıyorlardı. Çoğu bunu, her şeyi unutabilme yeteneği sayesinde başarıyordu. Lorenz adında yeni bir yüzbaşı geldi: görev başında önüne geçemediği bir şekilde ihmalkârlığa meyilli ve yasak olmasına rağmen her zaman üniformasının ceketini çıkartıp bir parti bilardo oynamaya hazır, keyfine düşkün, tıknaz ve uysal bir adam. Bilardo oynamak üzere ceketini çıkardığında gömleğinin kısa, bazen yamalı ve hafif terli kolları ortaya çıkıyordu. Üç çocuk babası ve dertli bir kadının kocasıydı. Ortama çabuk uyum sağladı. Ve herkes de ona hemen alıştı. Birbirlerine üçüzler gibi benzeyen çocukları, babalarını götürmek üzere kafeye geliyordu. Olmütz, Hernals veya Mariahilfli dansçı "Bülbüller" giderek yok olmaya yüz tuttu. Kafede yalnızca haftada iki kere müzik vardı. Fakat müzik, coşku ve canlılıktan yoksundu artık; dansçı eksikliği nedeniyle klasik tarz tercih ediliyor, herkeste çalgıların geride kalan zamanların arkasından ağladığı hissi uyanıyordu. Subaylar içki içmedikleri zaman sıkılmaya başlamıştı yine. Fakat içki içince de kederleniyor ve kendilerine acıyorlardı. Yaz çok nemliydi. Öğlen öncesi talimler sırasında iki kere dinlenme molası veriliyor, tüfek ve takımlar terliyordu. Trompetlerden çıkan sesler donuk ve isteksizce havada asılı ağır nem bulutlarına çarpıyordu. İnce bir sis tabakası, gümüşi kurşundan oluşan bir perde gibi tüm gökyüzünü eşit bir şekilde kaplamaktaydı. Aynı sis tabakası bataklıkların üzerinde de aslıydı ve kurbağaların her zaman neşeli vıraklamalarını bile bastırıyordu. Söğüt ağaçları hiç kıpırdamıyordu. Herkes bir esinti bekliyor, fakat tüm rüzgârlar uyuyordu.

Chojnicki bu yıl eve dönmemişti. Herkes ona, sanki ordu tarafından yaz şenlikleri için angaje edilmesine rağmen kontrat yükümlülüklerini yerine getirmiyormuşçasına kızıyordu. Kayıp garnizona her şeye rağmen yeni bir ihtişam kazandırabilmek için, Dragonlardan Süvari

Yüzbaşısı Kont Zschoch dâhiyane bir buluşla büyük bir yaz şenliği düzenleme fikrini ortaya attı. Fikrin dâhiyane olmasının nedeni, şenliğin alayın büyük yüzyıl kutlaması için bir prova olarak görülebileceğinden kaynaklanıyordu. Dragon Alayı'nın yüzüncü yaş günü bir yıl sonra kutlanacaktı, fakat alay sevinç çığlıkları atmaksızın bir yıl daha bekleyemezmiş gibi görünüyordu. Genelde herkes fikrin dâhiyane olduğu görüşündeydi. Albay Festetics de bunu dile getiriyor ve hatta bu tanımı ilk defa kendisinin ortaya attığı savıyla gururlanıyordu. Zaten büyük yüzyıl kutlaması için hazırlıklara birkaç haftadan beri başlamıştı. Her gün boş zamanlarında alay yazıhanesinde, alayın maliki olan ve maalesef biraz ihmal edilmiş tali bir soyluluk çizgisinden gelen küçük bir Alman Kont'a altı ay sonra gönderilecek saygılı davet mektubunu dikte ediyordu. Saray adaplarına uygun kaleme alınması gereken bu davet yazısının stilize edilmesi iki kişiyi, Albay Festetics ve Süvari Yüzbaşısı Zschoch'u meşgul etmekteydi. Zaman zaman stil ile ilgili konularda sert tartışmalara girdikleri de oluyordu. Örneğin, Albay "Ve alay en derin saygılarıyla" tabirini olanaklı bulurken, Yüzbaşı hem "ve" sözcüğünün yanlış olduğu hem de "en derin saygılarıyla" deyiminin tam anlamıyla kabul edilemeyeceği kanısındaydı. Her gün iki cümle kaleme almayı kararlaştırmışlardı ve bunu başarıyorlardı. Her ikisi de bir yazıcıya yazdırıyordu, Yüzbaşı bir onbaşıya, Albay ise bir takım komutanına. Sonra yazdırdıkları cümleleri karşılaştırıyor ve birbirlerini övgüye boğuyorlardı. Akabinde Albay taslakları, alay yazıhanesinde anahtarlarının yalnızca kendisinde bulunduğu büyük dolaba kilitliyordu. Büyük geçit töreni ve subay ve er turnuvaları ile ilgili eskizleri, daha önce hazırladığı planların yanına koyuyordu. Tüm bu planlar, bir seferberlik halinde geçerli olacak gizli emirlerin saklı tutulduğu büyük, ürkütücü, mühürlü zarfların hemen yanındaydı.

Süvari Yüzbaşısı Zschoch dâhiyane fikrini açıkladıktan sonra Kont'a yazılan mektubun kaleme alınması çalışmaları yarıda bırakıldı ve dört bir yöne hepsi birbirinin tıpatıp aynı davetiyeler gönderilmeye başlandı. Bu kısa davetiyelerin kaleme alınmasına yönelik fazlaca bir edebi çaba gerekli olmadığı için, yalnızca birkaç gün içerisinde tamamlanmaları mümkün oldu. Meydana gelen tek tartışma misafirlerin sınıflandırılmasıyla ilgiliydi. Çünkü Albay Festetics'ten farklı olarak Kont Zschoch davetiyelerin ilkönce en seçkinlere, akabinde de daha az seçkin olanlara gönderilmesi görüşündeydi. "Hepsi aynı anda," dedi Albay. "Size emrediyorum!" Ve Festeticsler Macaristan'ın en seçkin ailelerinden olmasına rağmen, Kont Zschoch kendisini bu emirden hareketle Albay'm, kan rengine bağlı demokratik bir eğilime sahip olduğu sonucunu çıkarmak zorunda hissetti. Burun kıvırdı ve tüm davetiyeleri aynı anda postaladı.

Personel sicil görevlisi çağrıldı. Tüm yedek ve emekli subayların adresleri elindeydi. Hepsi davet edildi. Dragon subaylarının yakın akrabaları ve arkadaşları da davetliler listesine alındı. Bunlara şenliğin, yüzyıl kutlaması için bir prova olacağı bildirildi ve böylece, pek kayda değer bir soyluluk çizgisinden gelmemekle birlikte yine de alayın maliki olan Alman Kont ile şahsen karşılaşma fırsatına kavuşabilecekleri ima edildi. Davetlilerden bazıları alayın malikininkinden daha köklü soyların mensubuydu. Yine de tanınmış bir Kont ile temasta bulunmak cazip gelmekteydi. Bir "yaz şenliği" söz konusu olduğu için, Kont Chojnicki'ye ait küçük bir ormanın kullanılması kararlaştırıldı. "Küçük orman"ın Chojnicki'nin diğer ormanlarından farkı, doğa ve sahibi tarafından adeta şenlikler için tahsis edilmiş gibi görünmesiydi. Genç bir ormandı. Küçük ve keyifli çamlardan, düz patikalardan ve dans pisti olarak kullanılmak haricinde hiçbir işe ya-

ramayacağa benzeyen açık alanlardan oluşuyor, serinleme ve gölgelik imkânı sunuyordu. Böylece küçük orman kiralandı. Bu arada Chojnicki'nin bölgede olmamasına bir kez daha hayıflanıldı. Ama Dragon Alayı'nın şenlik davetine karşı koyamayacağı ve hatta Festetics'in tabiriyle "yanında birkaç cazibeli insan getireceği" umuduyla yine de davet edildi. Davetliler arasında Hulinler, Kinskyler, Podstatzkiler, Schönbornlar, Albert Tassilo Larisch ailesi, Kirchbergler, Weißenhornlar, Babenhausenlar, Sennyiler, Benkyöler, Zuscherler ve Dietrichsteinlar da vardı. Bu ailelerin her biri Dragon Alayı'yla bir şekilde bağlantılıydı. Süvari Yüzbaşısı Zschoch davetliler listesini bir kere daha gözden geçirirken, "Hay Allah, şuraya bak," dedi ve bu tuhaf ifadeyi birkaç defa tekrarladı. Bu kadar harikulade bir şenliğe Avcı Taburu'nun sıradan subaylarının da davet edilmek zorunda olması çok fena ama kaçınılmazdı. Nasıl olsa fazla ses çıkaramazlar, diye düşündü Albay Festetics. Aynı düşünce Yüzbaşı Zschoch'un da kafasından geçiyordu. Avcı Taburu'nun onbaşı, takım komutanı gibi mensuplarına gidecek davetiyeleri yazdırırken birbirlerine öfkeyle baktılar; her ikisi de bu mecburiyet için diğerini sorumlu tutuyordu. Listede Baron von Trotta-Sipolje'nin adı görününce her iki adamın da yüzü aydınlandı. Albay, "Solferino Muhaberesi," diye bir söz attı ortaya. "Hımm," dedi Süvari Yüzbaşısı Zschoch. Solferino Muhaberesi'nin on altıncı yüzyılda yapıldığına emindi.

Tüm yazıcılar yeşil ve kırmızı kâğıtlardan süs hevenkleri hazırlamakla meşguldü. Emir erleri çamların ince dallarına oturmuş bir ağaçtan diğerine teller çekiyordu. Dragonlar haftada üç kere talime çıkmıyor, kışlada "okula" gidiyordu. Seçkin misafirlere nasıl davranacaklarını öğreniyorlardı orada. Bölüğün yarısı aşçının emrine verildi. Köylüler mutfakta kazan temizlemeyi, tepsiyle servis yapmayı, şarap bardaklarını tutmayı ve kuzu çevirmeyi

öğrendi. Albay Festetics her sabah mutfağı, mahzeni ve yemekhaneyi çok sıkı bir denetime tabi tutuyordu. Misafirlerle herhangi bir şekilde temasta bulunması muhtemel herkes için pamuk ipliğinden eldivenler tedarik edildi. Çavuşların keyfinin bir sonucu olarak bu ağır şerefe nail olan Dragonlar, beyaz eldivenlere bürünmüş ellerini parmaklarını ayrık bir şekilde tutmak suretiyle her sabah Albay'ın gözlerinin önüne tutmak zorundaydı. Albay ise eldivenlerin temizliğini, nasıl oturduğunu ve dikişlerin sağlamlığını teftiş ediyordu. Albay'ın keyfi yerindeydi ve içinde gizli bir güneş açmış gibi hissediyordu. Kendi azmine hayranlık besliyor, methiyeler düzüyor ve övgü bekliyordu. Hayal gücü olağanüstü bir gelişme göstermişti. Eskiden haftada tek bir yeni fikirle yetinmek zorundayken, hayal gücü şimdi her gün en az on yeni fikir armağan ediyordu Albay'a. Ve bu yeni fikirler yalnızca şenlikle sınırlı kalmayıp, örneğin talim nizamnamesi, talimlerin düzenlenmesi ve hatta askeri taktikler gibi hayatın büyük konularıyla ilgiliydi. Albay Festetics bugünlerde kolaylıkla general olabileceğini anladı.

Teller daldan dala çekilmiş, sıra şimdi süs hevenklerini asmaya gelmişti. Süsler deneme amacıyla asıldı ve Albay tarafından teftiş edildi. Süs hevenklerinin yanı sıra kâğıt fenerler asılması gerekliliği yadsınamazdı. Fakat sis ve neme rağmen uzun bir süreden beri yağmur yağmadığı için, aniden bastırması muhtemel bir sağanak yağmur beklenmekteydi. Albay bunun üzerine küçük ormana, yaklaşan bir fırtınanın en küçük emaresiyle birlikte süs ve fenerleri sökmek vazifesiyle nöbetçilerin tahsis edilmesine karar verdi. İhtiyatlı bir tavırla Yüzbaşı'ya, "Telleri de mi?" diye sordu. Çünkü büyük şahısların küçük yardımcılarının tavsiyelerini duymaktan hoşlandıklarını biliyordu. "Tellere bir şey olmaz," dedi Yüzbaşı ve böylece tellere dokunulmaması karara bağlandı.

Hiçbir fırtına gelmedi. Nemli ve ağır hava öylece sürdü. Buna karşın bazı davetlilerin gelemeyeceklerini bildiren cevaplarından, Dragonların şenliğinin yapılacağı pazar günü Viyana'nın tanınmış bir soylular kulübünün de bir eğlence düzenlediği anlaşıldı. Davetlilerin bazıları en yeni cemiyet haberleriyle ilgili bilgi edinmek arzusuyla (ki bu, yalnızca kulübün balosunda mümkündü), efsanevi sınıra maceralarla dolu bir ziyarette bulunmak imkânı arasında gidip gelmekteydi. Sınırın egzotikliği de dedikodu kadar, faydalı veya sakınılması gereken bir ilişkinin kurulması veya o anda ihtiyaç duyulan bir koruma veya hoşgörünün elde edilmesi kadar çekici geliyordu davetlilere. Yine davetlilerden bazıları, kararlarını son anda da olsa telgrafla bildireceğine söz verdi. Bu yanıtlar ve telgrafla geri dönüş yapılacağı olasılığı, Albay Estetics'in son günlerde kazandığı güveni neredeyse tümüyle yerle bir etti. "Büyük şanssızlık," dedi. "Büyük şanssızlık," diye tekrarladı Yüzbaşı. Ve her ikisi birden başını önüne eğdi.

Kaç odanın hazır tutulması gerekiyordu? Yüz mü, yoksa yalnızca elli mi? Ve nerede? Otelde? Chojnicki'nin evinde? Chojnicki maalesef yoktu ve bir cevap bile vermemişti! "Chojnicki çok sinsi. Ona hiçbir zaman güvenmedim," dedi Yüzbaşı. "Çok haklısın," diye onayladı Albay. O anda kapıya vuruldu ve emir eri Chojnicki'nin beklediğini haber verdi.

Albay ve Yüzbaşı aynı anda, "Müthiş bir adam," diye bağırdı.

Samimi bir selamlaşma gerçekleşti. Albay içten içe dehasının çaresiz kaldığını ve bir desteğe ihtiyaç duyduğunu hissetti. Yüzbaşı Zschoch da dehasının sınırlarını zorladığını hissediyordu. Misafiri, her biri üçer kez olmak üzere sırayla kucakladılar. Biri kucaklarken, diğeri sabırsızca sırasının gelmesini bekliyordu. Sonra şnaps siparişi verdiler.

Tüm ağır sorunlar aniden küçük ve zarif birer beklen-

tiye dönüştü. Örneğin Chojnicki, "O halde yüz oda tutarız ve ellisi boş kalırsa, yapacak bir şey yok," derse, her iki adam da bir ağızdan, "Dâhiyane," diye bağırıyor ve misafiri bir kez daha muhabbetle kucaklamak üzere üzerine atlıyorlardı.

Şenliğe kadar kalan bir hafta içerisinde yağmur yağmadı. Tüm süs hevenkleri ve kâğıt fenerler asılı kaldı. Bir sahra karakolu gibi ormanın kıyısında kamp kuran ve batıdan gelmesi muhtemel ilahi düşmanı gözetleyen astsubay ve dört er, bazen uzak bir gümbürdeme olarak duyulan bir şimşeğin yankısıyla irkiliyordu. Bazı akşamlar ise, batı ufkunda batan kırmızı güneşi yavaşça sarıp sarmalamak üzere yoğunlaşan gri-mavi sis bulutlarının üzerinde bir şimşek parlıyordu. Buradan uzaklarda, başka dünyalarda fırtınalar kopmasının zararı olmazdı. Sessiz ormanda çamların kuru kozalak ve kabukları hışırdıyor, kuşlar donuk ve uykulu bir şekilde cıvıldıyor, ağaçların arasındaki yumuşak, kumlu zemin yanıyordu. Fırtına gelmedi. Süsler tellerde asılı kaldı.

Cuma günü misafirlerden birkaçı ulaştı. Geleceklerini telgrafla haber vermişlerdi. Nöbetçi subay misafirleri almaya gitti. Her iki kışladaki heyecan saatten saate artıyordu. Brodnitzer'in kafesinde süvariler piyadelerle herhangi bir sebep bulunmaksızın ve yalnızca telaşı daha da artırmak amacıyla istişare toplantıları yapıyordu. Kimse tek başına kalamıyordu. Sabırsızlık herkesi birbirine sürüklüyordu. Herkes birbirinin kulağına bir şeyler fısıldıyor, yıllardan beri gizlediği birtakım tuhaf sırlardan bahsediyordu. Herkes birbirine kayıtsız şartsız güveniyor, herkes birbirini seviyor, herkes aynı beklentiyle terliyordu. Şenlik devasa, törensel bir dağ gibi ufkun önünü kapatıyordu. Herkes şenliğin yalnızca bir değişiklik olarak kalmayıp, hayatı kökten bir değişikliğe uğratacağına emindi. Son anda kendi eserlerinden korkmaya başlamışlardı. Bağım-

sızlığını ilan eden şenlik bir yandan dostça el sallıyor, diğer yandan tehlikeli bir şekilde tehdit ediyordu. Gökyüzünü kâh karartıyor kâh aydınlatıyordu. Merasim üniformaları fırçalandı ve ütülendi. Yüzbaşı Lorenz bile bugünlerde bilardo oynamaya cesaret edemiyordu. Askeri hayatının geride kalan bölümünü geçirmeyi düşündüğü keyifli huzur yerle bir olmuştu. Merasim ceketini kuşku dolu bakışlarla süzdü; yıllardan beri ahırın serin bir gölgesinde zaman öldürdükten sonra aniden bir yarışa katılmaya zorlanan keyfine düşkün bir beygire benziyordu.

Sonunda pazar günü gelip çattı. Elli dört misafir gelmişti. "Aman Tanrım, vay canına," dedi Kont Zschoch birkaç kere ardı ardına. Nasıl bir alayda görev yaptığını elbette biliyordu, fakat misafir listesinde yer alan elli dört ünlü adı görünce, şimdiye kadar bu alayla gurur duyması gerektiği kadar gurur duymadığını hissetti. Şenlik öğleden sonra saat birde talim alanında yapılan bir geçit töreniyle başladı. Daha büyük garnizonlardan iki askeri bando getirtilmişti. Bunlar küçük ormanda bulunan kenarları açık iki ahşap, yuvarlak stantta çalıyordu. Kadınlar çadır beziyle örtülü eşya vagonlarında oturuyordu ve üzerlerinde sert korselerinin üzerine giydikleri yaz elbiseleri ve başlarında içi doldurulmuş kuşların yuva yaptığı tekerlek büyüklüğünde şapkalar vardı. Hava sıcak olmasına rağmen, neşe dolu bir esinti gibi gülümsüyorlardı. Dudaklarıyla, gözleriyle, güzel kokulu ve kapalı elbiselerinin içinde tutsak kalmış göğüsleriyle, dirseklerine kadar uzanan delikli ve dantelli eldivenleriyle ve ellerinde tutup zaman zaman burunlarına hafifçe dokundukları mendilleriyle gülümsüyorlardı. Şeker, şampanya, personel sicil görevlisi tarafından bizzat denetlenen çarkıfelek için piyango biletleri ve konfetiyle dolu renkli küçük torbalar satıyorlar, dudaklarını cilveli bir tavırla sivriltip üstlerine dökülen konfetileri üfleyerek uzaklaştırmaya çabalıyorlardı. Kâğıt şeritlerden

de bol miktarda mevcuttu ortalıkta. Boyun ve bacaklara dolanmışlardı ve ağaçlardan aşağıya sarkıp tüm doğal çamları yapay bir görüntüye büründürüyorlardı. Çünkü doğanın yeşilinden çok daha sık ve inandırıcılardı.

Bu arada çoktandır beklenen bulutlar ormanın üstüne doğru yaklaşmaya başlamıştı. Gök gürültüleri de giderek yakınlardan duyuluyor, fakat askeri bandolar sesi henüz örtüyorlardı. Çadır ve vagonların, konfeti ve dansın üzerine akşam çökünce kâğıt fenerler yakıldı ve yakılan fenerlerin ani rüzgâr darbeleriyle, şenlik fenerleri için yakışık almaz bir şekilde sallandığı fark edilmedi. Gökyüzünü giderek daha fazla aydınlatan şimşekler, askerlerin ormanın arka tarafında başlattığı havai fişek gösterisinin yanında henüz sönük kalıyordu ve tesadüfen gözlenen şimşekler yoldan çıkmış roketlerle karıştırılmaktaydı. Birdenbire birisi, "Fırtına var," dedi ve bu söylenti küçük ormanın içinde yayılmaya başladı.

Böylece hazırlıklar yapıldı ve yaya olarak, atla veya arabalarla Chojnicki'nin evine gidildi. Tüm pencereler açıktı. Mumların parlaklığı titreyen dev ışık kümeleri halinde bulvara akıyor, zemini ve ağaçları altın rengine boyuyor ve yapraklara madeni bir görüntü veriyordu. Her yönden akın akın gelip birbirine yaklaşan ve birleşen bulutlar, vakit henüz geç olmamasına rağmen etrafı karartmıştı. Geniş bulvarın üstündeki köşkün girişinde ve oval, çakıllı açık alanda atlar, arabalar, misafirler, rengârenk giysili kadınlar ve daha da rengârenk bir görüntü sergileyen subaylar toplandı. Askerlerin dizginlerini tuttuğu binek atlar ve arabacıların zorlukla zapt ettiği koşum atları sabırsızlanıyordu; rüzgâr elektrikli bir tarak gibi parlak tüyleri sıvazlıyor, atlar ürkekçe kişneyerek ahırlarına dönmek istediklerini belli ediyor ve titrek nallarıyla çakılları eşeliyordu. Doğanın ve hayvanların heyecanı insanlara da yansımış gibiydi. Daha birkaç dakika önce top oynarken

attıkları neşeli çığlıklar sona ermişti. Herkes biraz ürkek bir şekilde kapı ve pencerelere bakıyordu. Sonra büyük, çift kanatlı kapı açıldı ve insanlar gruplar halinde girişe yaklaşmaya başladı. Alışılmadık bir olay olmamakla birlikte insanları yine de heyecanlandıran fırtınadan mı, yoksa enstrümanlarını daha şimdiden evin içinde akort etmeye başlayan iki askeri bandonun çıkardığı karmaşık sesler sonucunda dikkatlerin dağılmasından mı kaynaklandığı bilinmez, ama hiç kimse atının sırtında hızla yaklaşan, köşkün önündeki açık alanda aniden duran ve parlayan miğferi, sırtına bağlı karabinası, kemerindeki fişeklikleriyle beyaz şimşekler ve mor bulutlarla çevrili dramatik bir savaş ulağına benzeyen görev başındaki emir erini fark etmedi. Dragon atından indi ve Albay Festetics'i sordu. Albay'm içeriye girdiği söylendi. Albay biraz sonra dışarıya çıktı, emir erinden bir mektup teslim aldı ve tekrar içeriye girdi. Tavan ışıklandırması olmayan antrede durdu. Bir uşak elindeki şamdanla Albay'm arkasına yaklaştı. Albay zarfı yırtarak açtı. Uşak, çocuk yaşından beri hizmet etmeye eğitilmiş olmakla birlikte, elinin birdenbire titremesini önleyemedi. Elinde tuttuğu şamdanın mumları şiddetle titreşmeye başladı. Albay'ın omzunun üzerinden mesajı okumaya çalışmamasına rağmen, mavi bir kopya kalemiyle çok belirgin bir şekilde yazılmış ve tek bir cümle oluşturan büyük harfler terbiyeli gözlerinin görüş alanına girmişti. Nasıl ki kapalı gözkapaklarının arkasında, ardı ardına giderek artan bir hızla çakan ve gökyüzünü boydan boya kaplayan şimşekleri hissetmemesi mümkün değilse, gözlerini korkunç, büyük mavi yazıdan başka bir yöne çevirmesi de mümkün değildi. Harfler, "Söylentiye göre Veliaht, Sarayevo'da öldürüldü," diyordu.

Kelimeler Albay'ın bilincine ve arkasında duran uşağın gözlerine yerleşti. Zarf Albay'ın elinden yere düştü. Sol elinde şamdanı tutan uşak, zarfı sağ eliyle yerden al-

mak için eğildi. Tekrar doğrulduğunda, bu arada yüzünü dönen Albay'a baktı ve bir adım geriledi. Bir elinde şamdanı, diğer elinde ise zarfı tutuyor ve her iki eli de titriyordu. Mumların ışığı Albay'ın yüzüne vurdu ve yüzünün bir aydınlanıp bir kararmasına neden oldu. Albay'ın normalde hafif kızarık olan ve kalın gri-sarımsı bir bıyıkla süslü yüzü kâh morarıyor kâh tebeşir beyazı bir renge bürünüyordu. Dudakları ve bıyığı hafif bir şekilde seğiriyordu. Antrede uşak ve Albay'dan başka kimse yoktu. Evin iç kısımlarından askeri bandoların çalmaya başladığı ilk kısık vals, bardak şıngırtıları ve mırıltı halinde konuşmalar duyuluyordu. Köşkün önündeki alana açılan kapıdan uzakta çakan şimşeklerin yansıması görülüyor ve gök gürlemelerinin zayıf yankısı duyuluyordu. Albay uşağa baktı ve, "Okudunuz mu?" diye sordu. "Evet, Sayın Albayım." "Ağzını sıkı tut," dedi Festetics ve parmağını dudaklarına götürdü. Sonra uzaklaştı. Biraz sallanıyordu. Yürümesi belki de titrek mum ışığı yüzünden dengesiz görünmekteydi.

Albay'ın koyduğu konuşma yasağı ve biraz önce aldığı kanlı haberle heyecanı ve merakı artan uşak, elindeki şamdanı ve görevini devredip odalarda gezinmek ve daha ayrıntılı bilgiler edinmek üzere meslektaşlarından birisinin gelmesini bekledi. Ayrıca elindeki şamdanla yalnızca üstünkörü aydınlatabildiği ve her şiddetli mavimsi-beyaz şimşekle birlikte daha derin, kahverengimsi bir karanlığa bürünen bu antrede, orta yaşlarda modern görüşlere sahip ve mantıklı bir adam olmasına rağmen kendisini artık pek tekin hissetmiyordu. Antrede gerilimli bir hava vardı, fırtına duraksadı. Uşak fırtınanın tesadüfiliğiyle korkunç haber arasında doğaüstü bir bağlantı kurdu ve dünyanın doğaüstü güçlerinin kendilerini aşikâr ve acımasızca gösterme saatinin nihayet geldiğini düşündü. Şamdan sol elinde olmak üzere haç çıkardı. Tam bu anda Chojnicki içeriden geldi, şaşırarak uşağa baktı ve fırtınadan bu kadar

çok mu korktuğunu sordu. Uşak bunun yalnızca fırtınadan kaynaklanmadığını söyledi. Çünkü susma sözü vermekle birlikte, sırdaşlığın yükünü artık taşıyamıyordu. "Başka ne var?" diye sordu Chojnicki. Albay Festetics'in korkunç bir haber aldığını belirtti uşak ve haberi kelimesi kelimesine tekrarladı.

Chojnicki ilkönce fırtına nedeniyle kapatılan pencerelerin perdelerinin de sımsıkı çekilmesini ve sonra da arabasının hazırlanmasını emretti. Şehre inecekti. Dışarıda atlar arabaya koşulurken, köşkün önüne kapalı tentesinden sular damlayan bir fayton yanaştı; damlayan sular, arabanın sağanağın boşaldığı bir bölgeden geldiğini gösteriyordu. Faytondan kolunun altında bir evrak çantasıyla, grevci fırça kılı işçilerinin politik toplantısını dağıtmış olan o enerjik Bölge Komiseri indi. İlkin sanki bunu söylemek için gelmişçesine şehirde yağmur yağdığını belirtti. Bunun akabinde de Chojnicki'ye Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Veliahtı'nın Sarayevo'da muhtemelen öldürüldüğünü söyledi. Haber üç saat önce şehre gelen yolcular tarafından yayılmış, sonra da Valilik'ten tahribata uğramış, şifreli bir telgraf ulaşmıştı. Fırtına nedeniyle telgraf bağlantısı bozuk olduğu için, talep edilen kesin açıklama şu âna kadar yanıtsız kalmıştı. Ayrıca bugün pazardı ve resmi dairelerde çok fazla personel bulunmuyordu. Fakat şehirde ve hatta köylerde telaş giderek artıyordu ve insanlar fırtınaya rağmen sokaklara çıkmıştı.

Komiser aceleyle ve fısıldayarak bunları anlatırken, içerideki odalardan dans edenlerin ayaklarım yere sürüyerek attığı adımlar, bardakların tiz seslerle çınlaması ve erkeklerin zaman zaman attığı tok kahkahalar duyuluyordu. Chojnicki misafirlerinin arasında yetkili, dikkatli ve henüz ayık gördüklerini ayrı bir odada bir araya getirmeye karar verdi. Bir sürü bahane öne sürerek şu veya bu kişiyi belirlenen odaya götürdü, komiserle tanıştırdı ve olaylar hak-

kında rapor verdi. Sırra ortak olanlara, yaverleriyle birlikte Dragon Alayı'nın Albayı ve Avcı Taburu'nun Binbaşısı, ünlü bazı isimler ve Avcı Taburu'nun başka subaylarıyla birlikte Teğmen Trotta da dahildi. İçinde bulunulan odada fazla oturma imkânı olmadığı için, çoğu kişi duvarlara yaslanmış, bazıları da konunun içeriğinden habersiz bir şekilde ve biraz da taşkınlıkla bağdaş kurup halının üstüne oturmuştu. Bu sonuncuların, neler olduğunu öğrendikten sonra da yerlerinde oturmaya devam ettiği görüldü. Bir bölümü dehşetten felce uğramış olabilirdi ama bir bölümü de yalnızca sarhoştu. Diğer bazıları ise mizaç olarak dünyada olup biteni umursamıyordu ve deyim yerindeyse doğuştan asalet nedeniyle felçliydi; bunlar küçük bir felaket yüzünden zahmete girmenin yakışık almayacağı kanısındaydı. Bazıları rengârenk kâğıt şeritleri ve yuvarlak konfetileri bile henüz omuz, boyun ve başından temizlememişti. Bu aptalca aksesuarlar haberin korkunçluğunu daha da artırıyordu.

Biraz sonra küçük odadaki sıcaklık arttı. Birisi, "Bir pencere açalım," dedi. Başka birisi yüksek ve dar pencerelerden birisini açtı, dışarıya sarktı ve yalnızca bir an sonra geri sıçradı. Olağanüstü şiddetli ve akkor halinde bir şimşek pencerenin baktığı parka düşmüştü. Şimşeğin düştüğü yer tam olarak seçilemiyor, fakat çöken ağaçların çatırdaması duyuluyor, siyah ve yoğun dumanlar yükseliyordu. Hiçbir şeyi umursamaz bir vaziyette yerde oturanlar bile ayağa fırladı, çakırkeyifler sallanmaya başladı ve herkes sapsarı oldu. Hâlâ yaşadıklarına şaşırıyorlardı. Nefeslerini tutup kocaman gözlerle birbirlerine baktılar ve gök gürültüsünün gelmesini beklediler. Gök gürültüsünün her yeri kaplaması yalnızca birkaç saniye sonra gerçekleşti. Fakat şimşek ile gök gürültüsünün arasında bir ebediyet varmış gibiydi. Herkes birbirine yaklaşmaya çalıştı. Yüz hatları ne denli farklı olursa oldun, bir anlığına kardeş gibi bir ben-

zerlik oluştu aralarında. Sanki hayatlarında ilk defa bir fırtına yaşıyorlarmış gibi hissediyorlardı. Korku ve saygıyla kısa, çatırtılı gök gürültüsünün geçmesini beklediler. Sonra derin bir nefes aldılar. Şimşeğin parçalara ayırdığı ağır bulutlar, yüklerini pencerelerin arkasına büyük bir gürültüyle boşaltırken, erkekler yerlerini tekrar almaya başladı.

"Şenliği burada kesmeliyiz," dedi Binbaşı Zoglauer.

Saçında hâlâ birkaç konfeti yıldızı ve boynunda pembe bir kâğıt şeritten geriye kalan parçalar bulunan Süvari Yüzbaşısı Zschoch ayağa fırladı. Kont ve Yüzbaşı olarak, özelde Dragon, genelde ise süvari, genelde ve özelde kendisi, yani olağandışı bir şahıs, kısacası Zschoch olarak hakarete uğramış hissediyordu. Kısa, kalın kaşları yukarıya kalktı ve Binbaşı Zoglauer'e karşı küçük, dik iğnelerden oluşan iki tehditkâr çalı halini aldı. Seneler önce özümsediği her şeyi ama yakın zamanda gördüklerini nadiren yansıtan büyük, aptal, açık renkli gözleri Zschochların atalarının kendini beğenmişliğini, on beşinci yüzyıldan gelen bir kendini beğenmişliği ifade eder gibiydi. Şimşeği, gök gürültüsünü, korkunç haberi, son dakikaların tüm olaylarını neredeyse tümüyle unutmuştu. Hafızasında yalnızca bu şenlik, yani dâhiyane fikri için harcamak zorunda kaldığı zahmetleri saklıyordu. Şampanya içmişti ve içkiye karşı çok dayanıklı da değildi; içe doğru girintili küçük burnu hafifçe terliyordu.

"Haber doğru değil," dedi, "kesinlikle doğru değil. Birisi bana doğru olduğunu kanıtlasın, aptalca bir yalan bu, 'söylenti' veya 'muhtemelen' sözcüğü veya politik olarak hangi kelime kullanıldıysa o kelime bile haberin doğru olmadığını gösteriyor."

"Bir söylenti de yeterli," dedi Zoglauer.

Burada Yedek Süvari Yüzbaşısı Herr von Babenhausen tartışmaya karıştı. Çakırkeyifti ve gömleğinin koluna kâh sıkıştırıp kâh çıkardığı mendiliyle yüzüne hava yelpazeli-

yordu. Duvardan uzaklaştı, masaya geldi ve gözlerini kıstı.

"Beyler," dedi, "Bosna buradan çok uzakta. Söylentiler bizi ilgilendirmez. En azından ben, söylentilere üç kuruşluk değer vermem. Eğer haber doğruysa, öğrenmemiz zaten uzun sürmez."

"Bravo," diye seslendi Macar Hussarlarından Baron Nagy Jenö. Hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak bir şekilde Ödenburglu Yahudi bir büyükbabanın soyundan gelmesine ve Baronluk unvanının babası tarafmdan daha yeni satın alınmasına rağmen, Macarları İmparatorluğun ve dünyanın en asil ırklarından birisi olarak görüyor ve Macar seçkinlerinin tüm hatalarını özümsemek suretiyle Sami kökenlerini başarıyla unutmaya çalışıyordu.

"Bravo," diye bir kez daha tekrarladı. Macaristan'ın ulusal çıkarlarının lehine görünen her şeyi sevmeyi ve aleyhine görünen her şeyden nefret etmeyi içselleştirmişti. Slav halklarına olumlu baktığı ve Macarlara karşı sıcak duygular beslemediği söylendiği için, kalbini monarşinin veliahtına karşı nefretle doldurmuştu. Baron Nagy kayıp sınırdaki bir şenliğe, beklenmedik bir olay yüzünden rahatını kaçırmak için gelmemişti ve aslında her Macar'ın ırksal nedenlerle yapmak zorunda olduğu czardas dansının, bir söylenti yüzünden sekteye uğratılmasını Macar halkına karşı girişilen bir ihanet olarak görüyordu. Ulusal duyguları kabarınca her zaman yaptığı gibi monoklünü gözüne, yaşlı bir adamın yürümeye başlamadan önce bastonuna daha sıkı sarılmasına benzer bir şekilde biraz daha sıkıştırdı ve Macarlara özgü hecelermişçesine telaffuz edilen ağlamaklı bir Almancayla, "Herr von Babenhausen haklı. Çok haklı. Sayın Veliaht gerçekten öldürülmüşse, başka veliahtlar da var," dedi.

Kan bağı olarak Herr von Nagy'den daha fazla Macar olan ve Yahudi kökenli birisine karşı Macar zihniyetinin sergilenmesinde aşağı kalmaktan korkan Herr von Senny

doğruldu ve, "Eğer Sayın Veliaht öldürüldüyse, birinci olarak henüz kesin bir bilgiye sahip değiliz ve ikinci olarak da böyle bir şey olsa bile bizi ilgilendirmez," dedi.

"Bizi ilgilendirir," dedi Kont Benkyö, "fakat Veliaht öldürülmedi. Bu, yalnızca bir söylenti."

Dışarıda yağmur aynı şiddetle devam ediyor, mavimsi beyaz şimşekler giderek azalıyordu; fırtına uzaklaşmaktaydı.

Moldav kıyılarında büyüyen Üsteğmen Kinsky, Veliaht'ın monarşi için zaten son derece muğlâk bir umut teşkil etmiş olduğu iddiasında bulundu, tabii eğer bu bağlamda geçmiş zaman kullanmak uygun düşerse. Üsteğmen'in kendisi, daha önce konuşanların görüşüne katılıyordu. Veliaht'ın öldürülmesi gerçeğe aykırı bir söylenti olarak kabul edilmeliydi. Burası sözde olay yerinden o kadar uzaklardaydı ki, herhangi bir şeyin kontrol altına alınması mümkün değildi ve gerçekler şenliğin çok sonrasında ortaya çıkacaktı.

Sarhoş Kont Battyanyi bunun üzerine hemşerileriyle Macarca konuşmaya başladı. Kimse bir şey anlamıyordu. Diğerleri sessiz kaldı ve konuşanlara bakıp bekledi, herkes biraz şaşkındı. Fakat Macarlar konuşmalarına akşam boyunca neşeyle devam edecekmiş gibi görünüyorlardı; herhalde bu, ulusal örf ve adetlerine uygundu. Kimse tek bir kelime bile anlamamasına rağmen, herkes konuşanların yüz ifadelerinden diğerlerinin varlığını giderek unutmaya başladığını fark etti. Macarlar bazen hep birlikte gülüyordu. Diğerleri ise kahkahaların o anda yakışık almamasından ziyade nedeni saptanamadığı için hakarete uğramış hissediyordu. Jelacich isimli bir Sloven öfkelendi. Sırpları hor gördüğü kadar, Macarlardan da nefret ediyor, monarşiyi ise seviyordu. Bir yurtseverdi. Ama ellerinin üzerinde bir bayrak gibi taşıdığı vatan sevgisiyle orada öylece kalakalmıştı ve bayrağını çekecek bir gönder bulamıyordu.

Soydaşlarının bir kısmı, Slovenler ve Slovenlerin kuzenleri Hırvatlar, Macarların hâkimiyeti altında yaşamaktaydı. Süvari Yüzbaşısı Jelacich'i Avusturya, Viyana ve İmparator Franz Joseph'ten Macaristan ayırıyordu. Memleketine çok yakın olan Sarayevo'da belki de kendisi gibi bir Sloven'in eliyle öldürülmüştü Veliaht. Eğer şimdi Veliaht'ı Macarların hakaretlerine karşı korumaya kalkışırsa (yalnızca Yüzbaşı Macarca biliyordu), katillerin kendi soydaşları olduğu söylenebilirdi. Gerçekten de kendisini biraz suç ortağı gibi hissediyor ve neden böyle hissettiğini bilmiyordu. Ailesi yaklaşık yüz elli yıldan beri Habsburg hanedanına sadakatle hizmet etmekteydi. Fakat bugün artık yeniyetme oğulları bile tüm Güney Slavlarının bağımsızlığından bahsediyor ve düşman Belgrat'tan gelmiş olması muhtemel bazı broşürleri ondan gizliyordu. Oğullarını elbette seviyordu. Her öğleden sonrası saat birde, alay lisenin önünden geçerken okulun büyük, kahverengi kapısından dağınık saçlarıyla fırlayıp neşeyle gülerek babalarma koşuyorlar, o da bir babanın şefkatiyle çocuklarını kucaklamak üzere atından iniyordu. Onları şüpheli gazeteler okurken görünce gözlerini kapıyor ve şüpheli konuşmalar yaparken duyarsa kulaklarını tıkıyordu. Akıllıydı ve ceddiyle, yeni bir kuşağın başlangıcını oluşturan ardılları arasında çaresizce sıkışıp kaldığını biliyordu. Ardılları onun çehresine, onun saç ve gözlerinin rengine sahipti, fakat kalpleri başka bir ritimde atıyor, beyinleri yabancı düşünceler doğuruyor, ağızları onun bilmediği yeni ve farklı şarkılar söylüyordu. Yüzbaşı kendisini daha kırk yaşında çok yaşlı bir adam gibi hissediyor ve oğullarını, anlaşılması mümkün olmayan torunlar gibi görüyordu.

O anda hiçbir şeyin önemli olmadığını düşündü, masanın yanına geldi, avucunun içiyle masaya vurdu ve, "Beyefendilerden konuşmalarını Almanca yapmalarını rica ediyoruz," dedi.

Biraz önce konuşan Benkyö durdu ve cevap verdi: "Almanca söyleyeyim o halde: Hemşerilerim ve ben, pislik herifin öbür dünyaya postalanmasına sevinilmesi gerektiği üzerine fikir birliğine vardık."

Herkes ayağa fırladı. Chojnicki ve enerjik Bölge Komiseri odadan çıktı. Misafirler yalnızdı. Ordu içi tartışmaların şahit kaldırmayacağı konusuna dikkatleri çekilmişti. Teğmen Trotta kapının yanında duruyordu. Çok içmişti. Yüzü soluk, kol ve bacakları dermansız, damağı kuru ve kalbi bomboştu. Sarhoş olduğunu biliyor, fakat biraz da şaşkınlıkla böyle durumlarda alışık olduğu ve kendisine iyi gelen sis perdesinin yokluğunu hissediyordu. Tam tersine her şeyi şeffaf bir buz tabakasının içinden bakarmışçasına açık ve net görüyordu. Bugün hayatında ilk defa gördüğü çehreleri yıllardan beri tanıyor gibiydi. Tüm bu anlar çok tanıdık geliyordu zaten, sık sık rüyalarına giren bir vakıanın gerçek olması: Trottaların vatanı çöküyor ve parçalara ayrılıyordu.

Avusturya memlekette, Moravya bölge başkenti W. de belki hâlâ duruyordu. Herr Nechwal'in bandosu her pazar Radetzky Marşı'nı çalardı. Haftada bir kere, pazar günleri Avusturya olurdu. Avusturya, burnundaki parlayan damlasıyla beyaz sakallı, unutkan, yaşh İmparator ve Herr von Trotta'ydı. Yaşlı Jacques ölmüştü. Solferino Kahramanı ölmüştü. Alay Doktoru Demant ölmüştü. "Ordudan ayrıl," demişti. Ordudan ayrılacağım, diye düşündü Teğmen. Büyükbabam da ayrılmıştı. Onlara hadlerini bildireceğim, diye düşünmeye devam etti. Seneler önce Frau Resi'nin evinde olduğu gibi bir şeyler yapmak ihtiyacını hissediyordu. Kurtarılacak bir resim yok muydu burada? Büyükbabasının karanlık bakışını sırtında hissetti. Odanın ortasına doğru bir adım attı.

Ne söyleyeceğini henüz bilmiyordu. Odadakilerin bazıları ona baktı. "Şunu biliyorum ki," diye başladı, hâlâ

hiçbir şey bilmiyordu. "Şunu biliyorum ki," diye tekrarladı ve bir adım daha attı, "Ekselansları Arşidük Veliaht gerçekten öldürüldü."

Sustu. Dudaklarını sıktı. Dudakları ince, soluk pembe bir çizgi haline geldi. Küçük siyah gözlerinde kor gibi, neredeyse bembeyaz bir ışık yandı. Siyah, dağınık saçları dar alnını gölgeliyor ve burun kökündeki çizgiyi, Trottalara miras kalan öfke işaretini daha da derinleştiriyordu. Başını öne doğru eğmişti. İki yanında aşağıya sarkan kollarının ucundaki yumrukları sıkılıydı. Herkes ellerine bakıyordu. Eğer odada bulunanlar Solferino Kahramanı'nın portresini görmüş olsaydı, yaşh Trotta'nm dirildiğini sanırlardı.

"Büyükbabam," diye başladı Teğmen tekrar ve yaşlı adamın bakışını sırtında hissetti, "büyükbabam İmparator'un hayatını kurtardı. Ben onun torunu olarak Başkomutanımızın ailesine hakaret edilmesine izin vermeyeceğim. Beyefendiler rezilce bir tutum sergiliyor." Sesini yükseltti ve "Bu bir skandal," diye bağırdı. Kendisini ilk defa bağırırken duyuyordu. Arkadaşlarının yaptığı gibi, askerlere hiç bağırmamıştı. "Skandal," diye tekrarladı. Sesi kulaklarında yankılandı. Sarhoş Benkyö, Teğmen'e doğru bir adım sendeledi.

Teğmen üçüncü kez, "Skandal," diye bağırdı.

Süvari Yüzbaşısı Jelacich, "Skandal," diye tekrarladı.

"Merhum Veliaht hakkında ağzından tek bir kötü kelime çıkanı vururum," diye devam etti Teğmen. Tabanca kılıfına davrandı. Sarhoş Benkyö bir şeyler mırıldanmaya başladığı için, Trotta, kendisine bile ödünç alınmış gibi gelen gürleyen bir sesle, "Susun," diye bağırdı; belki de Solferino Kahramam'nm sesiydi bu. Trotta kendisini büyükbabasıyla tek vücut gibi hissetti. Solferino Kahramanı'nın ta kendisiydi o. Baba evindeki sigara odasının tavan eşiğinde asılı portre kendi portresiydi.

Albay Festetics ve Binbaşı Zoglauer ayağa kalktı.

Avusturya ordusu var olduğundan beri ilk kez bir teğmen, yüzbaşı, binbaşı ve albaylara sessiz olmalarını emrediyordu. Artık odada bulunanların hiçbirisi, Veliaht'm öldürülmesinin bir söylentiden ibaret olduğuna inanmıyor, Veliaht herkesin gözünün önünde kıpkırmızı bir kan gölünün içinde yatarken beliriyordu. Bir an sonra bu odada da kan görmekten korkuyorlardı. "Susmasını emredin," diye fısıldadı Albay Festetics.

"Sayın Teğmen," dedi Zoglauer, "buradan ayrılın."

Trotta kapıya yöneldi. Tam o anda kapı itilerek açıldı ve içeriye, baş ve omuzlarında konfeti ve kâğıt şeritler bulunan misafirler doldu. Kapı açık kaldı. Diğer odalardan kadınların gülüşleri, müzik sesi ve dans edenlerin zemine sürtünen adımları geliyordu. Birisi, "Veliaht öldürüldü," diye bağırdı.

Benkyö, "Cenaze Marşı," dedi.

Birkaç kişi, "Cenaze Marşı," diye tekrarladı.

Herkes odadan çıktı. Kıpkırmızı üniformalı şefler tarafından yönetilen askeri bandolar, şimdiye kadar dansın hâkim olduğu iki büyük salonda Chopin'in Cenaze Marşı'nı çalmaya başladı. Misafirlerden birkaçı Cenaze Marşı eşliğinde bir daire halinde dönmeye koyuldu. Omuz ve saçlarında rengârenk konfeti ve kâğıt şeritler vardı. Üniformalı ve sivil elbiseli erkekler kadınları kollarından tutarak yönlendiriyor, birbirine dolanan ayakları ürkütücü ve kesik ritme uyum sağlamaya çabalıyordu. Bandolar notaya göre çalmıyordu, yönetildikleri de söylenemezdi, yalnızca Bando Şefi'nin havaya çizgiler çektiği siyah şef değneğine eşlik ediyorlardı. Bazen bandoların biri diğerinin gerisine düşüyor ve yetişmek için birkaç taktı atlamak zorunda kalıyordu. Misafirler pistin ayna gibi zemininde daire halinde yürüyor, birer ceset gibi birbirini takip ediyor ve hepsinin ortasında Veliaht'ın ve Monarşi'nin görünmeyen cesetleri yatıyordu. Herkes sarhoştu. Yeterince

içmeyenlerin başı ise daire halinde yürümekten dönüyordu. Bandolar ve yürüyenlerin adımları giderek hızlandı. Trampetçiler hiç durmaksızın çalıyor ve büyük davulun ağır tokmakları havada adeta uçarcasına inip kalkıyordu. Sarhoş davulcu aniden gümüş triyangele vurdu, aynı anda Kont Benkyö sevinçle zıpladı ve Macarca, "Pislik herif yok oldu," diye bağırdı. Kont sanki Almanca konuşmuş gibi, herkes ne dediğini anlamıştı. Birdenbire bazıları hoplayıp sıçramaya başladı. Bandolar Cenaze Marşı'nı giderek daha hızlı çalıyor ve enstrümanların arasında gümüş bir triyangel sarhoş gibi gülümsüyordu.

En sonunda Chojnicki'nin uşakları müzik aletlerini kaldırıp götürmeye başladı. Müzisyenler hiç itiraz etmeksizin gülümsüyor, kocaman gözlerle kemanlarının, çellolarının ve borazanlarının arkasından bakıyordu. İçlerinden bazıları ellerinde kalan yayları gömleklerinin sağır ve dilsiz kollarına sürtüyor, sarhoş beyinlerinde dolaşan kimsenin duymadığı melodilerin eşliğinde başlarını bir o yana bir bu yana sallıyorlardı. Trampetçinin enstrümanları önünden taşınırken, elindeki sopa ve tokmaklarla havayı dövmeye devam etti. Nihayet en çok içenlerin başında gelen bando şefleri de ikişer uşak tarafından bir çalgı aleti gibi çekip götürüldü. Misafirler buna güldü. Çalgı aletlerinden sonra şişeler de kaldırıldı ve elinde hâlâ yarı dolu bir bardağı olanların ellerinden bardakları alındı.

Teğmen Trotta evi terk etti. Giriş kapısına çıkan basamaklarda Albay Festetics, Binbaşı Zoglauer ve Süvari Yüzbaşısı Zschoch oturuyordu. Yağmur durmuştu. Seyrekleşen bulutlardan ve çatının çıkıntılarından zaman zaman birkaç damla yağmur yere düşüyordu. Üç adam için taşların üstüne büyük, beyaz örtüler serilmişti ve sanki kendi kefenlerinin üstünde oturuyormuş gibi görünüyorlardı. Ceketlerinin koyu mavi sırtında büyük, köşeli yağmur lekeleri vardı. Islak bir kâğıt şeridin parçaları Yüzbaşı'nın

ensesine hiç çıkmayacakmış gibi yapışmıştı.

Teğmen üç adamm önünde durdu. Kimse kıpırdamıyordu. Herkes başını önüne eğmişti. Balmumu müzesindeki mumdan yapılmış askeri bir gruba benziyorlardı.

"Sayın Binbaşım," dedi Trotta Zoglauer'e, "yarın istifamın kabulünü rica edeceğim."

Zoglauer ayağa kalktı. Elini uzattı, bir şey söylemek istedi ama ağzından tek bir kelime bile çıkaramadı. Etraf yavaş yavaş aydınlanıyor, hafif bir rüzgâr bulutları dağıtıyordu; içine sabahın küçük bir önsezisinin nüfuz etmeye başladığı kısa gecenin gümüşi parlaklığında çehreler seçilebiliyordu. Binbaşının zayıf yüzünde her şey hareket halindeydi. Kırışıklar iç içe geçiyor, deri seğiriyor, çene bir sarkaç gibi sağa sola gidip geliyor, elmacık kemiklerinin etrafında birkaç minik adale oynuyor, gözkapakları pır pır ediyor ve yanaklar titriyordu. Ağızdan çıkmayan, çıkması mümkün olmayan sözlerin neden olduğu isyan her şeyi harekete geçirmişti. Bir delirme belirtisi yanıp sönüyordu bu çehrede. Zoglauer sonsuzluk kadar uzun gelen saniyeler boyunca Trotta'nın elini sıktı. Festetics ve Zschoch hâlâ hiç kıpırdamadan basamaklarda oturuyordu. Mürver ağacının keskin kokusu geliyor, hafifçe düşen yağmur damlaları ve ıslak ağaçların yumuşak uğultuları duyuluyordu. Fırtınanın susturduğu hayvanların ürkek sesleri de uyanmaya başlamıştı. Evin içindeki müzik sesi kesilmişti. Kapalı ve perdeleri çekilmiş pencerelerden dışarıya yalnızca insanların konuşmaları sızıyordu.

"Belki de haklısınız, siz gençsiniz," dedi Zoglauer sonunda. O anda kafasından geçenlerin en gülünç, en zavallı kısmıydı bu sözler. Gerisini kocaman, karmakarışık bir düşünceler yumağı halinde yuttu.

Gece yarısını çoktan geçmişti. Fakat şehirde insanlar hâlâ evlerinin önünde, ahşap kaldırımların üstünde durmuş konuşuyordu. Teğmen yanlarından geçerken susuyorlardı.

Otele vardığından hava aydınlanmaya başlamıştı. Dolabı açtı. İki üniformayı, sivil elbiseyi, iç çamaşırlarını ve Max Demant'm kılıcını bavulun içine koydu. Zamanı doldurmak için yavaş çalışıyordu. Saate göre her hareketin süresini hesaplıyor, hareketleri uzatıyordu. Raporunu vermeden önce geriye kalacak boş zamandan korkuyordu.

Sabah oldu, Onufrij görev üniformasını ve pırıl pırıl cilalanmış çizmelerini getirdi.

"Onufrij," dedi Teğmen, "ben ordudan ayrılıyorum."

"Emredersiniz, Sayın Teğmenim," dedi Onufrij. Dışarıya çıktı, koridordan geçti, merdivenlerden aşağıya indi, kaldığı küçük odaya girdi, eşyalarım renkli bir örtüye sardı, örtüyü sopasının tutacağına bağladı ve hepsini yatağın üzerine koydu. Burdlaki'ye dönmeye karar verdi, hasat işleri yakında başlayacaktı. İmparatorluk ordusunda artık yapacağı bir şey kalmamıştı. Bu yaptığına "askerden kaçmak" deniliyor ve bunu yapanlar kurşuna diziliyordu. Jandarmalar yalnızca haftada bir kez Burdlaki'ye geliyordu, gizlenmek sorun değildi. Şimdiye değin kimler gizlenmemişti ki! İvan'ın oğlu Panterlejmon, Nikolaj'm oğlu Grigorij, yüzünde çiçek hastalığının izleri bulunan Pawel, kızıl saçlı Nikofor. İçlerinden yalnızca birisi yakalanmış ve cezalandırılmıştı, fakat bu, çok eskidendi. Teğmen Trotta'ya gelince, ordudan ayrılma dilekçesini subay içtimaında dile getirdi. Bunun üzerine hemen izine çıkartıldı. Talim alanında arkadaşlarıyla vedalaştı. Kimse ona ne diyeceğini bilemiyordu. En sonunda nihayet Zoglauer veda formülünü buluncaya kadar, etrafını çevirip öylece durdular. Veda formülü çok sadeydi ve "Bol şanslar" sözcüğünden oluşuyordu. Herkes bunu tekrarladı.

Teğmen Chojnicki'ye uğradı. "Burada her zaman sizin için bir yer var," dedi Chojnicki. "Sizi almaya geleceğim."

Trotta bir an için Frau von Taußig'i düşündü. Chojnicki bunu tahmin ederek, "Kocasının yanında. Kriz bu

sefer uzun süreceğe benziyor. Belki Herr von Taußig artık hep sanatoryumda kalır, haksız değil. Onu kıskanıyorum. Bu arada Frau von Taußig'i ziyaret ettim. Yaşlanmış, sevgili dostum, yaşlanmış."

Ertesi sabah öğleden önce saat onda Teğmen Trotta valiliğe girdi. Babası makammdaydı. Kapı açılır açılmaz görülebiliyordu. Kapının karşısında, pencerenin yanında oturmaktaydı. Yeşil jaluziden sızan güneş ışınları koyu kırmızı halının üstünde dar şeritler oluşturuyordu. Bir sinek vızıldıyor, bir duvar saatinden tik tak sesleri geliyordu. Odanın içi bir zamanlar tatillerde olduğu gibi serin ve gölgeliydi, yaz aylarının sessizliği hüküm sürüyordu. Buna rağmen odanın eşyalarının üzerinde belirsiz, yeni bir parlaklık vardı. Parlaklığın nereden geldiği belli değildi. Bölge Valisi doğruldu. Parlaklık etrafa ondan yayılıyordu. Sakalının gümüşi rengi gün ışığının soluk yeşilini ve halınm kırmızı parlaklığmı örtmekteydi. Herr von Trotta'nın dünyevi hayatının içinde başlayan ve artık öbür dünyaya aitmiş gibi görünen yumuşak bir parlaklıktı bu, sabahların griliğini ve gecelerin yıldızlarını içinde barındıran bir parlaklık. Oysa seneler önce tatillerde Mährisch-Weißkirchen'den eve geldiği zamanlar, babasının sakalı henüz iki parçalı siyah bir buluta benziyordu.

Bölge Valisi yazı masasının başında kaldı. Oğlunun yaklaşmasını bekledi, sapsız gözlüğünü dosyaların üstüne koydu ve kollarını açtı. Yanaktan içtensiz bir şekilde öpüştüler. "Otur," dedi yaşlı adam ve Carl Joseph'in askeri okul öğrencisi olarak pazar günleri saat dokuzdan on ikiye kadar şapkası dizlerinde ve kar beyazı, parlak eldivenleri şapkasının üstünde olmak üzere oturduğu arkalıklı koltuğu işaret etti.

"Baba," diye başladı Carl Joseph. "Ordudan ayrılıyorum."

Bekledi. Oturduğu sürece herhangi bir açıklama ya-

pamayacağını anladı. Ayağa kalktı ve masanın önünde babasının karşısında durup gümüş rengi sakalına baktı.

"Dün değil evvelsi gün başımıza gelen felaketten sonra, bu, bir; bir firara benziyor," dedi babası.

"Tüm ordu firar etti," diye yanıtladı Carl Joseph.

Yerini terk etti. Sol eli arkasında olmak üzere odanın içinde bir ileri bir geri yürümeye başladı, sağ eli açıklamalarına eşlik ediyordu. Seneler önce yaşlı adam da bu şekilde odanın içinde yürümüştü. Bir sinek vızıldıyor, duvar saatinden tik tak sesleri geliyordu. Halının üstüne yansıyan ışık şeritleri belirginleşti; güneş yükseliyordu, tepe noktasına muhtemelen yaklaşmak üzereydi. Carl Joseph açıklamalarına ara verdi ve Bölge Valisi'ne baktı. Yaşh adam iki eli kolalı, yuvarlak, parlak kolluklarla yarı yarıya örtülü bir şekilde oturmaktaydı. Başı göğsüne düşmüştü ve favorileri ceketinin yakasına değiyordu. Oğul babasının çaylak bir budala olduğunu düşündü. Babası beyaz saçlı, sevecen, genç bir budalaydı. Belki de ben onun babasıyım, Solferino Kahramanı benim. Yaşlanan benim, o ise yalnızca yıllandı. Carl Joseph yürümeye devam etti, sonra, "Monarşi öldü, öldü," diye bağırdı ve sustu.

"Muhtemelen," diye mırıldandı Bölge Valisi.

Zili çaldı ve hademeye, "Fräulein Hirschwitz'e bugün yemeğe yirmi dakika geç oturacağımızı haber verin," diye emretti.

"Gel," dedi, ayağa kalktı ve şapkasıyla bastonunu aldı. Şehir parkına gittiler.

"Temiz havanın zararı olmaz," dedi Bölge Valisi. Sarışın kadının ahududulu maden suyu sattığı büfeye uğramadılar. "Yorgunum," dedi Bölge Valisi. "Oturalım." Herr von Trotta bu şehirde göreve başladığından beri ilk defa parkın sıradan bir bankına oturdu. Bastonuyla toprağın üzerine anlamsız çizgi ve figürler çizerken, "İmparator'a gittim. Aslında sana söylemeyecektim. Senin meseleni biz-

zat İmparator'un kendisi yoluna koydu. Bunun hakkmda artık tek kelime bile konuşmayahm," dedi.

Carl Joseph babasının koluna girdi. Seneler önce Viyana'da yaptıkları akşam gezintisi sırasında olduğu gibi, yaşlı adamın sıska kolunu hissediyordu. Kolunu çekmedi. Birlikte ayağa kalkıp kol kola eve gittiler.

Fräulein Hirschwitz pazar gününe özgü ipek gri elbisesiyle yemeğe indi. Başının üstüne topladığı saçının alnına düşen bir buklesi pazar elbisesinin rengini almıştı. Aceleyle bir pazar yemeği ayarlamayı başarmıştı: şehriye çorbası, sığır eti ve kirazlı kek.

Bölge Valisi yemek hakkında tek kelime etmedi. Sıradan bir şinitzel yiyor gibiydi.

XX

Carl Joseph bir hafta sonra babasından ayrıldı. Faytona binmeden önce koridorda kucaklaştılar. Yaşlı Herr von Trotta'nın görüşüne göre şefkat gösterilerinin peronda, tesadüfi şahitlerin önünde yapılmaması gerekiyordu. Koridorun ve fayansların nemli serinliğinde gerçekleşen kucaklaşma her zamanki gibi içtensizdi. Fräulein Hirschwitz balkonda bir erkek gibi serinkanlı bir şekilde bekliyordu. Herr von Trotta el sallamanın gereksiz olduğunu beyhude bir çabayla anlatmaya çalışmıştı. Fräulein Hirschwitz bunu bir görev olarak görüyordu. Yağmur yağmadığı halde, Herr von Trotta şemsiyeyi açtı. Gökyüzünün hafif bulutlu olması onun için yeterli bir nedendi. Şemsiyenin korumasında faytona bindi ve böylece Fräulein Hirschwitz'in kendisini balkondan görmesinin önüne geçmiş oldu. Hiç konuşmadı. Yalnızca oğlu trene bindikten sonra işaretparmağını öne doğru uzattı ve, "Ordudan hastalık nedeniyle ayrılman daha iyi olur," dedi, "Önemli bir neden olmaksı-

zın ordudan ayrılmak doğru değil."

"Nasıl isterseniz, baba," diye cevap verdi Teğmen.

Bölge Valisi tren kalkmadan kısa bir süre önce peronu terk etti. Carl Joseph babasının dimdik bir yürüyüşle ve elindeki kapalı şemsiyenin ucunu bir kılıç gibi yukarıda tutarak uzaklaşmasını seyretti. Yaşlı Herr von Trotta arkasına bakmadı.

Carl Joseph ordudan resmi olarak ayrıldı. Arkadaşları, "Şimdi ne yapacaksın?" diye sordu. "Bir vazifem var," dedi Trotta ve başka bir şey sorulmadı.

Onufrij'i sordu. Alay yazıhanesinde emir eri Kolohin'in firar ettiğini öğrendi.

Teğmen Trotta otele gitti. Ağır ağır üstünü değiştirdi. İlkönce kılıcını –silahı ve namusunun sembolü– çözdü. Bu andan korkmuştu. Hüzünlenmemesine şaşırdı. Masanın üstünde bir şişe doksanlık duruyordu, içmesi bile gerekmedi. Chojnicki onu almaya geldi, aşağıda kırbaç şakladı, sonra odaya girdi. Oturdu ve seyretmeye başladı. Öğleden sonrası olmuştu, kuleden saat üç çanı duyuldu. Yazın tüm tok sesleri açık pencereden içeriye doluyor, yaz mevsimi Teğmen Trotta'ya sesleniyordu. Üzerinde açık gri bir elbise ve sarı çizmeleriyle Chojnicki, elinde tuttuğu sarı kırbacıyla yazın bir elçisiydi. Teğmen gömleğinin kolunu kılıcın kını üzerinde gezdirdi, kılıcı çekti, üzerine hohladı ve mendiliyle çeliği sildikten sonra bir kılıfın içine yerleştirdi. Bir cesedi definden önce yıkıyor gibiydi. Kılıfı bavula koymadan önce elinde bir kez daha tarttı. Sonra Max Demant'ın kılıcını da diğerinin yanına koydu. Daha önce kabzanın altına kazılı yazıyı okudu. Demant "Ordudan ayrıl!" demişti. İşte şimdi ayrılıyordu ordudan.

Kurbağalar vıraklıyor, cırcırböcekleri cırlıyor, pencerenin altında Chojnicki'nin atları kişneyip hafif arabayı sarsıyor ve dingillerin inlemesine neden oluyorlardı. Teğmen önü açık ceketi ve gömleğinin yeşil yaka kıvrımlarının

arasındaki siyah kauçuk boyun bağıyla öylece duruyordu. Arkasına döndü ve, "Bir kariyerin sonu," dedi.

"Kariyer sona erdi," dedi Chojnicki. "Kariyer yolun sonuna geldi."

Trotta şimdi ceketi çıkardı, İmparator'un ceketini. Askeri okulda öğrenmiş olduğu gibi, gömleğini masanın üstüne yatırıp gerdi. İlkönce kolalı yakayı, sonra da kolları katladı. Gömleğin alt kısmını üste doğru yatırıp küçük bir paket elde etti, Moire desenli astar parlıyordu. Gömleğin üstüne iki kere katlanan pantolon geldi. Trotta sonra gri sivil elbiseyi giyindi, kariyerinin son anısı olarak kemerini üstünde bıraktı (pantolon askısı kullanmayı hiçbir zaman becerememişti). "Büyükbabam da askeri kimliğini günün birinde herhalde bu şekilde paketlemiş olmalı," dedi.

"Muhtemelen," diyerek tasdik etti Chojnicki.

Bavul hâlâ açık duruyor ve Trotta'nın askeri kimliğini kurallara uygun katlanmış bir ceset gibi içinde barındırıyordu. Teğmen'in içi aniden acıyla doldu ve gözyaşları boğazına yükseldi. Yüzünü Chojnicki'ye döndü ve bir şeyler söylemek istedi. Yedi yaşında yatılı, on yaşında askeri öğrenci olmuş, bütün hayatını asker olarak geçirmişti. Asker Trotta'nın defnedilmesi ve arkasından ağlanılması gerekiyordu. Gözyaşları olmaksızın bir ceset mezara koyulamazdı. İyi ki Chojnicki buradaydı.

"İçelim," dedi Chojnicki. "Hüzünlendiniz."

İçtiler. Sonra Chojnicki ayağa kalktı ve Teğmen'in bavulunu kapattı.

Bavulu arabaya Brodnitzer taşıdı. "Siz iyi bir kiracıydınız, Sayın Baron," dedi Brodnitzer. Elinde şapkasıyla arabanın yanında duruyordu. Arabanın dizginleri Chojnicki'nin elindeydi. Trotta içinde birdenbire Brodnitzer için bir şefkat hissetti ve ona hoşça kalın demek istedi. Ama Chojnicki dilini şaklattı, atlar başlarını ve kuyruklarını aynı anda kaldırarak öne fırladı ve küçük arabanın hafif,

yüksek tekerlekleri sokağın yumuşak bir yatağa benzeyen kumunun üzerinde gıcırdayarak yuvarlanmaya başladı.

Kurbağaların gürültüsünün yankılandığı bataklıklar arasmdan geçip gittiler.

"Burada oturacaksınız," dedi Chojnicki.

Ormanın kenarında, aynı valiliğin pencerelerindeki gibi yeşil jaluzili küçük bir evdi burası. Jan Stepaniuk admda bir korucu oturuyordu evde; oksitlenmiş gümüş renginde, çenesinin altına kadar sarkan, uzun bıyıklı yaşlı bir adam. Orduda on iki yıl görev yapmıştı Stepaniuk. Askeri ana diline geri dönmüştü ve Trotta'ya, "Sayın Teğmenim" diye hitap ediyordu. Üzerinde kaba dokulu ve mavi-kırmızı işlemeli dar bir yakası olan keten bir gömlek vardı. Rüzgâr gömleğin geniş kollarını şişiriyor ve kanat görüntüsü veriyordu.

Teğmen Trotta buraya yerleşti.

Arkadaşlarından kimseyle görüşmemeye kararlıydı.

Ahşap odasındaki mumun titrek ışığında babasına sarı, lifli dosya kâğıtlarına mektuplar yazıyordu; hitabın üstten dört parmaklık mesafeye yerleştirildiği ve metnin sol kenardan iki parmak mesafede başladığı mektuplar. Mektupların her biri diğerine resmi notlar gibi benzemekteydi.

Çok işi yoktu. Ücretli işçilerin isimlerini, ücretlerini, Chojnicki'de kalan misafirlerin ihtiyaçlarını büyük, siyah-yeşil ciltli defterlere geçiriyor; rakamları iyi niyetle ama hatalı bir şekilde topluyor; kümes hayvanları, domuzlar, satılan veya elde tutulan meyveler, şerbetçiotunun yetiştiği küçük tarla ve her yıl bir komisyoncuya kiralanan tuğla fırını hakkında rapor veriyordu.

Bu toprakların lisanını biliyordu artık. Köylülerin ne dediğini bir dereceye kadar anlıyordu. Kış için şimdiden odun satın almaya başlayan kızıl saçlı Yahudilerle pazarlık ediyor; kayın, ladin, çam, meşe, ıhlamur ve çınarların

değerleri arasındaki farkları öğreniyordu. Pintilik yapıyor, perşembe günleri eyer, hamut, boyunduruk, tırpan, bileme taşı, orak, tırmık ve tohum satın almak üzere şehre indiğinde gümüş madeni paraları aynı hakikatlerin şövalyesi ve Solferino Kahramanı büyükbabası gibi dikkatle sayarak ödüyordu. Yanından bir subay geçerse başını önüne eğiyordu. Gereksiz bir tedbirdi bu. Bıyığı uzamış ve kalınlaşmış, yanaklarını fırça gibi sert, siyah bir sakal kaplamıştı, tanınması çok zordu. Herkes hasat için hazırlık yapıyor, köylüler kulübelerinin önünde tırpanları yuvarlak, kiremit kırmızısı taşlara sürterek biliyordu. Çeliklerin her köşede bilenmesi cırcırböceklerinin şarkılarını bastırıyordu. Teğmen geceleri bazen Chojnicki'nin "yeni şato"sundan gelen müzik seslerini ve gürültüleri duyuyor, bunları horozların gece ötüşleri ve köpeklerin dolunaydaki ulumaları gibi uykusuna dahil ediyordu. Nihayet yalnız, huzurlu ve hoşnuttu. Sanki hiçbir zaman başka bir hayat yaşamamış gibi hissediyordu. Uyku tutmadığı zaman kalkıyor, değneğini alıyor, gecenin çoksesli korosunun içinde tarlalar boyunca yürüyor, sabahı bekliyor, kızıl güneşi selamlıyor, çiyi ve rüzgârın yeni günü haber veren yumuşak melodisini içine çekiyor, geceyi uyuyarak geçirmişçesine zinde hissediyordu.

Her öğleden sonrası komşu köylerden geçiyor, köylülerin, "İsa Efendimizin ruhu şad olsun," şeklindeki selamlarını, "Ebediyete kadar, âmin," şeklinde yanıtlıyordu. Aynı onlar gibi dizlerini kırarak yürüyordu. Sipolje köylüleri de böyle yürümüşlerdi.

Bir gün Burdlaki köyünden geçmekteydi. Küçük kilise kulesi bir parmak gibi gökyüzünü gösteriyordu. Sakin bir öğleden sonrasıydı. Horozlar uykulu bir sesle ötüyor, sinekler köyün yolu boyunca vızıldayarak uçuşuyordu. Aniden sakallı, esmer bir köylü kulübesinden çıktı, yolun ortasında durdu ve, "İsa Efendimizin ruhu şad olsun,"

diye selam verdi.

"Ebediyete kadar, âmin," dedi Trotta ve yoluna devam etmeye yeltendi.

"Teğmenim, benim, Onufrij," dedi sakallı köylü. Sakalı yüzünü simsiyah ve tam açılmış bir yelpaze gibi kaplıyordu. "Neden firar ettin?" diye sordu Trotta. "Yalnızca eve gittim," dedi Onufrij. Bu kadar aptalca sorular sormanın bir anlamı yoktu. Onufrij'i gayet iyi anlıyordu. Onufrij, Teğmen'e, aynı Teğmen'in İmparator'a hizmet ettiği gibi hizmet etmişti. Artık bir vatan yoktu. Çözülüyor, parçalarına ayrılıyordu. "Korkmuyor musun?" diye sordu Trotta. Onufrij korkmuyordu. Kız kardeşinde kalıyordu. Jandarmalar her hafta etraflarına hiç bakmaksızın köyden geçiyorlardı. Aynı Onufrij gibi Ukraynalı köylülerdi hepsi. Polise yazılı olarak ihbarda bulunulmadığı sürece, korkmasına gerek yoktu. Burdlaki'de kimse ihbarda bulunmazdı.

"Hoşça kal, Onufrij," dedi Trotta. Ansızın geniş tarlalara açılan dönemeçli yoldan yokuş yukarı yürüdü. Onufrij dönemece kadar Teğmen'in peşinden geldi. Çivili asker çizmelerinin taşlı yolda çıkardığı sesi duyuyordu. Onufrij kışladan çıkarken, devlet malı çizmeleri beraberinde götürmüştü. Trotta, Yahudi Abramtschik'in köy meyhanesine gitti. Burada kalıp sabun, şnaps, sigara, kalitesiz tütün ve posta pulu bulunurdu. Yahudi'nin ateş kırmızısı bir sakalı vardı. Meyhanesinin kemerli kapısının önünde oturur ve iki kilometre öteden sakalının parlaklığını görenler olurdu. Max Demant'ın da yaşlanınca büyükbabası gibi beyaz sakallı bir Yahudi olacağını düşündü Teğmen.

Trotta bir şnaps içti, tütün ve posta pulu satın aldı ve çıktı. Yol Burdlaki'nin ardından Oleksk üzerinden Sosnow'a, sonra da Bytók, Leschnitz ve Dombrowa'ya devam ediyordu. Bu yolu her gün yürüyordu Trotta. Yol boyunca iki kere demiryolunun üzerinden geçiyordu, iki sarı-siyah soluk tren bariyeri ve bekçi kulübelerinde hiç

durmadan çalan sinyaller. Bunlar Baron Trotta'nm artık umursamadığı büyük dünyanın neşeli sesleriydi. Ama yoktu artık böyle bir dünya. Sanki hiç kılıç kuşanmamış ve elinde bir değnekle hep tarlalar boyunca ve köy yollarında yürümüşçesine ordudaki yıllarını da silip atmıştı kafasından. Büyükbabası Solferino Kahramanı, Laxenburg köşkünün malulen emekli park bekçisi büyükbabasının babası ve belki de isimsiz ataları Sipolje köylüleri gibi yaşıyordu artık ve hep aynı yoldan Oleksk, Sosnow, Bytók, Leschnitz ve Dombrowa'ya yürüyordu. Bu köylerin hepsi Chojnicki'nin köşkünün çevresindeydi ve ona aitti. Dombrowa'dan Chojnicki'ye söğüt ağaçlarının içinden bir patika gidiyordu. Vakit henüz erkendi. Hızlı yürürse saat altıdan önce orada olur ve eski arkadaşlarından biriyle karşılaşmazdı. Trotta adımlarını hızlandırdı. Şimdi pencerelerin altındaydı. Islık çaldı. Chojnicki pencerede göründü, başını salladı ve dışarıya çıktı.

"Nihayet vakit geldi," dedi Chojnicki. "Savaş başladı. Çoktandır bekliyorduk. Fakat yine de bizi gafil avlayacak. Bir Trotta'nın uzun süre özgürlüğünü yaşaması galiba mümkün olmayacak. Üniformam hazır. Bir veya iki hafta içinde orduya katılırız."

Doğa Trotta'ya hiçbir zaman o saatte olduğu gibi huzurlu görünmemişti. Batıda gözle görülür bir hızla batan güneşe çıplak gözle bakılabiliyordu. Güneşi karşılamak üzere sert bir rüzgâr çıktı, gökyüzündeki küçük beyaz bulutları dağıttı, buğday ve çavdar başaklarını dalgalandırdı ve gelinciklerin kırmızı çehrelerini okşadı. Yeşil çayırların üstünde mavi bir gölge süzülüyor, orman doğuda siyahımsı bir mora gömülüyordu. Stepaniuk'un, Trotta'nın oturduğu küçük beyaz evi ormanın kenarında parlıyor, pencerelerinde güneşin eriyen ışınları yanıyordu. Cırcırböcekleri daha yüksek bir sesle cırlamaya başladı. Sonra rüzgâr cırcırböceklerinin sesini uzaklara taşıdı ve bir anlığına

sessizlik hâkim oldu; toprağın nefes alıp vermesi duyulabiliyordu. Birdenbire yukarıda, gökyüzünün altında zayıf, kısık bir çığlık atıldı. Chojnicki elini kaldırdı. "Bunun ne olduğunu biliyor musunuz? Yabankazları. Bizi erken terk ediyorlar. Daha henüz yazın ortası. Kurşun seslerini duyuyorlar şimdiden. Ne yapmaları gerektiğinin farkındalar."

Bugün perşembeydi, "küçük akşamlar"ın günü. Chojnicki geri döndü. Trotta ağır adımlarla evinin parlayan pencerelerine yöneldi.

Bu gece uyuyamadı. Gece yarısı yabankazlarının kısık çığlığını duydu. Giyindi ve kapınm önüne çıktı. Stepaniuk gömleği üzerinde eşiğin önüne uzanmıştı, piposu kıpkırmızı yanıyordu. Yere uzanmış hiç kıpırdamadan yatarken, "Bugün uyumak imkânsız," dedi.

"Kazlar," dedi Trotta.

"Aynen öyle, kazlar," diye onayladı Stepaniuk. "Hayatım boyunca onları hiç bu kadar erken duymadım. Dinleyin, dinleyin."

Trotta gökyüzüne baktı. Yıldızlar her zamanki gibi göz kırpıyordu. Gökyüzünde başka bir şey görülmüyor, fakat buna rağmen yıldızların altından durmak bilmeyen kısık çığlıklar yükseliyordu. "Alıştırma yapıyorlar," dedi. "Bir süreden beri buradayım. Bazen onları görebiliyorum. Yalnızca gri bir gölge. Bakın." Stepaniuk, piponun için için yanan kafasını gökyüzüne uzattı. O anda yabankazlarının küçük, beyaz gölgesi kobalt mavisinin önünde meydana çıktı. Yıldızların altında minnacık, aydınlık bir tül gibi süzülüyorlardı. "Hepsi bu değil," dedi Stepaniuk. "Bu sabah yüzlerce kuzgun gördüm, hiç görmediğim kadar çok. Yabancı kuzgunlar, başka yörelerden geliyorlar. Sanırım Rusya'dan. Bizde kuzgunların, kuşlar arasındaki kâhinler olduğu söylenir."

Kuzeydoğu ufkunda geniş, gümüşi bir çizgi vardı. Giderek daha açık bir renk alıyordu. Bir esinti başladı

ve Chojnicki'nin köşkünden birkaç karmaşık ses getirdi. Trotta Stepaniuk'un yanına yere uzandı, uykulu gözlerle yıldızlara baktı, kazların çığlıklarına kulak kabarttı ve uyudu.

Güneş doğarken uyandı. Yalnızca yarım saat uyumuş gibiydi, fakat en az dört saat geçmiş olması gerekiyordu. Her sabah alışık olduğu kuş cıvıltılarının yerine bugün yüzlerce kuzgunun karanlık gaklaması yükselmekteydi. Trotta'nın yanı başmda Stepaniuk doğruldu. Pipoyu ağzından çıkardı (uyurken pipo soğumuştu) ve sapıyla çevredeki ağaçları gösterdi. Büyük, siyah kuşlar gökten düşen korkunç meyveler gibi dallarda kaskatı oturuyordu. Siyah kuşlar hiç kıpırdamaksızın yalnızca gaklıyordu. Stepaniuk kuşlara taş attı. Fakat kargalar yalnızca kanatlarını birkaç kez çırpmakla yetindi. Dallara kök salmış meyvelere benziyorlardı. "Ateş edeceğim," dedi Stepaniuk. Eve girip tüfeği aldı ve ateş etti. Kuşlardan birkaç tanesi yere düştü, diğerleri patlamayı duymamış gibi görünüyordu. Dallarda oturmaya devam ettiler. Stepaniuk kara cesetleri topladı, yaklaşık bir düzinesini vurmuştu kuşların; ganimeti iki eliyle eve taşıdı, çimenlere kan damlıyordu. "Tuhaf kuzgunlar," dedi, "hiç kımıldamıyorlar. Kuşların arasındaki kâhinler bunlar."

Cuma günüydü. Carl Joseph öğleden sonra her zaman yaptığı gibi köyleri dolaştı. Cırcırböcekleri cırlamıyor, kurbağalar vıraklamıyor, yalnızca kuzgunlar bağırıyordu. Her yerde oturuyorlardı, ıhlamur, meşe, kayın ve söğütlerde. Belki de her sene hasattan önce geliyorlar, diye düşündü Trotta. Köylülerin tırpanlarını nasıl biledıklerini duyup toplanıyorlar. Burdlaki köyünden geçti, için için Onufrij'in geleceğini umuyordu. Onufrij gelmedi. Köylüler kulübelerinin önünde durmuş çeliği kırmızı taşlara tutarak biliyorlardı. Bazen bakışlarını kaldırıyorlardı; kuzgunların gaklaması onları rahatsız ediyor, siyah kuşlara

ağız dolusu küfür sallıyorlardı.

Trotta, Abramtschik'in meyhanesinin önünden geçti, kızıl saçlı Yahudi kapının önünde oturuyor, sakalı parlıyordu. Abramtschik ayağa kalktı. Kafasındaki siyah, ipek takkeyi kaldırıp indirdi, eliyle yukarıyı gösterdi ve, "Kuzgunlar geldi. Bütün gün bağırıyorlar. Akıllı kuşlar. Dikkat etmek lazım," dedi.

"Evet, belki de haklısınız," dedi Trotta ve alışıldık yoluna devam ederek söğütlü patikadan Chojnicki'ye gitti. Pencerelerin altında durdu ve ıslık çaldı. Kimse gelmedi.

Chojnicki mutlaka şehirde olmalıydı. Trotta kimseyle karşılaşmamak için bataklıkların arasından şehre doğru yola koyuldu. Bu yolu yalnızca köylüler kullanıyordu. Yolda birkaç köylüyle karşılaştı. Patika o kadar dardı ki, iki kişi birbirinin yanından yürüyerek geçemiyordu. Birisi mutlaka durup diğerinin geçmesine izin vermek zorundaydı. Karşıdan gelenlerin hepsi bugün daha büyük bir acele içerisindeymiş gibi görünüyordu. Selamları üstünkörü ve adımları daha hızlıydı. Kafasında önemli düşünceler dolaşan insanlar gibi başlarını önlerine eğmişlerdi. Birdenbire, arkasında şehrin başladığı gümrük bariyeri görününce, patikadaki yayaların sayısı arttı ve yirmi kişiden fazla insandan oluşan bir grup tek sıra halinde karşıdan gelmeye başladı. Trotta durdu. Bunların köylerine dönen fırça kılı işçileri olması gerekiyordu. Belki aralarında Trotta'nm ateş ettiği insanlar da vardı. Geçmelerine izin vermek için durdu. İşçiler arka arkaya sessizce ve omuzlarına attıkları değneklerinin ucunda bir bohça olmak üzere yürüyordu. Sanki aceleyle koşturan insanlar karanlığı güçlendiriyormuşçasına, akşam daha çabuk çöküyor gibiydi. Gökyüzü hafif bulutluydu; küçük, kırmızı güneş batıyor, bataklıkların üstünde yükselen gri sis gökyüzündeki bulutlara, yani dünyevi kardeşlerine kavuşmaya çabalıyordu. Birdenbire şehrin bütün çanları çalmaya başladı. Yayalar bir anlığına

duraksayıp kulak kabarttı ve sonra yollarına devam etti. Trotta en arkadakilerden birini durdurdu ve çanların neden çaldığını sordu. Adam başmı kaldırmadan, "Savaş yüzünden," diye cevap verdi.

"Savaş yüzünden," diye tekrarladı Trotta. Elbette, savaş çıkmıştı. Bunu bu sabahtan, dün akşamdan, dünden öncesinden, haftalardan, ordudan ayrıldıktan ve Dragonların uğursuz eğlencesinden beri biliyor gibiydi. Yedi yaşından beri hazırlandığı savaştı bu. Onun savaşıydı, torunun savaşı. Solferino Kahramanı'nın günleri geri dönüyordu. Çanlar hiç durmaksızın çalıyordu. Gümrük bariyerine vardı. Tahta bacaklı bekçi, etrafı insanlarla çevrili olarak küçük kulübesinin önünde duruyordu, kulübenin kapısında siyah-sarı parlak bir duvar ilanı asılıydı. Sarı zemin üzerinde yer alan ilk sözcükler uzaktan da okunabiliyordu. Sözcükler bir araya toplanmış insanların üstünde ağır bir kalas gibi yükselmekteydi: "Halklarıma."

Kısa ve keskin kokulu koyun postlarına sarınmış köylüler, siyah-yeşil dalgalanan kaftanlarına bürünmüş Yahudiler, Alman kolonilerinden gelen yeşil kaba çuhalar içindeki Suebyalı çiftçiler, Polonya yurttaşları, tüccarlar, zanaatkârlar ve memurlar gümrük bekçisinin küçük kulübesini sarmıştı. Kulübenin dört bir duvarında, her biri ülkenin farklı bir lisanında olmak üzere İmparator'un "Halklarıma" hitabıyla başlayan duyurular asılıydı. Okuma bilenler duyuruyu yüksek sesle okuyor, sesleri çanların gümbürdeyen gürültüsüne karışıyordu. Bazıları bir duvardan diğerine geçip metni her lisanda okuyordu. Çanlardan biri susunca, hemen diğeri çalmaya başlıyor, şehirden gelen insanlar istasyona giden geniş sokağa akın ediyorlardı. Trotta şehre, karşıdan gelen insanlara doğru yürüdü. Akşam olmuştu; cuma akşamı olduğu için Yahudilerin küçük evlerinde mumlar yanıyor ve kaldırımları aydınlatıyordu. Her ev küçük bir mezar gibiydi. Ölümün

bizzat kendisi yakmıştı mumları. Dua edilen evlerden Yahudilerin şarkıları başka bayramlara göre daha yüksek bir sesle çıkıyordu. Olağandışı, kanlı bir cumayı selamlıyorlardı. Telaşlı, karanlık gruplar halinde evlerden çıkıyor, kavşaklarda toplanıyor ve aralarında asker olup hemen yarın birliklerine katılacaklar için ağlaşıyorlardı. El sıkışıyor, birbirlerinin yanaklarını öpüyorlardı; kucaklaştıklarında sakalları birbirine karışıyor ve bu özel vedalaşmanın sonunda sakallarını elleriyle birbirinden ayırmak zorunda kalıyorlardı. Başlarının üstünde çanlar çalıyor, Yahudilerin şarkı ve sesleri arasına trompetlerin kışlalardan gelen keskin gürültüsü karışıyordu. Yat borusu çalınmaktaydı, son yat borusu. Hiçbir yıldız görünmüyordu. Basık ve bulanık gökyüzü şehrin üstünde asılı duruyordu.

Trotta geri döndü. Bir araba aradı ama ortalıkta hiçbir araba yoktu. Hızlı, büyük adımlarla Chojnicki'ye gitti. Kapı açıktı ve tüm odalar "şölen"lerde olduğu gibi aydınlıktı. Chojnicki üniformalı, miğferli ve belinde fişeklikler olmak üzere antrede göründü. Atların arabaya koşulmasını emretti. Kışlası üç mil uzaklıktaydı ve gece orada olmak istiyordu. "Bekle bir dakika," dedi. Trotta'ya ilk defa sen diye hitap ediyordu, belki dikkatsizlikten, belki de üniformalı olduğu için. "İlkönce sana uğrayalım, sonra da seni şehirde bırakırım."

Arabayla Stepaniuk'un küçük evine gittiler. Chojnicki oturuyor ve Trotta'nın üstündeki sivilleri çıkarıp üniformasını giyinmesini seyrediyor. Üniformanın teker teker her bir parçasını. Daha birkaç hafta önce –ama bu arada çok zaman geçmiş gibi– Brodnitzer'in otelinde Trotta'nm üniformasını nasıl çıkardığını seyretmişti. Trotta üniformasına, bir anlamda evine geri dönüyor. Kılıcını bavulun içinden çıkartıyor. Omuz kuşağını bağlıyor, büyük siyah-sarı püsküller kılıcın parlayan metalini şefkatle okşuyor. Sonra Trotta bavulu kapatıyor.

Vedalaşmak için çok az zamanları var. Avcıların kışlasının önünde duruyorlar. "Elveda," diyor Trotta. Uzun uzun el sıkışıyorlar; arabacının geniş, kıpırtısız sırtının arkasında neredeyse zamanın ilerlemesi duyuluyor. El sıkışmak yetersizmiş gibi geliyor. Daha fazlasının gerekli olduğunu hissediyorlar. "Bizde öpüşülür," diyor Chojnicki. Kucaklaşıyor ve çabucak öpüşüyorlar. Trotta arabadan iniyor. Kışlanın önündeki nöbetçi selama duruyor. Atlar ileriye atılıyor. Trotta'nın arkasından kışlanın kapısı kapanıyor. Trotta bir an daha bekliyor ve Chojnicki'nin arabasının gittiğini duyuyor.

XXI

Daha o gece Avcı Taburu kuzeydoğuya, Woloczyska sınırına doğru yola koyuldu. İlkönce yavaş, sonra giderek hızlanan bir yağmur başladı ve köy yolunun beyaz tozunu gri çamura dönüştürdü. Askerlerin çizmelerinin etrafa sıçrattığı pislik, nizama uygun bir şekilde ölüme giden subayların üniformalarını kirletiyordu. Uzun kılıçlar subayları rahatsız ediyor ve binlerce küçük çamur topağının ıslatıp kirlettiği uzun tüylü, cafcaflı püsküller siyah-altuni omuz kemerlerinden kalçalara kadar sarkıyordu. Tabur gün doğarken hedefine vardı, iki yabancı piyade alayıyla birleşti ve bir ateş hattı şeklinde yayıldı. Bu vaziyette iki gün beklediler, etrafta savaştan eser yoktu. Bazen sağ taraflarından, uzaklardan ateş sesleri duyuyorlardı. Bunlar atlı birlikler arasında meydana gelen küçük sınır çatışmalarıydı. Zaman zaman yaralı gümrük memurları, bazen de ölü bir sınır jandarması görülüyor, ilkyardımcılar bekleyen askerlerin yanından yarahları ve cesetleri taşıyarak götürüyorlardı. Savaş bir türlü başlamak istemiyor, aynı fırtınaların kopmadan önce günler boyunca tereddüt ettiği gibi tereddüt ediyordu.

Üçüncü gün geri çekilme emri geldi ve tabur yola çıkmak üzere hizaya girdi. Subay ve takımlar hayal kırıkhğı içerisindeydi. İki mil doğuda bir Dragon Alayı'nm imha edildiği söylentisi yayıldı. Kazakların ülkeye girdiği konuşuluyordu. Suskun ve bezgin bir şekilde batıya doğru yürüyüşe geçildi. Kısa bir süre sonra geri çekilme harekâtının plansız bir şekilde gerçekleştiği anlaşıldı, çünkü yol kavşaklarında, köylerde ve küçük şehirlerde farklı askeri sınıflardan oluşan bir karmaşa görülüyordu. Komuta Merkezi'nden sayısız farklı emir geliyordu. Bunların çoğu köy ve şehirlerin boşaltılması ve Rus yanlısı Ukraynalıların, din adamlarının ve casusların tabi tutulacağı muameleyle ilgiliydi. Aceleci askeri mahkemeler köylerde aceleci kararlara imza attı. Gizli muhbirler her yerde köylüler, papazlar, öğretmenler, fotoğrafçılar ve memurlar hakkında denetlenmesi mümkün olmayan raporlar veriyordu. Vakit yoktu. Hem bir an önce geri çekilmek ama hem de hainleri derhal cezalandırmak gerekiyordu. Bir yandan sıhhiye arabaları, ikmal konvoyları, topçu birlikleri, Dragonlar, Ulanlar ve piyadeler hiç durmayan yağmurun altında, çamurlu yollarda çaresizlik içerisinde ve aniden oluşan karmaşalarda üst üste yığılırken, kuryeler bir o yana bir bu yana dörtnala yol kat ederken ve küçük şehirlerin sakinleri beyaz terörle kuşatılmış ve ellerinde beyaz ve kırmızı döşekler, gri çuvallar, kahverengi mobilyalar ve mavi gaz lambaları olmak üzere uçsuz bucaksız kollar halinde batıya kaçarken, diğer yandan şehir ve köylerin kilise meydanlarında büyük bir aceleyle alınmış kararlar kurşunlarla infaz ediliyor, karanlık trampet sesleri tekdüze kararlara refakat halinde kulaklarda uğulduyor, öldürülenlerin karıları merhamet dileyen çığlıklar atarak subayların çamurlu çizmelerinin önünde sürünüyor ve kıpkırmızı alevler kulübe, samanlık, ahır ve odunluklardan göklere yükseliyordu. Avusturya ordusunun savaşı askeri mahkemelerle başladı. Gerçek ve

sözde hainler, hayattakilere gözdağı vermek amacıyla kilise meydanlarındaki ağaçlarda günlerce asılı bırakılıyordu. Fakat hayatta kalanlar zaten çoktan kaçmıştı. Ağaçlarda asılı bırakılan cesetlerin etrafında her yer yanıyordu, çok kısa bir süre içerisinde ağaç yaprakları da çıtırdamaya başladı; alevler, kanlı sonbaharı haber veren ve aralıksız çiseleyen yağmurdan daha güçlüydü. Asırlık ağaçların yaşlı kabukları yavaşça kömürleşmeye yüz tuttu, için için yanan minnacık kıvılcımlar ağaçların oyuklarından kızgın solucanlar gibi yukarıya tırmandı, yaprakları kavradı ve kıvrım kıvrım yapraklar ilkönce kızıl, sonra siyah, en sonunda da gri bir renge büründü; ipler koptu, cesetler yere düştü, yüzler kömürleşmişti, bedenler ise henüz bozulmamıştı.

Bir gün Krutyny köyünde mola verdiler. Öğleden sonra gelmişlerdi, yollarına ertesi sabah gün doğmadan batıya doğru devam edeceklerdi. O gün yağmur durmuştu ve bir eylül sonu güneşinin şefkatli, gümüşi ışığı, üzerinde ekmek haline gelmesi artık mümkün olmayan buğdayın hâlâ durduğu geniş tarlalara vuruyordu. Pastırma yazı ağır ağır yeri göğü doldurmaktaydı. Bu günün geçici huzurunun hayal kırıklığına uğrattığı ve bir leş bulma umutlarını yok ettiği kuzgun ve kargalar bile sessizdi. Kimse sekiz günden beri üstündekileri çıkarmamıştı. Çizmeler iyice su emmişti; ayaklar şişmiş, dizler tutulmuştu; baldırlar ağrıyor ve sırtlar artık bükülmüyordu. Kulübelerde geceleniyor, herkes bavuldan kuru giysiler çıkarmaya ve az sayıdaki kuyulardan birinde yıkanmaya çalışıyordu. Gece berrak ve sakindi, yalnızca çiftliklerde unutulan ve terk edilen köpekler açlık ve korkudan uluyordu, Teğmen'i uyku tutmadı. Yerleştirildiği kulübeden çıktı. Dümdüz uzanan köy yolundan, Ortodoks çift haçı yıldızlara bakan kilise kulesine doğru yürümeye başladı. Padavra çatılı kilise, gecenin zayıf ışığında dans eder gibi görünen eğri büğrü ahşap haçlarla çevrili küçük mezarlığın ortasındaydı. Mezarlığın

büyük, gri, ardına kadar açık kapısının önünde üç ceset asılıydı; ortada sakallı bir papaz ve papazın iki yanında üzerlerine kum sarısı ceketler, kıpırtısız ayaklarına kaba örgülü keten ayakkabılar giymiş iki genç köylü. Ortada asılı olan papazın elbisesi ayakkabılarına kadar uzanıyordu. Gece rüzgârı bazen papazın ayaklarının sallanmasına neden oluyor ve ayaklar sağır-dilsiz bir çanın tokmakları gibi kisvenin kenarına değince hiçbir ses çıkmasa bile bir çan çalması hissini uyandırıyordu.

Teğmen Trotta asılı adamlara yaklaştı ve şişkin yüzlerine baktı. Yüzler ona askerlerini anımsatıyordu. Bunlar, her gün talime çıktığı halktan insanların yüzleriydi. Papazın siyah ve bir yelpazeye benzeyen yayık sakalı Teğmen'e Onufrij'in sakalını anımsattı. Son gördüğünde Onufrij böyle görünüyordu. Kim bilir, belki de Onufrij bu asılı papazın kardeşiydi. Teğmen Trotta etrafına baktı. Kulak kabarttı. Hiçbir insan sesi duyulmuyordu. Kilisenin çan kulesinde yarasalar uğulduyor, terk edilmiş çiftliklerde terk edilmiş köpekler uluyordu. Teğmen kılıcını çekti ve üç asılı adamın ipini birbiri ardına kesti. Sonra cesetleri teker teker omzunda kilise avlusuna taşıdı. Orada mezarların arasındaki yolları, üç ceset için yer açıncaya kadar kılıcıyla gevşetti. Sonra cesetleri oraya koydu, kılıcını ve kılıcın kınını yardıma alarak üstlerini toprakla örttü ve ayaklarıyla toprağı çiğneyip sertleştirdi. Sonra istavroz çıkardı. Mährisch-Weißkirchen Askeri Okulu'ndaki son ayinden beri istavroz çıkarmamıştı. Bir dua okumak istedi, fakat dudaklarını kıpırdatmasına rağmen ağzından tek bir kelime bile çıkmadı. Yarasalar uğulduyor, köpekler uluyordu.

Ertesi sabah güneş doğmadan yollarına devam ettiler. Sonbahar sabahının gri sisi çevreyi perdeliyordu. Fakat biraz sonra sislerin arasmdan güneş doğdu ve yaz ortası gibi yakmaya başladı. Susadılar. Bomboş, kumlu bir bölgeden geçiyorlardı. Bazen suyun şırıldamasını duyuyor gibi olu-

yorlardı. Bazı askerler su şırıldamasının geldiğini sandıkları yöne doğru koşuyor, fakat hemen geri dönüyorlardı. Hiçbir dere, gölet veya kuyu yoktu. Birkaç köyün içinden geçtiler, fakat kuyular kurşuna dizilmiş insanların cesetleriyle tıkalıydı. Cesetler bazen kuyuların ahşap kenarlıklarından aşağıya sarkıyordu. Bu durumda askerler kuyunun dibine bakmıyor, geri dönüyordu.

Susuzluk arttı. Öğlen oldu. Kurşun sesleri duyup yere yattılar. Düşman onları muhtemelen geride bırakmıştı. Sürünerek ilerlediler. Yolun biraz ileride genişlediğini görebiliyorlardı. Terk edilmiş bir demiryolu istasyonu çıktı önlerine. Raylar burada başlıyordu. Tabur koşar adım istasyona ulaştı, burada güvendeydiler; her iki tarafta da birkaç kilometre boyunca uzanan demiryolu bendi önlerini kapatıyordu. Düşman –belki atlı bir Kozak Birliği– aynı hizada bendin öbür yanında olabilirdi. Sessizce ve öne eğilmiş vaziyette demiryolu bendlerinin arasından ilerlediler. Aniden birisi, "Su," diye bağırdı. Daha bir an bile geçmeden herkes bendin tepesinde, bir bekçi kulübesinin hemen yanındaki kuyuyu görmüştü. Binbaşı Zoglauer, "Herkes olduğu yerde kalsın," diye bağırdı. "Herkes olduğu yerde kalsın," diye tekrarladı subaylar. Susamış adamları tutmak mümkün değildi. İlkin teker teker, sonra gruplar halinde yamaçtan yukarıya koştular; silahlar ateşlendi ve adamlar düştü. Düşman atlılar susamış askerlere demiryolu bendinin öbür yanından ateş ediyor ve giderek daha fazla susamış asker ölümcül kuyuya doğru koşmaya başlıyordu. İkinci bölüğün ikinci takımı kuyuya yaklaştığında, yerde yatan cesetlerin sayısı bir düzineye ulaşmıştı bile.

"Takım dur!" komutunu verdi Teğmen Trotta. Yana geçti ve, "Size su getireceğim. Kimse buradan bir yere kıpırdamasın! Herkes beklesin. Kova getirin," dedi. Makineli tüfek takımından iki su geçirmez keten kova getirildi. Trotta her bir eline birer kova aldı ve yamacı kuyuya doğ-

ru çıkmaya başladı. Kurşunlar vızıldayarak yanından uçuyor, ayaklarının önüne saplanıyor, kulaklarmın dibinden, bacaklarının yanından ve başının üstünden geçiyordu. Kuyunun üstüne doğru eğildi. Yamacın öbür tarafında iki sıra halinde nişan alan Kazakları görüyordu. Korkmuyordu. Diğerleri gibi vurulabileceğini hiç düşünmedi. Daha ateşlenmemiş kurşunları ve aynı anda Radetzky Marşı'nın trampetlerle çalınan ilk nağmelerini duyuyordu. Baba evinin balkonundaydı. Aşağıda askeri bando çalıyordu. Şimdi Nechwal abanoz ağacından yapılmış gümüş kabzalı şef değneğini kaldırdı. Şimdi Trotta ikinci kovayı kuyuya indirdi. Şimdi ziller devreye girdi. Şimdi kovayı kaldırdı. Her iki elinde ağzına kadar dolu, kenarlarından suların taştığı birer kova olmak üzere kurşunların arasında aşağıya doğru bir adım, sonra iki adım daha attı. Yamacın öbür tarafından artık yalnızca başı görünüyordu.

O anda başına bir kurşun isabet etti. Bir adım daha attı ve düştü. Suyla dolu kovalar sallandı, devrildi ve üstüne döküldü. Başından akan sıcak kan yamacın serin toprağıyla buluştu. Aşağıdan takımının Ukraynah köylüleri koro halinde, "İsa Efendimizin ruhu şad olsun," diye seslendi.

Ebediyete kadar, 'Âmin,' demek istedi. Eski Ukrayna dilinde söyleyebildiği tek kelimelerdi bunlar. Fakat dudakları kıpırdamadı bir daha. Ağzı açık kaldı. Beyaz dişleri sonbaharın mavi gökyüzüne bakıyordu. Dili yavaşça mor bir renk aldı, bedeninin soğuduğunu hissetti. Sonra öldü.

Bu, Teğmen Carl Joseph, Baron von Trotta'nın sonuydu. Solferino Kahramanı'nın torununun sonu bu denli sade bir şekilde geldi ve Avusturya Halk Okulları'nın okuma kitaplarında ele alınmaya uygun değildi. Teğmen Trotta elinde silahla değil, iki su kovasıyla öldü. Binbaşı Zoglauer Bölge Valisi'ne ölümü bir mektupla bildirdi. Yaşh Trotta mektubu birkaç kez okudu ve ellerini iki yanına bıraktı. Mektup elinden düştü ve kırmızı halının üs-

tüne süzüldü. Herr von Trotta sapsız gözlüğünü çıkarmadı. Başı titriyor ve oval camlı gevşek gözlük yaşlı adamın burnunun üstünde camdan bir kelebek gibi sallanıyordu. Herr von Trotta'nın gözlerinden kristal gibi ağır iki gözyaşı damlası aynı anda aktı, sapsız gözlüğün camlarını bulandırdı ve oradan sakalına süzüldü. Herr von Trotta'nın tüm bedeni sakindi, yalnızca başı arkadan öne ve soldan sağa doğru titriyor ve sapsız gözlüğünün camdan kanatları sallanıyordu. Bölge Valisi yazı masasının arkasında bu şekilde bir saat veya daha fazla oturdu. Sonra doğruldu ve alışıldık yürüyüşüyle eve gitti. Sandıktan siyah elbisesini, siyah kravatını ve babasının ölümünden sonra şapkasına ve koluna iliştirdiği siyah krepten yas fiyonklarını çıkardı. Üstünü değiştirdi. Bunu yaparken aynaya bakmadı. Başı hâlâ sallanıyordu. Huzursuz kafasını kontrol altına almaya çalıştı. Fakat ne kadar gayret gösterdiyse, başının titremesi o denli arttı. Sapsız gözlüğü hâlâ burnunun üstündeydi ve sallanıyordu. Bölge Valisi en sonunda çabalamayı bıraktı ve başının sallanmasına izin verdi. Siyah elbisesiyle ve siyah yas fiyongu koluna iliştirilmiş bir vaziyette Fräulein Hirschwitz'in odasına gitti, kapıda durdu ve, "Oğlum öldü, Fräulein Hirschwitz," dedi. Kapıyı aceleyle kapadı, valiliğe gitti, her bir büronun kapısından yalnızca titreyen başını sokarak, "Oğlum öldü, Sayın Falanca. Oğlum öldü, Sayın Filanca," diye oğlunun ölümünü duyurdu. Sonra şapkasını ve bastonunu alıp sokağa çıktı. Herkes ona selam veriyor ve sallanan kafasına şaşkınlıkla bakıyordu. Bölge Valisi bunlardan bazılarını durdurdu ve, "Oğlum öldü," dedi. Haberden sarsılan insanların taziyelerini beklemeden yoluna devam etti ve Doktor Skowronnek'e gitti. Doktor Skowronnek üniformalıydı; öğleden önce garnizon hastanesinde ve öğleden sonra kafede oturan bir başhekim. Bölge Valisi içeriye girince Doktor Skowronnek ayağa kalktı, yaşlı adamın titreyen başını ve kolundaki yas

şeridini gördü, her şeyi anladı. Bölge Valisi'nin elini kendi ellerinin içine aldı ve yaşlı adamın huzursuz başına ve sallanan gözlüğüne baktı. "Oğlum öldü," diye tekrarladı Herr von Trotta. Skowronnek arkadaşının elini uzun bir süre, birkaç dakika boyunca tutmaya devam etti. Böylece el ele ayakta durdular. Bölge Valisi oturdu, Skowronnek satranç tahtasını başka bir masaya koydu. Garson gelince Bölge Valisi, "Oğlum öldü, Garson Bey," dedi. Garson yerlere kadar eğildi ve sonra bir konyak getirdi.

"Bir tane daha," diyerek sipariş verdi Bölge Valisi. En sonunda sapsız gözlüğünü çıkardı. Ölüm haberinin bürosundaki halının üstünde kaldığını hatırladı, kalktı ve valiliğe geri döndü. Doktor Skowronnek arkasından geliyordu.

Herr von Trotta bunun farkında değilmiş gibiydi. Fakat Skowronnek kapıya vurmadan içeriye girip karşısında durunca şaşırmadı. "İşte, mektup burada," dedi Bölge Valisi.

O gece ve sonraki gecelerin pek çoğunda yaşlı Herr von Trotta uyumadı. Başı yastıkların üstünde de sallanıp titriyordu. Rüyasında bazen oğlunu görüyordu Bölge Valisi. Teğmen Trotta babasının karşısında, içi su dolu şapkasıyla duruyor ve, "İç, baba, susadın," diyordu. Bu rüyayı giderek daha sık görüyordu. Sonunda Bölge Valisi oğlunu her gece çağırmayı başardı, hatta bazı geceler Carl Joseph birkaç kez görünüyordu. Böylece Herr von Trotta gece olmasını ve yatmayı iple çekmeye başladı, günler onu sabırsızlandırıyordu. İlkbahar gelip günler uzayınca Bölge Valisi sabahları ve akşamları odaları karartmaya ve gecelerini suni bir şekilde uzatmaya başladı. Başının titremesi kesilmedi. Hem kendisi hem de diğer insanlar başının sürekli titremesine alıştı.

Savaş Herr von Trotta'yı pek ilgilendirmiyordu. Bir gazeteyi eline yalnızca, titreyen başını gazetenin sayfalarının arkasında gizlemek üzere alıyordu. Doktor Skowron-

nek ile arasında kazanmak veya kaybetmekten bahsedilmiyor, çoğu zaman hiç konuşmadan satranç oynuyorlardı. Ama bazen birisi diğerine "Hatırlıyor musunuz? İki sene önce oynadığımız oyun? O zaman da bugünkü gibi dikkatsizdiniz," diyordu. Onlarca yıl önce meydana gelen olaylar hakkında konuşuyor gibilerdi.

Ölüm haberinden beri uzun bir zaman geçmiş, doğanın şaşmaz yasalarına göre mevsimler birbirini izlemişti, fakat savaşın kızıl perdesinin arkasındaki insanlar böylesine uzun bir zaman geçtiğini neredeyse hiç hissetmemişti, Bölge Valisi zamanı en az duyumsayanlar arasındaydı. Başı hâlâ, ince bir sapın ucundaki büyük ama hafif bir meyve gibi titriyordu. Teğmen Trotta çoktan çürümüş veya o gün ölümcül demiryolu bendi üzerinde daireler çizen kuzgunlar tarafından kemirilip yok edilmişti, fakat yaşlı Herr von Trotta hâlâ ölüm haberini sanki dün almış gibi hissediyordu. Bu arada kendisi de ölen Binbaşı Zoglauer'in mektubu Bölge Valisi'nin göğüs cebinde duruyor ve bir mezara itinayla bakım yapıhrcasına her gün yeniden okunup korkunç tazeliği korunuyordu. Oğlunu takip eden yüz binlerce ölü yaşh Herr von Trotta'nın nesineydi? Üst makamların her hafta büyük bir telaş içerisinde göndermediği karmaşık talimatnameler onu ne ilgilendiriyordu? Ve şimdi bir zamanlar kâhin Chojnicki'den daha büyük bir netlikle gördüğü çöküşten ona neydi? Oğlu ölmüş, görevi sona ermiş, dünyası yıkılmıştı.

Üçüncü Bölümün Sonu

SONSÖZ

Geriye yalnızca Bölge Valisi Trotta'nın son günlerini anlatmak kalıyor. Son günler tek bir gün gibi geçip gitti. Zaman Herr von Trotta'nın önünden geniş, düzenli ve monoton bir uğultuyla akan bir nehir gibi aktı. Savaş haberleri ve valiliğin olağanüstü düzenleme ve genelgeleri Bölge Valisi'ni pek ilgilendirmiyordu. Aslında çoktan emekliye ayrılabilirdi. Yalnızca savaş gerekli kıldığı için görevine devam ediyordu. Sanki daha soluk, ikinci bir hayat yaşıyor ve ilk ve gerçek hayatını uzun bir zaman önce sonlandırmış gibi hissediyordu. Günlerinin diğer insanlarda olduğu gibi onu hızla mezara yaklaştırdığını düşünmüyor, aynı kendi mezar taşı gibi taşlaşmış bir vaziyette günlerin kıyısında bekliyordu. Herr von Trotta, hayatının hiçbir döneminde İmparator Franz Joseph'e böylesine benzememişti. Hatta zaman zaman kendisini İmparator'la kıyaslamak cüretini gösteriyor, Schönbrunn Sarayı'ndaki huzura kabulü aklına geliyor ve ortak bir felaketi paylaşan sıradan yaşh adamların tarzında, Franz Joseph'e düşüncelerinde şöyle seslenivordu: Ne olurdu? Birisi bize, biz iki ihtiyara tüm bunları önceden söylemiş olsaydı ne olurdu?

Herr von Trotta çok az uyuyor, önüne ne koyulduğunu fark etmeden yiyor, doğru dürüst okumadığı dosyaları imzalıyordu. Öğleden sonraları kafeye gittiğinde Doktor Skowronnek'in henüz gelmediği günler oluyordu. O zaman Herr von Trotta eline üç gün öncesinin bir "Fremdenblatt" gazetesini alıyor ve çoktan bildiği haberleri bir

kez daha okuyordu. Doktor Skowronnek günün en yeni haberlerinden bahsederse de, sanki bunlardan çoktan haberdarmışçasına başını sallıyordu.

Günün birinde bir mektup aldı. Hiç tanımadığı bir Frau von Taußig –Viyana Steinhof tımarhanesinde gönüllü hemşire– Herr von Trotta'ya Kont Chojnicki'nin birkaç ay önce delirmiş olarak cepheden döndüğünü ve karmakarışık konuşmalarında Herr von Trotta'ya önemli bir şey söylemesi gerektiğinden bahsettiğini bildiriyordu. Eğer Bölge Valisi'nin tesadüfen Viyana'ya gelmek gibi bir niyeti varsa, hastayı ziyaret etmesi, hastanın ruhsal durumunda benzer vakalarda görüldüğü gibi belki bir iyileşmeye yol açabilirdi. Bölge Valisi bu durumu Doktor Skowronnek'e danıştı. "Her şey mümkün," dedi Skowronnek. "Eğer buna katlanabilirseniz, yani kolaylıkla katlanabilirseniz demek istiyorum..." Herr von Trotta "Her şeye katlanabilirim," dedi. Hemen yola çıkma kararı aldı. Belki Teğmen hakkında önemli bir şey biliyordu hasta. Belki oğlundan kendisine kalan bir şey verecekti. Herr von Trotta Viyana'ya gitti.

Tımarhanenin askeri bölümüne götürüldü. Sonbahar sonuydu, puslu bir gün; günlerden beri gri bir yağmur havası vardı. Herr von Trotta bembeyaz koridorda oturmuş parmaklıklı pencereden, yağmurun parmaklıklardan daha sık ve ince dokusuna bakıyor ve oğlunun inerken öldüğü demiryolu yamacını düşünüyordu. Şimdi sırılsıklam olacak diye aklından geçirdi, sanki Teğmen daha bugün veya dün ölmüş ve cesedi henüz çürümemişçesine. Ağır geçiyordu zaman. Önünden çılgın bakışlı ve uzuvları berbat bir şekilde dönmüş insanlar geçiyordu, fakat ilk defa bir tımarhaneye gelmesine rağmen Bölge Valisi için delilik korkunç bir şey değildi. Yalnızca ölüm korkunçtu. Yazık, diye düşündü Herr von Trotta. Carl Joseph ölmeyip de yalnızca delirseydi, onun aklını yine başına getirirdim. Bunu başaramasam bile, en azından her gün onu ziyaret

ederdim. Belki onun kolu da, şu götürülen Teğmen'inki gibi korkunç bir şekilde dönmüş olurdu. Ama olsun, onun kolu olurdu en azından ve böyle bir kol bile okşanabilir, çılgın gözlere bile bakılabilirdi. Önemli olan, o gözlerin oğlumun gözleri olmasıydı. Oğulları deliren babalar ne kadar mutlu olmalı, diye geçirdi aklından.

Nihayet Frau von Taußig –diğer hemşireler gibi bir hemşire– geldi. Yalnızca kıyafetini gördü, yüzünden ona neydi. Fakat Frau von Taußig, Herr von Trotta'yı uzun uzun süzdü ve sonra, "Oğlunuzu tanıyordum," dedi.

Bölge Valisi ancak bundan sonra bakışını kadının yüzüne çevirdi. Yaşlanmış ama hâlâ güzel bir kadının yüzüydü bu. Kadınlar doğanın bir gereği olarak şefkat ve merhametle gençleşirlerdi, hemşire kepi de dışsal bir merhamet göstergesi olarak Frau von Taußig'i gençleştirmişti. Yüksek sosyeteden geliyor, diye düşündü Herr von Trotta. "Oğlumla ne zaman tanışmıştınız?" diye sordu. "Savaştan önceydi," dedi Frau von Taußig. Sonra Bölge Valisi'nin koluna girdi, hastalara refakat etmekten alışık olduğu şekilde koridor boyunca yürüdü ve hafif bir sesle, "Biz birbirimizi seviyorduk, Carl Joseph ve ben," dedi.

Bölge Valisi sordu: "Bağışlayın, o tatsız olay sizinle mi ilgiliydi?"

"Benimle de ilgiliydi," dedi Frau von Taußig. "Demek öyle," dedi Herr von Trotta, "demek sizinle de ilgiliydi." Sonra hemşirenin kolunu hafifçe sıktı ve devam etti: "Keşke Carl Joseph sizinle ilgili hâlâ tatsız olaylar yaşayabilseydi."

"Şimdi hastaya gidelim," dedi Frau von Taußig. Çünkü gözyaşlarının yükseldiğini hissediyordu ve ağlamaması gerektiği kanısındaydı.

Zaman zaman öfkelendiği için bütün eşyaların çıkartıldığı çıplak bir odadaydı Chojnicki. Ayakları zemine vidalanmış bir koltuğun üstünde oturuyordu. Bölge Valisi

içeriye girince kalktı, misafire doğru yürüdü ve Frau von Taußig'e, "Dışarıya çık, Wally. Önemli bir şey görüşeceğiz," dedi. Şimdi yalnızlardı. Kapıda bir gözetleme deliği vardı. Chojnicki kapıya gitti, sırtıyla gözetleme deliğini örttü ve "Evime hoş geldiniz," dedi. Çıplak kafası Herr von Trotta'ya garip bir şekilde olduğundan daha da çıplak görünüyordu. Hastanın hafif çıkık, büyük mavi gözlerinden buz gibi bir rüzgâr yükseliyor gibiydi, hem soluk ve çökmüş ama aynı zamanda şişmiş gibi görünen yüzünün ve çıplak kafasının üstünden geçip giden şiddetli bir soğuk. Chojnicki'nin ağzının sağ köşesi arada sırada seğiriyordu. Sanki ağzının sağ köşesiyle gülümsemek istiyor gibiydi. Gülümseme yeteneği ağzının tam sağ kenarına yerleşmiş ve ağzın geri kalan bölümünü ebediyen terk etmişti. "Oturun," dedi Chojnicki. "Önemli bir şey bildirmek için sizi çağırdım. Kimseye söylemeyin. Bunu sizden ve benden başka kimse bilmiyor: İhtiyar ölüyor."

"Nereden biliyorsunuz bunu?" diye sordu Herr von Trotta.

Hâlâ kapıda duran Chojnicki parmağını odanın tavanına doğru kaldırdı, sonra dudaklarına götürdü ve, "Yukarıdan," dedi.

Sonra arkasını döndü, kapıyı açtı, "Hemşire Wally," diye seslendi ve hemen kapının ağzında biten Frau von Taußig'e, "Görüşme sona erdi," dedi.

Eğilerek selam verdi. Herr von Trotta odadan dışarıya çıktı.

Frau von Taußig'in yanı sıra uzun koridorlardan geçti ve geniş basamaklı bir merdivenden indi. "Belki etkisi olmuştur," dedi Frau von Taußig.

Herr von Trotta vedalaştı ve Demiryolu Müfettişi Stransky'ye gitti. Kendisi de niçin gittiğini bilmiyordu. Stransky doğuştan bir Koppelmann ile evliydi. Stranskyler evdeydi. Bölge Valisi'ni hemen tanıyamadılar. Sonraki

mahcup ve hüzünlü selamlaşma Bölge Valisi'ne aynı zamanda biraz da soğuk geldi. Kahve ve konyak getirildi. Doğuştan Koppelmann olan Frau Stransky, "Carl Joseph teğmen olunca hemen bize gelmişti. İyi bir çocuktu," dedi.

Bölge Valisi parmaklarıyla sakalını taradı ve sustu. Sonra Stransky ailesinin oğlu geldi. Topallıyordu ve topallaması çirkin görünüyordu. Çok belirgindi topallığı. Carl Joseph'in topallaması yoktu, diye düşündü Bölge Valisi. "İhtiyar ölüm döşeğinde," dedi Demiryolu Baş Müfettişi Stransky aniden.

Bölge Valisi hemen yerinden kalktı ve ayrıldı. İhtiyarın ölüm döşeğinde olduğunu biliyordu. Chojnicki söylemişti ve Chojnicki her zaman her şeyi biliyordu. Bölge Valisi, Saray Nazırlığı Kalemi'ne gençlik arkadaşı Smetana'ya g'tti. "Ihtiyar ölüyor," dedi Smetana.

"Schönbrunn'a gitmek istiyorum," dedi Herr von Trotta. Ve Schönbrunn'a gitti.

Durmak bilmeyen ince yağmur Schönbrunn Sarayı'nı sarıp sarmalıyordu, aynı Steinhof tımarhanesini sarıp sarmaladığı gibi. Herr von Trotta bulvar boyunca yürüdü, çok uzun bir zaman önce oğlunun meselesiyle ilgili olarak gizli huzura kabule gelirken yürüdüğü bulvardan. Oğlu ölmüştü. Ve İmparator da ölüyordu. Herr von Trotta ölüm haberini aldığından beri ilk defa, oğlunun tesadüfen ölmediğini düşündü. İrıparator, Trottalardan daha uzun yaşayamaz, diye aklından geçirdi Bölge Valisi. Daha uzun ömürlü olamaz. Trottalar onun hayatını kurtardı ve onlardan daha uzun yaşayamaz.

Dışarıda kaldı. Dışarıda, sıradan halkın arasında. Schönbrunn parkından yeşil tulumlu bir bahçıvan elinde küreğiyle çıkageldi ve orada duranlara "Ne yapıyor şimdi?" diye sordu. Orada duranlar –korucu, arabacı, düşük dereceli memur, kapıcı ve Solferino Kahramanı'nm babası gibi malulen emekliler– bahçıvana, "Yeni bir şey yok. Ölü-

yor," diye cevap verdi.

Bahçıvan elindeki kürekle uzaklaştı, toprağı çapalamaya gidiyordu, ebedi toprağı.

Yağmur giderek yoğunlaşarak yağıyordu. Herr von Trotta şapkasını çıkardı. Etraftaki düşük dereceli saray memurları onu kendilerinden biri veya Schönbrunn postanesinin bir posta memuru sandı. İçlerinden bazıları Bölge Valisi'ne "Tanıyor muydun onu, ihtiyarı?" diye sordu.

"Evet," diye yanıtladı Herr von Trotta. "Benimle bir kere konuşmuştu."

"Şimdi ölüyor," dedi bir korucu.

Yaklaşık bu saatlerde rahip, kutsal emanetlerle İmparator'un yatak odasına girdi.

Franz Joseph'in ateşi biraz önce otuz dokuz üç olarak ölçülmüştü. "Demek öyle," dedi Kapüsen rahibine. "Demek ölüm buymuş." Yastıkların üzerinde biraz doğruldu. Pencerelerin önünde yağmurun durmak bilmeyen sesini ve arada bir aşağıdan geçenlerin adımlarının çakıllara basarken çıkardığı gıcırtıyı duyuyordu. Sesler bazen çok uzaktan, bazen de çok yakından geliyor gibiydi. Bazen pencerenin önündeki hafif şırıltının yağmurdan kaynaklandığını algılıyor, fakat hemen akabinde bunun yağmur olduğunu unutuyordu. Özel doktoruna birkaç kere, "Neden böyle hışırdıyor?" diye sordu. Dilinin ucunda olmasına rağmen, "şırıltı" sözcüğünü söyleyemiyordu. Hışırtının nedenini sorduktan sonra, gerçekten de yalnızca bir "hışırtı" duyduğu kanısına vardı. Yağmur hışırdıyordu. Aynı zamanda yoldan geçen insanların adımları da... Bu sözcük ve ifade ettiği şeyler İmparator'un giderek daha çok hoşuna gitmeye başladı. Zaten ne sorduğu önem taşımıyor, kimse onu duymuyordu. Yalnızca dudaklarını kıpırdatmaktaydı; kendisi ise biraz yavaş bir sesle olmakla birlikte, son günlerden farksız ve herkesin duyabileceği bir şekilde konuştuğunu sanıyordu. Kimsenin ona yanıt vermemesine zaman za-

man şaşırıyor, fakat hemen sonra hem sorularını hem de muhatapların suskunluğuna duyduğu şaşkınlığını unutuyor, kendisini ölüm anında etrafında yaşayan "hışırtı"nın kucağına bırakıyor, bu haliyle uyumaya karşı direncini bırakan ve bir ninni tarafından teslim alınan bir çocuğa benziyordu. Gözlerini kapadı. Ama bir süre sonra yine açtı ve masanın üstünde rahibi bekleyen sade gümüş haçı ve parlayan mumları gördü. Rahibin çok yakında geleceğini anladı. Küçük bir oğlanken ona öğretildiği gibi dudaklarını kıpırdatarak, "Tevazu ve pişmanlıkla günahlarımı itiraf ediyorum," dedi. Ama bunu da kimse duymadı. Hemen akabinde Kapüsen rahibinin geldiğini gördü. "Çok uzun beklemek zorunda kaldım," dedi. Sonra günahlarını düşündü. "Kibir" geldi aklına ve "Kibirliydim," dedi. Din öğretisinde sıralandığı şekliyle bütün günahları tek tek aklından geçirdi. Çok uzun bir süre imparatordum, diye düşündü. Ama bunu yüksek sesle söylemiş gibi hissetti. "Herkes ölmek zorunda. İmparator da ölür." Aynı anda, buradan uzaklarda bir yerde İmparator yanının ölmekte olduğunu hissetti. "Savaş da bir günah," dedi yüksek sesle. Fakat rahip onu duymadı. Her gün kayıp listeleri geliyor, savaş 1914 yılından beri sürüyordu. "Son verilsin," dedi Franz Joseph. Kimse onu duymadı. "Keşke Solferino'da ölseydim," dedi. Kimse onu duymadı. Belki de öldüm ve bir ölü olarak konuşuyorum, diye düşündü. Beni bu yüzden anlamıyorlar. Sonra uyudu.

Dışarıda, durmak bilmeyen yağmurun altında, sıradan halkın arasında elinde şapkasıyla Solferino Kahramanı'nın oğlu Herr von Trotta bekliyordu. Schönbrunn parkındaki ağaçlar uğulduyor ve hışırdıyor, yağmur onları yavaşça, sabırla, hiç durmadan dövüyordu. Akşam oldu. Meraklılar geldi. Park doldu. Yağmur durmadı. Bekleyenler nöbet değiştiriyor, birileri geliyor, diğerleri gidiyordu. Gece çöktü, basamakların üzeri boşaldı, insanlar yatmaya gitti. Herr

von Trotta büyük kapıya yaslandı. Arabaların yanaştığını duyuyor, bazen üstünde bir pencerenin kulpu çevriliyordu. Kapı açılıyor, kapanıyor, kimse onu görmüyordu. Yağmur hiç durmadan yavaşça çiseliyor, ağaçlar hışırdıyor ve uğulduyordu.

Nihayet çanlar çalmaya başladı. Bölge Valisi bulunduğu yerden ayrıldı. Basık basamaklardan aşağıya indi, bulvar boyunca demir parmaklıklı kapıya kadar yürüdü. Kapı bu gece açıktı. Şehre kadar bütün yolu şapkası elinde yürüdü, kimseyle karşılaşmadı. Bir cenaze arabasının arkasından gidiyormuşçasına çok yavaş yürüyordu. Gün doğarken otele vardı.

Eve döndü. W. bölge şehrinde de yağmur yağıyordu. Herr von Trotta, Fräulein Hirschwitz'in gelmesini istedi ve, "Saygıdeğer Hanımefendi, ben yatıyorum. Yorgunum," dedi. Hayatında ilk defa gündüz saatinde yatağa girdi.

Uyuyamadı. Doktor Skowronnek'in gelmesini istedi. "Sevgili Doktor Skowronnek," dedi, "lütfen bana kanaryayı getirtebilir misiniz?" Yaşh Jacques'ın evinden kanarya getirildi. "Bir parça şeker verin kuşa," dedi Bölge Valisi. Kanaryaya bir parça şeker verildi.

"Sevimli hayvancık," dedi Bölge Valisi.

Skowronnek tekrarladı: "Sevimli bir hayvancık."

"Hepimizden daha uzun yaşayacak," dedi Trotta. "Tanrı'ya şükürler olsun."

Sonra Bölge Valisi, "Rahibin çağrılmasını söyleyin. Ama siz de tekrar gelin," dedi.

Doktor Skowronnek rahibin odadan çıkmasını bekledi. Sonra odaya girdi. Yaşlı Herr von Trotta yastıkların üzerinde sessizce yatıyordu. Gözleri yarı açıktı. "Eliniz, sevgili dostum. Bana resmi getirebilir misiniz?" dedi.

Doktor Skowronnek sigara odasına gitti, bir sandalyenin üstüne çıkarak Solferino Kahramanı'nın resmini duvardan indirdi. Resim elinde geri döndüğünde Herr von

Trotta artık resme bakacak durumda değildi. Yağmur pencerenin camına hafifçe vuruyordu.

Doktor Skowronnek, resim dizlerinin üstünde bekledi. Birkaç dakika sonra doğruldu, Herr von Trotta'nın elini tuttu, Bölge Valisi'nin göğsüne doğru eğildi ve ölü..ün gözlerini kapadı.

Aynı gün İmparator, Kapüsen kabrinde defnedilmişti. Üç gün sonra Herr von Trotta'nın naaşı toprağa verildi. Cenazede W. şehrinin Belediye Başkanı bir konuşma yaptı. O zamanın bütün konuşmaları gibi Belediye Başkanı'nın konuşması da savaşla başladı. Belediye Başkanı devamında Bölge Valisi'nin tek oğlunun İmparator için öldüğünü ve buna rağmen yaşamaya ve görevine devam ettiğini belirtti. Bu arada durmak bilmeyen yağmur cenazede bir araya gelenlerin üzerine yağıyor, cenazeyi saran çalı, çelenk ve çiçeklerden uğultular yükseliyordu. Doktor Skowronnek sivil bir kişi olması itibarıyla ve ölüye saygı göstermenin bir ifadesi olarak görmemesine rağmen, bir Yedek Subay Başhekimi'nin alışılmadık üniforması içerisinde askeri bir hazırol duruşu sergilemeye çalışıyordu. Nihayetinde ölüm bir tümgeneral hekim değildir, diye düşündü. Sonra en baştakilerden biri olarak mezara yaklaştı. Bir mezarcının kendisine uzattığı küreğe tenezzül etmedi, eğildi, ıslak toprağın içinden bir toprak parçası aldı, toprak parçasını sol elinde ufaladı ve toprak kırıntılarını sağ eliyle tabutun üstüne attı. Sonra geri çekildi. Öğleden sonra olduğunu ve satranç saatinin yaklaştığını hatırladı. Artık bir oyun eşi yoktu, buna rağmen kafeye gitmeye karar verdi.

Mezarlıktan ayrılırken Belediye Başkanı, Doktor'u arabasına davet etti. Doktor Skowronnek arabaya bindi. Belediye Başkanı, "Herr von Trotta, İmparator'un sonunu görmeye dayanamadı. Öyle değil mi, Sayın Doktor?" dedi. "Bilmem," diye yanıtladı Doktor Skowronnek, "sanırım her ikisi de Avusturya'nın sonunu görmeye dayanamadı."

Doktor Skowronnek arabayı kafenin önünde durdurdu. Her gün yaptığı gibi alışıldık masaya gitti. Satranç tahtası, sanki Bölge Valisi ölmemiş gibi masanın üstünde duruyordu. Garson satranç tahtasını kaldırmak üzere geldi, fakat Skowronnek, "Bırakın kalsın," dedi. Kendine karşı bir oyun oynadı, zaman zaman gülümsüyor ve karşısındaki boş koltuğa bakıyordu; kulaklarında hâlâ dur durak bilmeden camlara vuran sonbahar yağmurunun yumuşak sesi vardı.

SON